

Nr 273.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.; given Stockholms slott den 5 maj 1944.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 maj 1944.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, RUBBESTAD.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1944/45 beräkna

dels till statens arbetsmarknadskommission m. m.: avlöningar ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor (punkt 16),

dels till statens arbetsmarknadskommission m. m.: omkostnader ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor (punkt 17) och

dels till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av 22 000 000 kronor (punkt 18).

Jag anhåller nu att till fortsatt behandling få upptaga hithörande spörsmål.

I skrivelse den 17 februari 1944 har *statens arbetsmarknadskommission* framlagt förslag rörande beräkningen av medelsbehovet för budgetåret 1944/45.

I samband härmed har kommissionen givit en kortfattad översikt över läget på arbetsmarknaden under år 1943. Kommissionen har vidare inkommit med en redogörelse för arbetsmarknaden under första kvartalet 1944.

Med skrivelse den 4 maj 1944 har kommissionen överlämnat sedvanlig verksamhetsberättelse för år 1943. Nämda berättelse torde som bilaga bifogas detta protokoll.

Arbetsmarknaden under år 1943.

Rörande förhållandena på arbetsmarknaden under år 1943 anför kommissionen följande.

I en *allmän karakteristik av arbetsmarknadsläget under år 1943* bör såsom ett huvuddrag framhåvas tendensen till stabilisering vid en anmärkningsvärt hög sysselsättningsnivå. Denna tendens, som framträdde redan mot slutet av år 1942, gjorde sig under fjolåret allt mera gällande. Detta gäller såväl totalsysselsättningen som sysselsättningens struktur. Det läge av full sysselsättning och exceptionellt låg arbetslöshet — stundom skärpt till allmän brist på arbetskraft — som uppkom genom sysselsättningstillväxten under år 1942 har i det stora hela kännetecknat även år 1943. Den starka förskjutning i sysselsättningsstrukturen, som försiggick under åren 1940—42 såsom en naturlig återspeglning på arbetsmarknaden av produktionens omställning enligt försvarsberedskapens och folkförsörjningens fordringar, har i huvudsak upphört under år 1943. Den efter krigsårens förutsättningar anpassade ordningen inom produktion och arbetsmarknad har stabiliserats. Därigenom ha även vissa av de arbetsmarknadspolitiska svårigheter, som under de föregående åren sammanhängde med näringslivets fortskridande omställning, under senare delen av det gångna året i betydlig grad lindrats. Detta gäller exempelvis frågan om skogsbrukets arbetskraftsförsörjning.

Även i fråga om *arbetsmarknadens säsongmässiga förändringar* kan talas om en tendens till stabilitet. Den utveckling i riktning mot mindre utpräglade säsongvariationer, som kommissionen i tidigare verksamhetsberättelser påpekat, har fortsatt med resultat att arbetslösheten under vintermånaderna varit lägre än någonsin, om man undantager november och december 1943. Om alltså arbetsmarknadssituationen i stort sett kan sägas ha varit utomordentligt gynnsam, tillkommo under fjolårets sista månader vissa orosmoment. Den betydelsefulla lejdåtsstrafiken avbröts och exportmöjligheterna

söderut för skogsindustrierna försämrades ytterligare. Mot årets slut ha produktionsinskränkningar på vissa håll inom nämnda industrier friställt en del arbetskraft. I den mån omflyttningssvårigheterna kunnat övervinnas, har arbetskraft därigenom blivit tillgänglig för bristområdena, men med hänsyn särskilt till det minskade behovet av arbetskraft i skogen har det icke kunnat undvikas, att lokalt en rätt omfattande arbetslöshet uppstått, framför allt i Västernorrlands län och västra Sverige.

Den industriella sysselsättningen låg enligt socialstyrelsens sysselsättningsstatistik på samma nivå vid slutet av år 1943 som vid slutet av nästföregående år. I tab. 1 redovisas för huvudgrupper inom den egentliga industrien sysselsättningsindex för de tre föregående åren under våren, början av hösten samt vid årsslutet.

Tab. 1. Indextal för antalet sysselsatta arbetare inom huvudgrupper av industri vid slutet av angivna månader. September 1939 = 100.

Industrigrupper	1 9 4 1			1 9 4 2			1 9 4 3		
	Maj	Sept.	Dec.	Maj	Sept.	Dec.	Maj	Sept.	Dec.
Malmbrytning och metallindustri	100	104	102	105	110	111	111	108	113
Jord- och stenindustri	74	77	64	82	84	73	94	81	75
Träindustri	74	79	68	71	73	65	78	73	66
Pappers- och grafisk industri..	73	77	77	82	82	78	81	81	75
Livsmedelsindustri	96	100	94	96	99	90	94	97	91
Textil- och beklädnadsindustri	90	90	86	86	88	87	88	87	88
Läder-, hår- och gummivarindustri	90	84	80	82	82	77	77	72	83
Kemisk-teknisk industri	82	92	84	89	89	83	87	88	89
Samtliga industrigrupper	89	92	88	91	94	91	95	92	92

Under det att de siffror, som gälla sysselsättningsläget på våren, vid inbördes jämförelse mellan de tre åren visa avsevärda skillnader, vilka ge uttryck för fortskridande förskjutningar i sysselsättningsens volym och fördelning på olika industrigrenar, ger en jämförelse mellan siffrorna vid årsslutet vid handen, att från slutet av 1942 till slutet av 1943 ingen väsentlig förändring av läget skett.

Beträffande de särskilda industriella områdena var sysselsättningen under största delen av året synnerligen god vid *gruvorna* samt vid *skeppsvarven*, *järnbruken* och *mekaniska verkstadsindustrien*. Inom varvsindustrien gjorde sig emellertid en tilltagande råvarubrist kännbar. Under årets sista kvartal konstaterades också någon tillbakagång inom mekaniska verkstadsindustrien med minskat antal lediga arbetstillfällen och ökat antal arbetssökande. Även här torde den nedgående kurvan få skrivas på materialbristens konto. Den brist på kompetenta yrkesarbetare, som var en konstant företeelse under första halvåret, minskade sedan successivt och var mot slutet av året på

många håll praktiskt taget utjämnad. Den omskolnings- och yrkesutbildningsverksamhet, som i snabb takt bedrivits under de senaste åren, har här varit av stor betydelse. Vid *sågverk, pappersmassefabriker och pappersbruk* var arbetstillgången väsentligt påverkad av de starkt begränsade exportmöjligheterna, som mot slutet av året, såsom nyss framhållits, medförde en huvudsakligen till vissa delar av Västernorrlands län och västra Sverige lokalt begränsad arbetslöshet. *Snickeri- och möbelfabriker* höllo väl sin ställning sedan föregående år med synnerligen god arbetstillgång.

Bland konsumtionsvaruindustrierna hade *livsmedelsindustrien* i det stora hela jämn och god sysselsättning, även om ransoneringsförhållandena med större eller mindre skärpa allt efter råvarutillgången satte sin prägel på utvecklingen. Även *textil- och beklädnadsindustrien* har under året erbjudit goda sysselsättningsmöjligheter. Korttidspermitteringarna inom textilbranschen voro av relativt ringa omfattning, särskilt var arbetsmarknadssituationen gynnsam för den kvinnliga arbetskraften. *Skoindustrien* hade sedan länge kännetecknats av korttidsarbetslöshet. Uteblivandet av lejdbåtarna samt minskad inhemsk slakt under årets första månader ledde i slutet av april till införandet av läderransoneringen. Under sommaren förekom några veckors uppehåll i driften vid ett flertal skofabriker, men sedan lejdbåtstrafiken åter börjat komma i gång, kunde man i september uppgöra en plan för tilldelning av läder till skofabrikerna under det kommande halvåret. För att fullfölja den utredning rörande korttidsarbetslösheten, som av socialministern berörts i årets statsverksproposition, gjorde arbetsmarknadskommissionen en framställning hos statens industrikommission, vilken resulterade i att som villkor för tilldelning av läder fastställdes, att all rekrytering av arbetskraft till skoindustrien skulle ske genom arbetsförmedlingen samt att icke flera arbetare finge anställas, än att desamma skulle kunna beredas sysselsättning under som regel 48 timmar per vecka. Av inkomna rapporter framgår, att korttidssysselsättning vid skofabrikerna för närvarande praktiskt taget kan anses ha upphört.

Inom *byggnadsindustrien* har den uppgång som under de föregående åren satte in som följd av de statliga stödåtgärderna för bostadsbyggandet fortsatt såtillvida som produktionsvolymen för året varit större 1943 än 1942. Även här har dock utvecklingen under det gångna året i så måtto inneburit en stabilisering, som nivån för den pågående byggnadsverksamheten icke väsentligen förändrats i förhållande till den nivå, som uppnåddes under senare delen av år 1942. Bostadsbyggandet var dock vid slutet av 1943 betydligt större än vid slutet av 1942. Ett undantag från denna för hela landet gällande regel bildas dock av bostadsbyggandet i Stockholm.

Den tendens till utjämning av bostadsbyggandets säsongväxlingar, som under de senaste två åren gjort sig gällande, kan belysas genom en jämförelse mellan nivån för den vid viss tidpunkt pågående bostadsproduktionen och årsvolymen, d. v. s. det totala tillskottet av nya bostäder under ett år. Som ett mått på den grad av jämnhet eller ojämnhet, varmed bostadsbyggandet bedrivs, kan tjäna siffran för förhållandet mellan antalet lägenheter under

byggnad vid högsäsongen och antalet under året fullbordade lägenheter. För städer med mer än 30 000 invånare var åren 1934—39 i genomsnitt denna siffra 81,5 procent. För året 1943 var motsvarande siffra 65,1 procent, vilket betyder, att större delen av den ökning i bostadstillskott, som vunnits jämfört med föregående år, erhöles genom säsongutjämning. En motsvarande beräkning beträffande vinterproduktionens omfattning (räknad per 1 januari) i förhållande till det årliga lägenhetstillskottet ger vid handen, att produktionen vid nyåret 1943 utgjorde 41,1 procent av lägenhetstillskottet under år 1943, under det att produktionen vid nyåret 1944 uppgick till 51,9 procent av det vid nämnda tillfälle beräknade tillskottet. Det är härav uppenbart, att en betydande utjämning av bostadsbyggandets säsongväxlingar kommit till stånd under de senaste åren och att utjämningseffekten successivt förbättrats.

I likhet med föregående år var under förra delen av år 1943 ett av de mest framträdande arbetsmarknadsproblemen att i erforderlig utsträckning anskaffa *arbetskraft till skogarna*. För att avverkningsåläggandena skulle kunna fullgöras inom av statens bränslekommission föreskriven tid, var det nödvändigt att forcera avverkningsarbetet under första hälften av år 1943. Överflyttningen av arbetskraft till skogsbruket från andra yrkesområden fick nu sin hitintills största omfattning. Förutom arbetslösa av skilda kategorier samt ett antal flyktingar sysselsattes en del från föregående år kvarstående riksarbetare samt med tjänsteplikt uttagna värnpliktiga, födda år 1923. På hösten ökades dessutom tillgången på skogsarbetare genom permitteringar inom massa- och pappersindustrien. Genom en intensifierad arbetsförmedlingsverksamhet samt vidtagna åtgärder av olika slag kunde det omfattande bränsleprogrammet till det väsentligaste genomföras. — *Torvupptagningen*, som alltjämt utgör ett viktigt led i tryggandet av vår bränsleförsörjning, hade även under år 1943 stor omfattning. Arbetena på mossarna började tidigare än vad som brukar vara fallet; efterfrågan på arbetskraft var stor, men behovet kunde fyllas.

Svårigheterna att skaffa erforderlig arbetskraft till *jordbruket* voro ej så stora 1943 som föregående år. På grund av gynnsam väderlek kunde vårarbetena påbörjas tidigare än vanligt och slutföras i beräknad utsträckning. Även betgallringen gynnades av lämplig väderlek, varför de vana betskötarna kunde åta sig större arealer än vad normalt brukar vara fallet. Behovet av arbetskraft blev i sin helhet tillgodosett. Skördearbetet försenades av en alltför riklig nederbörd, varför under denna tid efterfrågan på arbetskraft kraftigt ökades. Genom hempermittering av värnpliktiga jordbrukare samt genom frivilliga arbetsinsatser, icke minst från skolungdom, kunde behovet av tillfällig skördehjälp fyllas. Även rotfruktsupplagningen kunde slutföras under gynnsamma förhållanden bl. a. tack vare det samarbete, som bedrevs mellan arbetsförmedlingskontoren i olika delar av landet för att uppbringa den erforderliga arbetskraften. Jordbrukets behov av personal för mera fasta anställningar av olika slag var liksom tidigare stort, och under hela året förelåg brist på arbetskraft till dessa platser.

Den stabilisering, som utmärkt arbetsmarknaden under år 1943 tager sig även uttryck i arbetsförmedlings- och arbetslöshetsstatistiken, vilket framgår av tab. 2.

Tab. 2. Arbetsförmedling och arbetslöshet.

År	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Medeltal
<i>Antal ansökningar om arbete på 100 lediga platser.</i>													
1938	218	230	182	157	146	153	152	128	132	167	236	231	196
1939	219	230	179	155	126	119	119	106	124	154	193	186	173
1940	165	162	144	132	144	115	137	154	166	187	227	243	182
1941	249	241	208	184	160	154	139	131	130	141	176	195	198
1942	227	202	168	131	110	103	99	97	97	102	114	125	147
1943	137	133	114	109	99	93	89	90	93	109	129	150	131
<i>Arbetslösheten inom fackförbunden (procent av medlemsantalet).</i>													
1938	15·6	14·5	13·0	10·7	8·4	8·5	7·2	7·2	7·5	9·0	11·2	17·8	10·9
1939	14·9	13·0	11·7	9·0	6·3	5·6	4·8	5·0	6·3	8·0	10·4	15·2	9·2
1940	14·1	14·5	15·8	11·1	9·5	8·7	9·0	9·1	9·8	11·0	12·6	16·1	11·8
1941	17·1	16·4	15·1	13·1	10·6	9·3	7·8	7·5	7·3	8·2	10·0	13·0	11·3
1942	13·6	12·5	11·0	8·1	5·9	4·9	4·2	4·0	4·3	4·8	5·9	10·3	7·5
1943	8·4	7·4	6·4	6·0	4·4	4·4	3·9	3·5	3·5	4·5	5·8	9·6	5·7
<i>Antal rapporterade hjälpsökande arbetslösa.</i>													
1938	22 022	22 263	20 071	16 935	13 797	11 891	10 057	9 993	10 818	13 972	18 853	23 603	16 189
1939	29 263	29 020	27 250	24 893	17 610	12 501	9 229	8 709	9 499	12 183	15 583	14 940	17 556
1940	15 552	15 184	14 332	9 872	7 876	6 935	7 902	10 361	12 243	16 122	20 562	23 469	13 367
1941	30 512	34 900	33 702	30 552	24 856	20 656	16 205	14 989	13 279	12 610	14 781	19 583	22 219
1942	25 259	25 149	22 062	15 535	10 060	7 941	6 959	6 649	6 419	6 377	6 671	8 592	12 306
1943	9 992	9 569	8 550	7 206	6 247	5 253	4 571	4 410	4 600	5 434	7 462	11 676	7 081

Vid början av år 1943 var läget, såsom det framträder i denna tabell, väsentligt bättre än ett år tidigare. Detta ger uttryck för den starka förbättring av arbetsmarknadsläget, som skedde under år 1942, varigenom resterna av den omställningsarbetslöshet, som förekommit under de föregående åren, försvann och tidvis övergick i markerad allmän brist på arbetskraft. I förhållande till det läge, som därigenom uppkom under senare delen av 1942, kunde — ur arbetslöshetssynpunkt betraktat och frånsett säsongutjämning — ingen större ytterligare förbättring komma till stånd. Läget under senare delen av 1943 framstår såsom i stort sett oförändrat jämfört med läget ett år tidigare, frånsett den betydande ökning av antalet hjälpsökande arbetslösa, som ägde rum under december 1943.

Uppgifter om arbetslösheten inom fackförbunden utvisa, att vid utgången av december 1943 9,6 procent av förbundens medlemmar voro fristämplade på grund av arbetslöshet mot 10,3 procent vid samma tidpunkt föregående år. Ökad arbetslöshet kunde konstateras främst inom pappersindustriarbetareförbundet (13,8 mot 8,3), sågverksindustriarbetareförbundet (30,2 mot 28,8), väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet (21,8 mot 19,7), gjutareförbundet

(4,0 mot 2,9) och metallindustriarbetareförbundet (3,3 mot 2,4). Minskad arbetslöshet inträdde framför allt inom sko- och läderindustriarbetareförbundet (8,5 mot 37,5), beklädnadsindustriarbetareförbundet (9,3 mot 13,0), textilindustriarbetareförbundet (3,8 mot 4,9), grov- och fabriksarbetareförbundet (17,0 mot 21,1) samt träindustriarbetareförbundet (11,5 mot 15,5). Byggnadsfacken uppvisade i stort sett samma arbetslöshetsprocent som föregående år (29,8 mot 29,5). Av de särskilda rapporter, som lämnas till kommissionen beträffande arbetslösheten i byggnadsfacken i vissa större städer (Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Örebro, Borås, Linköping och Gävle) framgår, att antalet arbetslösa byggnadsarbetare vid årsskiftet 1943/44 uppgick till 9 893, eller 25,1 procent av medlemsantalet. Motsvarande siffror voro vid årsskiftet 1942/43 10 891 eller 26,9 procent av medlemsantalet. Nyss angivna ökning i arbetslöshetsprocenten berodde nästan uteslutande på ökningen av antalet arbetslösa byggnadsarbetare i Stockholms stad.

Arbetsmarknaden under första kvartalet 1944.

Rörande läget på arbetsmarknaden under första kvartalet 1944 anför kommissionen följande.

Läget på arbetsmarknaden under den hittills gångna delen av 1944 har i stort sett icke undergått några andra förändringar än sådana, som sammanhånga med säsongutvecklingen.

Vissa sammanfattande uppgifter om arbetsmarknaden under första kvartalet 1944 lämnas i tab. 3, varvid som jämförelse även medtagits motsvarande uppgifter för samma tid föregående år.

Tab. 3. Arbetsmarknaden under första kvartalet 1944.

År och månad	Antal sysselsatta inom industri och angränsande näringsgrenar. Indextal: sept. 1939 = 100	Arbetslösheten inom fackförbunden Procent	Antal hjälp-sökande arbetslösa	Sveriges offentliga arbetsförmedling				
				Arbets-sökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Till-satta platser	Antal ansökningar om arbete på 100 lediga platser
1943.								
Janari	90	8·6	9 992	126 884	138 054	100 989	76 588	137
Februari	90	7·5	9 569	104 166	114 423	86 340	58 874	133
Mars	90	6·4	8 550	113 267	126 232	111 164	73 712	114
1944.								
Januari	90	8·5	15 845	131 312	144 473	88 307	66 228	164
Februari	91	7·9	17 548	119 383	132 281	84 301	59 068	157
Mars	91	7·0	17 272	120 789	136 329	98 323	65 947	139

Socialstyrelsens sysselsättningsindex för industri och angränsande verksamhetsområden var under första kvartalet 1944 praktiskt taget oförändrad och sysselsättningsnivån ungefär densamma som under motsvarande tid föregående år. Vid de offentliga arbetsförmedlingarna var dock arbetsökandefrekvensen högre och antalet lediga platser lägre än föregående år, varför relationen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft blivit ogynnsammare. Relationstalet för mars 1944 — 139 ansökningar på 100 lediga platser — var dock fortfarande lågt och betydligt gynnsammare än vid samma tidpunkt 1942, då motsvarande tal utgjorde 168 (jfr tab. 2).

Uppgifter om arbetslösheten inom fackförbunden föreligga till och med utgången av mars 1944. Vid nämnda tidpunkt voro 7,0 % av förbundens medlemmar fristämplade på grund av arbetslöshet mot 6,4 % vid samma tidpunkt föregående år. En jämförelse med arbetslöshetsciffrorna för vissa fackförbund utvisar, att arbetslöshetsprocenten vid utgången av mars 1944 var högre än ett år tidigare inom byggnadsfacken, sågverksindustriarbetareförbundet och metallindustriarbetareförbundet, men lägre inom flertalet övriga fack. För byggnadsfacken uppgick arbetslöshetsprocenten till 24,3 mot 19,8 1943.

Tab. 4. Arbetslösheten inom vissa fackförbund under mars månad 1943 och 1944.

F a c k f ö r b u n d	Mars månad	
	1943	1944
Beklädnadsarbetareförbundet	3·6	2·4
Bleck- och plåtslagareförbundet	9·6	16·8
Byggnadsträarbetareförbundet	24·9	29·4
Gjutareförbundet	1·7	3·0
Grov- och fabriksarbetareförbundet	10·0	11·3
Byggnadsindustriarbetare	15·3	18·5
Byggnadsämnesindustriarbetare	6·7	9·2
Glasbruksarbetare	2·1	3·3
Sockerfabriksarbetare	6·6	7·4
Tändsticksarbetare	13·3	8·7
Övriga arbetare	4·5	4·9
Gruvindustriarbetareförbundet	1·7	1·8
Lantarbetareförbundet	3·1	5·4
Metallindustriarbetareförbundet	2·2	3·7
Järnbruksarbetare	0·9	1·6
Verkstadsarbetare	2·6	4·2
Murareförbundet	23·1	29·7
Målaresförbundet	15·5	18·9
Pappersindustriarbetareförbundet	9·8	9·6
Sko- och läderindustriarbetareförbundet	12·4	4·7
Stenindustriarbetareförbundet	8·7	13·2
Sågverksindustriarbetareförbundet	15·3	18·1
Textilarbetareförbundet	2·7	2·3
Transportarbetareförbundet	11·2	9·4
Träindustriarbetareförbundet	4·0	3·8
Väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet	14·9	16·9

Av de särskilda rapporter, som lämnas till kommissionen beträffande arbetslösheten i byggnadsfacken i vissa större städer framgår, att antalet arbetslösa byggnadsarbetare vid månadsskiftet mars/april 1944 uppgick till 21,7 % av medlemsantalet mot 17,7 % vid samma tidpunkt föregående år.

Antalet hjälpsökande arbetslösa har allt sedan november månad 1943 varit högre än ett år tidigare. Vid utgången av mars 1944 voro 17 272 hjälpsökande arbetslösa anmälda hos arbetslöshetskommittéerna eller dubbelt så många som vid samma tid i fjol. De hjälpsökandes fördelning på geografiska områden den 31 mars åren 1943 och 1944 framgår av tab. 5.

Tab. 5. De hjälpsökandes fördelning på olika geografiska områden.

	Antal hjälpsökande arbetslösa		
	^{31/3} 1943	^{31/3} 1944	Ökning (+) eller minskning (-)
Storstäderna	3 930	4 656	+ 726
Stockholm	1 709	2 644	+ 935
Göteborg	1 742	1 519	- 223
Malmö	479	493	+ 14
Göteborgs och Bohus län (utom Göteborgs stad)	1 443	1 599	+ 156
Värmlands län	164	1 109	+ 945
Västernorrlands län	1 414	5 135	+ 3 721
Riket i övrigt	1 599	4 773	+ 3 174
Summa	8 550	17 272	+ 8 722

Den betydande ökningen i antalet hjälpsökande sedan föregående år sammanhänger framför allt med den minskade sysselsättningen inom skogsbruket, byggnadsverksamheten och pappersmasseindustrin. Ökningen gjorde sig särskilt gällande inom Västernorrlands län, där antalet hjälpsökande arbetslösa vid utgången av mars månad 1944 uppgick till 5 135. Icke mindre än 30 % av samtliga hjälpsökande voro vid nämnda tidpunkt hemmahörande i detta län.

Den ökade arbetslösheten inom byggnadsfacken har tidigare berörts. Av samtliga hjälpsökande voro 5 436 byggnadsarbetare mot 2 462 föregående år. Den minskade sysselsättningen inom skogsbruket sammanhänger med det minskade avverkningsprogrammet för avverkningsåret 1943/44. Enligt arbetsmarknadskommissionens inventering av i skogsbruket sysselsatt lejd arbetskraft uppgick arbetsstyrkan vid avverkningarna den 29 februari 1944 till 121 138 man mot 127 776 vid samma tidpunkt föregående år. Vid utgången av mars 1944 föreligga endast uppgifter beträffande hos större avverkare sysselsatt arbetskraft. På grundval härav torde emellertid kunna beräknas att vid nämnda tidpunkt ca 14 000 färre arbetare voro sysselsatta i skogen än föregående år. Under första kvartalet 1944 voro vid arbetsförmedlingarna 34 370 lediga platser anmälda inom skogsbruket mot 72 906 under samma tid i fjol.

Tab. 6. Hjälpverksamheten under tiden januari 1943—mars 1944.

År och månad	Hela antalet hjälpta	D ä r a v h j ä l p t a g e n o m								
		statligt beredskapsarbete		statskommunalt beredskapsarbete	reservarbete		kommunalt arbete utan statsbidrag	kontantunderstöd		utbildningshjälp
		i kommissionens regi	i väg- och vattenbyggsstyr. regi		arkiv- och musikerhjälp	statskommunalt reservarbete		dagunderstöd	kommunalt understöd	
1943										
Januari	6 994	1 271	971	815	357	24	324	2 738	180	314
Februari	7 251	1 597	1 097	867	384	33	474	2 352	136	311
Mars	6 954	1 390	1 355	1 023	386	84	364	1 954	91	307
April	6 011	1 092	1 300	939	375	71	357	1 561	75	241
Maj	5 201	994	1 268	904	315	107	263	1 006	57	287
Juni	4 493	1 125	1 131	832	280	121	187	460	38	319
Juli	4 110	1 122	998	780	262	122	202	327	27	270
Augusti	3 872	1 166	884	736	248	122	186	248	22	260
September . .	3 796	1 170	853	729	245	111	158	280	28	222
Oktober	4 066	1 085	863	734	335	100	143	516	35	255
November . .	5 112	1 126	982	695	364	40	262	1 287	58	298
December . .	7 270	900	1 088	697	369	40	376	3 303	217	280
1944										
Januari	10 504	1 114	1 486	955	398	55	856	5 013	257	370
Februari . . .	12 334	1 173	2 110	1 364	417	80	1 274	5 213	270	433
Mars	12 697	1 177	2 644	1 512	442	79	1 257	4 929	214	443

De omfattande driftsnedläggelserna inom pappersmasseindustrin, som ägde rum under de tre sista månaderna år 1943, medförde en betydande ökning av antalet hjälpsökande i Västernorrlands och Värmlands län. Vid utgången av mars 1944 redovisades 1 599 hjälpsökande inom yrkesgruppen pappers- och grafisk industri mot 363 vid samma tidpunkt föregående år.

En översikt över hjälpverksamhetens omfattning under tiden januari 1943—mars 1944 lämnas i tab. 6.

Av sammanställningen framgår, att vid utgången av mars månad 1944 12 697 arbetslösa eller 73,5 % av samtliga hjälpsökande åtnjoto statlig eller kommunal arbetslöshetshjälp. Av de hjälpta erhöilo 56 % hjälp i form av arbete och 44 % i form av understöd. I Västernorrlands län åtnjoto över 80 % av samtliga hjälpsökande arbetslöshetshjälp; 2 493 (60 %) voro hjälpta genom arbete och 1 663 (40 %) genom understöd. Under tiden 1 juli 1943—31 mars 1944 har kommissionen beviljat statsbidrag till beredskapsarbeten, kostnadsberäknade till 31,0 milj. kr. Av dessa avsågo 14,9 milj. kr. arbeten i Västernorrlands län.

Den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden.

Rörande den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden har kommissionen i skrivelsen den 17 februari 1944 anfört:

I måhända högre grad än något tidigare år måste en bedömning av den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden lida av den ovisshet, som hänför sig till de allmänna utrikespolitiska förutsättningarna. Sätillvida befriar detta från behovet att försöka en prognos, eftersom man väl torde få utgå ifrån att mera omvälvande förändringar i dessa förutsättningar och därmed följande förändringar i de yttre handelsförbindelserna i ena eller andra riktningen måste föranleda en omprövning av de arbetsmarknadspolitiska frågeställningarna. Det synes därför vara lämpligast att i första hand göra en bedömning under det antagande att några större förändringar i det utrikespolitiska läget icke skulle komma att inträffa. Det förutsättes sålunda, att lejdboatrafiken kan fortgå i viss grad samt att handelsförbindelserna söderut skola kunna upprätthållas i den omfattning, som förutsättes i gällande handelsavtal.

Vad angår den egentliga industrien torde sysselsättningen inom *malm-brytnings- och metallindustrien* knappast under innevarande år komma att undergå några större förändringar. Dock synes en viss minskning vara trolig. Vid järnmalmegruvorna kommer den enligt nya tyska avtalet minskade exporten av järnmalm att medföra minskad brytning vid exportgruvorna. Den under senare hälften av 1943 minskade sysselsättningen vid kvalitetsjärnverken kan möjligen tänkas komma att ytterligare gå ned. Å andra sidan kan produktionen vid handelsjärnverken, om importen av handelsjärn minskar, komma att öka. Man torde väl därför kunna räkna med att sysselsättningen vid järnverken under 1944 kommer att hålla sig ungefär på samma nivå som i slutet av 1943. Inom *verkstadsindustrien* kunde man under sommaren 1943 konstatera en viss nedgång i produktion och sysselsättning. Den synes dock ha varit av tillfällig natur och i första hand betingad av ökade militärinkallelser. Den inom industrikommissionen i oktober månad företagna undersökningen av verkstadsindustriens sysselsättning visade i stort sett samma antal sysselsatta arbetare som i mars månad. Verkstädernas orderläggning syntes icke heller ge vid handen, att sysselsättningen skulle komma att minska under vintern och våren 1943/44. För sommaren och hösten 1944 torde, så vitt nu kan bedömas, något minskad sysselsättning vara att vänta, då nedgången i de militära ordena och exportordena (vilka sammanlagt representerade mer än 40 procent av totala sysselsättningen under oktober) icke torde kompenseras av ökade anspråk från den inhemska civila marknaden.

Inom *jord- och stenindustrien* kommer sysselsättningen sannolikt att hålla sig oförändrad. Bristen på betydelsefulla råmaterial inom glasindustrien kan dock här medföra minskad sysselsättning.

Produktionen inom *sågverksindustrien* sjönk under 1943 på grund av en

relativt kraftig nedgång i exporten. Däremot torde avsättningen på den inhemska marknaden ha varit tämligen oförändrad eller t. o. m. något större än tidigare. För år 1944 torde man kunna räkna med i stort sett samma sysselsättning som under 1943 (möjligen någon minskning). Timmerfångsten beräknas visserligen under år 1944 bli ca 20 procent lägre än år 1943, men av 1943 års fångst torde vissa kvantiteter timmer komma att sågas under innevarande år. De industrier som vidareförädla trävarorna, snickerier m. fl., torde ävenledes komma att hålla oförändrad sysselsättning.

Produktionen och sysselsättningen inom *cellulosaindustrien* visade under slutet av föregående år en betydande nedgång. Den betingades dels av minskad export, dels av att produktionen av fodermassa vid denna tid fullgjorts. Då härtill kommer, att lagren av kemisk massa vid fabrikerna äro rätt betydande, torde någon förbättring icke vara att vänta för innevarande år, försåvitt icke någon radikal förändring sker beträffande exportmöjligheterna. Sålunda framgår enligt en inom industrikommissionen gjord beräkning, att produktionen av kemisk massa under första halvåret 1944 kommer att uppgå till ca 300 000 ton mot 520 000 ton under första halvåret 1943. Någon ökning torde möjligen vara att påräkna under andra halvåret. Man skulle därigenom måhända nå upp till en kvantitet för hela året på 700 000 ton mot 1 000 000 ton under 1943. Detta förutsätter emellertid, att leveranserna till Tyskland bli av i stort sett samma omfattning som under föregående år.

Sysselsättningen vid *pappersbruken* har hållit sig förhållandevis väl uppe. Produktionen under 1943 motsvarade ca 65 procent av 1939 års nivå. Någon större nedgång torde icke vara att vänta under 1944, om lejdåbåtstrafiken kan upprätthållas. Vissa marknader ha dock fallit bort.

Textil- och beklädnadsindustrien torde kunna påräkna samma sysselsättning som under 1943. Beträffande skofabrikerna blir sysselsättningen beroende av importen av hudar från Sydamerika. Man torde emellertid kunna räkna med att sysselsättningen kommer att bli något högre än i slutet av 1943. Tilldelningen av bottenläder är för närvarande 45 procent av förkrigsnivån mot 30 procent under slutet av 1943. Å andra sidan har produktionen av ersättningskodon minskat avsevärt.

Inom *gummivaruindustrien* torde sysselsättningen komma att minska något på grund av minskad tillgång på råvara för tillverkningen.

Inom den *kemisk-tekniska industrien* slutligen kan sysselsättningen väntas bli i stort sett oförändrad.

Sammanfattningsvis kan sägas, att sysselsättningen inom förenämnda industrier under år 1944 icke torde komma att undergå några större förändringar i förhållande till läget under slutet av 1943. En viss nedgång torde dock vara trolig inom malmbrytning och metallindustri samt inom cellulosa-industrien.

Även i fråga om *byggnadsindustrien* torde man, under förutsättning att inga mera väsentliga förändringar i de utrikespolitiska förhållandena inträffa, kunna utgå från att sysselsättningsläget förblir i stort sett oförändrat. Tillgången på byggnadsmaterial har varit relativt tillfredsställande under de

senaste månaderna och byggnadsbehovet är särskilt framträdande på grund av bostadsbristen. Med den här genomgående reservationen för väsentliga förändringar i importförhållandena vågar man hoppas på att produktionen på detta område under innevarande år kommer att fortgå i minst samma omfattning som under det gångna året.

Som allmän sammanfattning kan sägas, att enligt nu bedömbara förutsättningar den goda sysselsättning, som kännetecknade år 1943, sannolikt kommer att fortsätta under innevarande år, dock att svårigheterna att anskaffa arbetskraft icke bliva lika framträdande, som fallet var första halvåret 1943. Dessa svårigheter framträdde särskilt inom skogsbruket. Enligt vad för närvarande synes sannolikt, blir behovet av att tillföra detta område arbetskraft avsevärt mindre än vad under senare tid varit förhållandet, vilket kommer att inverka på möjligheterna att sysselsätta arbetskraft, som frigöres på grund av import- och exportsvårigheter. Det är givet, att mera betydande förändringar i utrikespolitiskt hänseende, varav vårt land beröres, kunna helt kullkasta denna prognos.

Här vill jag jämväl anmäla, att *länsstyrelsen i Västernorrlands län* i skrivelse den 7 januari 1944 hemställt om vidtagande av åtgärder i anledning av den försämrade arbetslöshetssituationen i länet.

Departementschefen.

I proposition, nr 283, till 1943 års riksdag angående åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. lämnade jag en översikt över utvecklingen på arbetsmarknaden under tiden från utbrottet av pågående stormaktskrig och fram till våren 1943. Jag erinrade därvid om, hurusom sysselsättningen, som vid krigsutbrottet var mycket hög, fortfor att vara god under de närmaste månaderna efter krigets början. Från och med våren 1940 inträdde emellertid en tendens till minskad sysselsättning, vilken alltmera förstärktes under höstmånaderna samma år, samt, framför allt, under de första månaderna av år 1941. Antalet hjälpsökande arbetslösa under månaderna januari—mars 1941 utgjorde sålunda respektive 30 512, 34 900 och 33 702. Ökningen av arbetslösheten berodde framför allt på avbrytandet av handelsförbindelserna västerut — på exportsidan drabbade detta bl. a. trävaru- och massaindustrierna — samt den förlamning, som till följd av stegrade byggnadskostnader samt osäkerheten om bostadsmarknadens utveckling m. m. drabbade byggnadsindustrien, särskilt bostadsbyggandet. Sedan genom de statliga stödåtgärderna åt bostadsbyggandet byggnadsproduktionen åter börjat komma igång under sommaren 1941 samt industrien i övrigt hunnit inrätta sig efter de ändrade förhållandena, inträdde en märkbar förbättring i fråga om sysselsättningen, och under år 1942 inträdde en utpräglad brist på arbetskraft inom stora delar av näringslivet. Framförallt gjorde sig denna brist märkbar inom skogsbruket och jordbruket. För de åtgärder, som vidtogos för att bemästra denna situation, har utförligt redogjorts i förenämnda proposition, varför jag i detta sammanhang ej anser mig böra gå närmare in på desamma.

Någon större förändring i det under år 1942 inträdda arbetsmarknads-

läget inträffade ej under de första månaderna av år 1943. Vad angår den fortsatta utvecklingen på arbetsmarknaden under år 1943 gav jag i nyssnämnda proposition uttryck för en förmodan att denna skulle komma att kännetecknas av ett stabilt läge på den uppkomna höga sysselsättningsnivån. Denna förmodan har i stort sett visat sig vara riktig. Siffrorna för arbetslösheten under år 1943 ha ganska avsevärt understigit motsvarande siffror för närmast föregående år. Procentsiffran för arbetslösheten inom fackförbunden under år 1943 utgjorde sålunda 5,7 mot 7,5 år 1942. Medeltalet för hjälpsökande arbetslösa under nämnda båda år utgjorde 7 081 respektive 12 306. Nämnda genomsnittliga förbättring torde huvudsakligen bero på att de säsongmässiga variationerna i sysselsättningen under år 1943 varit betydligt mindre accentuerade än under år 1942; särskilt gäller detta årets tre första månader.

Vad angår arbetsmarknaden under den hittills förflutna delen av år 1944 framgår av arbetsmarknadskommissionens redogörelse, att antalet hjälpsökande arbetslösa i genomsnitt för månaderna januari— mars var 16 888, vilket innebär närmare en fördubbling jämfört med motsvarande tid närmast föregående år men däremot en väsentligt bättre situation än motsvarande tid 1942, då antalet hjälpsökande arbetslösa utgjorde 24 156. Oaktat sålunda läget på arbetsmarknaden under år 1943 och den hittills förflutna delen av innevarande år på det hela taget varit gynnsamt, har ökningen av antalet hjälpsökande arbetslösa inom ett par lokalt begränsade områden visat en oroväckande stegring. Detta gäller framför allt Västernorrlands samt i någon mån Värmlands län, i vilka län mer än en tredjedel (5 135 resp. 1 109) av de den 31 mars 1944 hjälpsökande arbetslösa voro hemmahörande. Motsvarande siffror ett år tidigare utgjorde endast 1 414 respektive 164. Anledningen till den försämrade arbetstillgången just i dessa båda län beror i huvudsak på de ökade avsättningssvårigheterna för pappers-, massa- och trävaror samt den minskning, som inträtt i efterfrågan på arbetskraft till skogsbruket. Då den allmänna uppmärksamheten särskilt riktats på arbetslösheten inom Västernorrlands län, vill jag här i korthet redogöra för utvecklingen å arbetsmarknaden i nämnda län samt av statsmakterna vidtagna åtgärder i syfte att lindra verkningarna av arbetslösheten därstädes.

Jag vill då till en början erinra om att i Västernorrlands län alltsedan den stora arbetslöshetskrisen i början av 1930-talet kvarstått en restarbetslöshet, vilken aldrig helt kunnat elimineras. Det genomsnittliga antalet arbetslösa i länet uppgick år 1935 till cirka 7 000, år 1936 till något mer än 5 000 samt det utpräglade högkonjunkturåret 1939 till ungefär 4 000. De första krigsåren, 1940, 1941 och 1942, utgjorde antalet arbetslösa respektive 1 927, 2 685 och 1 484. Av krigsåren uppvisar 1943 den gynnsammaste siffran eller 1 270. Att sistnämnda siffra ej är högre sammanhänger med att sysselsättningen inom länet var relativt tillfredsställande ända fram till årets sista månader. Den då inträdda försämringen har sedermera fortsatt under år 1944, vilket framgår av följande tablå.

År och månad	Hela antalet hjälpsökande	Hela antalet hjälpta	Hjälpta i procent av hjälpsökande	Sysselsatta vid beredningsarbeten			Hela antalet genom arbete hjälpta	Kontant understöd o. utbildningshjälp
				vägarbeten	vatten- o. avloppsledningsarbeten	övriga arbeten		
<i>1943</i>								
oktober.....	995	697	70,1	371	197	18	586	43
november.....	1 506	1 059	70,8	229	479	1	709	277
december.....	3 065	1 845	60,2	208	616	—	824	923
<i>1944</i>								
januari.....	4 558	3 375	74,0	260	966	—	1 226	1 950
februari.....	4 618	3 699	80,1	434	1 325	62	1 821	1 550
mars.....	5 135	4 156	80,9	703	1 419	103	2 225	1 663
april.....	5 477	4 382	80,0	1 004	1 534	109	2 647	1 541

Av tabellen kan utläsas, att under exempelvis januari månad 1944 cirka 27 procent av de hjälpsökande kunnat beredas sysselsättning. En jämförelse med motsvarande månad 1941 och 1942 utvisar, att av 3 740 hjälpsökande år 1941 809 eller cirka 22 procent samt av 2 837 hjälpsökande år 1942 993 eller ungefär 35 procent kunnat beredas hjälp enligt arbetslinjen.

Av tablån framgår vidare, att stegringen av de arbetslösa antal satt in på allvar först under november och december månader 1943. Då stegringen skedde mycket hastigt, gällde det för myndigheterna att snabbt kunna igångsätta lämpliga allmänna arbeten inom länet. Framför allt ifrågakommo därvid vägarbeten samt vatten- och avloppsledningsarbeten. I fråga om sistnämnda arbeten lyckades det att med tillfredsställande snabbhet igångsätta lämpliga arbeten, vilket torde sammanhånga med att dessa arbeten i ett stort antal fall utgjorde direkt fortsättning på tidigare arbeten av denna art inom samma kommuner och jämväl med det förhållandet, att vederbörande byggnadsverk på detta område hade en väl utbyggd arbetsorganisation inom länet. Antalet anställda arbetare vid nyssnämnda arbeten kunde sålunda mer än sjudubblas under tiden från oktober 1943 och fram till mars 1944. Vad angår vägarbetena måste emellertid resultatet, såvitt det avsåg att snabbt igångsätta arbetena, betecknas som mindre tillfredsställande. Det är i regel svårare att företaga förberedelsearbeten för och igångsätta vägarbeten vintertid, och vidare fanns till en början på detta område icke någon effektiv arbetsorganisation inom länet, vilket medförde stora svårigheter, när det gällde att anskaffa arbetsledning och i övrigt ordna för arbetenas igångsättande. Antalet vid vägarbeten sysselsatta arbetare var sålunda under månaderna november, december och januari lägre än under oktober. Först med mars månad inträdde en mera markerad förbättring härutinnan. Den sålunda konstaterade oförmågan att snabbt bereda ett större antal arbetslösa sysselsättning vid vägarbeten medförde att under december och januari månader endast omkring en tredjedel av antalet hjälpsökande kunde beredas arbete.

Under februari och mars månader inträdde en förbättring i fråga om antalet vid arbeten sysselsatta, vilken emellertid huvudsakligen åstadkoms genom ökningen av vid vatten- och avloppsledningsarbeten sysselsatta arbetare. Den tydliga skillnaden i fråga om möjligheterna att snabbt kunna igångsätta lämpliga beredskapsarbeten har på intet sätt haft sin grund i att medel beviljats i mindre utsträckning till vägarbetena än till vatten- och avloppsledningsarbeten. Följande sammanställning utvisar i vilken omfattning medel ställts till förfogande för utförande av statliga och statskommunala beredskapsarbeten inom Västernorrlands län.

År och månad	Vägarbeten	Vatten o. avloppsledningsarbeten	Övriga arbeten	Summa kronor
<i>1943</i>				
november.....	—	29 800	—	29 800
december.....	997 100	816 500	—	1 813 600
<i>1944</i>				
januari.....	2 231 260	2 522 600	—	4 753 860
februari.....	66 300	488 000	1 720 000	2 274 300
mars.....	3 858 200	2 040 400	53 500	5 952 100
april.....	1 119 800	1 110 620	1 258 220	3 488 640
Summa kronor	8 272 660	7 007 920	3 031 720	18 312 300

Under tiden från och med den 1 september 1943 har beviljats tillstånd och statsbidrag till utförande av 47 statskommunala beredskapsarbeten inom Västernorrlands län. Av dessa arbeten, vilka beräknats medföra en total kostnad av cirka 4,2 miljoner kronor och i regel avse väg- eller ledningsarbeten men i en del fall arbeten av annan art, ha före ingången av april detta år igångsatts 25 företag med en beräknad totalkostnad av cirka 3,0 miljoner kronor. Under april och början av maj ha ytterligare några sådana arbeten igångsatts inom länet.

Även på annat sätt har man sökt motverka arbetslösheten inom Västernorrland. Sålunda ha arbetsmarknadsskäl motiverat beslut om s. k. stödköp av cirka 221 000 m³ brännved från skogsägare i huvudsak inom Västernorrlands län, varigenom möjligheterna att sysselsätta folk i skogen förstärkts. Vidare har Västernorrland privilegierats vid beviljande av tillstånd till byggnadsföretag.

Jag förutsätter, att vederbörande myndigheter företaga skyndsamma åtgärder för igångsättande av ytterligare arbeten — såväl beredskapsarbeten som andra arbeten — i Västernorrlands län i den omfattning, som kan förmedlas av läget på arbetsmarknaden. Sett på längre sikt bör man emellertid söka sig fram även på andra vägar för att komma till rätta med arbetslösheten inom länet, vilken i hög grad torde bero på näringslivets alltför ensidiga inriktning på för export avsedda skogsprodukter. Jag vill härvid erin-

ra om att en av chefen för jordbruksdepartementet den 3 februari 1944 tillkallad kommitté, norrlandskommittén, för närvarande är sysselsatt med undersökningar rörande åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran i allmänhet och således jämväl torde komma att taga under övervägande förslag om åtgärder i syfte att skapa vidgade sysselsättningsmöjligheter inom Västernorrlands län.

Arbetslösheten inom byggnadsbranschen har under den gångna vintern varit ganska betydande, speciellt i de större städerna, ehuru likväl lägre än närmast föregående vintrar, fränsett dock vintern 1942—1943. Lättnader i den begränsning av byggnadsverksamheten, som lagen om byggnadstillstånd avser, ha emellertid genomförts i den mån materielltillgången det medgivit, och sysselsättningen för byggnadsarbetare har nu blivit relativt tillfredsställande.

Fortsatt och möjligen ökad arbetslöshet inom Västernorrlands län torde vara att emotse under instundande budgetår. Även inom andra län med mera betydande cellulosaindustrier kunna sysselsättningssvårigheter befaras. Att med någon större säkerhet bedöma utvecklingen på arbetsmarknaden i övrigt låter sig icke göra. Det synes därför vara anledning att utgå från ett något ökat behov av arbetslöshetshjälp vid bedömning av ifrågasvarande anslagsbehov för budgetåret 1944/45.

Lönesättningen vid arkivarbeten.

I detta sammanhang vill jag jämväl anmäla av arbetsmarknadskommisionen framlagt förslag till ändrad lönesättning vid arkivarbetena.

Frågans tidigare behandling.

Arbetsmarknadskommisionen erinrar om att kommissionen tidigare i skrivelser den 27 maj 1941 och den 29 april 1943 framlagt förslag rörande ändrad lönesättning vid arkivarbetena, för vilka förslag redogjorts i propositionerna nr 285/1941 (s. 48—60) respektive 283/1943 (s. 85—103). Rörande innebörden av nämnda båda förslag och dessas behandling anför kommissionen i huvudsak följande.

När arkivarbetena tillkommo — 1934 — bestämdes, att lönerna vid dessa skulle beräknas på samma sätt som vid övriga slag av reservarbeten. Därav följde emellertid vissa för arkivarbetarna ofördelaktiga konsekvenser, eftersom den ekonomiska värderingen av arbetarnas prestationer kom att verkställas med ledning av ett lönesystem, som schablonmässigt kopierats efter ett för rent grovarbete avpassat system. Behov framträdde därför av en lönesättning, som i görligaste mån undanröjde dessa brister.

Kommisionen framhöll i skrivelse den 27 maj 1941, att en mera tillfredsställande lösning av arkivarbetarnas inkomstproblem skulle vinnas, om man införde ett på *veckoavlönning* uppbyggt lönesystem. I samband därmed borde denna avlöning — därest man skulle kunna åstadkomma en effektiv förbättring av familjeförsörjarnas ekonomiska läge — sättas rela-

tivt lågt för icke-familjeförsörjarna. Kommissionen ansåg fördenskull skäl tala för att man genomförde ett familjelönesystem, uppbyggt på en för alla arkivarbetare gemensam men dyrortsdifferentierad *grundlön* (veckolön), utfylld med vissa familjeförsörjarna tillkommande *familjetillägg*.

Visserligen hade det, framhöll kommissionen, härvid varit önskvärt att fastställa arkivarbetslönen i direkt förhållande till avlöningen för kontorsanställda med enkelt arbete på öppna marknaden. Detta vore emellertid icke möjligt, enär kontorislönerna överallt företedde starka och av individuella faktorer beroende skiftningar, varförutom några avtalsenligt reglerade typer av sådana löner i vart fall vid denna tid icke funnes i mera avsevärd utsträckning. Med hänsyn härtill tog kommissionen i sitt förslag till nytt lönesystem hänsyn till dels gällande reservarbetslön, dels ock utgående löner till extra vaktmästare i civilförvaltningen med månadslön, beräknad enligt lägsta löneklassen i lägsta lönegrad inom löneplan Ex (på I-ort 271 kronor). Någon sänkning av de då utgående arkivarbetslönerna (i Stockholm kr. 249:60 per månad) ansågs skäligen icke kunna ifrågasättas.

Med utgångspunkt från anförda synpunkter föreslog kommissionen, att *grundlönen* skulle uppgå till i ortsgrupp C 190 kronor och i ortsgrupp I (Stockholm) 260 kronor. Skillnadsbeloppet i månadslön mellan varje ortsgrupp föreslogs till 10 kronor (utom mellan grupperna II och I) eller ungefär samma belopp, som markerade differensen mellan ortsgrupperna i fråga om lönen för extra vaktmästare.

Härutöver skulle i förekommande fall utgå *familjetillägg* för hustru med 75 öre i ortsgrupperna A, B och C, med 1 krona i grupperna D—F och med 1 krona 25 öre i grupperna G, H och I. Tillägget per barn föreslogs till 50 öre i samtliga grupper.

Mot detta kommissionens beslut av maj 1941 anfördes reservation av vice ordförande Hagman och ledamoten Strindlund, som ställde sig avvisande mot att familjelönsprincipen bragtes i tillämpning vid förevarande slag av hjälparbeten. Då de likväl ej ville motsätta sig en höjning av arkivarbetslönerna, förordade de en löneskala, enligt vilken lönen på I-ort skulle utgöra 300 kr. per månad. Därjämte anmälde ledamoten Brodén och ersättaren Styrman, att de icke kunde biträda beslutet i vad detta avsåg lönebeloppens storlek.

I propositionen nr 285/1941 förklarade sig *departementschefen* icke beredd att föreslå åtgärder i den av kommissionen föreslagna riktningen men ansåg likväl att riksdagen borde beredas tillfälle att uttala sig angående lämpligheten av införande av ett familjelönesystem vid arkivarbetena.

Med anledning härav uttalade *riksdagen* som sin uppfattning (skrivelse nr 436/1941), att fog syntes föreligga för att åtminstone i viss omfattning vidtaga åtgärder för en höjning av arbetsförtjänsten vid arkivarbetena. Riksdagen hade emellertid icke kunnat undgå att hysa betänkligheter mot att åstadkomma denna höjning genom införande av familjelön, särskilt med hänsyn till de konsekvenser beträffande lönesättningen vid andra med statsmedel understödda arbeten, som därav kunde befaras uppstå.

Genom beslut den 28 juni 1941 bemyndigade Kungl. Maj:ts arbetsmarknadskommissionen att ifråga om lönesättningen vid arkivarbetena tills vidare försöksvis tillämpa de grunder för fastställande av lönerna, som angåves i den av ledamöterna Hagman och Strindlund avgivna reservationen, varvid kommissionen ägde att beträffande lönebeloppen vidtaga de modifikationerna, som kommissionen funne erforderliga.

I överensstämmelse härmed utfärdade kommissionen nya bestämmelser att från och med den 1 juli 1941 lända till efterrättelse vid arkivarbetena. Enligt dessa utgick avlöningen i form av en för olika orter varierande veckolön. För Stockholm bestämdes den på sådant sätt, att månadslönen kom att uppgå till ca 300 kr. per månad.

Frågan om en ändrad lönesättning vid arkivarbetena upptogs på nytt år 1943. I skrivelse den 29 april 1943 anförde kommissionen härvid att den år 1941 genomförda omläggningen av arkivarbetsystemet icke i allo lett till åsyftat resultat, säkerligen främst på grund av att lönesystemet icke fått lämplig utformning. Det hade vidare konstaterats att allt fler av de på de senare åren tillströmmande arkivarbetarna utgjorts av svagt meriterade personer, något som bekräftades därav att vederbörande under sin senaste anställning på öppna marknaden haft löner, som ej sällan mer eller mindre understigit utgående arkivarbetslöner. Detta förhållande måste tagas i betraktande vid en planerad omläggning av lönesystemet.

En rationell lösning av löneproblemet syntes böra genomföras i samband med en uppdelning av arbetsobjekten på två huvudgrupper, nämligen A-arbeten eller arbeten, för vars utförande skulle krävas mera kvalificerad personal, och B-arbeten eller arbeten, vid vilkas utförande skulle erfordras mindre kvalificerad arbetskraft. Att draga någon absolut gräns mellan A- och B-arbeten låte sig ej göra. I praktiken torde svårigheterna härutinnan likväl kunna relativt lätt bemästras.

En ömtåligare sak bleve visserligen klienteletts uppdelning vid hänvisningen till respektive kategorier av arbeten. Genom inhämtande av noggranna personliga deklARATIONER från arbetarna torde dock även uttagningen av lämplig arbetskraft kunna ske utan nämnvärda komplikationer. I praktiken hade arbetslöshetskommittéerna redan f. n. måst noga pröva aspiranternas lämplighet för olika till buds stående arkivarbetstillfällen.

Uppdelades arbetsobjekten samvetsgrant på angivet sätt, borde även en viss differentiering av lönerna vid respektive huvudslag av arbeten vara möjlig att åvägabringa. Detta hade dittills icke medgivits. Följden hade blivit, att det kunnat inträffa, att t. ex. samma lön utgått till en arkivarbetare, vilkens kapacitet endast räckt till för att utföra dammsugning av ett bokbestånd, som till den, vilken på grund av teknisk högskolekompetens kunnat biträda ett ämbetsverk vid utförandet av högvärdiga tekniska arbetsuppgifter. Givet vore emellertid att hjälpkarakteren hos alla slag av arkivarbeten och nödvändigheten att hålla en förhållandevis låg lönenivå vid samtliga arbeten av detta slag, måste medföra, att skillnaden i lönehänseende mellan vid A-arbeten och B-arbeten sysselsatta ej finge bli alltför markant. Den olika lö-

nen vore endast att tolka såsom ett uttryck för och betingad av att den mera kvalificerade arbetsinsatsen hade relativt större ekonomiskt värde för den tillfälliga arbetsgivaren än arbete, som bestode i enklare göromål.

Det av kommissionen föreslagna lönesystemet innebure i huvudsak, att alla arkivarbetare på en ort erhöle en för dem gemensam *grundlön* men att de personer, som till följd av sin speciella kompetens förklarats behöriga för och hänvisats till A-arbeten, därutöver finge ett visst *kompetenstillägg*.

I förslaget av maj 1941 hade kommissionen stannat vid att jämföra ifrågasatta arkivarbetslöner med lönerna till vissa vaktmästargrupper i civilförvaltningen. Emellertid borde observeras, att en del arkivarbetare utförde ett arbete, som närmast vore jämförbart med det varmed skrivbiträden inom statsförvaltningen sysselsattes. Hänsyn måste även tagas till att arkivarbete som regel icke vore så krävande som vaktmästargöromål. Arkivarbetslönen borde därför sättas lägre än lönen till extra vaktmästare. Å andra sidan måste hållas i minnet, att arkivarbetare i vissa fall utförde ett ganska krävande och kvalificerat arbete. Vidare betonades, att arkivarbetslönen icke kunde anses tillräcklig för vissa familjeförsörjare. I det sammanhanget borde observeras, att de extra vaktmästarna, med vilkas löner arkivarbetarnas i allmänhet måste jämföras, i regel vore yngre personer, under det att till arkivarbete endast i undantagsfall finge hänvisas någon under 40 år. (Medelåldern 1943 har senare påvisats utgöra 58 år.) Kommissionen ansåg därför alltjämt, att arkivarbetslönen — med hänsyn till arkivarbetenas karaktär av social hjälp- anordning — borde kombineras med ett system med familjetillägg.

Följden av att familjelöneprincipen hittills ej gällt hade blivit, att arkivarbetslönen för icke-familjeförsörjare kommit att utgå med avsevärt högre belopp, än som i regel kunde anses skäligt med hänsyn till arkivarbetarnas arbetsuppgifter och i jämförelse med åtskilliga statliga befattningshavares löner. På grund av de sålunda konstaterade icke önskvärda konsekvenserna av det tillämpade lönesystemet, ansåg sig kommissionen böra återupptaga sitt tidigare förslag om en *familjelön*. Beträffande lönesystemets utformning föreslog kommissionen, att *grundlönen* borde bestämmas med hänsyn till avlöningen för extra vaktmästare och extra skrivbiträde samt utgå på I-ort (Stockholm) med 270 kronor per månad, att *kompetenstillägget* för arkivarbetare vid A-arbeten borde fastställas till 30 kronor per månad inom alla ortsgrupper, samt att *familjetillägget* per dag borde utgå med för *hustru* 1 krona i ortsgrupperna A, B och C, 1 krona 25 öre i grupperna D, E och F samt 1 krona 50 öre i grupperna G, H och I. Tillägget för *barn under 16 år* föreslogs till 75 öre per dag i samtliga ortsgrupper.

Mot förslaget till ny lönesättning vid arkivarbeten anfördes reservationer *dels* av kommissionens ordförande med instämmande av ledamoten Andersson, vilka ansågo, att grundlönen för arkivarbetare icke borde överstiga 250 kronor på I-ort, *dels* av ledamöterna Carell och Brodén, vilka uttalade, att de tillägg, som föreslagits för familjeförsörjare, vore för högt avvägda med hänsyn till löneförhållandena på den öppna arbetsmarknaden, där några dylika tillägg icke förekomme.

Departementschefen (prop. nr 283/1943) förklarade sig med hänsyn till den korta tid som stått honom till buds för frågans övervägande ej beredd att taga ståndpunkt till kommissionens olika förslag utan uttalade, att gällande principer beträffande arkivarbetena borde tills vidare tillämpas oförändrade. Till denna uppfattning anslöt sig även riksdagen (skrivelse nr 446/1943).

Arbetsmarknadskommissionens nu framlagda förslag.

Rörande det av kommissionen nu framlagda förslaget anför kommissionen i huvudsak följande.

När kommissionen ånyo går att framlägga vissa förslag i arkivarbetsfrågan, anknyter den i huvudsak till de synpunkter i ämnet, som kommo till uttryck i skrivelsen den 29 april 1943. Emellertid ha sedan dess vissa faktorer tillkommit som föranleda kommissionen att på en del punkter modifiera sitt senaste förslag i lönefrågan, nämligen dels resultatet av en under hösten 1943 slutförd inventering av tillgången på för arkivarbete lämpliga arbetsobjekt i landet, dels vunna upplysningar om de faktiska förtjänster, som ett antal i den fria marknaden under sommaren 1943 placerade förutvarande arkivarbetare uppnått, dels ett antal uppgifter, som belysa de ekonomiska förhållandena under år 1942 med avseende på de arkivarbetare i Stockholm — 326 till antalet — av vilka de flesta under större delen av 1943 haft arkivarbete (i det följande återopade såsom »Stockholmsundersökningen 1942»).

Redan i förslaget av april 1943 betonades lämpligheten av att arbetena delades upp på två grupper (A och B). Önskvärdheten av en tredelning förelåg visserligen redan då, men i brist på kännedom om hur en sådan gruppering av arbetena vore genomförbar inom verk och institutioner begränsades förslaget till endast två grupper. Vid den nu verkställda inventeringen ha de tillfrågade myndigheterna emellertid kunnat klassificera sina arbetsobjekt i tre huvudgrupper under beaktande av arbetsuppgifternas svårighetsgrad. Till den första gruppen — *A-arbeten* — ha förts i huvudsak samma slags arbeten, som i kommissionens framställning i april 1943 räknades dit. Meningen vore att till dessa arbeten uttaga den mera högkvalificerade delen av arbetskraften. De tidigare (i april 1943) såsom *B-arbeten* angivna arbetsobjekten ha numera kunnat delas upp på två grupper, nämligen *B-arbeten* eller enklare rutin- och kontors- o. d. arbeten, avsedda för genomsnittskontorister m. fl. samt *C-arbeten* eller sådana, för vilkas utförande icke erfordras någon teknisk, merkantil eller liknande utbildning eller erfarenhet och dit hänvisning sålunda skulle kunna ske av icke yrkesskolad arbetskraft. Möjlighet skulle sålunda härigenom yppa sig att i viss omfattning inom arkivarbetenas ram bereda sysselsättning även för personer, som, ehuru ej kapabla att sättas på arkivarbete i egentlig mening, dock ägde förutsättningar att kunna utföra mera okvalificerade, vaktmästarliknande göromål i mån av tillgång på härför lämpliga arbetsobjekt.

En sådan uppdelning av arkivarbetena, som vid inventeringen företagits, betingas jämväl av nödvändigheten att i fortsättningen äga klarhet om arbetsplatsernas behov av på olika sätt yrkeskunnig arbetskraft. Utvecklingen har nämligen ådagalagt behov av alltmer kvalificerad arbetskraft vid arkivarbetena. Inventeringsresultatet bestyrker detta. Det har nämligen visat sig, att 49 procent av de redovisade arbetstillfällena utgöras av sådana, som fordra högvärdig arbetskraft (A-arbeten). För B-arbeten är procenttalet 39 och för C-arbeten 12. Verkställd undersökning av hur de i medio av januari 1944 sysselsatta 316 svenska arkivarbetarna fördelade sig med hänsyn till det slag av arbeten, vid vilka de placerats, har också givit utslag i samma riktning. De fördelade sig sålunda: Vid A-arbeten 69 (21,8 %); vid B-arbeten 230 (72,8 %) och vid C-arbeten 17 (5,4 %).

Lönesättningen vid arkivarbetena skapade intet större problem, så länge arbetena voro av mera grovarbetsliknande karaktär. Svårigheterna uppkommo i och med att arbetsuppgifterna begynte kräva mera yrkesutbildad personal. Då det befunnits nödvändigt att bland annat med hänsyn härtill och till levnadskostnadernas stegring etappvis höja arkivarbetslönen — utan att man därför ansett skäl föreligga att ändra arbetenas hjälpkaraktär och att vid dem tillämpa öppna marknadens löner — har emellertid till följd av enhetligheten i lönesystemet även de för de nya arbetsuppgifterna mindre kvalificerade arkivarbetarna följt med i den allmänna löneupplyftningen. Ej så få av de i arkivarbete sysselsatta ha, ehuru föremål för samhällelig hjälpverksamhet, på sådant sätt kommit att få större inkomster än de haft i sitt tidigare förvärsarbete (se härom närmare s. 87 i propositionen nr 283/1943). Den differentiering av arbetsuppgifter och löner, som ifrågasattes i skrivelsen den 29 april 1943, syftade till att övervinna dessa svårigheter. Det förslag i arkivarbetsfrågan, som kommer att i det följande utvecklas, har samma syfte.

På grund av myndigheternas stegrade anspråk på arkivarbetskraftens kvalitet kunde det till äventyrs vara ändamålsenligt att direkt på ämbetsverk och vetenskapliga institutioner anvisa de medel, som nu disponeras för arkivarbetsändamål och att jämväl på dem överlåta att utvälja erforderlig arbetskraft och att anpassa avlöningen efter envars kompetens. Denna väg torde emellertid icke vara framkomlig bl. a. av det skälet, att verken och institutionerna i sådant fall helt visst komme att vanligtvis anställa personer med ur deras synpunkter värdefullare egenskaper än de nuvarande arkivarbetarnas. Samhället skulle alltså fortfarande tvingas ta hand om flertalet kontoristarbetslösa och liknande men utan att härvid äga nödig tillgång på för dessa kategorier av arbetslösa lämpliga arbetsobjekt. Systemet med arkivarbeten och till dessa knuten särskild lönesättning bör fördenskull åtminstone t. v. upprätthållas.

Såsom redan betonats föreslogs *grundlönen* våren 1943 av kommissionens majoritet till 270 kr. per månad (I-ort), vartill skulle komma vissa kompetens- och familjetillägg. Beträffande den lönesättning, som nu förordas, må framhållas följande.

Till följd av att arkivarbetarna tidigare ytterst sällan kommit att återböras till öppna marknaden, har kännedom saknats om vilka löner, en arkivarbetare erhållit resp. mera allmänt skulle kunna erhålla vid återanställning inom förvärvslivet. Slutsatser härutinnan föreligga likväl numera, vilket sammanhänger med följande. Då det våren 1943 syntes uppenbart, att efterfrågan särskilt på kontorsvikariat skulle bli livlig, intensifierades åtgärderna för arkivarbetarnas överförande till öppna marknaden. Till kontorsliknande arbete på öppna marknaden under tiden juni—oktober 1943 lyckades man anvisa inalles 43 arkivarbetare i Stockholm, av vilka ca $\frac{2}{3}$ voro över 50 år. De anställda fördelade sig med ungefär hälften på vardera kvinnor och män.

Lönernas storlek belyses av följande sammanställning.

Lön per månad kronor	Män	Kvinnor	Summa
80 + fritt vivre	1 (vaktmästare)	—	1
230—250.....	—	6	6
260	2	11	12
275	—	2	2
300	5	1	6
325	7	1	8
330—340.....	—	2	2
350	4	—	4
500	1 (arkitekt)	—	1
	Summa 20	23	43

I samtliga redovisade fall (utom 7) har den av arkivarbetaren erhållna lönen på öppna marknaden understigit eller uppgått till högst den lön, som denne åtnjutit under sin sysselsättning vid arkivarbetet. Av kvinnorna ha samtliga utom 3 fått lägre lön än de hade som arkivarbetare. Medellönen för dem har uppgått till 265 kr. per månad (mot 321 kr. per månad i arkivarbete). För flertalet kvinnor utgjorde lönen emellertid endast 230 à 260 kr. per månad. Männerna betalades något bättre. Deras genomsnittslön utgjorde 312 kr. per månad. Av 20 placerade fingo dock endast 5 högre lön än i arkivarbete. De flesta fingo åtnöja sig med ungefär lika stor (7) eller lägre lön (8), än de haft som arkivarbetare. De anställda — speciellt kvinnorna — ha i flertalet fall använts för mycket enkla och rutinmässiga arbetsuppgifter.

Vid fastställandet av de arkivarbetslöner, som avses att gälla hädanefter, torde liksom tidigare en avvägning böra ske i förhållande till de löner, som f. n. komma i fråga för vaktmästare i statstjänst enligt civila avlöningsreglementet (345 kr. per månad), extra vaktmästare enligt civila icke-ordinarie-reglementet (299 kr. per månad) samt extra skrivbiträde enligt civila icke-ordinariereglementet (260 kr. per månad). Samtliga belopp äro angivna för I-ort och uträknade med hänsyn tagen jämväl till f. n. utgående kristillägg och rörligt tillägg, varvid avdrag gjorts för pensionsavgifter, där sådana förekomma. Därjämte synes även böra beaktas de nyss meddelade uppgifterna om de löner, som arkivarbetarna erhållit under placering 1943 på öppna marknaden samt av arbetsförmedlingen i Stockholms stad tillhandahållna

upplysningar rörande storleken av gängse kontorist- och vaktmästarlöner i Stockholm. Fullgod, mera kvalificerad arbetskraft inom kontorsbranschen betalas f. n. i Stockholm enligt sistnämnda källa en månadslön av 350 à 400 kr., medan lönen för i något avseende skadad men dock kvalificerad arbetskraft håller sig omkring 300 kr. per månad. Vid enklare kontorsarbete utgör månadslönen genomsnittligen för både män och kvinnor ca 250 à 260 kr. per månad. Vad angår avlöning till vaktmästarpersonal varierar denna avsevärt, beroende på vederbörandes ålder och allmänna förutsättningar. För enklare vaktmästararbete utgör lönen, enligt vad en på industritjänstemannaförbundets undersökningar grundad statistik visar, för en person under 29 år 204 kr. per månad, för en person vid ca 29 år 250 kr. per månad och för en person över 29 år 310 à 315 kr. per månad inklusive index. I senare fallet gäller det lön för fullt frisk och rask personal, kompetent att utföra allehanda löpande slag av ofta krävande vaktmästargöromål.

Med utgångspunkt från ovan angivna olika löneuppgifter föreslår kommissionen, att *grundlönen* vid *A-arbeten* skall utgöra 285 kr. per månad (på I-ort). Beloppet understiger visserligen lönen för extra vaktmästare enligt civila icke-ordinariereglementet men lär ej kunna sättas högre, enär eljest grundlönen jämte föreslagna familjetillägg skulle komma totalförmånen av arkivarbete att överskrida lönen för vaktmästare i statstjänst. Grundlönen vid *B-arbeten* bör lämpligen sättas till 260 kr. per månad (på I-ort) eller samma belopp, som för närvarande betalas av staten till manliga och kvinnliga skrivbiträden enligt civila icke-ordinariereglementet. Denna lön torde också få anses ungefärligen svara mot öppna marknadens för enklare kontorsarbete. Möjligen borde de personer, som komma att sysselsättas med uppgifter av *C-arbetens* beskaffenhet, erhålla lön efter andra grunder än övriga arkivarbetare. Det fåtal personer, varom här kan bli tal, kommer dock att utföra ett understundom fysiskt ganska ansträngande arbete, vars värde ofta ej torde av respektive myndigheter skattas lägre än B-arbetarnas prestationer. Någon nämnvärd skillnad i lön för dem som sysselsättas vid arbeten av B- och C-typ synes därför ej böra komma i fråga, i synnerhet som redan grundlönen vid B-arbetena kommer att ligga nära existensminimum. Med hänsyn härtill och för att desslikes förenkla lönesystemet föreslås samma lön vi arbeten av B- och C-typ, vadan alltså endast två huvudslag av arbeten och löner skulle komma att finnas vid arkivarbetena. Uppdelningen av arbetsobjekten i tre grupper torde emellertid böra bibehållas såsom en praktisk och ändamålsenlig anordning, då den medger en överblick över de arbetstillfällen hos ämbetsverken m. fl., som efter varje successivt företagen arbetsobjektsinventering stå till buds för placering av den mindre skolade arbetskraften.

Med här förordade lönesättning bortfaller det tidigare ifrågasatta kompetenstillägget för A-arbetare.

Grundlönen per månad vid skilda tidpunkter och enligt olika förslag i lönefrågan framgår av följande tabell.

Ortsgrupp ¹	SAK:s förslag i maj 1941	Faktisk lön från 1/7 1941	Faktisk lön från 18/10 1942 (nuvarande lön)	SAK:s förslag i april 1943		SAK:s nu framlagda förslag	
				B-arbeten	A-arbeten (inklusive kompetens-tillägg)	B-arbeten	A-arbeten
C	190	202:50	216:—	205	235	195	220
D	200	210:—	225:—	215	245	205	230
E	210	225:—	237:—	225	255	215	240
F	220	240:—	253:50	235	265	225	250
G	230	262:50	280:50	245	275	235	260
H	240	285:—	306:—	255	285	245	270
I	260	300:—	321:—	270	300	260	285

När kommissionen ånyo förordar införandet av ett *familjelönesystem* vid arkivarbetena, har detta väsentligen sin grund däri, att kommissionen icke ser någon annan framkomlig väg ur de svårigheter, som äro förknippade med lönesättningen vid arbeten med karaktär av social hjälpanordning. Arkivarbetenas säregna natur och klienteletts begränsade omfattning synas kommissionen utesluta riskerna för prejudicerande lönepolitiska verkningar på andra områden av statlig verksamhet. Ihågkommas bör dessutom, att arkivarbetaren praktiskt taget alltid — på grund av bestämmelsen om 40 år såsom minimiålder för erhållande av arkivarbete — är betydligt äldre än den vaktmästare, som erhåller lägsta expeditionsvaktslön och med vilken han i lönehänseende skall jämföras samt att man även inom det enskilda näringslivet som regel brukar betala kontorister och likställda högre lön med stigande ålder. Vidare bör bemärkas, att sysselsättningen vid arkivarbete ofta är till tiden begränsad (vanligen sex månader), samt att arkivarbetaren ej kommer i åtnjutande av några ålderstillägg och ej heller äger åtnjuta semester och givetvis icke heller pension.

Redan i sin hemställan av april 1943 hade kommissionen ansett sig böra föreslå någon ökning av de två år tidigare ifrågasatta hustru- och barnbidragen. Det ömmande läget för de försörjningspliktiga arkivarbetarna, vilka ju liksom arkivarbetarna över huvud representera en nödställd grupp av medelklass inom den högre medelåldern och åldrarna ovan denna, har emellertid erhållit en ny belysning genom Stockholmsundersökningen 1942. Dennes resultat har icke kunnat undgå att påverka kommissionens ställningstagande i familjetilläggsfrågan, allrahelst som huvudstadens arkivarbetare utgöra vid pass 80 % av rikets samtliga.

Stockholmsundersökningen har omfattat 326 personer, därav 280 män och 46 kvinnor. De icke försörjningspliktigas antal uppgick till 129 (39,5 %) medan de försörjningspliktiga utgjorde 197 (60,5 %). För 51 av dessa senare förelåg försörjningsplikt gentemot inalles 81 barn. Flertalet bland de 51

¹ Ortsgrupperna A och B ej aktuella.

familjeförsörjarna (33) hade endast ett barn att försörja; inom 10 familjer förelåg försörjningsplikt mot 2 barn, och i 8 familjer uppgick barnantalet till 3 och däröver (varav 6 familjer med 3 barn vardera och 2 familjer med 5 barn vardera). Resultatet av en beräkning av den månatliga, samlade familjeinkomstens storlek per hushållsmedlem (*per capita*) för de 220 i undersökningen ingående familjer, vilkas huvudperson under 1942 hade inkomst av arkivarbete, framgår av nedanstående sammanställning.

Månadsinkomst per capita	Ogifta (inklusive änklingar, änkor och fränskilda) utan barn ¹	Gifta utan barn ¹	Gifta och fränskilda med barn ¹	Summa
Högst 50 kronor	2	1	8	11
51—100 »	12	14	15	41
101—150 »	10	50	2	62
151—200 »	17	16	3	36
201—250 »	37	2	1	40
251—300 »	22	1	—	23
Över 300 »	6	1	—	7
Samtliga	106	85	29	220

Av de 106 ogifta (inklusive änklingar, änkor och fränskilda) arkivarbetarna utan barn hade ej mindre än 65, eller 61,3 %, en samlad månadsinkomst per capita på över 200 kr., medan endast 1 av de 29 barnaförsörjande arkivarbetarnas hushåll uppvisade så hög inkomst per capita. Även för gifta personer utan minderåriga barn låg inkomsten per capita avsevärt lägre än de ogiftas och andra ensamstående, i det att densamma i endast 4 av samtliga fall översteg 200 kr. i månaden.

Av 106 ogifta m. fl. sammanbodde ett tiotal med barn över 16 års ålder, vilka hade arbetsinkomst år 1942. I 18 fall av 85 hade hustrurna till de gifta arkivarbetarna — utan hemmavarande, minderåriga barn — arbetsinkomster.

Medelinkomsten per capita och månad har befunnits utgöra:

för ogifta män utan barn	kronor	202
» ogifta kvinnor (inklusive fränskilda och änkor) utan barn..	»	203
» äkta makar utan barn	»	131
» äkta makar med barn	»	86
» ogifta kvinnor med barn	»	117.

Undersökningen bestyrker den av kommissionen i föregående framställningar uttalade uppfattningen, att behov måste anses föreligga av skäligen inkomstillägg för försörjningspliktiga arkivarbetare med barn. Uppenbarligen ha i arkivarbete sysselsatta ogifta personer utan barn möjlighet att någorlunda drägligt existera på sina löner. Även en gift arkivarbetare med

¹ Under 16 år.

försörjningsplikt enbart mot hustru torde med ett lämpligt avvägt hustrutillägg — särskilt om hustrun har möjlighet att tidvis tillföra hushållet någon extrainkomst — kunna nödtorftigt försörja sig på lönen. För den gifte arkivarbetaren, som har hustru och barn i uppväxtåldern att dra försorg om, synes däremot någon löneförbättring oundgängligen nödvändig. Det må i förevarande sammanhang erinras om att den månatliga medelinkomsten per capita i Stockholm för en gift arkivarbetare med hustru och barn enligt ovanstående utgjorde kr. 86, medan hemunderstödet (inklusive hyresbidrag) inom fattigvården i Stockholm (december 1943, preliminära uppgifter) uppgick för familjeenheten man och hustru med barn till i medeltal kr. 81:30, låt vara att det i vissa fall här även medräknats personer, som ej haft full försörjning av fattigvården utan allenast en komplementär sådan.

Då vid familjetilläggens utmätande hänsyn måste tagas till att summan av olika förmåner av sysselsättning vid arkivarbete ej överstiger vad vaktmästarpersonal i statstjänst erhåller som lön, har kommissionen — med frångående av tidigare förslag — ansett sig böra föreslå ett *enhetligt och något sänkt hustrutillägg* av 1 krona per dag och person i samtliga ortsgrupper, ävensom ett *enhetligt barntillägg* av 1 krona per barn och dag likaledes i samtliga ortsgrupper.

Enligt kommissionens uppfattning böra emellertid lönerna vid arkivarbetena frigöras från anknytningen till gällande dyrortsgruppering och i stället tarifferas med hänsyn till indelningen av rikets kommuner efter ortsgrupperna I—III enligt lagen om folkpensionering. Kommissionens förslag till lönesättning enligt dessa principer framgår av följande tablå.

Förslag till nya arkivarbetslöner.

Ortsgrupp enligt civila avlöningsreglementet	Nuvarande arkivarbetslön kronor	Ortsgrupp enligt folkpensioneringslagen kronor	B-arbeten			A-arbeten		
			Grundlön kronor	Man och hustru kronor	Man och hustru + 1 barn kronor	Grundlön kronor	Man och hustru kronor	Man och hustru + 1 barn kronor
A—B	216:—	I	195	225	255	220	250	1 280 (278)
C								
D								
E	237:—	II	225	255	285	250	280	310
F								
G								
H	306:—	III	260	290	320	285	315	345
I								

Det torde som allmän regel böra fastställas, att summan av grundlön samt hustru- och barntillägg ej får per månad inom någon ortsgrupp överskrida

¹ Maximeras här till 278 kronor per månad.

den månatliga lönen för vaktmästare i statstjänst enligt det civila avlöningsreglementet inom respektive ortsgrupp (f. n. 345 kr. per månad på I-ort).

Såsom *övergångsbestämmelse* föreslås, att person, som erhållit arkivarbete före den 1 juli 1944 må äga rätt att till och med hänvisningsperiodens utgång, dock längst intill den 1 januari 1945, uppbära samma lön, som han (hon) åtnjöt före tillkomsten av de nya bestämmelserna.

Det med lönerrevisionen avsedda syftet torde få anses nått, om därigenom ett tillfredsställande *familjelönesystem* kan genomföras. Härvid kommer visserligen en ofrånkomlig lönesänkning att övergå vissa icke-försörjningspliktiga arkivarbetare, nämligen de med hänsyn till kompetens mindre kvalificerade grupperna. Grundlön för B-arbetarna har samtidigt dock anpassats till lönenivån för enklare kontorsarbete såväl i statsförvaltningen som på öppna marknaden.

Genom barn tilläggen ha familjeförsörjarna med 1 barn bland B-arbetarna bibehållits vid ungefär oförändrade löner, där dessa ej höjts, medan de barnförsörjningspliktiga A-arbetarnas ställning något förbättrats. Möjlighet bör finnas för lägre utbildad men duglig arbetskraft att kunna genom dokumenterad skicklighet flyttas upp i högre lönegrupp.

Kommissionen har vidare föreslagit viss ändring av för närvarande gällande regler, för *arkivarbetares lön under sjukdom*.

För närvarande gäller att arkivarbetare, som under sysselsättningstiden kan begagna sin bostad, vid av sjukdom vållad frånvaro från arbetet skall vidkännas avdrag å lön med hela dagavlöningsbeloppet. Endast interlokalt hänvisad arkivarbetare kan vid av sjukdom vållad frånvaro från arbetet för högst tre veckodagar under en månad bibehållas vid halv avlöning, dock för en tid av högst sex dagar per sexmånadersperiod; i vissa fall kan sjukavlöning för en tid om åtta dagar utgå med särskilt fastställda belopp.

Kommissionen föreslår nu, att även de arkivarbetare, som bo på hemorten, vid iråkad sjukdom bli delaktiga av viss sjukavlöning.

Under återopande av det anförda har kommissionen hemställt om godkännande av det framlagda förslaget till lönesättning vid arkivarbetena att tillämpas från den 1 juli 1944 ävensom av den föreslagna ändringen i gällande bestämmelser angående sjukavlöning åt arkivarbetare.

Mot beslut om förslag till lönesättning vid arkivarbeten har reservation anförts av ledamöterna Carell, Brodén och Andersson, vilka dels ej velat biträda förslaget om familjelöner, dels ock ansett, att i arkivarbete sysselsatta kvinnor alltid borde erhålla för B-arbeten gällande löner.

Den *s. k. arkivmannaföreningen*, en sammanslutning av arkivarbetare i Stockholm, har i skrivelse den 19 mars 1944 opponerat sig mot kommissionens nya förslag till lönesättning vid arkivarbeten. I skrivelsen erinras om att förslaget skulle innebära en betydande reducering av de icke försörjningspliktiga arkivarbetarnas redan förut mycket låga löner. Föreningen säger sig vilja livligt tillstyrka, att de arkivarbetare, som ha hustru och barn att försörja,

beredas bättre villkor, men finner det orättvist, att detta skall gå ut över övriga arkivarbetare. Föreningen har vidare hemställt att en översyn av arkivarbetarnas anställningsförhållanden måtte komma till stånd.

Departementschefen.

Arbetsmarknadskommissionen har i sitt senast framlagda förslag rörande ändrad lönesättning vid arkivarbetena vidhållit sin tidigare uttalade uppfattning, att familjelön borde införas vid nämnda arbeten. Vidare har kommissionen ansett en klassificering av arbetena böra ske med hänsyn till de olika krav på utbildning m. m., som måste ställas på dem som hänvisas till arbetena. Med utgångspunkt härifrån har kommissionen verkställt en uppdelning av arkivarbetarna i två lönegrupper (A och B) med en skillnad mellan lönegrupperna av 25 kronor i månaden. Ett genomförande av kommissionens förslag skulle medföra, att här i Stockholm, där flertalet av arkivarbetarna är bosatt, lönen för en person utan försörjningsplikt, vilken är att hänföra till den lägre lönegruppen (B-gruppen) skulle sänkas från för närvarande 321 kronor i månaden till 260 kronor. För en person som är att hänföra till A-gruppen skulle lönen bli 285 kronor. Även för person, som har hustru att försörja, skulle en ganska väsentlig sänkning ske, därest han är att hänföra till B-gruppen. För arbetare, som har hustru och ett barn att försörja, skulle ett godtagande av kommissionens förslag medföra ungefär oförändrad inkomst för B-arbetare medan A-arbetare skulle erhålla en förhöjning å 24 kronor eller således till 345 kronor i månaden. Sistnämnda belopp skulle jämväl utgöra den övre gränsen för grundlön jämte hustru- och barntillägg för arkivarbetare i Stockholm.

Av den av arbetsmarknadskommissionen åberopade s. k. Stockholmsundersökningen framgår, att av 326 personer endast 51 arkivarbetare hade försörjningsplikt gentemot barn. För dessa sistnämnda skulle således kommissionens förslag medföra, att de finge en viss förhöjning, för B-arbetare dock endast, om de hade mera än ett barn att försörja. För alla de övriga (minst 275) skulle inträda en i vissa fall ganska avsevärd försämring. Med hänsyn till att det i nuvarande tider synes motbjudande att gå med på en försämring av arkivarbetarnas levnadsvillkor och då endast ett relativt fåtal av arkivarbetarna skulle erhålla en förbättring vid införande av familjelön enligt de av arbetsmarknadskommissionen föreslagna grunderna anser jag mig ej böra tillstyrka arbetsmarknadskommissionens förslag. Jag förordar därför, att lönerna till arkivarbetarna tills vidare få utgå enligt i huvudsak för närvarande tillämpade grunder.

I fråga om lön under sjukdom åt arkivarbetare, som arbetar å hemorten, synes Kungl. Maj:t böra kunna fatta beslut.

Särskilda frågor.

A. Vattenavledningsföretaget Lyckebyån.

Lyckebyåutredningen.

Genom beslut den 30 april 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt *Lyckebyåutredningen*, tillkallad jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 23 oktober 1936, att å statens vägnar vidtaga erforderliga åtgärder för att vattenavledningsföretaget Lyckebyån mellan Bånga damm och Fursjön måtte under statens medverkan komma till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med en av utredningen i skrivelse till chefen för jordbruksdepartementet den 23 april 1937 framlagd plan.

I fråga om erforderliga medel för finansieringen av vattenavledningsföretaget samt inköpen av mader, skogsmark m. m. för genomförandet av den nya fastighetsbildningen får jag hänvisa till den sammanställning av beräknade kostnader härför, som i enlighet med utredningens uppgifter återgavs i proposition nr 300 till 1937 års riksdag (sid. 46). Av denna sammanställning framgår, att de kostnader, som avsetts skola stanna å statsverket, beräknats till 331 000 kronor, medan ett belopp av 832 924 kronor av staten skulle förskjutas såsom rörelsekapital åt företaget. På grund av att de vid arbetena drivna maskinerna måste omändras för gengasdrift beräknades kostnaderna för företaget komma att öka med 100 000 kronor.

Av sålunda erforderliga medel hava hittills anvisats tillhopa 1 246 600 kronor, varav 50 000 kronor avsetts till anskaffande av traktorer och plogar för djupplöjning av vissa torrlagda områden.

I skrivelse den 26 januari 1944 har *Lyckebyåutredningen* hemställt om anvisande av ytterligare medel för ifrågavarande ändamål.

Utredningen har härvid inledningsvis uppgivit, att av de anvisade medlen kvarstode till länsstyrelsens i Blekinge län disposition — frånräknat det för anskaffande av traktorer och plogar anvisade beloppet — 551 715 kronor. Befintliga behållningar i arbetsstyrelsens kassa och i kolonisationskassan utgjorde 1 229 respektive 67 586 kronor. Utredningen yttrar härjämte i huvudsak följande:

Arbetet med årännans upprensning, som beräknats kunna bliva slutfört under februari 1944, har blivit avsevärt fördröjt, enligt uppgift från entreprenören AB Skånska Cementgjuteriet huvudsakligen på grund därav, att de gengasdrivna maskinerna icke utvecklats den kraft, som beräknats, och att marken varit hårdare och mera stenbunden än man antagit. Likväl uppgives nu såsom ganska säkert, att detta arbete kommer att färdigställas i god tid före utgången av budgetåret 1944/45.

På grund av denna försening och jämväl till följd av bristande tillgång inom orten av lämplig arbetskraft har arbetet med utförande av bikanalerna på sista tiden legat nere. Kostnaden för grävning av bikanaler har hittills uppgått till allenast ca 24 000 kronor.

Lyckebyåutredningen har upptagit till behandling frågan om anläggande av nya vägar, erforderliga för exploatering av de torrlagda markerna. Dessa äro ju i allmänhet belägna långt från huvudgårdarna och hava i regel ej

andra förbindelser än smala och oftast svårframkomliga markvägar. Det är därför ofrånkomligt att trafikabla vägar här åstadkommas så att de nya områdena kunna brukas såsom självständiga fastigheter. Då de torrlagda områdena beräknas kunna i sin helhet tagas i bruk på sommaren 1945 och då vägarbetena taga avsevärd tid att utföra, har denna fråga ansetts ej längre kunna uppskjutas. Förslag föreligga om byggande av vägar till en längd av tillhoppa ca 22 km. Samtliga vägar skulle utbyggas med 5 meter bred vägbanan. Kostnaden för renstakning m. m. av dessa vägar uppgående till ca 3 000 kronor har utredningen åtagit sig förskottera av den s. k. kolonisationskassan. Rörande vägbyggenas utförande har utredningen trätt i underhandling med statens arbetsmarknadskommission. Skulle dessa underhandlingar icke leda till önskat resultat, nödgas utredningen senare återkomma till denna fråga.

För ernående av en rationell komplettering av befintliga ofullständiga jordbruk i de trakter, som beröras av åregleringsföretaget, samt för åstadkommande av lämpliga familj jordbruk av de utav Kungl. Maj:t och kronan redan inköpta områdena har det visat sig erforderligt, att i viss utsträckning förvärva ytterligare markområden, för vilket ändamål utredningen beräknar förslagsvis ett belopp å 100 000 kronor till kolonisationskassan.

De utgifter, som förestå, beräknar utredningen i något avrundade tal sålunda:

1:o. Ytterligare ersättning till entreprenören	kronor	315 000
2:o. Kostnader för bikanalerna	»	331 245
3:o. Oguldna köpeskillingar för redan inköpta områden kr. 70 000, renstakningskostnader kr. 3 000 samt för yt- terligare markinköp kr. 100 000 eller sammanlagt	»	173 000
4:o. Till arbetsstyrelsen erfordras	»	10 000
	Summa kronor	829 245

De befintliga behållningarna utgöra:

hos länsstyrelsen inestående	kronor	551 715
i kolonisationskassan	»	67 586
i arbetsstyrelsens kassa	»	1 229 kronor
		620 530

Återstående erforderligt anslag .....

kronor 208 715.

Lyckebyåutredningen har under hänvisning härtill hemställt, om anvisande av ytterligare 208 700 kronor.

Lyckebyåutredningen har i en senare skrivelse den 23 mars 1944 hemställt om anvisande av ett belopp av 90 000 kronor för ytterligare markinköp. Utredningen har härom anfört följande.

Det i utredningens skrivelse den 26 januari 1944 för ytterligare markinköp åskade beloppet var avsett för eventuellt jordförvärv i avsikt att därmed kunna i förekommande fall åstadkomma nödiga och lämpliga kompletteringar av s. k. ofullständiga jordbruk. Sedermera har utredningen för visst, i det följande angivet ändamål lyckats förvärva en fastighet, $\frac{1}{4}$ mtl. Flaken 1^a i Rödeby socken. Fastigheten, som är belägen inom området för den med vattenavledningsföretaget förenade kolonisationsverksamheten, är avsedd att i utredningens regi omvandlas till och brukas som undervisnings- och demonstrationsjordbruk i första hand till ledning för de nya kolonaten samt även i något vidare bemärkelse för hela bygden. Därigenom skulle fyllas ett länge känt behov att å jordbrukets och skogsbrukets område åstadkomma en välbehövlig uppryckning inom denna jämförelsevis isolerade och efterblivna trakt. Förvärvet har även betydelse med hänsyn till möjligheterna att med hjälp av den köpta arealen kunna nå en bättre jordfördelning. Fastighetens

totalareal är ca 200 ha, därav 7,5 ha åker, ca 25 ha genom torrläggning nyvunnen odlingsjord samt ca 167 ha skogs- och hagmark. Därjämte skulle till fastigheten kunna förläggas en planerad och synnerligen välbehövlig yrkesskola för utbildning av jordbruksarbetare i jordbrukets alla speciella grenar. Denna tanke har med intresse omfattats även av statens arbetsmarknadskommission, länets hushållningssällskap och ledningen för centrala verkstads-skolan i Karlskrona.

Fastigheten får av utredningen tillträdas den 1 nästkommande maj. Köpe-skillingen utgör 40 000 kronor, däri inberäknat värdet av en del jordbruksinventarier samt ersättning för vårbruket. Härtill måste beräknas kostnaderna för inköp av en del levande och döda inventarier, byggnadsarbeten, nyodling och andra grundförbättringsarbeten, skogsvårdande återuppbyggnadsåtgärder, skogsdikning, anläggande av skogsvägar m. m. Beträffande dessa åtgärder har utredningen för avsikt att så snart sig göra låter — delvis i samråd med bl. a. egnahemsstyrelsen, hushållningssällskapet, skogsvårdsstyrelsen och lantbruksförbundets byggnadsförening — uppgöra fullständiga planer och beräkningar. För närvarande måste utredningen begränsa sig till en ungefärlig beräkning av kostnaderna till 50 000 kronor.

Det av utredningen äskade beloppet uppgår sålunda till (208 700 + 90 000) 298 700 kronor, vilket belopp — liksom större delen av tidigare för vattenavlednings- och kolonisationsföretagets i fråga anvisade medel — utredningen ansett böra utgöra bidrag av förskotts natur.

Lantbruksstyrelsen har i särskilda skrivelser den 25 februari och 4 april 1944 yttrat sig över framställningarna. I förstnämnda skrivelse har styrelsen anfört, att det enligt styrelsens mening under rådande förhållanden vore angeläget, särskilt ur folkförsörjningens synpunkt, att de avsevärda arealer odlingsmark av förstklassig beskaffenhet, om vilka det här vore fråga, så snart sig göra låte kunde utnyttjas för produktionen. Styrelsen har med hänsyn härtill tillstyrkt bifall till framställningen den 26 januari 1944. I skrivelsen den 4 april 1944 har styrelsen vidare framhållit, att, då förvärvet av ett för undervisnings- och demonstrationsändamål lämpligt jordbruk inom det av Lyckebyåns reglering berörda området finge anses som ett led i det planmässiga arbetet för ett rationellt utnyttjande av den genom åregleringen vunna marken, hade styrelsen intet att erinra mot förvärvet av den föreslagna jordbruksfastigheten.

Departementschefen.

Till bestridande av de kostnader för vattenavledningsföretaget Lyckebyån, vilka skola stanna å statsverket, hava medel genom tidigare beslut redan reserverats. Lyckebyåutredningen räknar med att arbetet med vattenavledningsföretaget, vilket av olika i det föregående omnämnda anledningar dragit längre ut på tiden än som ursprungligen beräknats, under loppet av nästa budgetår skall hava fortskridit så långt, att de torrlagda områdena skola kunna i sin helhet tagas i bruk sommaren 1945. För att detta skall kunna ske har utredningen ansett erforderligt att vissa nya vägar komma till utförande inom områdena. Kostnaderna härför, fränsett renstakningskostnaderna, har utredningen räknat med komma att bestridas av medel, som stå till statens

arbetsmarknadskommissions förfogande för arbetslöshetens bekämpande. Utredningen har beräknat, att de kostnader för företaget, som förestå, komma att belöpa sig till 829 245 kronor, varav för ytterligare ersättning till entreprenören 315 000 kronor, till utgifter för bikanalerna 331 245 kronor samt för markinköp för komplettering av vissa s. k. ofullständiga jordbruk m. m. 183 000 kronor. Då för utredningen redan tillgängliga medel utgöra 620 530 kronor, har utredningen beräknat det ytterligare erforderliga beloppet till i runt tal 208 700 kronor.

Mot utredningens nyssnämnda beräkning av medelsbehovet har jag intet att invända. Emellertid har utredningen häröver hemställt om anvisande av ett belopp av 90 000 kronor för inköp av en inom torrlägningsområdet belägen fastighet, vilken skulle användas såsom demonstrationsjordbruk, i första hand för de nya kolonaten men även för bygden i övrigt. Mot utredningens sistnämnda framställning har jag i sak intet att erinra men anser mig dock icke kunna förorda, att ifrågavarande fastighetsköp finansieras med arbetslöshetsmedel. Frågan om anvisande av statsmedel för köpet torde därför få prövas i annat sammanhang. Utredningens medelsbehov för nästa budgetår skulle således uppgå till 208 700 kronor, vilket belopp torde anvisas såsom bidrag av förskotts natur.

De medel, som tidigare reserverats för företaget, hava utgått av de jämlikt riksdagens medgivande under anslag till arbetsmarknadsreglerande åtgärder anvisade särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet. Jämväl för den fortsatta finansieringen av företaget anser jag, att man bör anlita angivna särskilda medel. På en senare prövning torde få bero, huruvida och i vilken mån ifrågavarande kostnader definitivt böra gäldas av arbetslöshetsanslaget. Såsom vid tidigare tillfällen framhållits kan det sannolikt vid en slutlig reglering komma att befinnas riktigast, att avdiktningssmedel helt eller delvis tagas i anspråk för ändamålet och att motsvarande belopp samtidigt tillföres berörda anslag.

B. Komplettering av ofullständiga jordbruk.

Jämlikt beslut av 1938 års riksdag bemyndigade Kungl. Maj:t den 15 juli samma år Blekinge läns hushållningssällskap att verkställa en systematisk inventering av de ofullständiga jordbruken inom länet enligt vissa riktlinjer samt tilldelade hushållningssällskapet medel för avlöande under budgetåret 1938/39 av en biträdande jordbrukskonsulent samt för gäldande av dennes resekostnader ävensom för anställande under samma tid av en kvinnlig hemkonsulent och bestridande delvis av hennes resekostnader. Sedermera tilldelade Kungl. Maj:t den 15 september 1939 hushållningssällskapet för fortsättande av inventeringen under budgetåret 1939/40 ett belopp av tillhoppa 11 000 kronor till bestridande av löne- och resekostnaderna åt nämnda biträdande jordbrukskonsulent samt för gäldande av viss del av utgifterna för hemkonsulentens resor. Inventeringen, som är av försöksmässig karaktär, var ursprungligen avsedd att fortvara endast två år. Enligt riksdagens medgivande

hava emellertid medel anvisats för inventeringens bedrivande till och med budgetåret 1943/44, för vilket sistnämnda budgetår anvisats ett belopp av 10 000 kronor för ändamålet.

I skrivelse den 20 januari 1944 har *Blekinge läns hushållningssällskap* hemställt om anvisande av medel för fortsatt inventering av de ofullständiga jordbruken i Blekinge län under budgetåren 1944/45 och 1945/46. Hushållningssällskapet anför härvid i huvudsak följande.

Hushållningssällskapet räknar med att få den efter hittillsvarande grunder bedrivna inventeringen, representerande ett typiskt område i länets nordöstra del, under alla förhållanden slutförd å marken inom en tämligen avgränsad del av länet med utgången av år 1944. Bearbetningen av det insamlade materialet beräknas härefter kunna utföras under tiden intill den 30 juni 1945. Denna bearbetning kräver måhända i vissa avseenden anlåtande av specialutbildad arbetskraft, varför sällskapet räknar med att få taga för inventeringen beviljat anslag i anspråk även för detta ändamål.

Allt eftersom inventeringsarbetet fortskridit och erfarenhet vunnits, har sällskapet ansett sig kunna göra vissa förenklingar i den ursprungligen uppgjorda planen för inventeringen och har även erhållit Kungl. Maj:ts tillstånd att vidtaga sådana. Sedan materialet från det nu omtalade delområdet blivit sammanställt och genomarbetat samt resultaten övervägda synes anledning förmoda att ytterligare förenklingar eller ändringar i arbetet skola kunna vidtagas. Härigenom skulle inventeringen icke blott kunna slutföras på avsevärt kortare tid än annars bleve fallet utan även kunna lämna överskådliga och vägledande svar på för hushållningssällskapets liksom för egnahemsverksamhetens planläggning och bedrivande viktiga frågor. Sällskapet överväger sålunda utprovande av vissa ändrade arbetsmetoder, att försöksvis tillämpas under budgetåret 1945/46. Härför måste emellertid vissa försöksarbeten samt statistiska och andra bearbetningar utföras.

Genom arbetets planerade förändring blir hemkonsulentens deltagande i inventeringen knappast aktuellt, varför medel till bidrag av hennes rese- och traktamentskostnader kan bortfalla. Det skulle däremot vara mycket värdefullt, om ett belopp motsvarande det för detta ändamål nu utgående beloppet, 1 800 kronor, likväl finge användas i samband med inventeringen. Den för verksamheten anställda jordbrukskonsulenten borde i likhet med andra jordbrukskonsulenter på grund av dyrtiden få komma i åtnjutande av provisoriskt tillägg å 500 kronor utöver grundlönen 4 200 kronor. Upplyningsvis vill sällskapet meddela, att den för inventeringen anlitate konsulenten i likhet med övriga jordbrukskonsulenter av sällskapets egna medel erhåller ett personligt lönetillägg å 400 kronor, varjämte sällskapet av egna medel utbetalar dyrtids- och kristillägg med 21 % å grundlönen (10 % utgå av statsmedel).

Kostnaden för omtalade provisoriska lönetillägg samt för den specialutbildade arbetskraft, som i vissa fall kan komma att erfordras, skulle kunna bestridas av det nyss nämnda beloppet på 1 800 kronor.

Under hänvisning till det anförda har hushållningssällskapet hemställt, att sällskapet för inventeringens bedrivande under budgetåren 1944/45 och 1945/46, i enlighet med vad sällskapet i skrivelsen föreslagit, måtte tilldelas statsbidrag för vardera budgetåret med belopp, som — jämte från föregående år odisponerade, för samma ändamål anvisade medel — uppginge till 11 900 kronor.

Egnahemsstyrelsen har i utlåtande den 28 februari 1944 tillstyrkt bifall till framställningen.

Departementschefen.

Som jag förut framhållit var den inventering av de ofullständiga jordbruken i Blekinge län, vartill medel första gången anvisades för budgetåret 1938/39, avsedd att pågå allenast två år. Jämlikt riksdagens medgivande ha emellertid medel anvisats för inventeringens fortsättande till och med utgången av innevarande budgetår. Blekinge läns hushållningssällskap har hemställt, att medel måtte ställas till sällskapets förfogande för inventeringens fortsättande jämväl under budgetåren 1944/45 och 1945/46.

Ifrågavarande inventeringsarbete har av skilda anledningar ej kunnat fortskrida i den takt, som från början avsetts. Någon säker uppfattning beträffande värdet av inventeringen har därför ännu ej kunnat erhållas. Sedan nu vissa förenklingar vidtagits i den ursprungligen uppgjorda inventeringsplanen räknar hushållningssällskapet, enligt vad jag erfarit, som tämligen säkert med att, därest arbetet får fortsätta enligt de nya linjerna, resultatet av inventeringen skall kunna föreligga under första hälften av år 1946.

För ernående av avsett utbyte av ifrågavarande jordbruksinventering anser jag mig böra tillstyrka, att densamma fortsattes under ytterligare två budgetår. Då å de för ändamålet tidigare anvisade medlen uppstått viss besparing, torde statens bidrag till inventeringen kunna inskränkas till högst 10 000 kronor för vardera budgetåret. Jag räknar med att nämnda belopp skall visa sig tillräckligt jämväl för anlitande av viss specialutbildad personal för inventeringen ävensom för beredande av provisorisk löneförbättring åt den med inventeringen sysselsatte konsulenten med samma belopp, som av statsmedel tidigare tillerkänts andra hos hushållningssällskapen anställda konsulenter, eller med 500 kronor. Det för nästa budgetår erforderliga beloppet torde böra bestridas av de särskilda medlen till främjande av företagsverksamhet.

C. Företagareföreningar inom vissa län.

Företagarföreningarna hava till uppgift att befordra möjligheterna för lönande småföretagsverksamhet i vederbörande län. Verksamheten omfattar dels långivning på fördelaktiga villkor samt i vissa fall subvention, dels ock konsulentverksamhet av teknisk och kommersiell natur.

Föreningarna ha startats vanligtvis på initiativ av länsmyndigheterna, och medlemmarna utgöras huvudsakligen av för föreningarnas syften intresserade enskilda personer, bolag och föreningar liksom även länens landsting och hushållningssällskap samt i vissa fall kommuner och andra samfälligheter. Medlemskapet grundar sig på andelar. Medlemsantalet har på grund av föreningarnas struktur och uppgifter såsom organ för social hjälpverksamhet varit relativt begränsat, några hundratal i varje förening. Föreningarna äro samtliga konstruerade som ekonomiska föreningar u. p. a.

Företagarföreningar hava hittills bildats inom Göteborgs och Bohus,

Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Efter avlåtande av proposition nr 283 till 1943 års riksdag, i vilken en redogörelse för företagarföreningarnas dittillsvarande verksamhet lämnades, har Kungl. Maj:tt beviljat följande föreningar understöd av statsmedel med följande belopp, nämligen Västerbottens företagareförening 200 000 kronor, därav såsom subvention 50 000 kronor och såsom lån 150 000 kronor, Västernorrlands läns företagareförening 10 000 kronor såsom subvention, Jämtlands läns företagareförening 100 000 kronor, därav såsom subvention 25 000 kronor och såsom lån 75 000 kronor samt Värmlands läns företagareförening 100 000 kronor, därav såsom subvention 40 000 kronor och såsom lån 60 000 kronor.

Såsom bidrag till bestridande av de löpande kostnaderna för verksamheten erhålla företagarföreningarna statsbidrag från ett under tionde huvudtiteln upptaget anslag till Upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri. För budgetåret 1943/44 hava föreningarna tilldelats sammanlagt 60 000 kronor, fördelade på följande sätt:

Norrbottens småindustriförening u. p. a.	kronor	9 500
Västerbottens företagareförening u. p. a.	»	9 000
Jämtlands läns företagareförening u. p. a.	»	8 000
Västernorrlands läns företagareförening u. p. a.	»	9 000
Gävleborgs läns företagareförening u. p. a.	»	8 000
Värmlands läns företagareförening u. p. a.	»	8 000
Bohusläns företagareförening u. p. a.	»	8 500
Summa kronor		60 000

Samtliga hittills bildade företagarföreningar hava av staten erhållit understöd med inalles 2 654 500 kronor, därav 1 775 000 kronor såsom lån och 879 500 kronor såsom subvention.

I förevarande sammanhang vill jag anmäla en av *norrlandskommittén* i skrivelse den 15 mars 1944 gjord framställning om anvisande av ett belopp av 70 000 kronor från anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. såsom bidrag till de norrländska företagarföreningarnas administrationskostnader. Kommittén anför härvid i huvudsak följande.

Enligt för norrlandskommittén meddelade direktiv åligger det kommittén jämte annat att undersöka möjligheterna att få till stånd större mångsidighet inom näringslivet i Norrland. Därvid har kommittén att ägna uppmärksamhet åt frågor berörande hantverk och småindustri. Kommittén är även av den uppfattningen att, om småindustri- och hantverksföretag kunde komma till stånd i ökad omfattning i de norrländska länen, av allt att döma åtskilligt skulle kunna vinnas i fråga om stabilisering av näringslivet därstädes.

Från skilda håll inom kommittén har framhållits, att företagarföreningarna inom Norrland varit av betydelse för utvecklingen av den mindre industrien och hantverket därstädes, men att föreningarnas verksamhet hämmas av knapphet på medel, i första hand för föreningarnas administration. Skäl skulle därför tala för att såsom en provisorisk åtgärd ifrågavarande företagarföreningar redan nu beredas ökade möjligheter att effektivt verka för sina uppgifter. Det vore även önskvärt, att dessa föreningar stode bättre

rustade än hittills att medverka till beredande av sysselsättningsmöjligheter inom det produktiva näringslivet, om en mer eller mindre omfattande arbetslöshet skulle inträffa i Norrland i samband med en fredskris eller tidigare.

Kommittén har hos de norrländska företagarföreningarna — samtidigt som uppgifter inhämtats om föreningarnas hittillsvarande verksamhet — förfrågat sig rörande förutsättningarna för en intensifiering av föreningarnas arbete. Samtliga de tillfrågade föreningarna ha varit övertygade om att det finnes ett rikt fält för deras företagsfrämjande verksamhet, särskilt i den mån nuvarande brist på material av olika slag samt risker för inkallelse till militärtjänst upphöra att lägga hinder i vägen för företagsamheten. Såsom förutsättning för en effektivisering av föreningarnas arbete har av dessa angivits, att ökade statsbidrag lämnas till administrationskostnader för att underlätta förstärkning av föreningarnas arbetskrafter. Vissa föreningar ha även uttalat önskvärdheten av att ökade medel ställas till förfogande för föreningarnas kreditgivning.

Med hänsyn till vad kommittén anfört i det föregående anser sig kommittén böra förorda en ökning av bidragen till de norrländska företagarföreningarnas administrationskostnader. Då här närmast är fråga om en provisorisk åtgärd och denna kan sägas i åtminstone viss utsträckning ha arbetsmarknadspolitisk innebörd, torde medel för ändamålet lämpligen kunna äskas av riksdagen i samband med att proposition framlägges med förslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. Det belopp, som bör stå till disposition för ökade bidrag, torde böra beräknas med utgående från att anställning hos ifrågavarande föreningar av ytterligare fem väl kvalificerade personer eller anlåtande av motsvarande arbetskraft kan befinnas påkallad. Därjämte synas även ökade medel för bestridande av resekostnader böra finnas tillgängliga. Kommittén vill sålunda föreslå, att för ifrågavarande ändamål ett belopp av ytterligare 70 000 kronor beräknas för budgetåret 1944/45.

Departementschefen.

Företagarföreningarna ha — som jämväl norrlandskommittén framhållit — visat sig fylla en betydelsefull uppgift för befordrande av småföretagsverksamheten inom de län, där sådana föreningar bildats. Jag anser därför nämnda föreningar vara förtjänta av fortsatt stöd från statsmakternas sida i form av lån och subventioner av statsmedel. Med hänsyn till det ökade stöd åt företagarföreningarna, som kan föranledas av en intensifiering av företagarföreningarnas verksamhet, torde för nästa budgetår i runt tal 1 miljon kronor böra beräknas för lån och subventioner åt företagarföreningarna.

Vad angår norrlandskommitténs framställning om beräkning av medel i förevarande sammanhang för bidrag till de norrländska företagarföreningarnas administrationskostnader vill jag ej motsätta mig att under nästa budgetår från anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. må utgå bidrag med högst 70 000 kronor, i den mån de för ändamålet under tionde huvudtiteln anvisade medlen visa sig ej förslå för en effektivisering av föreningarnas verksamhet. Jag förutsätter härvid att frågor om bidrag från nyssnämnda anslag prövas i samma ordning som gäller för bidrag från anslaget under tionde huvudtiteln. Frågan om denna anordnings fortsatta bestånd liksom överhuvud om sättet att budgettekniskt tillgodose behovet av

medel för lån och bidrag till företagarföreningarna torde vid höstens budgetarbete böra upptagas till omprövning.

De här till företagarföreningarnas verksamhet föreslagna medlen torde böra utgå av det belopp, som, i enlighet med vad jag i det följande förordar, bör få disponeras av Kungl. Maj:t för främjande av företagsverksamhet.

D. Bidrag till planläggning av vissa anläggningsarbeten.

För planläggning av beredskapsarbeten utgår för närvarande statsbidrag enligt samma procentsats, som kan beräknas komma att utgå för själva arbetets utförande. Ifrågavarande procentsats framgår av följande tabell, där x betecknar antalet skattekronor per invånare, y skattebelastning och talet 23 satts som en övre gräns för det faktiska skattetrycket i samtliga kommuner.

Skala för bestämmande av den normala bidragsprocenten.

x ($23-y$)	Bidragsprocent	x ($23-y$)	Bidragsprocent
högst 5·76	90	35·77—44·89	60
5·77—9·73	85	44·90—55·06	55
9·74—14·67	80	55·07—66·10	50
14·68—20·70	75	66·11—91·58	40
20·71—27·77	70	91·59—121·00	30
27·78—35·76	65	större än 121·00	20

Statsbidrag efter högre procenttal kan emellertid beviljas för visst arbete, om aktuell arbetslöshet eller andra särskilda omständigheter göra detta erforderligt för att få ett för arbetslöshetens lindrande synnerligen angeläget arbete till stånd.

I skrivelse den 5 maj 1944 har *investeringsutredningen* framlagt förslag om ändring i vissa fall av de nu tillämpade grunderna. Utredningen anför härom i huvudsak följande.

Enligt för investeringsutredningens verksamhet givna direktiv äger utredningen bl. a. att taga initiativ till skyndsamt detaljplanering av sådana anläggningsarbeten, vilka enligt utredningens uppfattning böra ingå i den investeringsplan för statliga, kommunala och statsunderstödda anläggningsarbeten, som uppgjorts av utredningen.

Under utredningsarbetets gång har i fråga om kommunala investeringsobjekt den erfarenheten vunnits, att i flertalet fall kommunerna själva igångsatt och med egna medel bekostat erforderliga utredningar. I några fall har emellertid — särskilt där fråga varit om planläggning av mera omfattande vatten- och avloppsföretag — det önskvärda utredningsarbetet i mer eller mindre hög grad blivit eftersatt beroende på otillfredsställande ekonomiska resurser.

Investeringsutredningen har undersökt möjligheterna att på grundval av det system för beviljande av statsbidrag, som för närvarande tillämpas inom statens arbetsmarknadskommission, åstadkomma tillfredsställande ekonomiska lättnader för de ifrågavarande kommunerna. Härvid har emellertid

framgått, att de statsbidrag, som kunna beviljas, varit så låga — i allmänhet 20 procent — att en tillräckligt kraftig stimulans till snabb projektering av de ur investeringsutredningens synpunkt önskvärda arbetena icke kunnat erhållas. Inom utredningen har för den skull i samråd med statens arbetsmarknadskommission utarbetats ett förslag till modifierade statsbidragsgrunder. Vid konstruktionen av den nya bidragsskalan, vilken endast skulle ligga till grund vid fastställandet av statsbidrag till planläggningskostnader, har utredningen utgått från att flertalet av de kommuner, vilka enligt kommissionens bidragsskala skulle erhålla endast 20 procents bidrag för dessa speciella kostnader, som regel skulle erhålla ett bidrag av 50 procent. Förslagets innebörd framgår av följande tabell.

Skala för bestämmande av den normala bidragsprocenten för planläggningskostnader.

x (23—y)	Bidragsprocent	x (23—y)	Bidragsprocent
högst 5·76	90	121·00—150·06	50
5·76— 12·25	85	150·06—182·25	45
12·25— 22·56	80	182·25—217·56	40
22·56— 36·00	75	217·56—256·00	35
36·00— 52·56	70	256·00—297·56	30
52·56— 72·25	65	297·56—342·25	25
72·25— 95·06	60	större än 342·25	20
95·06—121·00	55		

Den föreslagna bidragsskalan synes emellertid endast i stort sett böra ligga till grund vid bestämmande av bidragens storlek. Det torde få ankomma på den bidragsbeviljande myndigheten att göra vissa korrekationer, så att exempelvis kommuner, inom vilka arbetsobjekt äro belägna, som särskilt väl lämpa sig att tagas i anspråk i arbetsmarknadsreglerande syfte, kunna erhålla en förhöjning av bidragen utöver det värde, som skalan anger, dock med förslagsvis högst 10 procent, medan å andra sidan exempelvis större kommuner med god ekonomi och vilkas projekterade arbeten sakna större allmän betydelse, kunna bliva tilldelade ett mindre bidrag, än vad skalan anger.

De medel, som i enlighet med de sålunda föreslagna grunderna kunna ifrågakomma att utgå som bidrag till planläggningskostnader, torde med hänsyn till vikten av största möjliga enhetlighet vid bidragsärendenas handläggning böra administreras av statens arbetsmarknadskommission.

Under hänvisning till det anförda har investeringsutredningen i samråd med statens arbetsmarknadskommission hemställt, att till statens arbetsmarknadskommissionens förfogande måtte ställas 500 000 kronor från det å allmän beredskapsstat för budgetåret 1943/44 uppförda anslaget för planering av allmänna arbeten att av kommissionen i huvudsak enligt de i det föregående angivna grunderna och i samråd med investeringsutredningen användas till bidrag till planläggningskostnader för i investeringsplanen för vissa kommunala och enskilda arbeten budgetåret 1944/45 upptagna företag.

Investeringsutredningens förslag har tillstyrkts av *kommissionen för ekonomisk efterkrigsplanering*.

Departementschefen.

Jag delar investeringsutredningens uppfattning angående angelägenheten av att de kommunala arbetsobjekt, som anses vara lämpliga att igångsättas för bekämpande av arbetslösheten, skyndsamt och noggrant detaljplaneras. I många fall torde en förutsättning härför vara att statsbidrag utgår till kostnaderna för en dylik planering. Då hittills tillämpade grunder för statsbidrag icke synas innebära en tillräcklig stimulans för att erforderliga detaljplaneringar i tid skola komma till stånd, torde försöksvis de av investeringsutredningen föreslagna nya grunderna böra tillämpas. Jag har därför för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att bifalla utredningens förevarande framställning. De ökade möjligheterna för kommunerna att erhålla statsbidrag till planläggningsarbeten har jag ansett lämpligt att i förevarande sammanhang bringa till riksdagens kännedom.

Medelsbehovet för budgetåret 1944/45.**Arbetsmarknadskommisionen.**

Kommisionen har erinrat om att för kommissionens verksamhet under budgetåret 1943/44 följande belopp stå till förfogande, nämligen

I. under reservationsanslaget till *Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.*

dels för budgetåret anvisat ..... kronor 33 000 000

dels reservation från föregående bud-

getår ..... » 8 970 000 kronor 41 970 000

II. under anslaget till *Kostnader för överflyttning av arbetskraft* (å förskottsstaten för försvarsväsendet)

för budgetåret anvisat ..... kronor 50 000 000

Summa kronor 91 970 000.

Vid beräkandet av det belopp, som här angivits stå till kommissionens förfogande till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m., säger sig kommissionen icke ha tagit hänsyn till att Kungl. Maj:t kan komma att utnyttja den av riksdagen medgivna rätten att till främjande av företagsverksamhet m. m. disponera vissa belopp ur anslaget. Därest inga nu oförutsebara faktorer av genomgripande betydelse komme att påverka utvecklingen på arbetsmarknaden, torde anslaget till kostnader för överflyttning av arbetskraft icke i sin helhet behöva tagas i anspråk. Under senare halvåret 1943 hade av detta anslag förbrukats närmare 13 miljoner kronor.

Beträffande reservationsanslaget till *åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.* anser kommissionen däremot uppenbart, att anvisade medel icke komma att vara tillfyllest.

I fråga om medelsförbrukningen under nyssnämnda anslag under tiden 1 juli—31 december 1943 och det beräknade medelsbehovet under anslaget för hela budgetåret 1943/44 hänvisar kommissionen till följande sammanställning.

Ä n d a m å l	Medels- förbrukning $\frac{1}{7}$ — $\frac{31}{12}$ 1943	Medelsbehov $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1944
Statliga beredskapsarbeten i SAK:s regi (inkl. försvarsarbeten)	5 260 000	9 740 000
Statliga beredskapsarbeten i annan myndighets regi	3 330 000	9 670 000
Statskommunala beredskapsarbeten	1 850 000	4 150 000
Statskommunala reservarbeten	130 000	170 000
Kontantunderstödsverksamhet	300 000	1 200 000
Arkivarbeten och musikerhjälp	640 000	1 560 000
Statliga stenbeställningar	1 240 000	1 510 000
Resebidrag till arbetsökande	150 000	250 000
Övrig hjälpverksamhet (årskostnadsbidrag m. m.)	30 000	290 000
Till Kungl. Maj:ts förfogande för främjande av företagsverksamhet m. m.	—	500 000
Kronor	12 930 000	29 040 000
Summa kronor	41 970 000	

Det beräknade medelsbehovet för budgetåret 1943/44 i dess helhet skulle alltså utgöra 41 970 000 kronor.

I fråga om medelsbehovet för nästa budgetår har arbetsmarknadskommissionen till en början framhållit, att kommissionen i avsaknad av säkra hållpunkter för ett bedömande av utvecklingen på längre sikt funne vad kommissionen tidigare anfört rörande arbetsmarknadsläget böra tjäna som utgångspunkt för en beräkning av medelsbehovet under nästa budgetår. Behovet av arbetslöshetslindrande åtgärder förväntades alltså bliva av ungefär den omfattning, som beräknades för senare delen av budgetåret 1943/44, vilket komme att innebära ökade kostnader för budgetåret 1944/45 i jämförelse med innevarande budgetår i dess helhet. En viss säkerhetsmarginal för oförutsedda händelser i ur sysselsättningssynpunkt negativ riktning borde dock hållas. Vid sidan härav syntes man böra räkna med att överflyttning av arbetskraft till näringslivets bristområden kunde komma att fordra kostnadskrävande åtgärder.

A. Arbetsmarknadens reglering.

Rörande medelsbehovet för arbetsmarknadsreglerande åtgärder yttrar kommissionen vidare.

De nuvarande förhållandena på arbetsmarknaden medföra, att en beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår innebär avsevärda svårigheter.

Det är enligt kommissionens förmenande angeläget, att de arbetslösa, i den mån de icke på annat sätt kunna beredas sysselsättning, i största möjliga utsträckning bringas hjälp i form av beredskapsarbete. Framför allt böra

därvid komma i fråga de för hjälpklienteletts sysselsättningsmöjligheter på hemorten synnerligen viktiga statskommunala arbetena.

Dagsverkskostnaden vid andra statliga beredskapsarbeten i kommissionens regi än försvarsarbeten under år 1942 utgjorde i medeltal 24 kronor 15 öre (prop. 1943: 283, s. 52). Motsvarande siffror för år 1943 äro ännu icke tillgängliga. Med en uppskattad kostnad av cirka 25 kronor och vid en så försiktig beräkning som att arbetet ej pågår mer än 250 dagar per år kommer »årsverkskostnaden» att överstiga 6 000 kronor. Kommissionen beräknar att i egen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi vid beredskapsarbeten under första halvåret 1944 få sysselsätta omkring 6 000 man. För att erhålla möjligheter att sysselsätta arbetslösa under budgetåret 1944/45 i *statligt beredskapsarbete* beräknas en kostnad av *45 miljoner kronor*. Av detta belopp avses för kommissionens del 20 miljoner kronor och för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens 25 miljoner kronor.

Kostnaden för *statskommunala beredskapsarbeten*, som avses komma till användning i ökad omfattning i jämförelse med innevarande budgetår, uppskattas till *10 miljoner kronor*.

Statskommunala reservarbeten böra alltjämt förekomma i begränsad omfattning och endast för sådan arbetskraft, som icke kan på den öppna marknaden göra anspråk på den lön, som tillkommer konkurrensduglig arbetskraft. Kostnaden torde kunna upptagas till *0,4 miljoner kronor*.

Det torde icke kunna undvikas att särskilt vid fall av kortvarig arbetslöshet hjälp i viss utsträckning måste lämnas genom *kontantunderstöd*. Vid beräklandet av kostnaderna för denna hjälpform under nästa budgetår måste tagas med i beräkningen, att av redovisningstekniska skäl regelmässigt en viss eftersläpning äger rum i utbetalningarna. Utgifterna under löpande budgetår, då statens kostnader för kontantunderstödsverksamheten under tiden april 1943—mars 1944 beräknas till 1,5 miljoner kronor, böra ses i relation till den synnerligen låga arbetslöshet, som kännetecknade periodens åtta första månader. Under nästa budgetår, på vilket belöpa kostnaderna för hjälpverksamheten under tiden april 1944—mars 1945, torde man få räkna med ett icke oväsentligt ökat anlitande av förevarande hjälpform.

Hjälp genom kontantunderstöd, som utgått huvudsakligen i de större städerna, har blivit ofrånkomlig även i de län, som uppvisa stor arbetslöshet, framför allt i Västernorrland. Understöden ha sedan en tid tillbaka utgått huvudsakligen till arbetslösa i de äldre åldrarna. I fortsättningen måste man räkna med att även yngre personer återfinnas bland detta hjälpklientel. För närvarande utgå kontantunderstöd till 6 000 arbetslösa. Kommissionen beräknar kostnaderna för dylika understöd för nästa budgetår till *6 miljoner kronor*.

Under de senaste månaderna ha arkivarbete och musikerhjälp kommit till användning i avsevärt ökad omfattning, främst till följd av lämpligheten att på detta sätt bringa hjälp åt den tilltagande strömmen av flyktingar. Med en sysselsättning under kommande budgetår av ungefär den storleksordning — 700 à 800 man — som för närvarande förekommer bör kostnaden för *arkivarbete och musikerhjälp* upptagas till *2,5 miljoner kronor*.

För de *statliga stenbeställningarna* och därmed sammanhängande administrationskostnader föreslås ett belopp av *2,5 miljoner kronor*.

Medelsbehovet under reservationsanslaget till *Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.* för budgetåret 1944/45 kan sammanfattas sålunda.

Statliga beredskapsarbeten	kronor	45 000 000
Statskommunala beredskapsarbeten	»	10 000 000
Statskommunala reservarbeten	»	400 000
Kontantunderstödsverksamhet	»	6 000 000
Arkivarbeten och musikerhjälp	»	2 500 000
Statliga stenbeställningar	»	2 500 000
Resebidrag till arbetsökande	»	400 000
Övrig hjälpverksamhet	»	700 000

Summa kronor 67 500 000.

Under antagande att Kungl. Maj:t skulle finna samma belopp, som står till Kungl. Maj:ts förfogande innevarande budgetår — 500 000 kronor —, tillfyllest för främjande av företagsverksamhet m. m., finner kommissionen, att för budgetåret 1944/45 bör för arbetsmarknadsreglerande åtgärder beräknas ett anslag av *68 miljoner kronor*.

Beträffande anslaget till *Kostnader för överflyttning av arbetskraft*, som innevarande budgetår är uppfört å förskottsstaten för försvarsväsendet, har chefen för socialdepartementet i statsverkspropositionen anmält, att ett motsvarande anslag är avsett att upptagas å den allmänna beredskapsstaten för kommande budgetår.

Under tiden juli—december 1943 ha av detta anslag förbrukats närmare 13 miljoner kronor.

Ur detta anslag torde under nästkommande liksom under innevarande budgetår böra bestridas utgifter bland annat för förflyttningsbidrag, familjetillägg m. m. (inklusive verktygs- och personlig utrustning) till ovan arbetskraft, som överflyttats till skogsarbete, beredskapskurser för verkstadsindustrien och kurser för uttagning av reservarbetskraft, industrikonsulenternas verksamhet, arbetsblockorganisationen samt för anordnande av jordbruksläger för frivillig arbetskraft.

Kommissionen föreslår, att för budgetåret 1944/45 ett anslag av *20 miljoner kronor* beräknas för här avsedda ändamål.

B. Kommissionens centrala förvaltning, länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingsanstalter.

Avlöningar.

Ur förslagsanslaget till *Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Avlöningar*, vilket för innevarande budgetår är upptaget till 6,0 miljoner kronor, har Kungl. Maj:t för budgetåret 1943/44 ställt till kommissionens förfogande sammanlagt 9,6 miljoner kronor att disponeras på följande sätt:

Statens arbetsmarknadskommission, <i>högst</i>	kronor 2 400 000
Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna, <i>högst</i>	» 7 120 000
Statsbidrag till pensioner åt befattningshavare vid arbets- förmedlingsanstalterna, <i>förslagsvis</i>	» 80 000
	<hr/> Summa kronor 9 600 000.

Rörande kommissionens medelsbehov för avlöningar under nästa budgetår anför kommissionen.

De mångskiftande arbetsuppgifter, som åligga kommissionen och som tid efter annan utökas genom nya uppdrag av Kungl. Maj:t eller genom utvecklingen på arbetsmarknaden, ha nödvändiggjort en väsentlig utvidgning av personalbeståndet vid såväl den centrala som de lokala förvaltningarna.

Kommissionens kansli har jämlikt en av Kungl. Maj:t den 19 november 1943 fastställd plan omorganiserats. Antalet befattningshavare inom kansliet utgjorde vid januari månads utgång 450.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 24 september 1943 anbefallt kommissionen att tillhandahålla erforderlig kanslipersonal åt sakkunniga för utredning rörande vissa vid ett fredsslut aktuella arbetsförmedlingsfrågor, vilka sakkunniga genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 januari 1944 fått sitt uppdrag utvidgat att omfatta jämväl frågan om den offentliga arbetsförmedlingens organisation.

Den under föregående budgetår påbörjade revisionen av länsarbetsnämndernas organisation i avsikt att ernå en nödvändig effektivisering, varom har lämnats en närmare redogörelse i prop. 1943: 283, s. 108, har slutförts under år 1943. En utökning av personalbeståndet, främst i fråga om befattningshavare, kompetenta att självständigt handlägga mera kvalificerade arbetsuppgifter, har därvid, även med beaktande av nödvändigheten att hålla organisationen inom minsta möjliga ram, varit ofrånkomlig.

Antalet tjänstemän vid *länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingsanstalter*, som icke äro att betrakta såsom tillfälligt anställda, har sålunda ökats från 829 i januari 1943 till 1 028 under motsvarande månad innevarande år. Av de nytillkomna cirka 200 befattningarna äro de allra flesta (190) arvodes-tjänster vid nämndernas centrala kanslier, avsedda för handläggning av beredskaps-, mobiliserings-, omflyttnings- och utlänningsärenden eller andra krisbetonade arbetsuppgifter. Innehavarna av dessa befattningar ha i regel erhållit arvoden motsvarande lönegraderna Eo 12, Eo 15 eller — för de viktigaste posterna — Eo 18, en lönestandard, som måste anses synnerligen blygsam i förhållande till de ansvarskrävande uppgifter, som ålagts ifrågasvarande befattningshavare, och de ringa utsikterna för dessa att påräkna stadigvarande anställning eller befordringsmöjligheter på detta arbetsområde.

Anspråken på den offentliga arbetsförmedlingen ha under kriget starkt ökat, vilket bland annat kommit till uttryck i ökningen av antalet tillsatta platser. Genom den offentliga arbetsförmedlingen tillsattes 1939 436 000 platser, 1941 609 000, 1942 798 000 och 1943 893 000. Den ökade omsättningen

på arbetsmarknaden har nödvändiggjort en fortsatt utbyggnad av arbetsförmedlingens organisation.

Givet är, att kraven på den offentliga arbetsförmedlingen icke komma att minska under kommande budgetår. Oavsett om krigsförhållandena komma att fortsätta eller om ett vapenstillestånd kan väntas inträda, bli uppenbarligen problemen på arbetsmarknaden i vårt land av sådan omfattning, att organisatoriska åtgärder av olika slag alltjämt påkallas för att motverka uppkommande arbetslöshet och tillgodose näringslivets växlande behov av arbetskraft. För arbetsförmedlingens del räknar kommissionen med att en fortsatt effektivisering alltjämt blir erforderlig. Speciellt torde man få räkna med att avdelningskontoren på en del orter göras bättre rustade att betjäna allmänheten och att ombuds nätet inom vissa landsdelar gives en fastare utformning.

Detta behov av fortsatt utbyggnad och effektivisering av arbetsförmedlingsorganisationen beror icke enbart på ett ökat anlitande från arbetsgivarernas och arbetstagares sida av förmedlingsapparaten utan sammanhänger också med den fortsatta utbyggnaden av den frivilliga arbetslöshetsförsäkringen, vid vilken arbetsförmedlingen har sig ålagd omfattande kontroll- och arbetsanvisningsuppgifter. Vid utgången av år 1941 utgjorde antalet medlemmar i de erkända arbetslöshetskassorna 290 000. I januari 1944 voro kassorna 30 till antalet med en medlemssiffra av 723 000. Även en ganska begränsad ökning av arbetslösheten kommer med hänsyn till kassornas omfattning att omedelbart påverka frekvensen vid arbetsförmedlingarna.

Särskilda delar av arbetsförmedlingsorganisationen kunna förväntas bli påtagligt förstärkta under innevarande år. Sålunda beräknar kommissionen, att den planerade *tjänstemannaförmedlingen* kommer att träda i funktion redan under våren. Genom denna skulle förmedlingsbehovet bättre tillgodoses för tjänstemän i allmän och enskild tjänst, tekniker samt lantbruks- och skogstjänstemän. Speciellt inför den arbetslöshet bland dessa grupper, som en omställningskris kan befaras föra med sig, kommer en tjänstemannaförmedling att ha en viktig uppgift att fylla, när det gäller att söka utnyttja entledigad arbetskraft på andra arbetsområden.

Med hänsyn till riksdagens skrivelser nr 295 och 376/1943 om vidtagande av åtgärder i syfte att ytterligare *effektivisera den yrkesvägledande verksamheten* och med hänsyn till de ständigt ökade krav, som ställas på denna verksamhet, har kommissionen planerat en viss utbyggnad av den nuvarande ungdomsförmedlings- och yrkesvägledningsorganisationen. Det gäller dels att göra arbetsförmedlingens avdelningskontor så rustade, att de kunna fungera även som ungdomsförmedlings- och yrkesvägledningsfilialer, till frömma för den ungdom, som är bosatt på avstånd från de nu förefintliga länscentralerna, dels att i anslutning härtill och icke minst med hänsyn till kraven på en effektiviserad yrkesvägledning bland den studerande ungdomen föreläga nödiga personalförstärkningar även vid länscentralerna.

Förstnämnda syfte hoppas man bland annat kunna nå genom att till avdelningskontoren knyta lämpliga lärare, som alltså skulle bli deltidsanställda

med arvode. Därjämte torde det även bli nödvändigt att för ungdomsverksamhetens räkning inrätta vissa assistenttjänster vid en del större avdelningskontor, där ingen särskild ungdomsavdelning inrättats eller där endast högst provisoriska åtgärder i denna riktning vidtagits.

Ifrågavarande utbyggnad beräknas påbörjad redan innevarande budgetår. Under förutsättning att den planerade utbyggnaden hinner bli helt genomförd under nästkommande budgetår, skulle utbyggnaden komma att medföra följande personalkostnader, nämligen för förstärkning av länscentralerna kronor 67 850, för avlönande av 170 deltid- och arvodesanställda lärare kronor 120 000 samt för nya assistenttjänster vid vissa större avdelningskontor kronor 37 700 eller således tillhopa kronor 225 550. För närvarande belöpa sig personalkostnaderna för ungdomsförmedling och yrkesvägledning till närmare 340 000 kronor.

Såsom ett led i en individualiserad arbetsförmedling ha några kontor under gångna året utrustats med särskilda *sociala kuratorer*. Då dessa kuratorers verksamhet fyller en viktig uppgift i fråga om den s. k. partiella arbetskraften, har kommissionen i fråga om planläggningen av den framtida kuratorsverksamheten vid arbetsförmedlingen trätt i förbindelse med den särskilda kommitté, som tillkallats för utredning av de partiellt arbetsföras problem. Från kommitténs sida har anförts, att det icke kunde ligga i kommitténs intresse att med tillsättandet av nya kuratorstjänster skulle anstå i avvaktan på kommitténs förslag. Utbyggandet av den sociala kuratorsverksamheten vid arbetsförmedlingarna syntes icke kunna innebära något föregripande av kommitténs utredningsarbete, då kommittén med stor glädje måste hälsa varje sådan utvidgning och då sålunda dylika åtgärder måste anses vara i hög grad i enlighet med kommitténs intressen. En planläggning av denna kuratorsverksamhet torde väl komma att utgöra ett av kommitténs huvudförslag.

Det har varit angeläget, att i nuvarande läge söka tillvarataga den arbetskraft, som *flyktningarna* representera. Flyktningströmmen från våra nordiska grannländer, ävensom Balticum, har varit ganska omfattande under år 1943. I stor utsträckning har det varit möjligt för arbetsförmedlingen att i olika arbeten placera dessa flyktingar. Vid ett flertal huvudkontor ha vissa anordningar fått träffas för att underlätta utplaceringen och omflyttningen av denna arbetskraft. Troligen kunna förhållanden i våra grannländer även under innevarande år föranleda en ström av flyktingar därifrån. För arbetsförmedlingens del måste man därför räkna med att för den närmaste tiden vara rustad att handha utplacering av framförallt nordiska flyktingar.

Kommissionen föreslår, att medelsbehovet för avlöningar upptages till ett belopp av *9,3 miljoner kronor*.

Omkostnader.

Ur förslagsanslaget till *Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Omkostnader*, vilket för innevarande budgetår är upptaget till 3,5 miljoner kronor, har Kungl. Maj:t för budgetåret 1943/44 ställt till kommissionens förfogande sammanlagt 4,65 miljoner kronor att disponeras på följande sätt:

Statens arbetsmarknadskommision, <i>högst</i>	kronor	1 630 000
Länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna, <i>högst</i>	»	3 000 000
Värnpliktslånenämnderna, <i>högst</i>	»	20 000
Summa kronor		4 650 000.

Medelsbehovet för omkostnader under budgetåret 1944/45 har kommissionen beräknat till ett belopp av *4,5 miljoner kronor*.

Under åberopande av vad kommissionen sålunda anført har kommissionen hemställt, att för budgetåret 1944/45 måtte anvisas *dels* under reservationsanslaget till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. 68 000 000 kronor, *dels* under anslaget till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 20 000 000 kronor, *dels* till Statens arbetsmarknadskommision m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av 9 300 000 kronor, *dels ock* till Statens arbetsmarknadskommision m. m.: Omkostnader ett förslagsanslag av 4 500 000 kronor.

Departementschefen.

Vid sin uppskattning av medelsbehovet för arbetsmarknadsreglerande åtgärder under nästa budgetår har arbetsmarknadskommisionen, i avsaknad av säkra hållpunkter för ett bedömande av utvecklingen på arbetsmarknaden på längre sikt, räknat med att behov av arbetslöshetslindrande åtgärder kommer att bli av ungefär samma omfattning, som beräknats för senare hälften av innevarande budgetår. Med utgångspunkt härifrån och med beaktande att en viss säkerhetsmarginal borde finnas för oförutsedda händelser i ur sysselsättningsynpunkt negativ riktning har kommissionen uppskattat medelsbehovet under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. för nästa budgetår till 67,5 miljoner kronor. Under antagande att Kungl. Maj:t skulle finna ett belopp av 500 000 kronor tillfyllest för främjande av företagsverksamhet m. m., har kommissionen föreslagit, att ifrågavarande anslag upptages till 68 miljoner kronor. Till Kostnader för överflyttning av arbetskraft har kommissionen ansett böra anvisas ett belopp av 20 miljoner kronor eller 30 miljoner kronor mindre än som anvisats för ändamålet för innevarande budgetår.

Arbetsmarknadskommisionens beräkningar rörande medelsbehovet torde i stort sett kunna godtagas. Under förutsättning att arbetslösheten under nästa budgetår blir av i stort sett samma karaktär som innevarande budgetår, d. v. s. föranledd av säsongmässiga variationer i sysselsättningen eller av lokalt begränsad minskning i arbetstillgången torde medelsbehovet under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. kunna uppskattas till 68 miljoner kronor under nästföljande budgetår. Härav bör emellertid för främjande av företagsverksamhet ett större belopp än det av kommissionen förutsatta stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Jag anser mig böra räkna med att Kungl. Maj:t för sistnämnda ändamål skall äga disponera i runt tal 2,5 miljoner kronor. Skulle en mera omfattande arbetslöshetskris inträffa under budgetåret,

är avsikten att igångsätta ett betydande antal arbetsföretag, finansierade från å allmän beredskapsstat uppförda anslag. Även vid en begränsad ökning av arbetslösheten, som kräver igångsättandet av arbeten utöver den ram, som nu ifrågavarande anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. medger, torde arbetsföretag, finansierade från särskilda för detta läge avsedda anslag å beredskapsstaten, böra igångsättas.

I förevarande sammanhang vill jag anmäla, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 2 oktober 1943 hemställt, att medel måtte ställas till styrelsens förfogande för utgivande av ersättning till entreprenören för den s. k. Sandöbron, Skånska Cementaktiebolaget, för vissa merkostnader och tilläggsarbeten å bron i anslutning till träffad överenskommelse i anledning av ett under brons byggnad inträffat ras. Framställningen är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Vid bifall till framställningen, vartill skäl synes föreligga, torde anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. komma att belastas med ca 555 000 kronor, medan ett belopp av ungefär 280 000 kronor synes böra utgå från sjätte huvudtitelns reservationsanslag till byggande av broar.

Kostnaderna för att tillgodose arbetsmarknadens bristområden med arbetskraft torde alltjämt böra hållas skilda från utgifterna för arbetslöshetsändamål. För bestridande av ifrågavarande kostnader torde förslag i annat sammanhang böra framläggas om äskande av medel å allmän beredskapsstat I för budgetåret 1944/45 under anslag till Kostnader för överflyttning av arbetskraft.

Jämväl kostnaderna för arbetsmarknadscommissionens centrala förvaltning, länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingsanstalterna bliva beroende av utvecklingen på arbetsmarknaden under nästa budgetår. De härutinnan uppgjorda kostnadskalkylerna kunna därför endast bliva approximativa. Som framgår av den lämnade redogörelsen ha de för innevarande budgetår anvisade anslagen till såväl avlöningar som omkostnader (6 000 000 respektive 3 500 000 kronor) måst betydligt överskridas. Då regleringsåtgärderna på arbetsmarknaden måste antagas komma att jämväl under nästa budgetår bliva av betydande omfattning, synes en höjning av anslagen till arbetsmarknadsregleringens administration vara oundviklig. Å andra sidan torde den faktiska medelsförbrukningen under innevarande budgetår icke böra vara utslutande vägledande vid anslagsberäkningen. Med hänsyn till svårigheterna att nu kunna bedöma utvecklingen synes anslagsberäkningen böra grundas på antagandet att den nuvarande medelsförbrukningen kan bringas att nedgå. Enligt vad jag erfarit har överstyrelsen för yrkesutbildning för avsikt att inom de närmaste dagarna inkomma med förslag om överflyttning till överstyrelsen av arbetsmarknadscommissionens yrkesutbildningsverksamhet. Ett genomförande av nämnda förslag bör medföra en viss minskning av utgifterna å commissionens avlönings- och omkostnadsanslag. Jag beräknar därför anslaget för nästa budgetår till Statens arbetsmarknadscommission: Avlöningar till 7 500 000 kronor och till Statens arbetsmarknadscommission: Omkostnader till 4 000 000 kronor.

Hemställan.

Under åberopande av vad jag i det föregående anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa

dels till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av ..... kronor 7 500 000;
dels till Statens arbetsmarknadskommission m. m.: Omkostnader ett förslagsanslag av ..... kronor 4 000 000;
dels ock till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. ett reservationsanslag av ..... kronor 68 000 000.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Anders Lundstedt.

Statens arbetsmarknadskommissionens verksamhet under år 1943.

I. Arbetsmarknaden under år 1943.

I en allmän karakteristik av arbetsmarknadsläget under år 1943 bör såsom ett huvuddrag framhåvas tendensen till stabilisering vid en anmärkningsvärt hög sysselsättningsnivå. Denna tendens, som framträdde redan mot slutet av år 1942, gjorde sig under fjolåret allt mera gällande. Detta gäller såväl totalsysselsättningen som sysselsättningens struktur. Det läge av full sysselsättning och exceptionellt låg arbetslöshet — stundom skärpt till allmän brist på arbetskraft —, som uppkom genom sysselsättningstillväxten under år 1942, kännetecknade i det stora hela även år 1943. Den starka förskjutning i sysselsättningsstrukturen, som försiggick under åren 1940—42 såsom en naturlig återspeglning på arbetsmarknaden av produktionens omställning enligt försvarsberedskapens och folkförsörjningens fordringar, upphörde i huvudsak under år 1943. Den efter krigsårens förutsättningar anpassade ordningen inom produktion och arbetsmarknad stabiliserades. Därigenom lindrades även vissa av de arbetsmarknadspolitiska svårigheter, som under de föregående åren sammanhänge med näringslivets fortskridande omställning, under senare delen av det gångna året i betydlig grad. Detta gäller exempelvis frågan om skogsbrukets arbetskraftsförsörjning.

Även i fråga om arbetsmarknadens säsongmässiga förändringar kan talas om en tendens till stabilitet. Den utveckling i riktning mot mindre utpräglade säsongvariationer, som kommissionen i tidigare verksamhetsberättelser påpekat, fortsatte med resultat, att arbetslösheten under vintermånaderna var lägre än någonsin, om man undantager november och december månader. Om alltså arbetsmarknadssituationen under större delen av året var utomordentligt gynnsam, tillkommo under fjolårets sista månader vissa orosmoment. Den betydelsefulla lejdåttstrafiken avbröts, och exportmöjligheterna söderut för skogsindustrierna försämrades ytterligare. Mot årets slut friställdes genom produktionsinskränkningar på vissa håll inom dessa industrier en del arbetskraft. Ett dylikt friställande av arbetskraft ägde rum även under de föregående åren, men bristområden förefunnos under vintern 1943—44 icke på samma sätt som tidigare. Med hänsyn särskilt till det minskade behovet av arbetskraft i skogen kunde det sålunda icke undvikas, att lokalt en rätt omfattande arbetslöshet uppstod, framför allt i Västernorrlands län och västra Sverige.

Den industriella sysselsättningen låg enligt socialstyrelsens sysselsättningsstatistik på samma nivå vid slutet av år 1943 som vid slutet av nästföregående år. I *tab. 1* redovisas för huvudgrupper inom den egentliga industrien syssel-

Tab. 1. Indextal för antalet sysselsatta arbetare inom huvudgrupper av industri vid slutet av angivna månader. September 1939 = 100.

Industrigrupper	1941			1942			1943		
	Maj	Sept.	Dec.	Maj	Sept.	Dec.	Maj	Sept.	Dec
Malmbrytning och metallindustri	100	104	102	105	110	111	111	108	113
Jord- och stenindusti	74	77	64	82	84	73	94	81	75
Träindustri	74	79	68	71	73	65	78	73	66
Pappers- och grafisk industri	73	77	77	82	82	78	81	81	75
Livsmedelsindustri	96	100	94	96	99	90	94	97	91
Textil- och beklädnadsindustri	90	90	86	86	88	87	88	87	88
Läder-, hår- och gummivaruindustri	90	84	80	82	82	77	77	72	83
Kemisk-teknisk industri	82	92	84	89	89	83	87	88	89
Samtliga industrigrupper	89	92	88	91	94	91	95	92	92

sättningsindex för de tre senaste åren under våren, början av hösten samt vid årsslutet.

Under det att de siffror, som gälla sysselsättningsläget på våren, vid inbördes jämförelse mellan de tre åren visa avsevärda skillnader, vilka ge uttryck för fortskridande förskjutningar i sysselsättningens volym och fördelning på olika industrigrenar, ger en jämförelse mellan siffrorna vid årssluten vid handen, att från slutet av 1942 till slutet av 1943 ingen väsentlig förändring av läget skedde.

Beträffande de särskilda industriella områdena gestaltade sig förhållandena på följande sätt. Sysselsättningen var under största delen av året synnerligen god vid gruvorna samt vid skeppsvarven, järnbruken och mekaniska verkstadsindustrien. Inom varvsindustrien gjorde sig emellertid en tilltagande råvarubrist kännbar. Under årets sista kvartal konstaterades också någon tillbakagång inom mekaniska verkstadsindustrien med minskat antal lediga arbetstillfällen och ökat antal arbetsökande. Även här torde den nedgående kurvan få skrivas på materialbristens konto. Den brist på kompetenta yrkesarbetare, som var en konstant företeelse under första halvåret, minskade sedan successivt och var mot slutet av året på många håll praktiskt taget utjämnad. Den omskolnings- och yrkesutbildningsverksamhet, som i snabb takt bedrivits under de senaste åren, har här varit av stor betydelse. Vid sågverk, pappersmassfabriker och pappersbruk var arbetstillgången väsentligt påverkad av de starkt begränsade exportmöjligheterna, som mot slutet av året, såsom ovan framhållits, medförde en huvudsakligen till vissa delar av Västernorrlands län och västra Sverige lokalt begränsad arbetslöshet. Snickeri- och möbelfabriker höllo väl sin ställning sedan föregående år med synnerligen god arbetstillgång.

Bland konsumtionsvaruindustrierna hade livsmedelsindustrien i det stora hela jämn och god sysselsättning, även om ransoneringsförhållandena med större eller mindre skärpa allt efter råvarutillgången satte sin prägel på utvecklingen. Även textil- och beklädnadsindustrien erbjöd under året goda sysselsättningsmöjligheter. Korttidspermitteringarna inom textilbranschen

voro av relativt ringa omfattning; särskilt var arbetsmarknadssituationen gynnsam för den kvinnliga arbetskraften. Skoindustrien hade sedan länge kännetecknats av korttidsarbetslöshet. Uteblivandet av lejdbåtarna samt minskad inhemsk slakt under årets första månader ledde i slutet av april till införande av läderransoneringsen. Under sommaren förekom några veckors uppehåll i driften vid ett flertal skofabriker, men sedan lejdbåtstrafiken åter börjat komma i gång, kunde man i september uppgöra en plan för tilldelning av läder till skofabrikerna under det kommande halvåret. För att fullfölja den utredning rörande korttidsarbetslösheten, som av socialministern berörts i årets statsverksproposition, gjorde arbetsmarknadskommissionen en framställning hos statens industrikommission, vilken resulterade i att som villkor för tilldelning av läder fastställdes, att all rekrytering av arbetskraft till skoindustrien skulle ske genom arbetsförmedlingen samt att icke flera arbetare finge anställas, än att desamma skulle kunna beredas sysselsättning under som regel 48 timmar per vecka. Av inkomna rapporter framgår, att korttidssysselsättning vid skofabrikerna under hösten 1943 praktiskt taget upphörde.

Inom *byggnadsindustrien* fortsatte den uppgång, som under de föregående åren satte in som följd av de statliga stödåtgärderna för bostadsbyggandet, såtillvida som produktionsvolymen för året var större 1943 än 1942. Även här innebar dock utvecklingen under det gångna året i så måtto en stabilisering, som nivån för byggnadsverksamheten icke väsentligen förändrades i förhållande till den nivå, som uppnåddes under senare delen av år 1942. Bostadsbyggandet var dock vid slutet av 1943 betydligt större än vid slutet av 1942. Ett undantag från denna för hela landet gällande regel bildas dock av bostadsbyggandet i Stockholm.

Den tendens till utjämning av bostadsbyggandets säsongväxlingar, som under de senaste två åren gjort sig gällande, kan belysas genom en jämförelse mellan nivån för den vid viss tidpunkt pågående bostadsproduktionen och årsvolymen, d. v. s. det totala tillskottet av nya bostäder under ett år. Som ett mått på den grad av jämnhet eller ojämnhet, varmed bostadsbyggandet bedrivs, kan tjäna siffran för förhållandet mellan antalet lägenheter under byggnad vid högsäsongen och antalet under året fullbordade lägenheter. För städer med mer än 30 000 invånare var åren 1934—39 i genomsnitt denna siffra 81,5 procent. För året 1943 var motsvarande siffra 65,1 procent, vilket betyder, att större delen av den ökning i bostadstillskott, som vunnits jämfört med föregående år, erhöles genom säsongutjämning. En motsvarande beräkning beträffande vinterproduktionens omfattning (räknad per 1 januari) i förhållande till det årliga lägenhetstillskottet ger vid handen, att produktionen vid nyåret 1943 utgjorde 41,1 procent av lägenhetstillskottet under år 1943, under det att produktionen vid nyåret 1944 uppgick till 51,9 procent av det vid nämnda tillfälle beräknade tillskottet. Sedermera har dock tack vare gynnsammare utsikter i fråga om materialförsörjning den vid byggnadstillståndsbeviljandet tillämpade ramen för bostadsbyggandet kunnat väsentligt vidgas, vilket givetvis verkar sänkande på procentsiffran för vinterproduktionen.

I likhet med föregående år var under förra delen av år 1943 ett av de mest framträdande arbetsmarknadsproblemen att i erforderlig utsträckning anskaffa arbetskraft till skogarna. För att avverkningsåläggandena skulle kunna fullgöras inom av statens bränslekommission föreskriven tid, var det nödvändigt att forcera avverkningsarbetet under första hälften av år 1943. Överflyttningen av arbetskraft till skogsbruket från andra yrkesområden fick nu sin hitintills största omfattning. Förutom arbetslösa av skilda kategorier samt ett antal flyktingar sysselsattes en del från föregående år kvarstående riksarbetare samt med tjänsteplikt uttagna värnpliktiga, födda år 1923. På hösten ökades dessutom tillgången på skogsarbetare genom permitteringar inom massa- och pappersindustrien. Genom en intensifierad arbetsförmedlingsverksamhet samt vidtagna åtgärder av olika slag kunde det omfattande bränsleprogrammet till det väsentligaste genomföras. — Torvupptagningen, som alltjämt utgör ett viktigt led i tryggheten av vår bränsleförsörjning, hade även under år 1943 stor omfattning. Arbetena på mossarna började tidigare än vad som brukar vara fallet; efterfrågan på arbetskraft var stor, men behovet kunde fyllas.

Svårigheterna att skaffa erforderlig arbetskraft till jordbruket voro ej så stora 1943 som föregående år. På grund av gynnsam väderlek kunde vårarbetena påbörjas tidigare än vanligt och slutföras i beräknad utsträckning. Även betgallringen gynnades av lämplig väderlek, varför de vana betskötarna kunde åtaga sig större arealer än vad normalt brukar vara fallet. Behovet av arbetskraft blev i sin helhet tillgodosett. Skördearbetet försenades av en alltför riklig nederbörd, varför under denna tid efterfrågan på arbetskraft kraftigt ökades. Genom hempermittering av värnpliktiga jordbrukare samt genom frivilliga arbetsinsatser, icke minst från skolungdom, kunde behovet av tillfällig skördehjälp fyllas. Även rotfruktsupptagningen kunde slutföras under gynnsamma förhållanden, bl. a. tack vare det samarbete, som bedrevs mellan arbetsförmedlingskontoren i olika delar av landet för att uppbringa den erforderliga arbetskraften. Jordbrukets behov av personal för mera fasta anställningar av olika slag var liksom tidigare stort, och under hela året förelåg brist på arbetskraft till dessa platser.

Den stabilisering, som utmärkt arbetsmarknaden under år 1943, tager sig även uttryck i arbetsförmedlings- och arbetslöshetsstatistiken (*tab. 2*). Vid början av år 1943 var läget, såsom det framträder i dessa tabeller, väsentligt bättre än ett år tidigare. Detta ger uttryck för den starka förbättring av arbetsmarknadsläget, som skedde under år 1942, varigenom resterna av den omställningsarbetslöshet, som förekommit under de föregående åren, försvann och tidvis övergick i markerad allmän brist på arbetskraft. I förhållande till det läge, som därigenom uppkom under senare delen av 1942, kunde — ur arbetslöshetssynpunkt betraktat och frånsett säsongutjämning — ingen större ytterligare förbättring komma till stånd. Läget under senare delen av 1943 framstod såsom i stort sett oförändrat jämfört med läget ett år tidigare, frånsett den betydande ökning av antalet hjälpsökande arbetslösa, som ägde rum under december 1943.

Tab. 2. Arbetsmarknaden under åren 1934—1943.

Å r	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Års-medeltal
<i>Antal ansökningar om arbete på 100 lediga platser vid den offentliga arbetsförmedlingen.</i>													
1934	735	694	514	477	383	379	362	332	331	379	549	531	479
1935	485	477	414	321	303	284	277	255	244	284	434	442	365
1936	370	319	261	249	214	194	194	175	169	204	289	327	262
1937	265	208	171	161	137	133	142	129	130	162	208	194	187
1938	218	230	182	157	146	153	152	128	132	167	236	231	196
1939	219	230	179	155	126	119	119	106	124	154	193	186	173
1940	165	162	144	132	114	115	137	154	166	187	227	243	182
1941	249	241	208	184	160	154	139	131	130	141	176	195	198
1942	227	202	168	131	110	103	99	97	97	102	114	125	147
1943	137	133	114	109	99	93	89	90	93	109	129	150	131
<i>Arbetslösheten inom fackförbunden. Procent.</i>													
1934	24.4	24.4	23.8	19.6	15.4	14.0	12.9	13.3	13.0	14.8	17.1	23.7	18.0
1935	22.3	20.1	18.5	16.0	12.0	11.3	9.9	10.2	10.9	12.7	14.9	21.3	15.0
1936	19.0	18.1	16.5	13.8	10.2	9.3	8.1	8.1	8.7	10.3	12.3	17.5	12.7
1937	16.3	14.8	14.5	11.2	8.3	7.7	6.4	6.2	6.8	8.3	11.1	17.8	10.8
1938	15.6	14.5	13.0	10.7	8.4	8.5	7.2	7.2	7.5	9.0	11.2	17.8	10.9
1939	14.9	13.0	11.7	9.0	6.3	5.6	4.8	5.0	6.3	8.0	10.4	15.2	9.2
1940	14.1	14.5	15.8	11.1	9.5	8.7	9.0	9.1	9.8	11.0	12.6	16.1	11.8
1941	17.1	16.4	15.1	13.1	10.6	9.3	7.8	7.5	7.3	8.2	10.0	13.0	11.3
1942	13.6	12.5	11.0	8.1	5.9	4.9	4.2	4.0	4.3	4.8	5.9	10.3	7.5
1943	8.6	7.5	6.4	6.1	4.4	4.4	3.9	3.6	3.5	4.5	5.8	9.6	5.7
<i>Antal rapporterade hjälpsökande arbetslösa.¹</i>													
1934	171 540	166 348	160 345	145 588	116 257	99 628	86 253	83 042	78 918	84 811	92 016	92 881	114 802
1935	93 419	89 838	83 588	75 122	61 177	51 157	42 582	41 723	41 190	47 045	54 167	57 965	61 581
1936	61 400	58 127	53 162	46 628	34 571	25 863	21 510	20 783	20 903	24 712	28 742	30 814	35 601
1937	33 509	31 280	27 750	22 247	15 840	11 429	9 800	9 577	9 782	12 411	16 169	18 765	18 213
1938	22 022	22 263	20 071	16 935	13 797	11 891	10 057	9 993	10 818	13 972	18 853	23 603	16 189
1939	29 263	29 020	27 250	24 893	17 610	12 501	9 229	8 709	9 499	12 183	15 583	14 940	17 556
1940	15 552	15 184	14 332	9 872	7 876	6 935	7 902	10 361	12 243	16 122	20 562	23 469	13 367
1941	30 512	34 900	33 702	30 552	24 856	20 656	16 205	14 989	13 279	12 610	14 781	19 583	22 219
1942	25 259	25 149	22 062	15 535	10 060	7 941	6 959	6 649	6 419	6 377	6 671	8 592	12 306
1943	9 992	9 569	8 550	7 206	6 247	5 253	4 571	4 410	4 600	5 434	7 462	11 676	7 081

¹ I denna och följande tabeller ha för tiden januari 1938—juni 1940 i antalet hjälpsökande medräknats vid statliga och kommunala beredskapsarbeten då sysselsatta hänvisade arbetslösa, vilka dock först fr. o m. juli 1940 voro anmälda som hjälpsökande hos arbetslöshetskommittéerna.

Uppgifterna om arbetslösheten inom fackförbunden utvisa, att vid utgången av december 1943 9,6 procent av förbundens medlemmar voro fristämpelade på grund av arbetslöshet mot 10,3 procent vid samma tidpunkt föregående år. Ökad arbetslöshet kunde konstateras främst inom pappersindustriarbetareförbundet (13,8 mot 8,3), sågverksindustriarbetareförbundet (30,2 mot 28,8), väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet (21,8 mot 19,7), gjutareförbundet (4,0 mot 2,9) och metallindustriarbetareförbundet (3,3 mot 2,4). Lägre arbetslöshet förekom framför allt inom sko- och läderindustriarbetareförbundet (8,5 mot 37,5), beklädnadsindustriarbetareförbundet (9,3

mot 13,0), textilindustriarbetareförbundet (3,8 mot 4,9), grov- och fabriksarbetareförbundet (17,0 mot 20,1) samt träindustriarbetareförbundet (11,5 mot 15,5). Byggnadsfacken uppvisade i stort sett samma arbetslöshetsprocent som föregående år (29,8 mot 29,5). Av de särskilda rapporter, som lämnas till kommissionen beträffande arbetslösheten i byggnadsfacken i vissa större städer (Stockholm, Göteborg, Malmö, Norrköping, Hälsingborg, Örebro, Borås, Linköping och Gävle), framgår, att antalet arbetslösa byggnadsarbetare vid årsskiftet 1943/44 uppgick till 9 893, eller 25,1 procent av medlemsantalet. Motsvarande siffror voro vid årsskiftet 1942/43 10 891, eller 26,9 procent av medlemsantalet. Den ökning i arbetslöshetsprocenten, som ovan angivits, kom nästan uteslutande på Stockholms stad.

II. Arbetsmarknadskommissionens verksamhet år 1943.

A. Arbetsförmedlingen.

Arbetsförmedlingens organisation.

Under år 1940 ställdes den offentliga arbetsförmedlingen tills vidare under statlig ledning, varvid arbetsmarknadskommissionen blev chefsmyndighet för arbetsförmedlingen. Såsom lokal myndighet för biträde åt kommissionen i arbetsmarknads- och arbetsförmedlingsfrågor fungerar sedan dess en länsarbetsnämnd i varje län och en arbetsnämnd i Stockholms stad. Under dessa nämnder sortera arbetsförmedlingarna. En närmare redogörelse rörande de organisatoriska förändringarna har lämnats i prop. 1941: 285, s. 2.

Sveriges offentliga arbetsförmedling omfattade under år 1943 inalles 25 huvudkontor, 185 avdelningskontor, 429 ortsombud och 17 fristående sjömansförmedlingar, eller tillsammans 656 förmedlingsorgan. Av dessa voro 33 avdelningskontor nyinrättade under året, medan ett kontor indragits. (I början av år 1944 ha ytterligare 8 avdelningskontor inrättats.) I detta sammanhang må påpekas, att ortsombudens antal minskades i förhållande till föregående år med hänsyn till att man ansåg sig kunna nedflytta en del till lokalombuds klass. Förutom nu nämnda mera ordinarie arbetsförmedlingsorgan voro under året inemot 600 lokalombud, sorterande under kontor eller ortsombud, anställda å sådana orter, där avdelning av erkända arbetslöshetskassor fanns eller behov i övrigt förelåg av organ för den offentliga arbetsförmedlingen.

För att förstärka arbetsförmedlingsorganisationen utarbetade kommissionen under hösten 1942 en plan för uppdelning av länen i arbetsförmedlingskretsar. Kretsindelningen innebar, att ett antal ombud och mindre avdelningskontor inom ett kretsområde i regel ställdes under ett större avdelningskontor, vars föreståndare blev krets-föreståndare. Denne skulle följa arbetsmarknadens utveckling inom kretsen samt tillse, att en utjämning av utbud och efterfrågan på arbetskraft i första hand skedde inom kretsen. Dessutom skulle han bistå de mindre förmedlingsorganen inom kretsen i förmedlingstekniska

frågor. Kretsorganisationen trädde i kraft den 1 januari 1943. Antalet kretsar i landet utgör 172.

Det organisationsarbete, som under 1941 tog sin början och som åsyftade att effektivisera ungdomsförmedlingen och skapa nya förutsättningar för den mera yrkesvägledande sidan av verksamheten, fortsattes under år 1943, så att vid 1943 års utgång funnos inrättade länscentraler för ungdomsförmedling och yrkesvägledning i samtliga län utom Gotlands. Beträffande sistnämnda län var frågan om inrättande av en dylik länscentral under övervägande. Likaledes övervägdes möjligheterna att genom vidtagande av speciella åtgärder få även avdelningskontoren bättre rustade för uppgifter i samband med ungdomsförmedling och yrkesvägledning.

Läraryrkesförmedlingen utbyggdes under året ytterligare. Länscentraler för denna speciella gren av förmedlingsverksamheten funnos vid årets slut i samtliga län utom Gotlands. Tillika fungerade fem distriktscentraler samt en huvudcentral i Stockholm.

För effektivisering av arbetsförmedlingen för flyktingar vidtogos särskilda anordningar (se s. 15).

Arbetsförmedlingsverksamheten.

Liksom föregående år hörde det under 1943 till den offentliga arbetsförmedlingens förnämsta uppgifter att på grund av rådande förhållanden söka åstadkomma utjämning mellan å ena sidan orter eller arbetsområden med brist på arbetskraft och å andra sidan orter eller områden med överskott på dylik.

Omfattningen av den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet under åren 1934—1943 framgår av *tab. 3*.

Tab. 3. Verksamhetens omfattning vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna åren 1934—1943.¹

Å r	Hela verksamheten				Därav vid manliga avdelningen			
	Arbets-sökande personer	Ansök-ningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Arbets-sökande personer	Ansök-ningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
1934	473 221	1 498 287	312 486	257 123	382 660	1 305 443	167 900	156 299
1935	395 849	1 261 829	346 040	266 120	307 892	1 062 130	175 184	154 329
1936	388 243	1 053 290	401 298	301 414	241 963	834 695	204 467	174 071
1937	326 674	884 013	472 945	353 944	220 848	648 863	249 066	210 310
1938	347 451	927 132	474 096	360 606	231 547	658 633	236 061	203 038
1939	378 478	977 155	564 966	436 080	255 978	691 124	293 998	251 319
1940	476 349	1 153 164	634 676	509 897	315 114	784 317	379 958	315 301
1941	539 688	1 477 789	746 200	609 210	354 186	1 001 919	453 235	380 491
1942	614 041	1 494 242	1 016 878	798 152	410 835	977 547	638 315	513 528
1943	662 020	1 452 830	1 111 479	893 265	468 810	1 001 341	682 487	586 497

¹ Varje person, som en eller flera gånger under ett år besökt arbetsförmedlingen, redovisas i tabellen endast såsom en *arbetssökande person* under året. Den arbetssökande anses emellertid göra en *ansökning om arbete* varje månad, han inställer sig. Därest han anvisas arbete och efter dettas avslutande återkommer till kontoret under samma månad, räknas han dock ha gjort förnyad ansökning om arbete. En och samma arbetssökande person kan sålunda motsvaras av flera arbetsansökningar under samma år.

Inalles voro cirka 662 000 personer inskrivna vid de olika förmedlingsorganen, eller cirka 48 000 flera än 1942. Huvudparten eller 468 800, utgjordes av manliga arbetssökande; kvinnornas antal belöpte sig till 193 200. Tillsammans gjorde dessa personer 1 452 800 ansökningar om arbete. På manliga avdelningen steg antalet ansökningar om arbete med 23 800 i jämförelse med föregående år, under det att antalet lediga platser samtidigt ökade med inemot 44 200. På kvinnliga avdelningen förelåg däremot en minskning av antalet ansökningar med 65 200, medan antalet lediga platser steg med över 50 400. De anmälda lediga platserna uppgingo tillsammans till cirka 1 111 500, av vilka arbetsförmedlingen kunde tillsätta 893 300. Relationen mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft blev också i genomsnitt gynnsammare under år 1943 än under år 1942. Sålunda var antalet ansökningar på 100 lediga platser under redovisningsåret 131 mot 147 år 1942. En jämförelse mellan tillsättningsresultatet under år 1943 och närmast föregående år ger vid handen, att de tillsatta platsernas antal under det senast tilländalupna året med 95 100 översteg det för år 1942 noterade. I genomsnitt tillsattes cirka 74 450 platser per månad. I dessa siffror ingå icke hänvisningar till beredskaps- och reservarbeten; förmedlingsresultatet avser alltså uteslutande platstilläggningen på den öppna marknaden.

Såsom förut antytts, förelåg starkt framträdande brist på arbetskraft inom vissa områden, och på grund härav nödvändiggjordes allt fortfarande anordningar för åstadkommande av en rationell fördelning av den tillgängliga arbetskraften. Arbetsförmedlingarnas *interlokala förmedlingsarbete*, varmed förstås i samverkan mellan skilda kontor tillsatta platser, underlättades genom de bidrag till arbetssökandes resor och flyttningskostnader m. m., som även under redovisningsåret ställdes till förfogande vid överflyttning av arbetskraft mellan olika yrkesområden. Till belysning av samarbetet mellan arbetsförmedlingsorganen inom skilda delar av landet lämnas i efterföljande sammanställning uppgift om i samverkan mellan olika arbetsförmedlingskontor och ombud tillsatta platser under åren 1936—1943.

Den interlokala förmedlingen åren 1936—1943.

Å r	Antal arbetssökande placerade genom annat kontor	därav utom länet
1936	6 727	3 674
1937	11 978	6 722
1938	14 020	8 380
1939	19 626	12 005
1940	33 413	17 956
1941	44 097	23 052
1942	68 912	36 833
1943	81 763	46 632

I samverkan mellan olika kontor och ombud tillsattes under år 1943 inemot 81 800 platser, av vilka 68 500 manliga och 13 300 kvinnliga. Dessa siffror innebära en höjning i jämförelse med föregående år med 19 %. Genom ovannämnda platstilläggningar i samverkan bereddes tillsammans över 46 600 personer anställning i annat län än det, inom vilket ansökan om arbete ingi-

vits. Den procentuella uppgången av denna interlokala förmedling utgjorde 27 %.

Liksom under tidigare år voro de varje vecka utsända *radiatorrapporterna* och i samband med dessa lämnade upplysningar ett viktigt led i det interlokala förmedlingsarbetet.

I likhet med föregående år var under förra delen av år 1943 ett av de mest framträdande arbetsmarknadsproblemen att i erforderlig utsträckning anskaffa arbetskraft till skogarna; överflyttningen av dylik från andra yrkesområden fick nu sin hittills största omfattning (88 900 man). En närmare redogörelse för åtgärder, som vidtagits för att tillgodose arbetskraftsbehovet, återfinnes å s. 22.

För tillgodoseende av jordbrukets behov av arbetskraft fortsattes och utvidgades de under föregående år tillämpade åtgärderna. Sålunda intensifierades blockorganisationen inom jordbruket. En närmare redogörelse härför lämnas i det följande (s. 45). I samråd med bl. a. skolöverstyrelsen, chefen för försvarsstaben, kvinnoföreningarnas beredskapskommitté, riksförbundet kvinnlig samhällstjänst och Sveriges ungdomsberedskap utarbetade kommissionen vissa riktlinjer för upplysningsverksamheten bland ungdomen för frivilliga beredskapsinsatser under år 1943. De vidtagna åtgärderna omfattades med livligt intresse och bidro till att till arbetsförmedlingarnas förfogande kunde ställas ett stort antal personer att utplaceras i frivilligt jordbruksarbete. Antalet tillsatta platser uppgick till cirka 64 000.

Under året kunde arbetsförmedlingarna därjämte göra 16 000 utplaceringar i frivillig luftbevakning och 3 100 utplaceringar i frivillig värnplikstjänst.

Antalet tillsatta platser inom olika yrkesområden framgår av *tab. 4* och *5*.

Tab. 4. Antal tillsatta platser inom olika yrkesområden vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna åren 1934—1943.

Å r	Jordbruk	Skogshushållning	Industri och hantverk	Sjöfart och fiske	Handel, samfärdsel och allmän tjänst ¹	Husligt arbete	Diverse arbete ¹	Frivilliga arbetsuppgifter	Summa
1934	44 077	12 317	29 961	19 039	36 515	68 962	46 252	—	257 123
1935	48 416	6 650	30 316	20 313	47 102	74 419	38 904	—	266 120
1936	48 543	12 694	34 174	22 904	57 597	82 925	42 577	—	301 414
1937	48 581	14 328	38 984	26 979	70 002	89 539	65 531	—	353 944
1938	51 212	10 719	46 801	26 185	85 510	97 240	42 939	—	360 606
1939	50 284	18 266	66 262	34 987	110 846	114 009	41 426	—	436 080
1940	54 767	39 636	87 998	27 357	127 265	113 890	58 984	—	509 897
1941	72 011	52 788	117 567	22 491	160 205	125 642	58 506	—	609 210
1942	² 61 597	79 778	180 829	23 034	¹ 146 649	141 877	64 442	99 946	798 152
1943	56 452	122 413	245 739	24 018	173 786	151 761	36 325	82 771	893 265
I % av hela antalet	6·3	13·7	27·5	2·7	19·4	17·0	4·1	9·3	100·0

¹ Statistiken omlades i viss utsträckning vid ingången av år 1943, varför direkta jämförelser med tidigare års siffror icke äro möjliga. Beträffande tillsatta platser fördelning under år 1943 efter kön och näringsgrenar hänvisas till *tab. 5*.

² Nedgången för dessa grupper är endast skenbar, enär under år 1941 till jordbruksgruppen räknades frivilliga skördarbetare samt till gruppen allmän tjänst personer i frivillig värnplikstjänstgöring och frivillig luftbevakning, vilka fr. o. m. 1942 redovisats under rubriken »frivilliga arbetsuppgifter».

I den förra göres anknytning till tidigare års redovisningsförfarande, varför gruppbeteckningarna i de båda tabellerna, såsom noten angiver, förete vissa skiljaktigheter.

Flertalet grupper uppvisade ökat antal tillsatta platser i förhållande till föregående år. Särskilt markerad var uppgången inom skogsbruket, där plats-tillsättningen stigit med mer än 50 % sedan 1942. Stegringen för industri och hantverk gällde närmast byggnadsverksamheten.

Inom *jordbruket* tillsattes 48 600 platser för män och 8 000 platser för kvinnor. Endast hälften av de lediganmälda platserna för statavlönad personal kunde tillsättas, och även i fråga om ogifta drängar och mjölkningsskunniga lanthembiträden var bristen starkt kännbar. Behovet av tillfälliga arbetare för skörden kunde, som förut nämnts, i stort sett tillgodoses.

Tab. 5. Antal tillsatta platser inom olika yrkesområden vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under år 1943.

Näringsgrenar	Manliga	Kvinnliga	Tillsammans	
			Antal	%
Hela antalet tillsatta platser	586 497	306 768	893 265	100·0
<i>Jordbruk (och fiske¹)</i>	48 594	8 016	56 610	6·3
<i>Skogsbruk</i>	122 331	82	122 413	13·7
<i>Industri och hantverk</i>	217 874	27 865	245 739	27·5
Malmbrytning o. metallindustri.....	28 881	3 266	32 147	
Träindustri	9 842	297	10 139	
Livsmedelsindustri.....	5 128	4 830	9 958	
Textil- o. beklädnadsindustri.....	3 534	9 622	13 156	
Byggnadsverksamhet.....	137 995	11	138 006	
<i>Samfärdsel</i>	61 203	1 279	62 482	7·0
Landtransport.....	38 308	314	38 622	
Sjöfart	22 895	965	23 860	
<i>Handel</i>	16 651	52 510	69 161	7·7
Affärs- o. lagerarbete	10 093	7 487	17 580	
Hotell-, kafé- o. restaurangrörelse.....	6 558	45 023	51 581	
<i>Förvaltning, arbetsledning och fria yrken</i>	13 925	15 278	29 203	3·3
Förvaltning o. teknisk ledning.....	1 898	163	2 061	
Kontorsarbete	3 991	9 191	13 182	
Undervisning o. vetenskaplig verksamhet	2 974	4 105	7 079	
<i>Hälsövård och sjukvård</i>	1 291	9 358	10 649	1·2
<i>Husligt arbete</i>	425	151 336	151 761	17·0
<i>Arbete, ej hänfört till annan grupp</i>	104 203	41 044	145 247	16·3

¹ 158 manliga platser.

Rekryteringen av arbetskraft till *betfälten* vållade i år mindre svårigheter än vanligt. En närmare redogörelse för de vidtagna åtgärderna lämnas å s. 20.

Skogshushållningen påkallade, såsom redan förut framhållits, särskilt stor uppmärksamhet under redovisningsåret med hänsyn till det betydligt ökade bränslebehovet. Som arbetssökande hade endast anmält sig 23 100 man

(som dock gjort över 34 000 ansökningar om arbete, vilket betyder, att en stor del hade två eller flera anställningar under året), under det att de tillsatta platsernas antal översteg 122 400. Härav framgår, att arbetskraften till övervägande delen kom från andra yrkesområden.

Inom *industrigruppen*, inklusive byggnadsverksamheten, redovisades för flertalet grenar stegrade förmedlingssiffror i förhållande till föregående år, och inalles tillsattes över 245 700 platser, eller 64 900 flera än 1942. Huvudparten av ökningen kom emellertid på byggnadsverksamheten, som under större delen av året var synnerligen livlig. Särskilt under sommaren rådde stor efterfrågan på byggnadsarbetare av skilda slag. De utfärdade föreskrifterna angående arbetsförmedlingstvång och tillståndstvång för byggnadsarbete påverkade starkt arbetsförmedlingsverksamheten. Gemensam för de egentliga industrigrenarna var bristen på fullt kunniga yrkesarbetare. I övrigt hänvisas till den i det föregående lämnade översikten över arbetsmarknadsläget.

Sjöfarten var liksom under de föregående krigsåren starkt begränsad till följd av avspärrningsförhållandena.

Inom gruppen *husligt arbete* förelågo alltjämt svårigheter att tillsätta de lediga hembiträdesplatserna. Under året tillsattes cirka 28 300 hembiträdesplatser, vilket utgör en minskning av omkring 7 000 platser från år 1942. Däremot kunde behovet av tillfällig hemhjälp tillgodoses i väsentligt ökad omfattning. Antalet förmedlade platser för tillfällig hemhjälp av olika slag ökade med omkring 11 000 till 105 000. Svårigheterna att erhålla heltidsanställd huslig arbetskraft, framför allt hembiträden, ha medfört att tillfällig hemhjälp allt mer anlitas, och det är därför av största betydelse, att det ökade behovet av sådan arbetskraft nästan helt kunde tillgodoses.

Inom *ungdomsförmedlingen* inskrevos under året cirka 48 000 pojkar och 43 300 flickor (under 18 år), inklusive ungdomsberedskapen. Exklusive ungdomsberedskapen utgjorde antalet cirka 31 000 pojkar och 29 000 flickor. Även *student- och lärarförmedlingarnas* verksamhet kännetecknades av en icke obetydlig utveckling. Antalet tillsatta platser uppgick till över 8 200. Särskilt beträffande lärarförmedlingen, där över 5 000 platser tillsattes, var ökningen betydande (33 % fler tillsatta platser än föregående år). Även under 1943 var bristen på manliga folkskollärare framträdande, närmast till följd av inkallelser till beredskapstjänst, och folkskollärarinnornas antal räckte mångenstädes icke till att fylla vakanserna, varför småskollärarinnor, pensionerade lärare och studenter måste anlitas som vikarier.

Strömmen av *flyktingar* från Norge hade redan under år 1942 föranlett inrättandet av en särskild arbetsförmedling för norska flyktingar med ett centralkontor i Stockholm samt lokalkontor inom de viseringsområden, i vilka socialstyrelsen indelat landet. Då flyktingströmmen sedermera ytterligare ökade, kompletterades organisationen med kontor för familjer, kvinnor och partiellt arbetsföra, varjämte särskilda tjänstemän avdelades inom centralkontoret att handha viseringsärendena. Under första halvåret 1943 uppträdde flyktingar av annan nationalitet än den norska i ökad mängd, och centralkontorets verksamhet utsträcktes till att omfatta även arbetsförmedling för

sådana flyktingar. Då under hösten 1943 flyktingar från Danmark i stort antal anlände till Sverige, framstod en ytterligare omläggning och utökning av organisationen såsom önskvärd, bl. a. av den anledningen, att verksamheten i allt högre grad kom att omfatta även andra frågor än den rent arbetsförmedlande uppgiften. Åt arbetsmarknadskommissionen hade sålunda bl. a. uppdragits att ordna utrustningsfrågan. Verksamheten lades i slutet av året över på länsarbetsnämnderna, och vid dessa tillsattes särskilda tjänstemän med uppgift att handlägga utlänningsärendena. Samtidigt upphörde de särskilda lokalkontorens och centralkontorets verksamhet, och i det sistnämndas ställe inrättades en särskild utlänningssektion under arbetsmarknadskommissionens arbetsförmedlingsbyrå.

Centralkontoret hade under 1943 liksom tidigare att planlägga och organisera omflyttning av större utländska arbetargrupper mellan olika arbetsområden, att omhändera arbetsförmedlingen vid socialstyrelsens förläggningar samt att medverka vid vissa utlännings placering i arkivarbete.

Under år 1943 utplacerades genom den särskilda utlänningsförmedlingens medverkan 23 375 personer i arbete. De placerade, som representerade 24 nationer, fördelade sig sålunda: jordbruk 3 607 personer, skogsarbete 11 059, industriarbete 6 172; återstoden 2 537 personer, kom på andra yrkesgrupper.

Direkt utplacerades därutöver genom länsarbetsnämnderna cirka 10 000 utländska arbets sökande. Vid beredskapsarbeten och arkivarbeten sysselsattes under 1943 i medeltal 616 utlänningsar.

Den statsunderstödda frivilliga *arbetslöshetsförsäkringen* står under socialstyrelsens överinseende. Den offentliga arbetsförmedlingen fullgör i samband härmed omfattande kontroll- och arbetsanvisningsuppgifter. Härigenom bliva de försäkrade, som uppbära daghjälp, omedelbart tillgängliga för placering på arbetsmarknaden, när behov av arbetskraft uppkommer inom för dem lämpligt arbetsområde.

Arbetslöshetsförsäkringen utvidgades under år 1943 till att omfatta ytterligare några yrkeskategorier, och antalet arbetslöshetsförsäkrade ökade därigenom väsentligt. För att meddela arbetsförmedlingens funktionärer undervisning om arbetslöshetsförsäkringens huvudprinciper och om tekniska frågor rörande arbetsförmedlingens uppgifter i detta sammanhang anordnade kommissionen och socialstyrelsen gemensamt ett antal konferenser, i vilka förutom arbetsförmedlingens personal även arbetslöshetskassornas lokala redogörare deltagit.

Vid masspermittering av kassamedlemmar i samband med jul- och nyårshelgerna utsattes arbetsförmedlingen för onormal belastning, då samtliga permitterade kassamedlemmar göra arbetsansökan på arbetsförmedlingen. För att avlasta arbetet för arbetsförmedlingen har ett särskilt system med skriftlig arbetsansökan kombinerad med självdeklaration utarbetats av socialstyrelsen och kommissionen gemensamt. Vid årsskiftet 1942/43 kom systemet

till användning för cirka 37 000 kassamedlemmar och vid årsskiftet 1943/44 för cirka 35 000.

Kommissionen lämnar här en inom socialstyrelsen upprättad förteckning över de 30 erkända arbetslöshetskassor, som voro i funktion den 1 januari 1944.

K a s s a	Erkänd den	Medlemsantal
Beklädnadsarbetarnas	2/1 1935	27 900
Sadelmakarnas, tapetserarnas och reseffektarbetarnas ..	1/2 1935	3 900
Stenindustriarbetarnas	23/2 1935	4 300
Handelsanställdas m. fl.	1/4 1935	41 200
Sko- och läderarbetarnas	1/7 1935	10 300
Träindustriarbetarnas	1/1 1936	32 300
Musikernas	21/1 1936	6 100
Lantarbetarnas	31/7 1936	45 000
Frisörernas	1/10 1936	3 700
Livsmedelsarbetarnas	1/1 1937	30 700
Textilarbetarnas	1/10 1937	39 100
Gjuteriarbetarnas	1/1 1938	10 000
Gruvindustriarbetarnas	1/1 1938	10 000
Handelstjänstemännens	1/1 1940	6 200
De kemisk-tekniska industriarbetarnas m. fl.	1/1 1941	12 900
Bleck- och plåtslagarnas	1/4 1941	2 700
Försvarsverkens civila personals	1/10 1941	21 200
Bryggeriarbetarnas	1/1 1942	6 300
Transportarbetarnas	1/1 1942	5 700
Metallindustriarbetarnas	1/6 1942	194 800
Bokbinderiarbetarnas	1/7 1942	9 100
Hotell-, kafé- och restauranganställdas	1/7 1942	17 700
Handelsresandenas	1/8 1942	500
Industritjänstemännens	1/9 1942	27 900
Arbetsledarnas	1/11 1942	13 900
Grov- och fabriksarbetarnas	1/1 1943	88 400
Elektrikernas	1/1 1943	11 500
Målarnas	1/10 1943	12 200
Sjöfolkets	10/7 1943	6 000
Väg- och vattenbyggnadsarbetarnas	1/1 1944	23 000
	Summa	724 400

Kungl. Maj:t har den 30 juni 1943 efter av statens arbetsmarknadskommision och socialstyrelsen avgivet förslag utfärdat nya bestämmelser beträffande *arbetstagares resor m. m.* Härigenom upphävdes de av Kungl. Maj:t den 28 juni 1940 meddelade bestämmelserna angående förskott av statsmedel till arbets sökandes resor m. m., vilka bestämmelser tillämpats från och med den 1 juli 1940 till och med den 30 juni 1943.

Bestämmelserna angiva riktlinjerna för lämnande av bidrag eller förskott av statsmedel till kostnad för arbetstagares resa till och från anställning, för dagliga resor vid tillfälligt arbete samt för flyttning av familj och bohag. Såsom allmänna villkor gälla, *att* arbetstagaren genom offentlig arbetsförmedling fått anvisning på anställningen eller eljest erhållit densamma under arbetsförmedlingens medverkan och *att* arbete av liknande art och med

jämställda förmåner icke kan erbjudas arbetstagaren på eller i närheten av den ort, där begäran om förskott eller bidrag göres.

I motsats till de äldre medgiva de nya bestämmelserna under vissa omständigheter statsbidrag till *dagliga resor* för sådan arbetstagare, som erhållit tillfälligt arbete inom jordbruket och som icke kan beredas bostad på anställningsorten utan är hänvisad till att dagligen färdas mellan bostaden och arbetsplatsen. Såsom villkor har härvid bl. a. ställts, att vägsträckan mellan bostaden och arbetsplatsen skall uppgå till minst tre kilometer och att arbetstagaren icke kan betraktas äga vana vid det arbete, till vilket han anvisas. Då särskilda skäl därtill föranleda, må arbetsmarknadskommissionen föreskriva, att bestämmelserna rörande dagliga resor skola gälla även vid resor inom annan näringsgren än jordbruket.

Föreliggande bestämmelser medgiva bl. a., att den bidrags- och förskottsverksamhet, som bedrivits av vissa erkända arbetslöshetskassor, helt eller delvis överflyttas på staten. Kostnader, vilka tidigare (sedvanligen eller enligt avtal) burits av arbetsgivarna eller arbetstagarna själva, få dock icke med utnyttjande av bestämmelserna övervältras på staten.

Beträffande arbetstagares resor i samband med anställning inom skogsbruk och betskötsel och vid ungdomsläger, beredskaps- och reservarbeten samt i fråga om tjänstepliktigs resor ha särskilda föreskrifter meddelats.

Under det att tidigare statsbidrag till kostnad för betskötarens resor utgingo efter olika grunder och till varierande storlek inom olika betdistrikt, fastställde kommissionen enhetliga bestämmelser för hela landet. Enligt dessa bestämmelser äger vid betskötsel *van arbetskraft* av statsmedel utfå ersättning för resekostnad, som överstigit 10 kronor av framresan. Till *van betskötarens återresa* lämnas intet bidrag. *Ovan arbetskraft* erhåller statsbidrag till hela kostnaden för framresan samt vad som överstigit 10 kronor av återresan. Som villkor gäller, att arbetskraften anställs genom arbetsförmedlingen eller eljest under dess medverkan, samt att, vad beträffar återresa, arbetet blivit slutfört och godkänt.

B. Särskilda åtgärder för tillgodoseende av vissa näringsgrenars arbetskraftsbehov.

Jordbruket.

Läget på arbetsmarknaden krävde frivilliga insatser även under år 1943. Inkallelserna till militärtjänst, den omfattande skogsavverkningen och industriens fortsatta utbyggnad orsakade en brist på arbetskraft, som gjorde sig särskilt kännbar inom jordbruket. Eljest i produktivt arbete icke sysselsatta krafter — skolungdomen, vissa kvinnokategorier och semestrande — måste följaktligen ännu ett år kallas att hjälpa till med luftbevakning och med jordbruks- och torvarbete. I denna de frivilliga arbetsinsatsernas kampanj 1943 medverkade liksom tidigare år kvinnoföreningarnas beredskapskommitté, Sveriges ungdomsberedskap och riksförbundet kvinnlig samhällstjänst på flera sätt, såsom genom propaganda i föreningspressen, spridning av bro-

schyror och affischer, personlig propaganda bland lokalföreningarna, genom att anordna tävlingar och genom att arrangera arbetsläger.

Mot bakgrund av en inventering bland jordbrukarna angående behovet av frivillig arbetskraft lades propagandan upp under parollen »Välj din upp-gift!» Broschyror och affischer kring detta tema distribuerades till föreningar och arbetsplatser, och såväl dags- och veckopressen som ungdomsorganisa-tionernas tidningar publicerade appellerande artiklar om frivilliga arbetsin-satser.

Radion anlätades i större utsträckning än 1942. Sålunda riktades radio-appeller om frivilliga insatser av bl. a. statsministern, ecklesiastikministern och livsmedelskommissionens ordförande, landshövdingen Hammarskjöld.

Ett omfattande praktiskt arbete av betydelse för jordbruksproduktionen utfördes av de frivilliga, såväl de som gingo direkt ut i jordbruksarbete som de vilka genom att åtaga sig luftbevakning medverkade till att inkallade jordbrukare fingo återgå till sitt yrkésarbete.

Enligt uppgifter från arbetsförmedlingarna skedde under året över 80 000 utplaceringar för frivilliga arbetsinsatser inom luftbevakning, jordbruk och torvhantering. I frivillig luftbevakning nyanställdes under året 16 000. I de med statsbidrag anordnade arbetslägren — 518 till antalet — voro drygt 10 000 personer i verksamhet. För arbete 10 dagar eller mera hos enskilda arbetsgivare inom jordbruket placerade den offentliga arbetsförmedlingen dessutom drygt 6 000 personer, och närmare 48 000 utplaceringar skedde för kortare tid än 10 dagar.

Jämfört med år 1942 synes arbetsresultatet vid de statsunderstödda arbets-lägren under 1943 ha varit mera effektivt. Lägertiden var i allmänhet betyd-ligt längre och lägerdeltagarnas ålder högre än 1942. Trots att under potatis- och rotfruktsupptagningen på hösten förekom ett betydande antal kort-variga läger med relativt unga deltagare, var den genomsnittliga lägertiden för året 19 lägerdagar per deltagare mot 16 dagar under 1942. Lägerdeltagar-nas medelålder var 15,5 år.

Vid de 518 lägren sysselsattes 1 276 lägerledare, husmödrar och intenden-ter. För träning av samtliga lägerledare anordnades i länen särskilda korta kurser, vanligen på två dagar.

En betydande del av arbetsprestationerna utfördes av skolungdomen. Ge-nom ett kungl. cirkulär (SFS 1943: 221) gavs i likhet med år 1942 möjlighet till viss ledighet från undervisningen under vårterminens sista och höstter-minens första veckor för deltagande i för folkförsörjningen eller den all-männa beredskapen betydelsefullt arbete. Under ett intimt samarbete mellan skolor och arbetsmarknadsorgan utnyttjades detta medgivande i växlande omfattning allt efter förekommande behov på de olika orterna.

Under höstterminen gjordes av arbetsmarknadskommissionen i samråd med skolöverstyrelsen en undersökning bland eleverna i de högre skolorna för att utröna, i vilken utsträckning de under ferierna och nyssnämnda le-dighetsperioder under vår- och höstterminerna varit sysselsatta inom luft-bevakningen eller med frivilligt jordbruks- eller torvarbete. Samtidigt fingo

de elever, som under ferierna ägnat sig åt annat förvärvs- eller yrkesarbete, lämna uppgifter härom. Undersökningen omfattade alla elever, födda 1928 eller tidigare, d. v. s. för hela landet inalles 40 914 (20 510 manliga och 20 404 kvinnliga). Vid en undersökning som denna föreliggande naturligtvis vissa felkällor, men då eleverna icke gärna kunna ha haft något intresse av att lämna felaktiga uppgifter, torde resultatet vara tämligen tillförlitligt.

Sammanlagda antalet arbetsdagar uppgick enligt undersökningen till 1 313 000, och varje elev i de berörda åldrarna utförde sålunda i genomsnitt under 1943 praktiskt arbete under 32 dagar. I frivillig luftbevakning deltog 2 252 elever (1 231 manliga och 1 021 kvinnliga), i jordbruksarbete 16 603 elever (8 573 manliga och 8 030 kvinnliga), i torvhantering 923 elever (690 manliga och 233 kvinnliga) och i annat förvärvs- eller yrkesarbete 12 358 elever (8 163 manliga och 4 195 kvinnliga).

Vid undersökningen ställdes också frågan »Har du genom frivilligt jordbruksarbete fått lust att utbilda dig till något yrke inom jordbruksnäringen?» Frågan besvarades med »ja» av 1 556 elever (943 manliga och 613 kvinnliga).

För att underlätta rekryteringen av tjänstemän till frivilligt skördearbete utfärdades den 30 juli 1943 en kungörelse (nr 648), som innebar, att vissa tjänstemän kunde med oavkortad lön beviljas sammanlagt 10 dagars ledighet för deltagande i skördearbete, som anvisats av den offentliga arbetsförmedlingen.

Ett mycket värdefullt tillskott av arbetskraft lämnades jordbruket genom hempermittering under eftersommaren 1943 av värnpliktiga, tillhörande 1942 års klass. Insatsen blev särskilt effektiv därigenom, att de värnpliktigas utplacering och sysselsättning kontrollerades av blockorganisationen.

Betodlingen under år 1943 gynnades av lämplig väderlek, och såväl sådd som upptagning kunde utföras på normala tider och under i övrigt gynnsamma förhållanden. Den omständigheten, att landets totala betodlingsareal jämfört med året dessförinnan minskades med 10 %, synes i viss mån ha bidragit till en lättare lösning av arbetskraftsfrågan.

I sydsvenska betdistriktet, omfattande Skåne, Blekinge och södra Halland, var det till arbetsförmedlingarna anmälda behovet av arbetskraft för *vårens betgallringsarbete* utöver det, som gårdarna själva kunde fylla, 2 700 man. Detta behov kunde i sin helhet tillgodoses. En intensiv propaganda bedrevs, i det att dels en särskild broschyr »Sockerbetodlingen behöver arbetskraft» spreds företrädesvis i Norrland och mellersta Sverige, dels ortspressen genom appeller och orienterande artiklar uppmanade allmänheten att bistå betodlarna.

Arbetskraften till vårens betskötsel anskaffades till två tredjedelar från närbelägna orter (1 360 man); återstående tredjedelen fylldes med betskötare dels från södra Småland och Mellansverige (562 man) och dels från Norrland (105 man). Därjämte tillfördes de sydsvenska betfälten genom tillfällig hempermittering av i militärtjänst inkallade omkring 550 vana betskötare.

Linköpingsdistriktets arbetsförmedlingar erhöilo rekvisitioner på extra arbetskraft till betfälten från 143 odlare avseende 360 man. Detta behov kunde tillgodoses med huvudsakligen van arbetskraft från Småland, i det att 318 fullt vana betskötare anskaffades. Dessutom bereddes enligt medgivande från militära myndigheter ca 450 betarbetare anstånd med resp. hempermittering från inkallelse till militärtjänst. Ovan arbetskraft utnyttjades i ringa omfattning; sålunda anordnades endast ett arbetsläger, där ett 20-tal pojkar utförde gallrings- och hackningsarbete.

På Gotland anmäldes ett behov av arbetskraft på 190 vana betskötare. På grund av den konkurrens om arbetskraften, som rådde mellan jordbruk, industri och anläggningsarbeten på Gotland, kunde endast 30 vana betskötare anskaffas. Ett antal arbetsläger anordnades genom länsarbetsnämndens försorg, vilket bidrog till att bl. a. lösa bostadsfrågan för smågårdar, vilka själva icke kunde ordna inkvartering åt de anställda. Genom lägren, vilkas deltagare huvudsakligen utgjordes av ungdom, tillfördes betfälten ca 340 man, vilka dock representerade vid detta arbete ovan arbetskraft.

Inom Skövdedistriktet inregistrerades ett behov av 184 man. Van arbetskraft kunde anskaffas till ett antal av 129 man, av vilka flertalet kom från Småland. Restbehovet fylldes dels genom att länsarbetsnämnden kunde ställa 40 skolbarn från städerna till förfogande genom anordnande av tre arbetsläger, dels genom att ett 50-tal skolbarn från landsbygden bereddes tillfällig ledighet från skolarbetet. Möjligheterna till överflyttning av arbetskraft från gårdar, där arbetet avslutats, till gårdar med behov av arbetskraft utnyttjades i större utsträckning än tidigare år.

Höstens upptagningsarbete kunde tack vare fördelaktiga väderleksförhållanden påbörjas vid normal tidpunkt. Det sedvanliga sädesskörsarbetet hade också genom den tidiga vårsådden kunnat avslutas, innan betskörden skulle äga rum. Detta medförde i sin tur, att gårdarnas såväl fasta som tillfälliga personal i större utsträckning och framförallt på ett tidigare stadium än tidigare år kunde delta i betarbetet. Några avbrott i kampanjen på grund av hård frost förekommo icke.

Länsarbetsnämnden i Malmöhus län, som fungerade såsom centralorgan för arbetskraftsanskaffningen inom sydsvenska betdistriktet, rapporterade vid betkampanjens början ett behov på 3 100 man. Från skilda delar av landet anskaffades 2 833 man. Av dessa kommo 1 283 från odlingsområdena eller närliggande trakter, 859 från andra platser i Sydsverige och 621 från Mellansverige och Norrland. Dessutom placerades 70 utlänningar.

I september månad företogo länsarbetsnämnderna inom odlingsdistriktet en registrering av värnpliktiga betodlare, ävensom körare och upptagare. I Malmöhus län registrerades sålunda 1 985 betodlare, 2 975 betkörare och 2 575 betupptagare. Av dessa kunde genom arbetsmarknadskommissionens och militärmyndigheternas försorg huvuddelen under tiden 1 oktober—30 november antingen beredas hempermittering från eller anstånd med militärtjänstgöring. Betydelsen av detta arrangemang var speciellt stor vad beträffar betkörarna, vilka på grund av sin yrkesvana äro svåra att ersätta.

Kontroll av att de värnpliktiga utnyttjade ledigheten resp. anståndstiden för betarbete verkställdes genom länsarbetsnämndernas försorg med anlåtande av överblockledarna inom kommunerna.

Gemensamma kosthåll under ledning av kockor, anställda av länsarbetsnämnderna, bidrogo starkt till att underlätta arbetskraftsanskaffningen. Avlöningen till kockorna utgick med 5 kr per dag av allmänna medel, medan betarbetarna bidrogo med 10 öre per man och dag.

För att fylla höstens behov behövde icke några speciella arbetskraftsreserver såsom militärförband, riksarbetslag eller frivilliga tagas i anspråk.

I Linköpingsdistriktet anmälde betodlarna ett behov av 490 man. Genom länsarbetsnämndens och arbetsförmedlingarnas försorg anskaffades 473 man, varav 61 ovana, från närbelägna orter och län. Anstånd med ev. inkallelse till militärtjänst utverkades för 384 betskötare, varav 11 odlare, 87 körare och 286 upptagare. På Gotland kunde det rekvirerade behovet, 210 man, helt tillgodoses. Från Mellansverige och södra Norrland erhöles 193 man och 11 kvinnor. Inom Skövdedistriktet anmälde betodlarna 128 vana betarbetare till höstens upptagning. 109 vana betskötare anskaffades, medan återstående behov fylldes dels av äldre skolungdom från landsbygden, dels genom överflyttning från gårdar, som slutfört kampanjen.

Registrering av värnpliktiga betarbetare förekom även i Skaraborgs län. Samma ledighet, som bereddades betarbetarna i sydsvenska distriktet, tillkom även ca 75 värnpliktiga här, vilket i hög grad verkade underlättande för distriktets betsituation.

Betodlingens arbetskraftsproblem löstes, fränsett några få lokalt förekommande svårigheter, på ett för alla parter tillfredsställande sätt. Såsom ovan framhållits, berodde detta till stor del på den för alla betdistrikten gynnsamma väderleken under såväl vår- som höstarbetet, i det att »innetid» på grund av regnig väderlek eller hård frost endast mycket sällan förekommo. Befrämjande för arbetskraftsanskaffningen var löneförhöjningen i 1943 års betavtal, anordnandet av kosthåll samt statsbidraget till betarbetarnas resor. De militära hempermitteringarna resp. anstånden för betarbetarna voro mycket betydelsefulla.

Skogsbruket.

Behovet av arbetskraft till skogsbruket var synnerligen markerat under årets första månader. Då en viss eftersläpning gjort sig gällande i avverkningsarnas fortskridande under senare delen av 1942, var det nödvändigt att forcera avverkningsarbetet under första hälften av år 1943 för att avverkningsåläggandena skulle kunna fullgöras inom av statens brännslekommission föreskriven tid. Det omfattande brännsleprogrammet för brännsleåret 1942/43 blev också till 95 % genomfört, i det att omkring 53 milj. lm^3 brännved och massaved avverkades. Under senare delen av 1943 visade efterfrågan på arbetskraft till skogsbruket en viss minskning jämfört med 1942, beroende på vissa lättnader i fråga om produktionsplikten och minskad åtgång av råvaror inom sågverks- och pappersmasseindustrin.

Överflyttningen av arbetskraft till skogsbruket från andra yrkesområden tog sin hitintills största omfattning. Förutom arbetslösa av olika kategorier samt ett antal flyktingar av olika nationaliteter sysselsattes en del från föregående år kvarstående riksarbetare samt de tjänstepliktiga av 1943 års klass.

De förmåner, som utgingo till den ovana arbetskraften, framgå av föregående årsredogörelse (prop. 1943: 283 s. 22, 23 och 28).

Av arbetsmarknadskommissionen vidtagna åtgärder tillförde skogsbruket ett stort antal arbetare. Antalet till kommissionen rapporterade ovana arbetare, som åtnjöto bidrag, vid slutet av varje månad framgår av följande tablå.

Månad 1943	A n t a l m a n			
	arbetslösa o. utlänningar	riksarbetare	tjänste- pliktiga	Summa
Januari.....	21 527	2 486	13 452	37 465
Februari	23 919	1 577	15 309	40 805
Mars	22 658	1 016	16 031	39 765
April	18 039	575	15 686	34 300
Maj	13 193	260	13 357	26 810
Juni	9 192	154	12 295	21 641
Juli	6 652	12	9 855	16 519
Augusti.....	5 904	—	4 699	10 603
September	6 364	—	3 510	9 874
Oktober	9 024	—	2 173	11 197
November	12 733	—	2 591	15 324
December.....	14 000	—	2 515	16 515

Som framgår av tablå avvecklades systemet med riksarbetare under året. Arbetsförmedlingsverksamheten inom skogsbruket åren 1941—1943 framgår av tab. 6.

Tab. 6. Arbetsförmedlingsverksamheten inom skogsbruket åren 1941—1943.

Månad	Lediga platser			Tillsatta platser			Därav med sökande från annat yrkesområde		
	1941	1942	1943	1941	1942	1943	1941	1942	1943
Januari.....	9 512	14 693	32 100	5 544	9 830	24 314	1 876	6 402	20 295
Februari	7 635	10 327	21 385	4 405	5 909	14 252	1 672	3 387	11 369
Mars	5 346	9 736	19 421	2 976	4 174	14 193	740	2 240	11 284
April	4 474	9 440	15 613	1 712	3 090	9 687	—	1 097	6 579
Maj	7 256	14 126	18 397	2 503	2 570	9 739	—	670	6 259
Juni	10 503	17 942	15 295	2 793	3 036	5 464	—	1 017	3 309
Juli	14 459	23 052	14 024	2 536	5 221	3 981	789	3 698	2 027
Augusti.....	19 325	24 439	14 439	3 998	6 691	4 155	1 829	4 693	2 282
September	19 452	22 932	15 441	4 718	6 402	4 970	2 304	4 332	2 967
Oktober	20 331	25 946	16 270	6 747	10 001	8 414	3 992	7 680	5 810
November	18 332	27 385	19 189	9 504	12 224	14 915	6 313	8 988	11 306
December.....	10 303	24 996	11 651	5 352	10 630	8 329	2 882	8 047	5 417
Summa				52 788	79 778	122 413	22 397	52 251	88 904

Antalet tillsatta platser inom skogsbruket uppgick sålunda under år 1941 till 52 788 i hela riket. Under år 1942 steg antalet till 79 778 och 1943 till ej mindre än 122 413. Antalet sökande från annat yrkesområde utgjorde under resp. år 22 397, 52 251 och 88 904.

Denna ökning hade sin grund i en intensifierad arbetsförmedlingsverksamhet samt i en del andra åtgärder av olika slag. Bland annat utökades skogsägarnas möjligheter att emottaga ovan arbetskraft starkt genom att kommissionen under år 1943 ställde ett stort antal baracker enligt i föregående årsredogörelse (prop. 1943: 283 s. 24) angivna villkor till förfogande, särskilt för att möjliggöra mottagandet av de tjänstepliktiga. Under år 1943 utlånades sålunda 1 158 baracker till skogsägarna. Sedan verksamhetens början ha sammanlagt 2 358 baracker ställts till skogsägarnas förfogande.

Liksom föregående år anordnades av länsarbetsnämnderna i samarbete med skogs- och flottledsinspektören utbildning av instruktörer och kockor (jfr prop. 1943: 283 s. 24 och 25). Under år 1943 anordnades 60 kurser för instruktörer med tillsammans 809 deltagare samt 105 kurser för kockor med tillsammans 1 020 elever. Under året tillsattes 5 852 kockaplatser, varav med i kockakurser utbildade kockor 1 774 st.

Den 12 december 1941 medgav Kungl. Maj:t, att riksförsäkringsanstalten finge tillsätta en konsulent för skogskockorna. Då det visade sig nödvändigt att utöka denna verksamhet, medgav Kungl. Maj:t efter framställning från riksförsäkringsanstalten genom brev den 31 juli och 30 oktober 1942, att ytterligare 4 konsulenter finge anställas. Genom brev den 17 december 1943 medgav Kungl. Maj:t, att riksförsäkringsanstalten finge tillsätta fem konsulenter även under år 1944, varav en helårsanställd och övriga fyra under tiden 1 januari—30 juni. Samtliga avlönas med medel ur reservationsanslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Månad 1943	Antal rapporterande avverkare	Antal sysselsatta arbetare	Ytterligare arbetskrafts- behov	Därav arbetskraft, som avverkare uppgivit sig ej själva kunna anskaffa
Januari	10 030	120 019	21 007	17 054
Februari	9 533	127 776	16 632	14 017
Mars	9 476	110 236	15 020	12 712
April	5 545	60 689	20 953	17 088
Maj	4 619	49 442	23 153	20 167
Juni	4 407	45 736	22 429	20 383
Juli	2 949	34 348	23 594	20 493
Augusti	3 222	34 600	26 587	20 517
September	6 611	38 869	28 646	21 448
Oktober	5 995 ¹	47 535	27 195	16 876
November	6 913 ¹	66 143	21 835	10 987
December	11 390	80 216	22 912	10 615

¹ Endast större avverkare.

De under år 1942 verkställda månatliga inventeringarna av skogsbrukets arbetskraft fortsattes under år 1943. Skyldig att lämna uppgift till dessa inventeringar är enligt k. kung. den 19 juli 1941 (nr 668) envar, som bedriver skogsavverkning med biträde av särskild för ändamålet anställd arbetskraft. Uppgifter skola lämnas dels om det antal arbetare, som sysselsattes vid inventeringstillfället, dels om det ytterligare behovet av arbetskraft. Fr. o. m. september 1943 behövde endast större avverkare lämna uppgift varje månad, mindre avverkare däremot endast var tredje månad. Med större avverkare förstås härvid sådana, som under avverkningsåret $\frac{1}{7}$ 1943— $\frac{30}{6}$ 1944 ålagts en avverkning, omfattande i södra Sverige 200 lm^3 eller däröver och i norra Sverige 500 lm^3 eller däröver. Resultatet av inventeringarna framgår av ovanstående tablå, vars uppgifter hänföra sig till utgången av varje månad.

Antalet förläggningar (huggarkurser) uppgick under år 1943 till 3 354 med 45 513 deltagare, som längre eller kortare tid deltog i skogsarbete.

Vid av länsarbetsnämnderna anordnade förläggningar för ovan arbetskraft av samtliga kategorier har regelbunden rapportering av arbetsresultaten fullgjorts till kommissionen.

Verksamheten vid dessa förläggningar framgår av följande tablåer.

Avverkade kvantiteter

	Kastved lm^3	Kolved res	Massaved m. m. fot ³	Timmer, slipers m. m. fot ³ toppmått
1942	984 200	2 553 124	4 497 700	3 208 600
1943	4 102 000	7 200 800	39 024 000	15 945 300

Antal dagsverken, arbetsförtjänster m. m.

	Dagsverken	Ackordsför- tjänst kr	Medelför- tjänst per dag kr	Utbildnings- och förflyttnings- bidrag kr	Bidrag per dag kr	Summa per dag kr
1942.....	990 911	5 795 437	5: 85	2 394 797	2: 42	8: 27
1943.....	3 033 931	19 135 565	6: 31	6 189 085	2: 04	8: 35

I ovanstående kostnadsuppgifter ingå ej familjetillägg.

De individuella arbetsprestationerna varierade betydligt, men genomsnittsprestationen synes ha utgjort något över 2 lm^3 per bidragstagare och dag.

Personer, som utan att ha arbetat vid av arbetsmarknadskommisionen bekostade förläggningar, åtnjoto utbildnings-, förflyttningsbidrag, familjetillägg eller särskilt bidrag vid tjänsteplikt, utförde i runt tal 3 675 000 dagsverken (1942 860 000). Någon särskild rapportering angående dessas arbetsprestationer har ej lämpligen kunnat genomföras, men skogsägarnas uppgifter ge vid handen, att de äro något högre än hos dem, som varit i arbete i förläggningarna. Detta torde sammanhänga med att de, som tagit enskilt arbete, haft större förmåga att reda sig med skogsarbetet och därmed sammanhängande förhållanden.

Den sammanlagda arbetsprestationen för dem, som åtnjutit bidrag från arbetsmarknadskommisionen i en eller annan form, kan omräknad i brännved angivas till i runt tal 16 milj. kubikmeter löst mått. De sammanlagda kost-

naderna för bidrag och andra förmåner samt för huggarkurser och förläggningar uppgingo under år 1943 till 37,64 milj. kronor. Häri ingå kostnader för uttagning med tjänsteplikt av arbetskraft med 12,04 milj. kronor.

Tjänsteplikt för män födda 1923. I enlighet med kungörelsen den 13 november 1942 (nr 878) ha under år 1943 män, födda år 1923, helt eller delvis fullgjort dem åliggande tjänsteplikt. Hur tjänsteplikten fullgjorts, framgår av nedanstående preliminära översikt över omfattningen av den vid årsskiftet 1943/44 fullgjorda tjänsteplikten.

Antal, som fullgjort tjänsteplikten.....	30 106	
(därav sådana, som frivilligt fullgjort tjänsteplikten i förväg 17 772)		
Antal från tjänsteplikt undantagna (huggare, körare, milkolare, apterare, tummare, instruktörer)	2 703	
Antal i tjänstepliktsarbete vid årsskiftet 1943/44 sysselsatta	2 773	35 582
Antal, som beviljats anstånd med tjänstepliktens fullgörande (huvudsakligen i militärtjänstgöring)	6 259	
Antal till handräckningstjänst överförda (hittills ej fullgjort handräckningstjänst).....	3 309	9 568
Antal av hälsoskäl befriade	4 069	
Antal ännu icke uttagna (sjömän utanför spärren, oanträffbara, fångar m. fl.)	196	4 265
		Summa 49 415

Av nedanstående tablå framgår antal dagsverken, ackordsförtjänst, bidrag och medelförtjänster vid av länsarbetsnämnderna anordnade förläggningar för tjänstepliktiga under år 1943.

Dagsverken	Ackordsförtjänst kr	Medelförtjänst per dag kr	Utbildnings- och förflyttningsbidrag kr	Bidrag per dag kr	Summa per dag kr
1 315 325	7 090 830	5: 39	3 096 093	2: 35	7: 74

Den sammanlagda prestationen av de tjänstepliktiga i såväl förläggningar som i enskild placering kan omräknad i brännved angivas till i runt tal 5 milj. Im^3 .

För belysande av bl. a. arbetskraftfrågor, sammanhängande med bränslekommissionens planering för avverkningarna efter den 1 januari 1944, anordnades av arbetsmarknadskommissionen i samråd med bränslekommissionen en konferens i Stockholm den 5 november 1943. I konferensen deltog, förutom representanter för domänstyrelsen och skogsstyrelsen, ett 40-tal representanter för de stora skogsbolagen och andra större skogsavverkare från hela riket.

Det i föregående årsredogörelse omnämnda uppdraget till arbetsmarknadskommissionen och bränslekommissionen att verkställa utredning beträffande möjligheten att intensifiera skogsarbetet genom utsträckning av den vana skogsarbetarkårens arbetssäsong eller utökning annorledes av dess arbetsinsatser, slutredovisades av kommissionerna genom underdånig skrivelse den 31 augusti 1943.

Torvindustrien.

Under år 1943 producerades 1 040 000 ton maskintorv, 105 000 ton frästorv och ca 10 000 ton sticktorv, eller sammanlagt omkring 1 155 000 ton. Denna kvantitet översteg den under år 1942 producerade med ca 320 000 ton. Under år 1943 voro i motsats till 1942 väderleksförhållandena gynnsamma, och tillgången på arbetskraft var i stort sett tillräcklig. Enär arbetsmarknadskommissionen uttrönt, att svårigheterna att erhålla arbetskraft under år 1942 till stor del berodde bl. a. på föreliggande inkvarteringssvårigheter, ställdes på billiga villkor baracker till torvproducenternas förfogande, vilket torde ha medverkat till att underlätta anskaffandet av arbetskraft under år 1943. Med hänsyn till att torvsäsongen kunde börja redan omkring den 15 april 1943 och att väderleksförhållandena voro gynnsamma under året, sysselsattes ett större antal arbetare i torvindustrien än under föregående år.

Under år 1942 verkställdes inventeringar av arbetskraften i bränntorvindustrien. Under år 1943 ansågs detta ej nödvändigt, varför någon exakt siffra på antalet anställda ej kunnat fastställas. Det största antalet samtidigt anställda kan emellertid beräknas till ca 19 000 män och ca 7 000 kvinnor och minderåriga eller sammanlagt till 26 000 personer. Antalet i medeltal under torvsäsongen anställda manliga arbetare kan uppskattas till 14 500.

Liksom under år 1942 gällde för torvindustrien arbetsförmedlingstvång genom kungörelserna den 29 maj 1942 (nr 267) och den 29 juli 1943 (nr 641).

Genom arbetsförmedlingen anvisades till torvindustriföretagen arbetskraft enligt nedanstående sammanställning.

	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.
Lediga platser	3 107	6 386	5 673	2 860	1 594	412	146
Tillsatta »	2 168	5 737	5 118	2 521	1 351	329	108

Torvföretagen tillfördes arbetskraft från såväl landsbygd som städer och andra samhällen. Bland annat fullgjorde omkring 1 500 tjänstepliktiga helt eller delvis sitt tjänstepliktsarbete vid torvmossarna. Dessutom anordnades arbetsläger för ungdom, vilken som vanligt sysselsattes med enklare torvarbeten, såsom vändning och kupning. Resultatet av 1943 års torvkampanj kan anses motsvara de i förväg uppgjorda kalkylerna.

Verkstadsindustrien.

Den av kommissionen i maj 1940 igångsatta omskolningsverksamheten i form av *beredskapskurser för verkstadsindustrien* pågick även under år 1943. Kursernas antal, som vid utgången av 1942 uppgick till 50, utgjorde vid utgången av år 1943 48, därav 34 för mekaniker, 5 för finmekaniker, 1 för verktygsskötare, 1 för smeder, 6 för svetsare och 1 för el. lindare. Under året voro kurser för optiker anordnade i samarbete med arméförvaltningen och för utbildning av arbetare till lin- och hampberedningsindustrien.

Kurserna för gassvetsare respektive bågsvetsare omfattade 8 veckor och kurserna för mekaniker, finmekaniker, verktygsskötare, smeder och el. lin-

Tab. 7. Beredskapskurser för verkstadsindustrien.

Kursort	Kursanordnare ¹	Antal elever från verksamhetens början				Den ³¹ / ₁₂ 1943 pågående kurser för						
		in-skrivna	ut-skrivna	avgång före avslutad kurs ²	kvarvarande ³¹ / ₁₂ 1943	mekaniker	finmekaniker	verktygsskötare	smeder	svetsare	el. lindare	Summa
Arvika	AK	83	74	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Dals Långed	AK	61	47	1	13	1	—	—	—	—	—	1
Eda	AK	55	46	9	—	—	—	—	—	—	—	—
Eskilstuna	LY	116	94	22	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborg	LY	18	15	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Göteborg	AK	1 147	784	290	73	5	—	—	—	1	—	6
Halmstad	LY	181	129	38	14	1	—	—	—	—	—	1
Hunnebostrand ..	AK	12	8	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Hylltebruk	LY	85	80	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Härnösand	AK	222	191	—	31	1	—	—	—	1	1	3
Jönköping	AK	181	145	23	13	1	—	—	—	—	—	1
Köja	V	41	36	5	—	—	—	—	—	—	—	—
Lilla Edet	LY	94	83	2	9	1	—	—	—	—	—	1
Lysekil	V	170	121	33	16	1	—	—	—	—	—	1
Malmberget	LY	38	34	4	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmö	LY	107	106	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Mariestad	LY	186	151	19	16	2	—	—	—	—	—	2
Mölnadal	V	300	200	78	22	2	—	—	—	—	—	2
Norrköping	LY	159	156	3	—	—	—	—	—	—	—	—
Piteå	V	203	157	31	15	1	—	—	—	—	—	1
Robertsfors	AK	53	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sandö	V	73	57	16	—	—	—	—	—	—	—	—
Stockholm	LY	1 755	1 002	686	67	—	5	—	—	—	—	5
Stockholm	AK	2 145	1 196	850	99	5	—	—	1	2	—	8
Sundsvall	V	255	220	24	11	1	—	—	—	—	—	1
Säffle	LY	20	4	—	16	1	—	—	—	—	—	1
Södertälje	LY	52	37	15	—	—	—	—	—	—	—	—
Tidaholm	LY	35	22	13	—	—	—	—	—	—	—	—
Trollhättan	LY	112	35	73	4	1	—	—	—	—	—	1
Uddevalla	V	411	289	106	16	2	—	1	—	—	—	3
Uppsala	LY	478	399	43	36	2	—	—	—	1	—	3
Vänersborg	LY	266	215	36	15	1	—	—	—	—	—	1
Växjö	AK	214	199	—	15	1	—	—	—	—	—	1
Älvsbacka	V	105	72	24	9	1	—	—	—	—	—	1
Örebro	LY	241	129	58	54	3	—	—	—	1	—	4
Östersund	LY	71	65	6	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	—	9 745	6 651	2 530	564	34	5	1	1	6	1	48

¹ AK arbetslöshetskommitté, LY kommunal anstalt för yrkesundervisning, V verkstadsskola för arbetslös ungdom resp. central verkstadsskola.

² Elever, som avbrutit utbildningen på grund av erhållet arbete, sjukdom eller annan anledning.

dare 6 månader. I tre avdelningar för finmekaniker i Stockholm utbildades kvinnliga elever.

Av de 6 651 intill utgången av år 1943 utskrivna eleverna ha 1 631 utbildats till svarvare, 291 till fräsare, 142 till hyvlare, 44 till slipare, 324 till finmekaniker, 71 till elektromekaniker, 23 till verktygsskötare, 1 530 till bänkarbetare (filare), 5 till arborrare, 21 till borrarare, 15 till centralinstrummentreparatörer, 224 till smeder, 2 316 till svetsare och 14 till el. lindare.

Tab. 8. Beredskapskurser för kvinnlig industriell reservarbetskraft.

Kursort	Kursanordnare ¹	Antal elever från verksamhetens början				Den 31/12 1943 pågående kurser för			
		in-skrivna	ut-skrivna	avgång före avslutad kurs ²	kvarvarande 31/12 1943	mekaniker	gassvetsare	bågsvetsare	Summa
Arvika	AK	16	11	5	—	—	—	—	—
Bohus Malmön.....	AK	25	16	9	—	—	—	—	—
Brastad	AK	31	28	3	—	—	—	—	—
Dals Långed	AK	20	10	8	2	1	—	—	1
Gävle	LY	40	35	5	—	—	—	—	—
Göteborg.....	AK	474	260	160	54	3	1	1	5
Halmstad	LY	63	36	21	6	1	—	—	1
Hunnebostrand	AK	21	20	1	—	—	—	—	—
Hälsingborg	LY	31	20	11	—	—	—	—	—
Härnösand.....	AK	20	20	—	—	—	—	—	—
Jönköping	AK	77	65	11	1	1	—	—	1
Landskrona	LY	12	—	2	10	—	1	—	1
Malmö	LY	102	72	15	15	1	—	—	1
Mölndal	V	38	25	12	1	1	—	—	1
Norrköping	LY	65	46	9	10	—	2	—	2
Piteå	V	31	21	10	—	—	—	—	—
Stockholm	LY	241	165	76	—	—	—	—	—
Stockholm	AK	103	63	34	6	1	1	—	2
Trollhättan	LY	49	33	9	7	1	—	—	1
Uddevalla	V	27	22	5	—	—	—	—	—
Uppsala	LY	37	26	8	3	1	—	—	1
Vänersborg	LY	56	36	6	14	1	—	—	1
Örebro	LY	71	62	9	—	—	—	—	—
Summa	—	1 650	1 092	429	129	12	5	1	18

¹ AK arbetslöshetskommitté, LY kommunal anstalt för yrkesundervisning, V verkstadsskola för arbetslös ungdom resp. central verkstadsskola.

² Elever, som avbrutit utbildningen på grund av erhållet arbete, sjukdom eller annan anledning.

De elever, som genomgått beredskapskurserna för verkstadsindustrien, torde så gott som samtliga ha absorberats inom näringslivet, de flesta i det yrke, för vilket de omskolats.

Med tanke på industriens behov av reservarbetskraft igångsatte kommissionen under 1942 på skilda platser i landet beredskapskurser för utbildning av *kvinnlig industriell reservarbetskraft*. I dessa kurser intogos kvinnor, vilka voro villiga att, då så behövdes, rycka in som reserver.

Kursverksamheten inriktades sålunda på att täcka det behov, som uppstår vid mobilisering eller då det eljest kan bliva nödvändigt att taga manlig arbetskraft från industrien i anspråk för andra arbetsuppgifter. Vid 1943 års slut pågingo 18 dylika kurser, därav 12 för mekaniker, 5 för gassvetsare och 1 för bågsvetsare. Kurserna för mekaniker omfattade 3 månader samt kurserna för gas- och bågsvetsare 8 veckor.

Intill utgången av år 1943 voro 1 650 elever inskrivna, av vilka 129 voro kvar vid årets utgång och 1 092 utskrivits efter genomgången kurs. Av de utskrivna 1 092 eleverna utbildades 604 till mekaniker, 428 till gassvetsare och 60 till bågsvetsare.

Under år 1943 har även 3 månaders utbildning för kvinnlig reservarbetskraft i laboratorietjänst varit anordnad vid Försvarsväsendets kemiska anstalt. Denna kursverksamhet pågick fortfarande vid utgången av året. Antalet utbildade elever i dessa kurser uppgick vid årets slut till 14.

För beredskapskurserna har av kommissionen under år 1943 utanordnats ett belopp av 1 539 718 kronor. Uppgifter om antalet kurser samt elevernas fördelning på de olika kurserna lämnas beträffande beredskapskurserna för verkstadsindustrien i *tab. 7* och beträffande beredskapskurser för kvinnlig industriell reservarbetskraft i *tab. 8*.

Deltagare i beredskapskurs, som är i behov av ekonomisk hjälp under utbildningstiden, kan erhålla sådan genom arbetslöshetskommitté eller annat kommunalt organ. Till deltagare i kurs utom hemorten utgår inackorderingsbidrag, vartill statsbidrag kan erhållas med 75 procent, dock högst 60 kronor per månad. Om försörjningsplikt föreligger, kan dessutom kontantunderstöd (dagunderstöd och i vissa fall hyreshjälp) medgivas den hemmavarande familjen. Till behövande elev i kurs, som är anordnad i hemorten, utgår kontantunderstöd. Samtliga kursdeltagare åtnjuta utan behovsprövning timpenning, varierande efter ålder och dyrort från 20 öre till 45 öre per timme.

Till deltagare i beredskapskurs för kvinnlig industriell reservarbetskraft utgår — förutom timpenning — antingen arbetslöshetshjälp enligt förutnämnda grunder eller till deltagare i kurs, som är anordnad i hemorten, dagarvode, varierande efter dyrort från kronor 2:— till 2:40, och till deltagare i kurs utom hemorten inackorderingsbidrag, likaledes varierande efter dyrort, från 65 kronor till 80 kronor per månad. Dagavode och inackorderingsbidrag, som utgår av statsmedel, kunna icke uppbäras samtidigt, och dagarvode utgår icke heller för det fall, att kontantunderstöd genom arbetslöshetskommitté utgår. Till deltagare i dessa kurser, vilken uppbär fastställt dagarvode — alltså till elev, som är bosatt å kursorten — kan därjämte utgå viss ersättning för resor mellan bostad och kurslokal, vilken ersättning maximerats till 40 öre per dag. Deltagare i beredskapskurs för kvinnlig industriell reservarbetskraft erhåller även förmånen av fria överdragskläder under kurstiden.

C. Reglering av byggnads- och anläggningsverksamheten.

Då man våren 1942 diskuterade olika möjligheter för att åstadkomma den erforderliga begränsningen och regleringen av den allmänna och enskilda byggnadsverksamheten, ansåg man, att detta syfte bäst kunde uppnås genom att införa en lagstiftning om tillstånd av offentlig myndighet såsom villkor för rätt att igångsätta byggnads- och anläggningsarbete. Det visade sig dock icke möjligt att hinna utarbeta och till 1942 års riksdag framlägga förslag till en sådan lagstiftning. I stället genomfördes under sommaren 1942 på grundval av tjänstepliktslagens bestämmelser om arbetsförmedlingstvång och företrädesrätt en reglering av byggnadsverksamheten genom

kungl. kungörelsen den 19 juni 1942 (nr 563) om arbetsförmedlingstvång för byggnadsverksamhet m. m. Denna kungörelse gällde till och med den 31 december 1942 och ersattes från och med den 1 januari 1943 av kungörelsen den 11 december 1942 (nr 925) om arbetsförmedlingstvång för byggnadsverksamhet m. m. Sistnämnda kungörelse hade i huvudsak samma innehåll som den förstnämnda. En utförlig redogörelse för båda kungörelsernas innehåll har lämnats i årsredogörelsen för föregående år. Vid sidan av denna arbetskraftsreglering gällde vissa råvaruregleringar, vilka nödvändiggjorts av materialförsörjningsläget. Genom de vidtagna regleringsåtgärderna åstadkoms emellertid icke den begränsning av byggnadsverksamheten, som betraktades såsom önskvärd såväl på grund av bristen på arbetskraft och material som på grund av det allmänna ekonomiska läget. Det befanns därför nödvändigt att tillskapa ett mera effektivt regleringssystem. Detta skedde genom lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete och kungörelsen den 29 juli 1943 (nr 640) med tillämpningsföreskrifter till nämnda lag, vilken lagstiftning trädde i tillämpning den 1 augusti 1943 och gäller t. o. m. den 30 juni 1944. Enligt lagen den 17 mars 1944 angående fortsatt giltighet av tillståndslagen har giltighetstiden förlängts till och med den 30 juni 1945.

Det nya regleringssystemet innebär i princip, att byggnadsarbete från och med den 1 augusti 1943 icke må bedrivas utan särskilt av Kungl. Maj:t eller statens arbetsmarknadskommission meddelat tillstånd (byggnadstillstånd). I förarbetena till den nya lagstiftningen framhölls, att densamma vore ett led i statsmakternas strävan att upprätthålla ett fast penningvärde och främja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft samt åsyftade att åstadkomma en begränsning av byggnadsverksamheten inom en ram, som bestämdes av växlingarna i fråga om tillgången på arbetskraft och material samt förändringarna i det penningpolitiska läget, varför byggnadstillstånd komme att beviljas allenast för sådana arbeten, som under rådande förhållanden kunde anses ur allmän synpunkt angelägna.

Under lagstiftningens tillämpningsområde faller liksom tidigare ej blott egentlig byggnadsverksamhet, såsom bostadsbyggande och industriell byggnadsverksamhet, utan även anläggningsarbeten av alla slag, såsom anläggande av väg, järnväg, bro och hamn samt ledningar av olika slag ävensom utförande av vattenbyggnads- och torrlägningsföretag. Byggnadstillstånd erfordras principiellt för alla dessa byggnadsarbeten. Den möjlighet, som tidigare förefunnits att utan angelägenhetsprövning bedriva byggnadsarbete med stadigvarande anställd arbetskraft, är sålunda borttagen. (Beträffande vissa undantag, se nedan.)

Då det av praktiska skäl ej ansetts möjligt att verkställa tillståndsprövning beträffande alla byggnadsarbeten, ha *smärre byggnadsarbeten* undantagits från lagstiftningens tillämpningsområde. Regeln härom har i tillämpningskungörelsens 1 § 2 st. utformats på så sätt, att annat byggnadsarbete än rivning av hus må bedrivas utan byggnadstillstånd, såvitt för arbetets utförande icke utöver erforderligt antal plåtslagare, elektriker, rörarbetare och

glasmästeriarbetare komma att sysselsättas mer än tre arbetare. Genom beslut den 3 december 1943 har Kungl. Maj:t förordnat, att vad i nämnda paragraf sägs om ovannämnda specialarbetare skall gälla jämväl måleriarbetare, dock endast såvitt anginge byggnadsarbeten, som påbörjats före den 1 april 1944 och därefter utan avbrott slutfördes. Sedermera har Kungl. Maj:t den 24 mars 1944 ytterligare förordnat, att vad i 1 § 2 st. tillämpningskungörelsen sägs skall gälla beträffande måleriarbetare jämväl tills vidare i fråga om sådana byggnadsarbeten, som påbörjats före den 1 juli 1944 och därefter utan avbrott slutföras.

Denna undantagsbestämmelse innebär, att ett byggnadsarbete icke omfattas av regleringen, om det kan fullbordas med en arbetsstyrka av sammanlagt högst tre man förutom ovan angivna specialarbetare.

Beträffande rivningsarbeten erfordras alltid byggnadstillstånd, även om arbetsstyrkan ej uppgår till mer än tre man. Anledningen härtill är, att rivningsarbeten ofta utgöra förarbeten till nybyggnader, samt att man, innan rivningsarbetet verkställs, önskar pröva, om rivningsarbetet är nödvändigt.

Utom dessa smärre arbeten må *brådskande arbeten*, som äro nödvändiga för att förhindra eller avhjälpa skador och icke kunna uppskjutas, utan hinder av att byggnadstillstånd ej inhämtats, bedrivas i erforderlig omfattning under högst åtta dagar. Om arbetet beräknas taga längre tid än åtta dagar, skall ansökan om byggnadstillstånd omedelbart ingivas.

Vid lagstiftningens genomförande fastställdes vissa övergångsbestämmelser. Sålunda fingo byggnadsarbeten, som efter särskild ansökan förklarats företrädesberättigade enligt förut gällande bestämmelser, bedrivas i enlighet med villkoren i beslutet om företrädesrätt.

Vidare fingo byggnadsarbeten, vilka enligt beslut av Kungl. Maj:t utan särskild ansökan varit företrädesberättigade, d. v. s. vissa statliga och statsunderstödda arbeten, fortfarande bedrivas, därest de påbörjats före den 1 augusti 1943. Den, för vars räkning arbetet bedrevs, var dock skyldig att senast den 16 augusti 1943 göra anmälan om arbetet till vederbörande länsarbetsnämnd.

Därjämte fingo av kommun eller landsting med stadigvarande anställda arbetare bedrivna byggnadsarbeten, som påbörjats före den 1 augusti 1943, bedrivas utan byggnadstillstånd i samma omfattning som förut, intill dess Kungl. Maj:t eller arbetsmarknadscommissionen annorlunda förordnade. Detta gällde även andra före nämnda dag påbörjade byggnadsarbeten, vilka enligt förut gällande bestämmelser fått bedrivas utan att vara företrädesberättigade, d. v. s. bland annat smärre arbeten samt vissa arbeten, vid vilka endast äldre arbetare varit sysselsatta. Beträffande arbeten tillhörande sistnämnda kategori av icke företrädesberättigade arbeten gällde dock, att den, för vars räkning arbetet bedrevs, var skyldig att före den 16 augusti 1943 göra ansökan om byggnadstillstånd, såvida ej arbetet slutfördes före nämnda dag. Att en särskild prövning av villkoren för dylika arbetens fortsatta bedrivande var behöflig, kan belysas av följande exempel. Sedan Kungl. Maj:t under hösten 1942 lämnat utan bifall en av ett större industriföretag gjord

framställning om företrädesrätt för uppförande av en tillbyggnad till företagets fabrik för en beräknad kostnad av 1 300 000 kronor, påbörjades likväl byggnadsarbetet med hos entreprenören fast anställda arbetare samt med av länsarbetsnämnden anvisad arbetskraft i åldern över 50 år i överensstämmelse med då gällande bestämmelser. Vid tillståndslagstiftningens ikraftträdande återstodo arbeten för 1 000 000 kronor, som krävde en arbetsstyrka på omkring hundra arbetare. För att de redan nedlagda ekonomiska värdena icke skulle tillspillo givas, måste företaget givas tillstånd till arbetets slutförande, varvid dock till detta tillstånd fogades vissa villkor i fråga om arbetskraften.

Slutligen fingo byggnadsarbeten, som voro att hänföra till underhålls- och reparationsarbeten, bedrivas utan byggnadstillstånd intill den 1 oktober 1943 samt i fråga om statliga och kommunala arbeten intill den 1 januari 1944 med anlitande enbart av arbetare, vilka för utförande av sådant arbete voro stadigvarande anställda hos den, för vars räkning arbetet utfördes. Genom en ändring den 22 december 1943 i tillämpningskungörelsen har sedermera bestämts, att statligt och kommunalt byggnadsarbete, vilket är att hänföra till underhålls- och reparationsarbete, ävensom sådant annat kommunalt byggnadsarbete, som kan beräknas draga en kostnad av högst 10 000 kronor och för vars utförande icke erfordras, fränsett annat material, mer än ett ton gjutna rör av stål eller järn, må bedrivas utan byggnadstillstånd med arbetstagare, vilka för utförande av sådant arbete äro stadigvarande anställda hos den, för vars räkning arbetet bedrives. Länsarbetsnämnden i det län, där arbetet skall bedrivas, äger dock, i den mån särskilda skäl därtill giva anledning, medgiva, att vid arbetet må sysselsättas jämväl specialarbetare, vilka ej innehava sådan anställning, som nyss avsetts. Tillstånd skall sålunda alltjämt sökas för underhålls- och reparationsarbeten, som utföras av enskilda med stadigvarande anställda arbetare, t. ex. industriföretag med egen byggnadsavdelning.

Förutom att ett flertal arbeten sålunda få bedrivas utan särskilt byggnadstillstånd gäller emellertid också, att generellt byggnadstillstånd, innebärande att någon prövning i de särskilda fallen ej behöver ske, meddelats för utförande av vissa slags byggnadsarbeten, vilka på grund av sin natur ansetts angelägna. För närvarande gäller detta för arbeten av följande art:

1) anordnande av skyddsrum under förutsättning att arbetet icke ingår som del i ett annat byggnadsföretag;

2 a) byggnadsarbete, till vilket statens byggnadslånebyrå beviljat lån, dock endast där byggnadskostnaden beräknas icke överstiga 10 000 kronor;

b) bostadsförbättringsföretag, för vilka förbättringsbidrag, nybyggnadslån eller förbättringslån beviljats eller avses att beviljas av den statsliga egna-hemsorganisationen, varvid emellertid med hänsyn till jordbrukets behov av arbetskraft föreskrivits att dylikt företag ej må utan särskilt tillstånd av vederbörande länsarbetsnämnd bedrivas under tiden 15 april—15 maj och 1 augusti—15 september;

3) utförande av gödselvårdsanläggning och siloanläggning för beredande av ensilagefoder;

4) arbeten med elektriska distributionsanläggningar;

5) av domänstyrelsen eller för dess räkning bedrivna arbeten av följande slag, nämligen:

a) anläggande av väg, erforderlig för framforsling av brännved, som redan är huggen eller är avsedd att huggas under löpande produktionsår,

b) uppförande av förläggning för arbetare vid avverkningar, huvudsakligen avseende vedhuggning,

c) uppförande av erforderlig ersättningsbyggnad efter brand samt verkställande av arbete, vars underlåtande skulle äventyra byggnads bestånd,

d) ombyggnad eller reparation av husbyggnad, som i befintligt skick finnes uppenbarligen icke kunna vintertid användas till bostad åt människor eller som husdjurstall,

allt under förutsättning, att arbetena var för sig icke beräknas draga högre kostnad än 10 000 kronor;

6) av järnvägsstyrelsen eller för dess räkning bedrivna arbeten av följande slag, nämligen:

a) arbeten, som stå i omedelbart samband med eller eljest äro direkt påkallade av nu pågående eller redan genomförda banelektrifieringar,

b) ur trafiksäkerhetssynpunkt nödvändiga arbeten, såsom arbeten för telefon-, belysnings-, växel- och signalsäkerhets- samt vägsignalanläggningar m. m.,

c) för driftens behöriga upprätthållande nödvändiga reparations- och underhållsarbeten å bana och bangårdar, så ock övriga nödvändiga arbeten, vilka sistnämnda var för sig icke beräknas draga högre kostnad än 10 000 kronor;

7) av förvaltning vid enskild järnväg eller för dess räkning bedrivna arbeten av under 6) avsett slag;

8) av telegrafstyrelsen eller för dess räkning bedrivna arbeten av följande slag, nämligen:

a) linje-, nät-, stations- och förrådsarbeten ävensom sådana mindre underhålls- och ändringsarbeten på stationslokaler, som sammanhånga med telefontekniska arbeten på stationerna,

b) andra nödvändiga arbeten, vilka var för sig icke beräknas draga högre kostnad än 5 000 kronor;

9) av vattenfallsstyrelsen eller för dess räkning bedrivna arbeten av följande slag, nämligen:

a) sådana om- och tillbyggnadsarbeten å kraftstationer, som beräknas draga en kostnad av högst 50 000 kronor för varje särskilt arbete,

b) för driftens behöriga upprätthållande nödvändiga reparations- och underhållsarbeten vid kraft- och kanalverk,

c) andra nödvändiga arbeten, vilka var för sig icke beräknas draga en högre kostnad än 10 000 kronor;

10) av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen eller för dess räkning bedrivna

nödvändiga underhållsarbeten samt andra nödvändiga arbeten, vilka var för sig beräknas icke draga högre kostnad än 10 000 kronor, allt å allmän väg eller vad som enligt 2 § 2 st. lagen den 30 juni 1943 om allmänna vägar anses lika med väg;

11) statliga och statskommunala beredskapsarbeten;

12) uppförande av sådana brandtorn jämte tillhörande vaktkojor och telefonanläggningar, som ingå i den av Kungl. Maj:t den 19 juni 1942 fastställda riksplänen för skogsbrandbevakningen eller genom Kungl. Maj:ts beslut komma att infogas i sagda plan;

13) av spårvägsförvaltning eller för dess räkning bedrivna arbeten av följande slag:

a) ur trafiksäkerhetssynpunkt oundgängligen nödvändiga arbeten, såsom arbeten för telefon-, belysnings-, växel- och signalsäkerhets- samt vägsignalanläggningar m. m., dock att om vid dylikt arbete, som beräknas pågå längre tid än en vecka, mer än tio arbetstagare komma att sysselsättas, vederbörande spårvägsförvaltning har att före påbörjande av arbetet göra anmälan om detsamma till arbetsmarknadskommisionen å blankett för ansökan om byggnadstillstånd; samt

b) för driftens behöriga upprätthållande nödvändiga reparations- och underhållsarbeten å bana och bangårdar;

14) av generalpoststyrelsen eller för dess räkning bedrivna nödvändiga byggnadsarbeten inom av postverket ägda eller eljest av verket disponerade byggnader, vilka var för sig beräknas icke draga högre kostnad än 5 000 kronor.

Kommisionen meddelar härjämte byggnadstillstånd för löpande underhålls- och reparationsarbeten för industriföretag. Det åligger företaget att i sin ansökning om dylikt tillstånd lämna uppgift om dels taxeringsvärdet å de byggnader och anläggningar, som avses, dels antalet arbetare i industriellt arbete vid ifrågavarande företag, dels ock medeltalet arbetare i underhålls- och reparationsarbeten vid företaget för vart och ett av de fem senaste åren. Kommisionen meddelar sedan byggnadstillstånd gällande under viss tid, vanligen ett kvartal, för utförande av oundgängligen erforderliga reparations- och underhållsarbeten för uppehållande av driften vid företagens industri- anläggningar samt för underhåll av dess bostadshus, med inskränkning likväl att uppförande av nya byggnader eller inredning av befintliga byggnader till lokaler för ny- eller utökad produktion eller användning som personal-, kontors- eller serveringslokaler icke innefattas i tillståndet.

Ansökan om byggnadstillstånd skall göras av den, för vars räkning arbetet skall utföras (byggherren), å särskilt formulär, som tillhandahålles av samtliga länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingskontor. Uppgifter skola lämnas om byggnadsarbetets art och omfattning, om behovet av arbetskraft och material samt angående större transporter till och från arbetsplatsen m. m.; särskild ansökan skall i regel göras för varje byggnadsarbete.

Prövningen av ansökningar om byggnadstillstånd är uppdelad mellan Kungl. Maj:t och arbetsmarknadskommisionen på det sätt, att Kungl. Maj:t

förbehållit sig avgörandet av ärenden rörande *dels* arbeten å statens byggnader och anläggningar, *dels* arbeten, för vilkas utförande ansökan hos Kungl. Maj:t om bidrag eller lån gjorts eller äro avsedda att finansieras med lån som kommun med Kungl. Maj:ts tillstånd upptager eller för vilket kommun med sådant tillstånd ingår borgen. Övriga ärenden angående byggnadstillstånd har kommissionen befogenhet att själv avgöra. Om kommissionen emellertid finner beslut i ärende inom denna grupp böra med hänsyn till arbetets omfattning eller andra särskilda omständigheter meddelas av Kungl. Maj:t, äger kommissionen underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Sådan underställning sker regelmässigt i sådana fall, i vilka byggnadskostnaderna beräknas till 500 000 kronor eller däröver. Även i övrigt använder kommissionen i stor utsträckning underställningsförfarandet. Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att kommissionens egna beslut i ärenden om byggnadstillstånd kunna besvärsvägen bringas under Kungl. Maj:ts prövning.

I regel innehåller byggnadstillstånd föreskrifter om arbetets bedrivande, såsom bestämmelser om storleken och fördelningen på olika yrkesgrupper av den arbetsstyrka, som må sysselsättas vid arbetet. Därjämte kunna lämnas föreskrifter om användning av material och transportmedel vid arbetets bedrivande.

Utöver dessa särskilda föreskrifter skola, där ej i särskilda fall annorlunda föreskrives, tills vidare för sysselsättning av arbetskraft vid byggnadsarbete, vartill byggnadstillstånd lämnats, följande av Kungl. Maj:t fastställda allmänna föreskrifter gälla:

Skogs- och jordbruksarbetare samt på landsbygden bosatta diversearbetare må icke utan särskilt medgivande av arbetsmarknadskommissionen sysselsättas i byggnadsarbete. Dyligt medgivande har lämnats för sysselsättning av nämnda arbetare i byggnadsarbeten, som avse anläggande eller förbättring av skogsvägar, uppförande eller reparation av bostäder för skogsarbetare samt härför erforderliga ekonomibyggnader samt andra för utvinande av skogsprodukter och desammas framförande till allmän väg eller järnväg erforderligt arbete i skogstrakter, dock allenast i den mån vederbörande länsarbetsnämnd finner behovet av arbetskraft till sådana arbeten icke lämpligen kunna tillgodoses på annat sätt. Vidare har kommissionen medgivit, att fast anställda jordbruksarbetare under tiden t. o. m. den 31 mars 1944 eller den senare tidpunkt länsarbetsnämnd bestämmer må sysselsättas i byggnadsarbete, som bedrivs för arbetsgivarens (husbondens) räkning. I en del fall kan det vara svårt att avgöra, om en arbetare bör hänföras till någon av dessa yrkeskategorier eller till kategorien byggnadsarbetare. Särskilt gäller detta på landsbygden bosatta arbetare, vilka tidvis ha sysselsättning inom skogs- eller jordbruk och tidvis vid byggnads- eller anläggningsarbeten. Det är ej möjligt att utforma en enhetlig regel, utan avgörandet i dessa frågor måste träffas från fall till fall. Arbetsmarknadskommissionen har i sina tillämpningsföreskrifter till lagstiftningen angivit, att om en arbetare av sistnämnda kategori under tiden efter den 1 juli 1941

haft sin huvudsakliga sysselsättning i byggnadsarbete, skall han i detta sammanhang anses såsom byggnadsarbetare. Om hans sysselsättning under tiden efter nämnda dag mestadels utgjorts av skogs- eller jordbruksarbete, skall den omständigheten, att han kortare eller längre perioder utfört byggnadsarbete, icke medföra, att han må sysselsättas i byggnadsarbete utan särskilt medgivande av arbetsmarknadscommissionen.

Liksom enligt den tidigare regleringen av byggnadsverksamheten har det ansetts erforderligt att meddela föreskrifter om viss ålderssammansättning för arbetsstyrkan vid byggnadsarbeten. Sålunda har föreskrivits, att arbetsstyrkan vid varje byggnadsarbete skall sammansättas så, att vid vart tillfälle minst en fjärdedel av de av varje arbetsgivare i arbetet sysselsatta arbetarna utgöras av arbetare, som fyllt 50 år. På framställning av vederbörande organisationer har Kungl. Maj:t emellertid förordnat dels den 3 december 1943 beträffande rörarbetare, dels ock den 8 januari 1944 beträffande elektriker att föreskriften om ålderssammansättning icke skulle gälla vid sysselsättning av dessa arbetarkategorier.

Vidare gäller, att arbetsgivare icke må vid byggnadsarbete sysselsätta arbetare, förrän länsarbetsnämnd eller efter dess bemyndigande något nämnden underställt arbetsförmedlingsorgan lämnat arbetsgivaren medgivande att sysselsätta arbetaren i arbetet.

Emellertid har undantag från denna förhandsprövning av länsarbetsnämnd medgivits för vissa arbeten på grund av överenskommelser, som träffats mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationer inom byggnadsbranschen. Enligt dessa överenskommelser ha organisationerna i syfte att för sina medlemmar vinna befrielse från tillämpningen av förhandsprövningen i avseende å byggnadsarbete förbundit sig att själva och genom sina medlemmar verka för att medlemmarna iakttaga de villkor i avseende å arbetskraften, som angivas i meddelade byggnadstillstånd. Undantag gäller sålunda för byggnadsarbete eller del därav, som bedrivs av arbetsgivare, ansluten till svenska byggnadsindustriförbundet eller svenska väg- och vattenbyggarnas arbetsgivarförbund, i fråga om det senare förbundet dock endast i avseende å arbete i stad. Undantag gäller vidare för arbete, bedrivet av annan arbetsgivare, i den mån överenskommelse av samma innehåll beträffande arbetet träffats mellan arbetsgivaren samt svenska grov- och fabriksarbetareförbundet, svenska byggnadsträarbetareförbundet, svenska murareförbundet och svenska väg- och vattenbyggnadsarbetareförbundet; i fråga om överenskommelse med sistnämnda fackförbund gäller befrielse från förhandsprövning allenast i avseende å arbete i stad. Slutligen kan befrielse från förhandsprövning medgivas efter särskild ansökan till arbetsmarknadscommissionen jämväl i andra fall, då motsvarande överenskommelse träffats mellan vederbörande arbetsgivare och arbetarorganisation. Dylik befrielse har medgivits målaremästarnas riksförening och svenska målareförbundet. I de fall, där undantag eller befrielse från förhandsprövning medgivits, har arbetsgivare, som vill komma i åtnjutande därav, att göra anmälan därom till närmaste

huvud- eller avdelningskontor av den offentliga arbetsförmedlingen samt att upprätta förteckningar på de arbetare, som han sysselsätter i arbetet.

Var och en, som bedriver byggnadsarbete eller är anställd i sådant arbete, är skyldig att lämna de upplysningar och förete de handlingar, som äro erforderliga för tillsyn över tillämpningen av tillståndslagstiftningen. Dyliga uppgifter kunna infordras av byggnadsberedningen, av arbetsmarknadskommisionen, av byggnadskontrollanter utsedda av arbetsmarknadskommisionen, av länsarbetsnämnder och av organ för den offentliga arbetsförmedlingen. Vad som på detta sätt inhämtats må ej yppas i vidare mån än som erfordras för tillsynens utövande.

Arbetsgivare är skyldig att på arbetsplatsen anslå avskrift av byggnadstillståndet ävensom att därstädes hålla tillgängliga förteckningar över samtliga av honom vid arbetet sysselsatta arbetare.

Om byggnadsarbete bedrivs utan byggnadstillstånd, där sådant erfordras, eller i strid mot föreskrift, som meddelats i byggnadstillstånd, är straffet enligt 8 § tillståndslagen dagsböter eller fängelse. Straffbestämmelserna rikta sig mot både byggherre och entreprenör. Beträffande byggherren ha straffbestämmelserna dock erhållit den utformningen, att straff må ådömas, så framt ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen skett utan hans vilja och vetskap. Däremot kan ansvar enligt 8 § ej utkrävas av den, som i egenskap av arbetare utför byggnadsarbete åt annan. Jämlikt 10 § tillståndslagen har kommissionen emellertid bl. a. möjlighet att förhindra viss arbetare att arbeta vid ett byggnadsföretag.

Förseelser mot de i tillståndslagen meddelade föreskrifterna om anmälnings- och upplysningsskyldighet straffas enligt 9 § med dagsböter. För envar, som medvetet lämnar oriktiga uppgifter, kan straffet höjas till fängelse i högst sex månader.

Utöver dessa straffbestämmelser innehåller lagen vissa sanktionsbestämmelser. Enligt 10 § tillståndslagen har arbetsmarknadskommisionen såsom tillsynsmyndighet över tillämpningen av tillståndslagstiftningen rätt att, då byggnadsarbete utföres utan byggnadstillstånd, där sådant erfordras, eller i strid mot föreskrift i byggnadstillstånd, föreskriva förbud vid vite att fortsätta arbetet samt förordna om beslag på redskap och material.

För att tvångsåtgärderna skola erhålla avsedd verkan är det nödvändigt, att beslut om uttagande av vite fattas utan dröjsmål. På grund härav har föreskrivits, att det skall ankomma på länsstyrelse och ej på domstol att förordna om uttagande av vite.

Med hänsyn till lagens extraordinära karaktär har ansetts, att åtal icke bör tillgripas i fall, då andra åtgärder befinnas vara mer ägnade att befordra effektiviteten av lagens tillämpning. På grund därav har åtalsrätten gjorts beroende av anmälan av tillsynsmyndigheten.

Till kommissionen inkommo under tiden 1 jan.—31 juli 1943 5 786 *ansökningar om företrädesrätt till arbetskraft* för olika byggnads- och anläggningsföretag. Av dessa överlämnades 1 439 till byggnadsberedningen för av-

görande av Kungl. Maj:t, medan 4 347 avgjordes av kommissionen. Av dessa senare ansökningar biföllos 3 563, medan 642 avslogos; återstående 142 blevo antingen återkallade eller föranledde ingen åtgärd. För tillämpningen av bestämmelserna om företrädesrätt gällde i stort sett samma principer som under år 1942. Prövningen av ansökningarna var sålunda restriktiv, vilket föranleddes, schematiskt uttryckt, under vintern av då rådande stora behov av arbetskraft till skogsbruket och under övriga årstider av bristen på byggnads- och jordbruksarbetare. Som tidigare framhållits, möjliggjorde bestämmelserna om företrädesrätt en betydande byggnadsverksamhet utanför byggnadsregleringens ram, varför antalet byggnadsarbeten var avsevärt större än antalet inkomna ansökningar om företrädesrätt giver vid handen.

Antalet till kommissionen under tiden den 1 aug.—31 dec. 1943, d. v. s. efter ikraftträdandet av lagstiftningen om tillståndstvång för byggnadsarbete, inkomna *ansökningar om byggnadstillstånd* utgjorde 7 728. Därav överlämnades 1 260 ansökningar till byggnadsberedningen för avgörande av Kungl. Maj:t, medan 6 468 ansökningar behandlades av kommissionen. Av sistnämnda ansökningar biföllos 5 633 och avslogos 420; återstående 415 ansökningar föranledde icke någon kommissionens åtgärd eller voro vid årsskiftet ännu icke slutligt avgjorda.

En jämförelse med siffrorna för antalet ansökningar om företrädesrätt utvisar, att antalet ansökningar om byggnadstillstånd per månad räknat var nära nog dubbelt så stort som antalet ansökningar om företrädesrätt (1 545 resp. 826). Det större antalet ansökningar om byggnadstillstånd sammanhänger givetvis med de minskade möjligheterna att efter byggnadstillståndslagens ikraftträdande utföra byggnadsarbeten utan tillstånd. Vidare må framhållas, att antalet avslagna ansökningar om byggnadstillstånd endast utgjorde 6,5 % av totala antalet ansökningar, medan motsvarande tal beträffande ansökningarna om företrädesrätt utgjorde 14,8 %. Den lägre avslagsprocenten beträffande de förstnämnda ansökningarna är att hänföra till den förändring i arbetsmarknadsläget, som ägde rum under hösten.

I augusti och september år 1943 rådde fortfarande på vissa orter brist på byggnadsarbetare, varför det då även ur arbetsmarknadssynpunkt var nödvändigt att liksom tidigare förfara restriktivt vid meddelandet av byggnadstillstånd, så att tillgänglig arbetskraft kunde förbehållas angelägna arbeten. Vidare var det vid denna tid alljämt nödvändigt att i viss utsträckning kunna överföra arbetskraft till andra näringsområden. Senare på hösten försämrades emellertid arbetsmarknadsläget, och viss arbetslöshet uppstod på sina håll bland byggnadsarbetarna. Denna arbetslöshet hade delvis sin förklaring i den sedvanliga säsongvariationen i fråga om sysselsättning av byggnadsarbetare men även i det förhållandet, att det under senhösten och för vintern icke längre fanns behov att i större utsträckning överföra byggnads- och anläggningsarbetare till andra arbetsområden.

Denna omsvängning av arbetsmarknadsläget föranledde arbetsmarknads-kommissionen såsom tillsynsmyndighet enligt lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete att den 5 november 1943 lämna följande föreskrifter för

länsarbetsnämnderna, till vilka ansökningarna om byggnadstillstånd skola ingivas och som ha att däröver avgiva utlåtande:

»I sina yttranden över sådana ansökningar skola länsarbetsnämnderna be-
träffande arbeten belägna å större orter i förekommande fall angiva, i vad
mån byggnadsarbetare av de olika yrkeskategorierna äro arbetslösa samt hur
utvecklingen på ifrågavarande del av arbetsmarknaden beräknas bliva under
vintern.

Har en mera betydande arbetslöshet uppstått eller väntas sådan uppstå å
en viss ort, må länsarbetsnämnderna sätta sig i förbindelse med personer och
företag, som fått ansökningar om byggnadstillstånd avslagna eller som icke
ingivit ansökningar, och därvid framhålla för vederbörande, att de kunna
räkna med en välvillig behandling av sina ansökningar, därest arbetena skola
komma till utförande under vintern. Dylika uppmaningar skola dock icke
riktas till personer och företag, som ämna utföra antingen arbeten, som i för-
hållande till möjligheterna att sysselsätta arbetskraft kräva jämförelsevis
mycket material, å vilket brist råder, eller också arbeten, som icke beräknas
vara i huvudsak färdigställda senast den 1 april 1944.»

I anledning härav begärdes omprövning av ett icke obetydligt antal an-
sökningar, som tidigare avslagits. Vidare medgav kommissionen i cirkulär-
skrivelse den 15 december 1943 till länsarbetsnämnderna, att ansökningar om
utökning av enligt byggnadstillstånd medgiven arbetsstyrka under tiden
t. o. m. den 31 mars 1944 finge avgöras av nämnderna. Detta medgivande
har sedermera den 3 mars 1944 förlängts att gälla t. o. m. den 30 juni 1944.

I samband med ikraftträdandet av lagen om byggnadstillstånd genomför-
des i samarbete med statens industrikommissions byggnadsavdelning och sta-
tens byggnadslånebyrås tekniska avdelning en noggrann teknisk granskning
i fråga om alla ärenden med en mera avsevärd materialförbrukning i syfte
att nedbringa åtgången av sådant material, varå tillgången är mindre god
eller brist råder. Till grund för granskningen ligger av sökanden i ansök-
ningen lämnade uppgifter om byggnadsarbetets omfattning och åtgången
av vissa byggnadsmaterial ävensom vid ansökningen fogade ritningar. I den
mån för granskningen erforderliga uppgifter ej framgå av de ingivna hand-
lingarna begäres komplettering. Granskningen har medfört, att en minskning
av åtgången av vissa material möjliggjorts genom omkonstruktion eller an-
vändning av annat byggnadsmaterial. I flera fall har t. ex. åtgången av bygg-
nadsjärn kunnat nedbringas till hälften av den ursprungligen uppgivna.
Sedan arbetsmarknadsläget under sista kvartalet 1943 undergått ovan be-
skrivna förändring, medan knappheten å vissa material alltjämt förelegat, har
i fråga om materialkrävande arbeten materialåtgången ofta blivit utslagsgiv-
ande vid beviljandet av byggnadstillstånd.

Till sist skall här lämnas en redogörelse för kontrollen över efterlevnaden
av bestämmelserna om arbetsförmedlingstvång och byggnadstillstånd. Först
må därvid erinras om att svårigheten att uppnå en effektiv kontroll över
efterlevnaden av bestämmelserna om arbetsförmedlingstvång var en bidragan-
de orsak till att den tidigare på arbetsförmedlingstvånget grundade regleringen

av byggnadsverksamheten ersatts med tillståndslagstiftningen. Enligt tjänstepliktslagen erfordras för att en person, som bedrivit arbete i strid mot bestämmelserna om arbetsförmedlingstvång, skall kunna fällas till ansvar här för, att han bevisligen ägt kännedom om bestämmelsernas innehåll. Enligt tillståndslagen är dylik vetskap ej erforderlig för att ansvar skall kunna drabba en person, som bedrivit arbete utan tillstånd, där sådant erfordrats. Vidare var det under det tidigare systemet svårare att kontrollera och avgöra om ett arbete fick bedrivas utan föregående prövning eller icke. Tillståndslagen har gjort det lättare att avgränsa de fall, där arbete må bedrivas utan tillstånd från sådana, där tillstånd fordras. Genom de nya bestämmelserna har det också tillskapats sådana sanktioner, att en byggherre avhålls från att börja ett arbete, innan tillstånd erhållits.

Kontrollen har liksom tidigare utövats av länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingar samt av särskilda vid statens arbetsmarknadskommission anställda, till länsarbetsnämndernas förfogande ställda byggnadskontrollanter. Kontrollanterna ha genom inspektionsresor förvissat sig om att byggnadsarbeten inom deras distrikt bedrivits i enlighet med bestämmelserna om tillståndstvång och, där så befunnits erforderligt, lämnat upplysningar om dessas innebörd. Den härigenom vunna kontrollen har medfört, att bedrivande av byggnads- och anläggningsarbete i strid mot gällande bestämmelser i stort sett kunnat förhindras. Överträdelser ha likvisst förekommit, och kommissionen har under senare halvåret 1943 i 37 fall låtit verkställa polisutredning, i 25 fall förelagt vite och i 26 fall låtit föranstalta om åtal.

D. Särskilda åtgärder för utnyttjande av värnpliktig arbetskraft under förstärkt försvarsberedskap.

Den värnpliktige kan, för att tillgodose arbetsmarknadens behov, under olika förutsättningar erhålla

a) mobiliseringsuppskov enligt uppskovskungörelsen, vilket innebär, att han befrias från inställelse vid mobilisering (under bestämd tid eller tills vidare) ävensom — med vissa undantag — från inställelse under förstärkt försvarsberedskap,

b) anstånd med inställelse viss tid under beredskap,

c) hempermittering för längre eller kortare tid från pågående beredskaps-tjänstgöring.

Mobiliseringsuppskovet grundas som regel på beslut av arbetsmarknads-kommissionen (uppskovsgrupp II) eller, i fråga om vissa tjänstemän, av vederbörande verk eller myndighet (uppskovsgrupp I), men skall för personal i viss militär tjänsteställning eller viss ålder (högst 25 år) underställas Kungl. Maj:t. Anstånd med inställelse till eller hempermittering från beredskapstjänstgöring beviljas i vissa fall av truppförbandschef, i regel dock genom beslut i kommandoväg.

Beträffande vissa näringsgrenar med mera säsongbetonad sysselsättning ha

generella bestämmelser rörande anstånd respektive hempermittering under vissa tider av yrkeskunniga värnpliktiga kunnat meddelas. Detta har sålunda varit fallet i fråga om värnpliktiga jordbrukare, personal inom skogsbruket i arbetsledareställning eller med vissa speciella arbetsuppgifter, såsom milkolare m. fl. samt arbetsledare och vissa specialarbetare inom brännertorvindustrien. Vad jordbrukare och personal inom skogsbruket beträffar, har därvid det sedan år 1940 tillämpade systemet med uppgiftskort alltjämt kommit till användning. Förberedelsearbetet för här nämnda åtgärder för kollektiva hempermitteringar av värnpliktiga har utförts av arbetsmarknadskommissionen i samråd med överbefälhavaren och livsmedels- respektive bränslekommissionen samt representanter för berörda näringsintressen.

Tilldelningen av uppgiftskort till värnpliktiga jordbrukare är baserad på uppgifter, som införskaffats från arbetsblocken inom jordbruket, rörande bland annat åkerarealens storlek, tillgången på värnpliktig och icke värnpliktig arbetskraft — även reservarbetskraft — samt arbetskraftens fördelning på olika yrkeskategorier. Med ledning härav har en gradering av hempermitteringsbehovet kunnat ske med beaktande av såväl produktionssynpunkter som tillgången på icke värnpliktig arbetskraft ävensom varje enskild värnpliktigs arbetsuppgift.

Uppgiftskorten för den värnpliktiga skogspersonalen äro med hänsyn till de värnpliktigas speciella arbetsuppgifter indelade i olika grupper.

I dessa grupper ingå icke vanliga skogsarbetare, då registrering för utfärdande av uppgiftskort härvidlag icke ansetts genomförbar.

Vid sidan av uppgiftskorten verkställdes kring årsskiftet 1942/43 tillfällig registrering inom vissa län av värnpliktiga körkarlar, sysselsatta hos skogsägare, som ålagts en mera betydande produktionsplikt. På grundval av denna registrering medgavs under tiden januari—april 1943 hempermittering.

Arbetsledare och specialarbetare inom brännertorvindustrien registrerades våren 1943. Under senare halvåret 1943 genomfördes dels ny registrering inom vissa län av värnpliktiga skogskörare, dels kompletterades inom samtliga län registret över män, vilka mera regelbundet åtminstone under vinterhalvåret brukade vara anställda för skogsavverkningsarbeten av olika slag (som huggare eller körare) eller stubbrytning. På grundval av dessa register verkställdes hempermittering av torvpersonal under tiden 1 april—30 september 1943 och skogskörare under tiden 7 december 1943—30 april 1944.

Inom de sockerbetsodlande länen visade det sig nödvändigt att tillförsäkra betodlarna van arbetskraft genom hempermittering från värnpliktstjänstgöring av dylik. Hempermitteringen förbereddes genom registrering hos vederbörande länsarbetsnämnder av värnpliktiga betskötare. Under sensommaren verkställdes registrering av värnpliktiga, som åtagit sig betupptagning eller betkörning. Dessa hempermitterades ävenledes i viss utsträckning under betskörden (se sid. 21 ff.).

Utöver förutnämnda åtgärder, avseende större grupper av värnpliktiga, avgav kommissionen under året yttranden över enskilda framställningar om hempermittering från eller anstånd med beredskapstjänstgöring. Efter re-

miss av motsvarande underdåniga framställningar från berörda värnpliktiga avgav kommissionen yttrande över 32 547 av 66 650 inkomna dylika ärenden (anmälan enligt cirk. SAK nr G 14/1942).

E. Planläggning, registrering m. m.

Efter det chefen för finansdepartementet enligt statsrådsprotokollet den 19 mars 1943 erhållit Kungl. Maj:ts bemyndigande att föranstalta om vissa förberedande utredningar rörande de ekonomiska problem, som kunna beräknas uppkomma vid omställning efter ett vapenstillestånd, avgav kommissionen förslag rörande uppläggningsplaneringen av de delar av utredningsarbetet, som ansetts böra anförtros åt kommissionen. Sedan detta förslag godkänts, igångsattes under hösten 1943 en rad undersökningar rörande olika hithörande arbetsmarknadsproblem. Sålunda ha undersökningar verkställts rörande friställningen vid ett vapenstillestånd av arbetskraft från industriföretag, från militär beredskapstjänst och försvarsväsendet i övrigt, från skogsbruk och torvhantering samt från krisförvaltningen. Redogörelser för nu nämnda undersökningar ha avgivits till chefen för finansdepartementet resp. den ²⁸/₁, ¹⁷/₂, ²⁴/₂, ²⁸/₃ och ²⁴/₄ 1944.

Vissa åt kommissionen i samband med efterkrigsplaneringen anförtrodda utredningar ha genom Kungl. Maj:ts beslut överflyttats å andra organ. Sålunda har utredningen angående de frågor beträffande arbetsförmedlingens organisation, som kunde förväntas bli aktualiserade efter ett vapenstillestånd, uppdragits åt särskilda sakkunniga. Vidare har utredningen angående de frågor beträffande yrkesutbildning och omskolning av arbetskraft, som kunna väntas bli aktuella efter ett vapenstillestånd, överflyttats till den nyinrättade överstyrelsen för yrkesutbildning.

Det inom kommissionen sedan sommaren 1940 bedrivna arbetet med planering och registrering av arbetsobjekt, lämpliga att vid behov igångsättas såsom beredskapsarbeten, bedrevs även under början av 1943 av kommissionen men fortsattes därefter av särskilda av Kungl. Maj:t den 21 maj 1943 tillkallade sakkunniga, den s. k. investeringsutredningen. Kommissionen har emellertid även i fortsättningen i vissa fall beviljat kommuner statsbidrag till kostnader för projektering av beredskapsarbeten, huvudsakligen dock endast i fråga om vatten- och avloppsledningsföretag.

Krigsindustriens mobiliseringsplanering har under 1943 förts vidare. Om industrien vid mobilisering skulle avge all sin värnpliktiga personal till krigsmakten skulle det betyda, att den berövades större delen av sin fullgoda, manliga personal (män i åldrarna 20—47 år), varigenom produktionen skulle lamslås. Det har alltså gällt, att medelst av kommissionen beviljat mobiliseringsuppskov tillförsäkra industrien den kader av kvalificerad personal, som behövs för att icke företagens inre organisation skall sönderbrytas, i vilket fall ingen tilldelning av reservarbetskraft skulle kunna hålla produktionen i gång. Mobiliseringsuppskov, som alltså är förutsättningen för reservarbetskraftens utnyttjande, måste dock av militära skäl snävt begränsas till voly-

men. I själva verket har den totala volymen under de fyra sista krigsåren hållits i stort sett konstant och strax under det maximum, som kalkylerats ur militära faktorer. Uppgiften har därför bestått i att genom revisioner av volymen i dess helhet en à två gånger om året, jämte partiella ingrepp dess- emellan på förekommen anledning, göra sådana förändringar inom total- volymen, att i möjligaste mån varje uppskovsman kommer på rätt plats. Här- vidlag måste man givetvis beakta uppkommande förändringar av graden av krigsviktighet hos de olika företagen. Revisionerna ske i nära och kontinuer- ligt samarbete med industrikommissionen, vars mobiliseringsbyrå för den skull är förlagd till arbetsmarknadskommissionens lokaler. Ej mindre viktigt är att kontroll utövas av att uppskovsbehovet är rätt kalkylerat och att upp- skovsmännen ha den sysselsättning, som motiverat uppskovet. I sådan avsikt företagas besök av representanter för arbetsmarknads- och industrikommis- sionerna vid ett 70-tal företag årligen. Besöken avse jämväl att giva företagen tillfälle att diskutera principiella sidor av uppskovsväsendet och att vidmakt- hålla ett ömsesidigt förtroende. Den sociala sidan av saken — beredskaps- bördans i möjlig grad jämna fördelning — har kommissionen sökt tillgodose dels genom att frigöra uppskovsmännen i omgångar för tre månaders mili- tærtjänstgöring (tills vidare av militära skäl inställt), dels medelst ombyte av uppskovsmän. Samma syfte tjäna den främst av militära (och i viss mån av industriella) skäl tillämpade grundsatsen att koncentrera uppskovsvoly- men till de äldre årsklasserna med företräde för mindre vapenföra värn- pliktiga.

Genom avtal med riksförsäkringsanstalten i egenskap av chefsmyndighet för yrkesinspektionen har arbetsmarknadskommissionen inom varje län från och med senare halvåret 1942 knutit en tjänsteman inom yrkesinspektionen, vanligen en distriktsingenjör, till varje länsarbetsnämnd i egenskap av in- dustrikonsulent. Jämsides med verksamheten för yrkesinspektionens räkning, i förekommande fall under tjänstledighet, ha industrikonsulenterna bistått krigsviktiga industriföretag vid mobiliseringsplanering, varvid särskild upp- märksamhet ägnats frågan om anskaffande och utbildning av reservarbets- kraft och välfärdsanordningar för denna. Från arbetsgivareföreningens sida ha fackkonsulenter verkat för en rationell mobiliseringsplanering.

Genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 30 augusti 1941 (nr 720) föreskrevs skyldighet för myndighet eller organisation, som handhar planläggning av beredskapsuppgift, att på anmodan av kommissionen fortlöpande lämna upp- gifter till *beredskapsregistren* rörande beredskapspliktiga, vilka myndigheten eller organisationen äger taga i anspråk. Registren utgöra underlag för lösande av de konflikter, som uppstå, när en och samma person tages i anspråk för två eller flera uppgifter, vilka icke låta sig förenas. Genom att även re- servarbetskraften upptages i registret avses bl. a. att bevaka, att dylik perso- nal icke genom senare inträffad anslutning till beredskapsorganisation eller uttagning till sådan beredskapsuppgift, som helt och varaktigt kan beräknas taga vederbörande i anspråk, undandrages det verk, vilket anmält personalen i fråga till registrering som reservarbetskraft.

De ur krigssynpunkt viktiga industriföretagen och vissa för folkförsörjningen betydelsefulla företag ha erhållit rätt att hos länsarbetsnämnd registrera anskaffad frivillig reservarbetskraft i ett särskilt reservarbetskraftsregister. Dylik reservarbetskraft registreras jämväl i beredskapsregistret, i vilket även i jordbruksblockens mobiliseringsplaner förtecknad reservarbetskraft ingår.

För speciella ändamål hos länsarbetsnämnderna tidigare upprättade register över skogsarbetare, skogskörare m. fl. kategorier ha under år 1943 reviderats.

Arbetet med iordningställandet av uttagningsregister för arbetsmarknads- och civilförsvarsändamål av det genom 1943 års beredskapsmönstring (k.k. den 16 okt. 1942, nr 819) införskaffade uppgiftsmaterialet, omfattande drygt 3 milj. dubbla mönstringsblanketter, slutfördes planenligt av länsarbetsnämnderna under sensommaren och förhösten. Uppgiftsmaterialet har härefter börjat utnyttjas för tillgodoseendet av bl. a. den krigsviktiga industriens och jordbrukets behov av reservarbetskraft i händelse av krig och vid uttagning av personal för olika civilförsvarsändamål. Materialet har därjämte utgjort underlag för aktualisering av vissa delar av beredskapsregistren.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 17 december 1943 bemyndigat arbetsmarknadscommissionen att vidtaga åtgärder för att i huvudsaklig överensstämmelse med innehållet i en inom commissionens kansli utarbetad promemoria vidmakthålla det genom beredskapsmönstringen inbragta uppgiftsmaterialet i aktuellt skick. Samma dag har Kungl. Maj:t utfärdat två kungörelser i ämnet, den ena (nr 928) om skyldighet att lämna mönstringsuppgift, den andra (nr 929) om skyldighet för pastor att lämna flyttningsuppgift. Erforderliga åtgärder för anordnandet av den i förstnämnda kungörelse föreskrivna beredskapsmönstringen för år 1944 av svenska barn, som äro födda år 1929, ha vidtagits av commissionen. Den genom ovannämnda kungörelser möjliggjorda aktualiseringen av de på grundval av beredskapsmönstringen upprättade registren pågår f. n. hos länsarbetsnämnderna.

Jordbrukets arbetsblockorganisation är f. n. reglerad dels genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 18 juli 1942 angående organisation av arbetsblock inom jordbruket (nr 639), dels genom Kungl. Maj:ts instruktioner den 5 februari 1943 för riksblockmyndigheten (nr 53) och för länsblockmyndigheterna (nr 54). I arbetsmarknadscommissionens redogörelse för verksamheten 1942 lämnades en översikt över blockorganisationens uppbyggnad samt för de inom arbetsblocken upprättade mobiliseringsplanerna (s. 80—81). Den under 1943 fortsatta planeringen har huvudsakligen bestått i anskaffande av ytterligare reservarbetskraft samt komplettering och revidering i övrigt av mobiliseringsplanerna. Utbildningen av reservmaskinskötare har fortgått under ledning av hushållningssällskap och länsblockmyndigheter. Under 1943 utbildades sålunda över 3 600 personer, varför totala antalet utbildade reservmaskinskötare nu uppgår till över 5 700. Därjämte har reservarbetskraft utbildats i handmjölkning. Samtliga utbildade äro uppförda i länsarbetsnämndernas beredskapsregister. — Riksblockmyndigheten har iordningställt en blankett för växtodlingsplan, som i första hand är avsedd att användas av

krigstjänstskyldiga blockmedlemmar. Vid inkallelse av blockmedlem kan denne överlämna växtodlingsplanen till blockledaren, vilken tack vare uppgifterna i planen kan organisera driften inom blocket.

Inkallelserna till militärtjänst under eftersommaren 1943 medförde ett visst behov av att arbetsblocken trädde i funktion. Enär tidigare av livsmedelskommissionen och arbetsmarknadskommissionen samt riksblockmyndigheten framlagt förslag till arbetsblocklag, innefattande bl. a. bestämmelser om arbetsblockens verksamhet under ett verkställighetsskede, då icke slutgiltigt behandlats, fanns endast möjlighet att utnyttja blockorganisationen på *frivillighetens väg*. För att underlätta detta utfärdades den 16 juli 1943 en kungl. kungörelse om förskott av statsmedel i vissa fall i samband med arbetsblockverksamheten inom jordbruket (nr 626). Enligt kungörelsen kan blockmedlem eller annan, som efter anvisning av blockfunktionär ställt arbetskraft, dragare eller maskinell utrustning till förfogande för medlem av arbetsblockorganisationen, erhålla ersättning härför genom förskott av statsmedel, om särskilda omständigheter föranleda detta. För belopp, som sålunda lämnats i förskott, inträder statsverket i mottagarens rätt gentemot den ersättningskyldige. Befrielse från skyldighet att till statsverket återbetala förskjutna medel kan medgivas av riksblockmyndigheten, när synnerliga skäl tala därför. Anvisningar om kungörelsens tillämpning ha utfärdats av riksblockmyndigheten. Förskott av statsmedel har visserligen behövt utbetalas endast i ett fåtal fall, men kungörelsen har genom sin blotta existens i mycket hög grad underlättat den frivilliga samverkan inom blocken.

F. Hjälpverksamheten för arbetslösa.

I fråga om principerna för hjälpverksamhetens bedrivande ha inga ändringar vidtagits under året. Det system för statsbidrag till den kommunala hjälpverksamheten, som av Kungl. Maj:t godkändes den 6 december 1940, har

Tab. 9. Antal hjälpsökande arbetslösa åren 1934—1943 i procent av motsvarande antal närmast föregående år.

Månad	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
Januari	95·0	54·5	65·7	54·6	65·7	132·9	53·1	196·2	82·8	39·6
Februari	91·4	54·0	64·7	53·8	71·2	130·4	52·3	229·8	72·1	38·0
Mars	85·9	52·1	63·6	52·2	72·3	135·8	52·6	235·2	65·5	38·8
April	82·3	51·6	62·1	47·7	76·1	147·0	39·7	309·5	50·8	46·4
Maj	74·4	52·6	56·5	45·8	87·1	127·6	44·7	313·6	40·5	62·1
Juni	68·5	51·3	50·6	44·2	104·0	105·1	55·5	297·9	38·4	66·2
Juli	62·1	49·4	50·5	45·6	102·6	91·8	85·6	205·1	42·9	65·7
Augusti	57·6	50·2	49·8	46·1	104·3	87·2	119·0	144·7	44·4	66·3
September	52·1	52·2	50·7	46·8	110·6	87·8	128·9	108·5	48·3	71·7
Oktober	51·5	55·5	52·5	50·2	112·6	87·2	132·3	78·2	50·6	85·2
November	53·9	58·9	53·1	56·3	116·6	82·7	132·0	71·9	45·1	111·9
December	54·3	62·4	53·2	60·9	125·8	63·3	157·1	83·4	43·9	135·9
Medeltal	70·0	53·6	57·8	51·2	88·9	108·4	76·1	166·2	55·4	57·5

försöksvis tillämpats även under 1943. I det följande redogöres för hjälpverksamhetens omfattning och utformning.

Hjälpsökandeklienteletets omfattning och sammansättning.

Uppgifter om antalet hjälpsökande arbetslösa vid slutet av varje månad under åren 1934—1943 ingå i de sammanfattande uppgifter om arbetsmarknaden, som lämnas i tab 2 (s. 9). I tab. 9 har vidare antalet hjälpsökande under ifrågavarande tid angivits i procent av motsvarande antal samma månad föregående år. Av tabellerna framgår, att antalet hjälpsökande arbetslösa under större delen av 1943 var avsevärt lägre än under motsvarande tid föregående år. Vid jämförelser tillbaka i tiden bör beaktas, att den kraftiga tillväxten av medlemsantalet i de erkända arbetslöshetskassorna under de senaste åren (jfr s. 16) inverkat på hjälpsökandesiffrorna. Den säsongmässiga ökningen i hjälpsökandefrekvensen under årets första månader uteblev nästan helt, och för nästan samtliga månader t. o. m. oktober noterades de lägsta siffror som

Tab. 12. Antal hjälpsökande arbetslösa inom olika län åren 1934—1943.
Årsmedeltal.

L ä n	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
Stockholms stad.....	10 643	5 081	3 436	2 053	1 323	986	1 903	4 131	2 313	1 424
Stockholms	4 411	2 216	1 132	416	187	153	277	1 227	569	168
Uppsala	1 874	1 041	470	265	282	227	137	230	120	56
Södermanlands	1 891	625	273	160	157	109	158	350	70	10
Östergötlands	3 563	1 348	774	524	466	362	260	534	337	91
Jönköpings.....	2 160	1 106	628	295	219	218	183	309	152	65
Kronobergs	2 022	962	452	164	142	187	110	133	43	15
Kalmar	3 815	2 115	1 080	420	410	399	276	502	198	76
Gotlands	410	153	129	102	100	71	29	70	49	38
Blekinge	4 944	3 195	1 612	814	637	794	323	303	142	91
Kristianstads	2 117	889	342	132	107	104	55	87	43	22
Malmö stad.....	2 707	1 375	1 189	862	779	562	957	1 331	755	339
Malmöhus i övrigt....	5 185	2 616	1 713	1 248	1 096	661	498	767	494	251
Hallands.....	1 454	882	574	409	371	253	159	260	143	36
Göteborgs stad	6 787	3 746	2 399	1 283	1 186	1 047	2 630	4 574	2 398	1 206
Göteborgs och Bohus i övrigt	7 208	5 019	3 332	2 022	1 724	1 541	1 736	2 353	2 001	1 298
Älvsborgs	2 724	1 435	765	427	279	231	207	276	114	50
Skaraborgs	1 866	959	455	203	196	82	32	83	40	29
Värmlands	6 579	3 836	1 669	513	515	1 121	309	325	214	182
Örebro	3 919	1 898	887	329	199	168	210	200	92	128
Västmanlands	2 201	653	174	57	46	44	51	80	19	1
Kopparbergs	5 989	2 904	1 195	274	121	154	105	66	31	16
Gävleborgs	6 764	3 984	1 874	747	554	742	336	499	167	79
Västernorrlands	11 486	7 037	5 072	2 809	3 266	3 954	1 927	2 685	1 484	1 271
Jämtlands	2 405	1 086	307	30	25	212	43	65	13	1
Västerbottens	3 692	1 872	897	299	345	637	191	332	85	26
Norrbottens.....	5 986	3 550	2 773	1 359	1 457	2 537	265	447	220	112
Hela riket	114 802	61 581	35 601	18 213	16 189	17 556	13 367	22 219	12 306	7 081
Städer	41 307	22 610	15 893	10 272	8 643	6 887	8 704	15 020	8 131	4 325
Landsbygd	73 495	38 971	19 708	7 941	7 546	10 669	4 663	7 199	4 175	2 756

förekommit sedan hjälpsökandestatistikens tilikomst (1922). Årsminimum, som de båda närmast föregående åren inträffat i oktober, noterades emellertid redan i augusti och därefter skedde en oavbruten försämring i jämförelse med 1942 års hjälpsökandefrekvens, vilken från och med november överträffades.

Antalet kommuner, som rapporterade arbetslöshet, redovisas i *tab. 10*. Det var med undantag av november och december lägre än under föregående år. Minimum noterades för juli med endast 133 rapporterande kommuner. Vid 1943 års utgång rapporterade 188 av rikets 2 520 kommuner arbetslöshet. Folkmängden i de rapporterande kommunerna uppgick dock till 45,4 procent av folk­mängden i hela riket. I 150 kommuner (80,6 procent av rapportkommunerna) var antalet hjälpsökande mindre än 1 procent av folk­mängden, i 13 kommuner 1—2 procent, i 9 kommuner 2—3 procent och i 14 kommuner mer än 3 procent. Kommuner med en arbetslöshet av 4 procent och däröver voro Näsinge och Svenneby i Göteborgs och Bohus län samt Bjärträ, Nätra och Timrå i Västernorrlands län. Timrå uppvisade den högsta siffran, 8,1 procent.

Tab. 13. Antal hjälpsökande arbetslösa på 1 000 invånare inom olika län åren 1934—1943. Årsmedeltal.

Län	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
Stockholms stad.....	20.4	9.7	6.4	3.8	2.4	1.7	3.3	7.0	3.9	2.3
Stockholms	16.3	8.2	4.2	1.5	0.7	0.5	1.0	4.3	2.0	0.6
Uppsala	13.5	7.5	3.4	1.9	2.0	1.6	1.0	1.7	0.9	0.4
Södermanlands.....	10.1	3.3	1.4	0.8	0.8	0.6	0.8	1.8	0.4	0.1
Östergötlands	11.4	4.3	2.5	1.7	1.5	1.2	0.8	1.7	1.1	0.3
Jönköpings	9.2	4.7	2.7	1.2	0.9	0.9	0.8	1.3	0.6	0.3
Kronobergs	13.0	6.2	2.9	1.1	0.9	1.2	0.7	0.9	0.3	0.1
Kalmar.....	16.4	9.1	4.7	1.8	1.8	1.7	1.2	2.2	0.9	0.3
Gotlands.....	7.1	2.6	2.2	1.8	1.7	1.2	0.5	1.2	0.8	0.6
Blekinge	33.8	21.9	11.0	5.6	4.4	5.5	2.2	2.1	1.0	0.6
Kristianstads	8.5	3.6	1.4	0.5	0.4	0.4	0.2	0.4	0.2	0.1
Malmö stad.....	20.5	9.9	8.4	6.0	5.3	3.7	6.2	8.6	4.8	2.1
Malmöhus i övrigt....	13.5	6.9	4.5	3.3	2.9	1.8	1.3	2.1	1.3	0.7
Hallands	9.6	5.8	3.8	2.7	2.4	1.7	1.0	1.7	0.9	0.2
Göteborgs stad	26.9	14.7	9.3	4.9	4.4	3.8	9.4	16.3	8.5	4.2
Göteborgs och Bohus i övrigt	33.9	23.6	15.8	9.6	8.3	7.5	8.5	11.5	9.8	6.4
Älvsborgs	8.6	4.5	2.4	1.3	0.9	0.7	0.6	0.8	0.3	0.2
Skaraborgs.....	7.7	4.0	1.9	0.8	0.8	0.3	0.1	0.3	0.2	0.1
Värmlands	24.1	14.0	6.1	1.9	1.9	4.2	1.2	1.2	0.8	0.7
Örebro	17.9	8.7	4.1	1.5	0.9	0.8	0.9	0.9	0.4	0.6
Västmanlands.....	13.6	4.0	1.1	0.3	0.3	0.3	0.3	0.5	0.1	0.0
Kopparbergs	23.9	11.6	4.8	1.1	0.5	0.6	0.4	0.3	0.1	0.1
Gävleborgs.....	24.1	14.2	6.7	2.7	2.0	2.7	1.2	1.8	0.6	0.3
Västernorrlands	40.8	24.9	18.0	10.0	11.7	14.2	7.0	9.7	5.4	4.6
Jämtlands	17.7	8.0	2.2	0.2	0.2	1.5	0.3	0.5	0.1	0.0
Västerbottens	17.5	8.8	4.2	1.4	1.6	2.9	0.9	1.5	0.4	0.1
Norrbottnens.....	29.3	17.2	13.4	6.5	6.9	12.0	1.2	2.1	1.0	0.5
Hela riket	18.5	9.9	5.7	2.9	2.6	2.8	2.1	3.5	1.9	1.1
Städer	19.9	10.7	7.4	4.7	3.9	3.0	3.7	6.3	3.3	1.7
Landsbygd	17.8	9.4	4.8	2.0	1.9	2.6	1.2	1.8	1.1	0.7

Tab. 14. De hjälpsökande arbetslösas fördelning på yrkesgrupper åren 1934—1943.
Årsmedeltal.¹

Yrkesgrupper	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
Antal										
Jordbruk och skogshushållning	17 786	6 587	1 739	514	891	2 121	355	410	209	112
Jordbruk	9 140	3 188	790	295	242	321	162	221	118	38
Skogshushållning	8 646	3 399	949	219	649	1 800	193	189	91	74
Industri och hantverk ..	48 830	28 110	17 684	9 347	8 348	8 283	8 239	14 835	8 341	4 599
Malmbrytningochmetallindustri.....	12 326	5 165	2 840	1 138	1 013	932	673	1 126	509	251
Jord- och stenindustri	10 612	6 958	3 845	1 841	1 338	1 481	1 458	2 147	1 780	1 146
Trävaruindustri	8 905	5 929	4 262	2 406	2 409	2 475	1 290	1 576	814	542
Byggnadsverksamhet	8 445	5 585	3 805	2 317	2 195	2 317	3 705	7 895	4 301	1 908
Övriga industrier....	8 542	4 473	2 932	1 646	1 393	1 078	1 113	2 091	937	752
Sjöfart och fiske	2 304	1 269	727	349	277	251	245	404	207	90
Handel, samfärdsel och allmän tjänst.....	9 342	5 490	3 599	2 265	1 796	1 506	1 970	3 709	2 122	1 363
Husligt arbete.....	210	45	53	37	27	25	35	80	45	21
Arbete, ej hänförligt till annan grupp.....	36 330	20 080	11 799	5 701	4 850	5 370	2 523	2 781	1 382	896
Summa	114 802	61 581	35 601	18 213	16 189	17 556	13 367	22 219	12 306	7 081
Procent										
Jordbruk och skogshushållning	15·5	10·7	4·9	2·8	5·5	12·1	2·7	1·8	1·7	1·6
Jordbruk	8·0	5·2	2·2	1·6	1·5	1·8	1·2	1·0	1·0	0·5
Skogshushållning	7·5	5·5	2·7	1·2	4·0	10·3	1·5	0·8	0·7	1·1
Industri och hantverk ..	42·5	45·6	49·7	51·3	51·6	47·2	61·6	66·8	67·8	64·9
Malmbrytningochmetallindustri.....	10·7	8·4	8·0	6·3	6·2	5·3	5·0	5·1	4·1	3·5
Jord- och stenindustri	9·2	11·3	10·8	10·1	8·3	8·4	10·9	9·7	14·5	16·2
Trävaruindustri	7·8	9·6	12·0	13·2	14·9	14·1	9·7	7·1	6·6	7·7
Byggnadsverksamhet	7·4	9·1	10·7	12·7	13·6	13·2	27·7	35·5	35·0	26·9
Övriga industrier ...	7·4	7·2	8·2	9·0	8·6	6·2	8·3	9·4	7·6	10·6
Sjöfart och fiske	2·0	2·1	2·0	1·9	1·7	1·4	1·8	1·8	1·7	1·3
Handel, samfärdsel och allmän tjänst.....	8·1	8·9	10·1	12·5	11·1	8·6	14·7	16·7	17·2	19·2
Husligt arbete.....	0·2	0·1	0·2	0·2	0·2	0·1	0·3	0·4	0·4	0·3
Arbete, ej hänförligt till till annan grupp	31·7	32·6	33·1	31·3	29·9	30·6	18·9	12·5	11·2	12·7
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

¹ För tiden ³¹/₃ 1938—³⁰/₆ 1940 ha i statliga och kommunala beredskapsarbeten sysselsatta arbetslösa, för vilka månatliga uppgifter om yrkesfördelningen icke föreligger under denna tid, fördelats på yrkesgrupper med ledning av vissa specialundersökningar.

De hjälpsökandes fördelning på geografiska områden var i stort sett densamma som under de tre närmast föregående åren. Av tab. 11 framgår, att ³/₄ av samtliga hjälpsökande voro hemmahörande i storstäderna samt Göteborgs och Bohus och Västernorrlands läns landsbygd. I medeltal rappor-

terades där under 1943 5 263 hjälpsökande arbetslösa mot 8 451 under föregående år.

Av samtliga hjälpsökande voro under år 1943 61,1 procent hemmahörande i städer, därav 41,9 procent i storstäder, och 38,9 procent på landsbygden.

Ytterligare uppgifter om arbetslöshetens geografiska fördelning lämnas i *tab. 12*, vari redovisas medelantalet hjälpsökande i varje län under åren 1934—1943, och i *tab. 13*, vari nämnda årsmedeltal satts i relation till hela folkmängden i respektive län. Under 1943 var för första gången under tioårsperioden det absoluta antalet hjälpsökande högst i Stockholms stad. Därefter följde Göteborgs och Bohus län utom Göteborgs stad, Västernorrlands län samt Göteborgs stad i nu nämnd ordning. Två län, Västmanlands och Jämtlands, hade i medeltal endast en hjälpsökande arbetslös under året. I förhållande till folkmängden var arbetslösheten liksom föregående år störst i Göteborgs och Bohus län i övrigt och därefter i Västernorrlands län. Samtliga län utom Örebro län uppvisade lägre arbetslöshetssiffror under 1943 än 1942 och i detta län hade endast en obetydlig ökning ägt rum. Det mot slutet av året försämrade arbetsmarknadsläget i Västernorrlands län medförde, att vid december månads utgång mer än $\frac{1}{4}$ av samtliga hjälpsökande kommo på detta län.

I *bilaga 1* lämnas uppgifter om arbetslöshetsförhållandena i samtliga kommuner, som rapporterade arbetslöshet den 31 december åren 1942 och 1943.

I *tab. 14* meddelas uppgifter om de arbetslösas fördelning på yrkesgrupper åren 1934—1943. Av tabellen framgår, att nämnvärd förskjutning i yrkesfördelningen sedan föregående år inträffat endast i fråga om byggnadsverksamhet, vars relativa andel i klientelet minskade från 35,0 till 26,9 procent. Av de hjälpsökande tillhörde 62,3 procent yrkesgrupperna byggnadsverksamhet, jord- och stenindustri samt handel, samfärdsel och allmän tjänst.

Tab. 15. De hjälpsökande arbetslösas fördelning på åldersgrupper vid vissa tidpunkter åren 1933—1943.

Tidpunkt	A n t a l				P r o c e n t			
	16—25 år	26—50 år	över 50 år	Summa ¹	16—25 år	26—50 år	över 50 år	Summa
³⁰ / ₁₁ 1933	57 412	90 396	22 395	170 203	33·7	53·1	13·2	100·0
³¹ / ₁₀ 1934	26 114	46 023	12 373	84 510	30·9	54·5	14·6	100·0
³¹ / ₇ 1935	10 055	22 811	7 466	40 332	24·9	56·6	18·5	100·0
³¹ / ₇ 1936	3 899	11 449	4 582	19 930	19·6	57·4	23·0	100·0
³¹ / ₈ 1937	1 031	4 911	2 858	8 800	11·7	55·8	32·5	100·0
³⁰ / ₁₁ 1939	1 799	8 064	3 526	13 389	13·5	60·2	26·3	100·0
³¹ / ₇ 1940	408	4 445	3 049	7 902	5·2	56·2	38·6	100·0
³¹ / ₁₂ 1940	2 470	14 186	6 813	23 469	10·5	60·5	29·0	100·0
³¹ / ₇ 1941	1 167	9 225	5 813	16 205	7·2	56·9	35·9	100·0
³¹ / ₁₂ 1941	1 438	10 459	7 686	19 583	7·3	53·4	39·3	100·0
³¹ / ₇ 1942	225	2 974	3 760	6 959	3·2	42·7	54·1	100·0
³¹ / ₁₂ 1942	412	3 885	4 295	8 592	4·8	45·2	50·0	100·0
³¹ / ₇ 1943	123	1 498	2 950	4 571	2·7	32·8	64·5	100·0
³¹ / ₁₂ 1943	659	5 686	5 331	11 676	5·6	48·7	45·7	100·0

¹ För åren 1933—1939 överensstämmer icke summasiffrorna med hela antalet hjälpsökande, då åldersuppgifter saknas för ett mindre antal hjälpsökande vid resp. tidpunkter.

Inom samtliga yrkesgrupper var antalet arbetslösa lägre än under föregående år.

En fullständig fördelning på län och yrkesgrupper av den 31 december anmälda hjälpsökande är intagen i *bilaga 2*. De yrkesgrupper, som vid utgången av 1943 uppvisade ett mera betydande antal arbetslösa, voro byggnadsverksamhet (3 247), diversearbete (1 478), pappersindustri (1 391), jord- och stenindustri (1 206), landtransport (1 161), träindustri (1 039) samt kontors-, affärs- och lagerarbete (534).

I *tab. 15* meddelas uppgifter om arbetslöshetsklienteletets ålderssammansättning vid vissa tidpunkter. Av tabellen framgår, att klientelet under 1943 i genomsnitt var äldre än vid någon tidpunkt tidigare. Den 31 juli voro sålunda icke mindre än 64,5 procent av de hjälpsökande över 50 år, och antalet ungdomsarbetslösa (16—25 år) uppgick endast till 2,7 procent. Vid utgången av året hade dock en avsevärd förnygring av klientelet ägt rum, och antalet personer som fyllt 50 år uppgick den 31 december till 45,7 procent, samtidigt som de ungdomsarbetslösa ökat till 5,6 procent.

Kvinnorna utgjorde liksom under tidigare år endast en ringa del av de

Tab. 16. Kostnaderna för under åren 1941—1943 kontraherade eller i annan ordning till utförande i arbetsmarknadskommissionens regi antagna statliga beredskapsarbeten fördelade länsvis. Kronor.

L ä n	Kontraktssummor			Ersätningar från uppdragsgivare		
	1941	1942	1943	1941	1942	1943
Stockholms stad	1 441 000	—	—	216 150	—	—
Stockholms	7 283 800	362 200	83 500	727 640	135 310	11 400
Uppsala	1 020 000	—	—	153 000	—	—
Södermanlands	2 470 700	—	—	370 605	—	—
Östergötlands	—	—	—	—	—	—
Jönköpings	129 100	880 000	—	16 700	—	—
Kronobergs	20 000	471 200	19 000	—	70 680	1 900
Kalmar	—	—	—	—	—	—
Gotlands	—	—	—	—	—	—
Blekinge	62 500	—	—	12 500	—	—
Kristianstads	708 700	—	—	141 740	—	—
Malmö stad	—	—	—	—	—	—
Malmöhus i övrigt	—	755 000	—	—	82 150	—
Hallands	—	36 000	—	—	8 000	—
Göteborgs stad	—	—	—	—	—	—
Göteb. o. Bohus i övrigt	39 000	—	—	2 200	—	—
Älvsborgs	1 905 500	—	175 800	181 650	—	26 370
Skaraborgs	—	—	—	—	—	—
Värmlands	—	—	—	—	—	—
Örebro	321 000	—	—	48 150	—	—
Västmanlands	—	—	—	—	—	—
Kopparbergs	—	—	—	—	—	—
Gävleborgs	—	—	—	—	—	—
Västernorrlands	2 478 700	—	—	126 170	—	—
Jämtlands	—	—	—	—	—	—
Västerbottens	—	—	—	—	—	—
Norrbottnens	—	—	—	—	—	—
Summa	17 880 000	2 504 400	278 300	1 996 505	296 140	39 670

hjälpökande arbetslösa. Under 1943 voro i genomsnitt 105 av samtliga hjälpökande kvinnor; vid årets utgång voro 98 (0,8 procent) kvinnor anmälda.

Alltifrån den 1 juli 1934 gälla i vissa avseenden särskilda bestämmelser rörande i vistelsekommun *icke hemortsberättigade* hjälpökande arbetslösa. Antalet sådana hos arbetslöshetskommittéerna anmälda arbetslösa har under de gångna åren städse varit ringa. Vid 1943 års utgång voro 156 eller 1,3 procent av samtliga hjälpökande icke hemortsberättigade i den kommun, där de erhållit eller sökt arbetslöshetshjälp.

Arbetslinjen.

Statliga arbeten i arbetsmarknadskommissionens regi. De arbeten, som kommissionen under år 1943 åtagit sig att utföra, ha samtliga varit egentliga försvarsarbeten eller eljest av betydelse för försvaret och folkförsörjningen. Uppgifter rörande försvarsarbeten ingå ej i det följande annat än i fråga om antalet sysselsatta arbetare och medeldagsförtjänster. En fullständig förteckning över andra arbeten, som kommissionen under år 1943 åtagit sig, återfinnes i *bilaga 3*. Kostnaderna för under åren 1941—1943 kontraherade eller i annan ordning till utförande i arbetsmarknadskommissionens regi antagna statliga beredskapsarbeten belysas i *tab. 16*. En förteckning över under år 1943 avslutade arbeten — andra än försvarsarbeten — lämnas i *bilaga 4*.

Antalet arbetslösa sysselsatta vid arbeten i kommissionens regi under åren 1934—1943 framgår av *tab. 17*. Under 1943 sysselsattes i genomsnitt 1 444 arbetslösa, varav 50,9 procent voro hänvisade från städer. Av hela antalet sysselsatta arbetslösa voro 70,8 procent försörjningspliktiga.

Tab. 17. Antal arbetslösa sysselsatta vid arbeten i arbetsmarknadskommissionens regi¹ åren 1934—1943.

Årsmedeltal	Hänvisade från			Därav från städer %	1943	Hänvisade från			Därav från städer %
	städer	landsbygd	hela riket			städer	landsbygd	hela riket	
1934	4 700	17 984	22 684	20·7	Januari.....	821	760	1 581	51·9
1935	5 097	11 669	16 766	30·4	Februari....	1 145	782	1 927	59·4
					Mars.....	991	730	1 721	57·6
1936	3 124	5 944	9 068	34·5	April.....	828	582	1 410	58·7
1937	1 896	2 316	4 212	45·0	Maj.....	715	539	1 254	57·0
1938	956	995	1 951	49·0	Juni.....	682	670	1 352	50·4
1939	517	994	1 511	34·2	Juli.....	616	715	1 331	46·3
1940	543	620	1 163	46·7	Augusti....	564	800	1 364	41·3
1941	1 519	1 281	2 800	54·3	September..	521	844	1 365	38·2
					Oktober....	607	761	1 368	44·4
1942	1 018	1 177	2 195	46·4	November..	671	762	1 433	46·8
1943	735	709	1 444	50·9	December....	652	567	1 219	53·5

¹ Omfattar t. o. m. juni 1940 statliga reserverbeten (inklusive statliga arkivarbeten) samt därefter statliga beredskapsarbeten i kommissionens regi och statliga arkivarbeten samt fr. o. m. april 1942 även musikerhjälp.

Enligt en undersökning avseende slutet av september 1943 voro av de vid kommissionens beredskapsarbeten sysselsatta hänvisade arbetslösa 42,4 procent sysselsatta inom hänvisningslänet mot 44,4 procent vid samma tid föregående år. Av arbetarna kunde 19,3 procent utnyttja sin ordinarie bostad (dagkolonister), 80,1 procent bodde i av kommissionen tillhandahållna förläggningar och 0,6 procent i genom egen försorg anskaffad, tillfällig bostad.

Vid statliga beredskapsarbeten sysselsatta beredskapsarbetare åtnjuta vissa sociala förmåner, såsom fri resa till och, under vissa förutsättningar, från arbetsplatsen, ersättning med 2 kronor per dag för sjukdagar m. m. De arbetare, som utnyttja av kommissionen tillhandahållna bostad, erlägga härför en avgift av 50 öre per dygn. I denna avgift ingår även ersättning för värme, lyse, sängutrustning med lakan samt vissa kokkärl. Arbetarna svara själva för den dagliga städningen, men skurning av golv m. m. verkställdes på kommissionens bekostnad två gånger i månaden. Samtliga dessa förmåner utgå vid statliga beredskapsarbeten, oavsett i vilken myndighets regi arbetena bedrivs.

Kostnaderna per dagsverke för statliga beredskapsarbeten i kommissionens regi (exklusive försvarsarbetena) under åren 1942 och 1943 framgå av följande sammanställning.

	1942		1943	
	Kronor	%	Kronor	%
Arbetskostnad	21: 18	87·7	19: 69	86·6
Administration	2: 29	9·5	1: 92	8·5
Sociala kostnader	0: 68	2·8	1: 12	4·9
Summa	24: 15	100·0	22: 73	100·0
därav kontant utbetalade arbetslöner	13: 52	56·0	12: 84	56·5

Medeldagsförtjänsterna för vid statliga beredskapsarbeten i kommissionens regi sysselsatta hänvisade arbetslösa under åren 1941—1943 framgå av tab. 18. Förtjänsterna, som äro beräknade per 8-timmars dagsverke, in-

Tab. 18. Medeldagsförtjänster vid statliga beredskapsarbeten i arbetsmarknadskommissionens regi åren 1941—1943. Kronor per 8-timmars dagsverke.

M å n a d	Vägarbeten			Andra arbeten ¹			Samtliga arbeten		
	1941	1942	1943	1941	1942	1943	1941	1942	1943
Januari	9: 76	11: 76	12: 32	14: 08	14: 48	17: 20	11: 36	12: 88	15: 76
Februari	9: 68	11: 52	12: 08	14: 88	14: 96	17: 28	11: 36	12: 80	15: 92
Mars	10: 08	11: 68	11: 92	15: 84	15: 28	16: 88	11: 52	13: 04	14: 88
April	10: 48	14: 40	12: 24	15: 12	15: 44	17: 76	11: 52	15: 04	14: 64
Maj	10: 72	13: 60	12: 32	14: 64	16: 24	17: 68	11: 68	15: 28	14: 24
Juni	11: 12	14: 16	13: 20	14: 66	16: 72	18: 88	12: 24	15: 92	15: 20
Juli	11: 60	14: 40	13: 04	15: 68	18: 00	18: 72	13: 12	16: 88	15: 52
Augusti	11: 92	14: 00	13: 60	15: 60	17: 84	18: 32	13: 86	16: 64	15: 92
September	12: 40	14: 00	13: 12	15: 92	17: 76	18: 56	14: 16	16: 40	15: 84
Oktober	13: 12	12: 96	12: 88	15: 84	17: 60	19: 12	14: 56	15: 68	15: 92
November	13: 84	13: 28	12: 32	14: 64	17: 44	18: 24	14: 32	15: 84	15: 20
December	13: 04	12: 96	12: 48	15: 12	18: 40	19: 28	14: 08	16: 64	15: 12

¹ Farleds-, flygfälts-, försvarsarbeten m. m.

kludera indextillägg och semesterersättning samt i förekommande fall (försvarsarbeten) övertidsersättning. Arbetarnas dagsförtjänster kunna emellertid väsentligt avvika från angivna tal; särskilt är detta fallet under vintern, då arbetstiden är något avkortad. Det bör observeras, att de i kommissionens regi utförda arbetena i största utsträckning bedrivs på ackord och att de angivna dagsinkomsterna, inkludera utbetalda ackordsöverskott. Vid bedömning av de i denna och andra tabeller angivna medeldagsförtjänsterna för olika grupper av arbeten torde även beaktas, att variationer i grundpenningen för tidlönsarbete föreligga mellan olika orter och tidsperioder, ävensom att omfattningen av ackordsarbetet varierar.

Antalet under år 1943 utgjorda dagsverken uppgick till 489 366 mot 545 836 under föregående år.

I antalet arbetslösa, sysselsatta vid arbeten i kommissionens regi, inräknas även de arbetslösa, tillhörande tekniska och merkantila m. fl. yrken, vilka sysselsättas vid de från och med 1934 i form av statligt reservarbete anordnade arkivarbetena. Från och med april 1942 ingå här i även arbetslösa musiker, som erhållit musikerhjälp. Antalet personer sysselsatta vid *statliga arkiv- och musikerarbeten* under åren 1934—1943 framgår av efterföljande sammanställning.

År	Antal sysselsatta (årsmedeltal)	Därav försörjnings- pliktiga
1934	224	123
1935	227	125
1936	109	69
1937	84	56
1938	105	65
1939	117	72
1940	131	78
1941	233	137
1942	292	175
1943	274	158

Förutom vid statliga arkivarbeten sysselsattes även arbetslösa vid *statskommunala arkivarbeten*. I genomsnitt voro under 1943 53 arbetslösa sysselsatta vid dylika arbeten.

Vid 1943 års utgång voro 300 svenska arbetslösa sysselsatta vid arkivarbeten, varav 50 vid statskommunala arkivarbeten.

För hjälpperioden oktober 1943—april 1944 ha ansökningar om musikerhjälp från 112 musikorganisationer handlagts, varav 109 bifallits; 106 av organisationerna ha utnyttjat det erhållna tillståndet. Till följd av bl. a. bristande tillgång på vissa slag av önskade instrumentalister ha några organisationers ansökningar ej kunnat beaktas.

Musikorganisationer, som bedrivit denna form av arbetslöshetshjälp, ha varit verksamma inom 36 städer och 28 landskommuner och köpingar. Hos dessa organisationer ha under perioden intill den 1 januari 1944 sysselsatts 97 svenska musiker, förutom ett antal danskar och norrmän. Av de musiker-

hjälpna voro de flesta hemmahörande i Stockholm och Göteborg, respektive 44 och 15. Flertalet (41) trakterade violin; närmast i ordningen kom violoncell (24), klarinett (13), piano (8) och kontrabas (7). Samtliga utövade aktiv musik såsom orkestermedlemmar, instruktörer eller dirigenter; praktiskt taget samtliga sysselsattes dessutom med att meddela undervisning åt orkestermedlemmar och skolungdom på de orter, där de placerats, och många utnyttjades för notskrivning.

Avlöningen vid arkivarbetena utgick tidigare helt enligt reservarbetslönesystemet. Från och med den 1 juli 1941 utgår avlöningen i form av en för olika orter varierande veckolön, vars storlek bestämmes med hänsyn till den ortsgrupp, vartill orten hänföres.

Den inom respektive ortsgrupp gällande veckolönen för arbetslösa, som sysselsätts vid arkivarbeten eller erhålla musikerhjälp, har sedan den 18 oktober 1942 utgått inom resp. ortsgupper med följande belopp per vecka.¹

Ortsgrupp	Kronor	Ortsgrupp	Kronor
A	45: 15	F	59: 15
B	47: 95	G	65: 45
C	50: 40	H	71: 40
D	54: 40	I	74: 90
E	55: 30		

Arkivarbetare, som hänvisats till arbetsplatser utom hemorten (interlokalt hänvisad) och som är familjeförsörjare, är berättigad att under vistelse på arbetsplatsen behålla den för hans hemort fastställda arbetslönen, varjämte den hemmavarande familjen efter behovsprövning kan tillerkännas hyreshjälp.

Statliga beredskapsarbeten i annan myndighets än kommissionens regi. Statliga beredskapsarbeten bedrevos under 1943, förutom i kommissionens, endast i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi. Kostnaderna för under åren

Tab. 19. Kostnaderna för under åren 1941—1943 kontraherade eller i annan ordning till utförande i annan myndighets än arbetsmarknadskommissionens regi antagna statliga beredskapsarbeten.

L ä n	Kontraktssummor			Ersättningar från uppdragsgivare		
	1941	1942	1943	1941	1942	1943
Stockholms stad	50 000	—	—	—	—	—
Stockholms	153 000	—	—	—	—	—
Göteborgs och Bohus....	7 104 500	3 482 200	3 407 900	922 460	1 182 000	101 680
Älvsborgs	224 700	50 300	800 000	44 940	—	160 000
Värmlands	—	145 000	550 000	—	—	—
Gävleborgs	1 036 000	—	—	142 150	—	—
Västernorrlands	5 474 900	3 407 200	1 487 900	1 164 935	840 290	182 180
Jämtlands	146 200	—	—	51 170	—	—
Norrbottnens	—	134 000	81 000	—	26 800	24 300
Summa	14 189 300	7 218 700	6 326 800	2 325 655	2 049 090	468 160

¹ Statens arbetsmarknadskommission har den 17 februari 1944 hos Kungl. Maj:t framlagt förslag till viss omläggning av lönesystemet vid arkivarbeten.

Tab. 20. Antal arbetslösa sysselsatta vid statliga beredskapsarbeten i annan myndighets än arbetsmarknadskommissionens regi åren 1940—1943.

Månad	Hela antalet sysselsatta arbetslösa				D ä r a v f r å n							
					Göteborgs och Bohus län (utom Göteborgs stad)				Västernorrlands län			
	1940	1941	1942	1943	1940	1941	1942	1943	1940	1941	1942	1943
Januari	971	840	1 283	971	308	452	715	349	445	313	441	528
Februari	766	870	1 524	1 097	293	456	723	369	321	299	599	628
Mars	647	1 101	1 589	1 355	268	548	682	414	253	422	602	643
April	638	1 380	1 443	1 300	304	671	683	437	255	502	500	554
Maj	926	1 822	1 061	1 268	419	879	388	482	429	634	368	533
Juni	1 011	2 303	945	1 131	440	1 018	351	447	491	823	288	437
Juli	1 084	2 302	937	998	498	1 081	373	420	507	731	290	356
Augusti	1 051	2 023	874	884	534	1 055	374	366	443	514	264	314
September	1 059	1 719	853	853	607	898	383	330	385	420	265	352
Oktober	995	1 289	831	863	588	718	383	307	345	279	256	393
November	856	1 190	744	982	506	693	379	325	297	288	225	538
December	773	1 104	802	1 088	452	655	365	316	260	305	292	644
Årsmedeltal	898	1 495	1 074	1 066	435	760	488	380	369	461	366	493

1941—1943 kontraherade eller i annan ordning till utförande i annan myndighets än arbetsmarknadskommissionens regi antagna statliga beredskapsarbeten framgå av *tab. 19*. En fullständig förteckning över de arbeten, som under år 1943 antagits till utförande i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi, återfinnes i bilaga 3. I *bilaga 5* meddelas vissa uppgifter om under 1943 avslutade statliga beredskapsarbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi.

I *tab. 20* meddelas uppgifter om antalet under åren 1940—1943 vid statliga beredskapsarbeten i annan myndighets än kommissionens regi sysselsat-

Tab. 21. Medeldagsförtjänster vid statliga beredskapsarbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi juli 1940—december 1943. Kronor per 8-timmars dagsverke.

Månad	1940	1941	1942	1943
Januari	—	10: 24	11: 76	13: 06
Februari	—	10: 55	12: 28	13: 66
Mars	—	10: 84	12: 51	14: 41
April	—	11: 28	12: 99	14: 42
Maj	—	11: 80	13: 54	14: 44
Juni	—	12: 25	13: 25	14: 34
Juli	10: 91	12: 24	13: 30	14: 39
Augusti	11: 14	12: 10	13: 65	14: 43
September	11: 17	12: 60	13: 54	14: 77
Oktober	10: 71	12: 31	13: 85	14: 86
November	10: 82	12: 37	13: 43	14: 71
December	10: 23	12: 57	13: 46	14: 26

ta hänvisade arbetslösa. Av tabellen framgår, att under år 1943 i medeltal 1 066 arbetslösa voro sysselsatta vid dessa arbeten. Av de sysselsatta voro i medeltal 873, eller 81,9 procent hemmahörande i Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län. Av samtliga sysselsatta voro 79,9 procent hänvisade från

Tab. 22. Antal arbetslösa sysselsatta vid statskommunala beredskapsarbeten åren 1940—1943.

Månad	1940	1941	1942	1943		
				Hänvisade från		Summa
				städer	landsbygd	
Januari	636	350	1 821	674	141	815
Februari.....	580	532	1 955	702	165	867
Mars	435	778	2 031	873	150	1 023
April	402	1 003	1 819	802	137	939
Maj	546	1 093	1 443	783	121	904
Juni.....	518	1 125	1 206	729	103	832
Juli	318	1 367	1 080	688	92	780
Augusti	318	1 297	1 017	674	62	736
September	255	1 235	1 040	657	72	729
Oktober	233	1 326	963	641	93	734
November	282	1 533	918	611	84	695
December	243	1 642	871	576	121	697
Årsmedeltal	397	1 107	1 347	701	112	813

landskommuner; 91,8 procent voro försörjningspliktiga. Vid september månads utgång kunde av samtliga sysselsatta 67,4 procent utnyttja sin ordinarie bostad (dagkolonister).

Medeldagsförtjänsterna (inklusive indextillägg och semesterersättning) för vid statliga beredskapsarbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi sysselsatta hänvisade arbetslösa under tiden juli 1940—december 1943 framgå av tab. 21.

Vid en jämförelse med motsvarande uppgifter för kommissionens arbeten bör observeras, att de i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi utförda arbetena närmast äro jämförbara med kommissionens vägarbeten och att arbets-

Tab. 23. Medeldagsförtjänster vid statskommunala beredskapsarbeten åren 1942 och 1943. Kronor per 8-timmars dagsverke.

Månad	Stockholm med förorter, Göteborg och Malmö		Övriga städer		Landsbygd		Hela riket	
	1942	1943	1942	1943	1942	1943	1942	1943
Januari.....	17: 02	20: 54	13: 54	15: 99	11: 20	12: 68	15: 04	18: 92
Februari	16: 38	18: 29	13: 64	14: 69	11: 06	13: 14	14: 74	16: 81
Mars	17: 06	20: 13	13: 11	15: 39	11: 30	13: 69	14: 75	18: 36
April	17: 33	20: 32	13: 67	17: 84	11: 61	13: 78	15: 33	19: 19
Maj	17: 23	19: 48	14: 41	15: 38	12: 29	13: 99	15: 71	18: 25
Juni	17: 68	20: 01	16: 64	17: 37	13: 53	13: 78	17: 01	19: 08
Juli	17: 37	20: 07	16: 04	17: 32	12: 57	14: 25	16: 70	19: 46
Augusti.....	18: 02	20: 31	15: 97	14: 84	12: 52	12: 07	17: 16	19: 24
September	19: 96	20: 13	16: 68	16: 64	12: 90	11: 61	18: 63	19: 37
Oktober	17: 58	20: 18	17: 14	16: 03	12: 57	12: 27	17: 19	19: 15
November	21: 42	21: 33	17: 78	14: 77	12: 55	13: 16	19: 84	20: 11
December.....	21: 04	22: 54	17: 92	18: 37	12: 44	12: 66	19: 62	21: 20

Tab. 24. Beräknade kostnader för under åren 1940—1943 beviljade statskommunala reservarbeten. Kronor.

Månad	1940		1941		1942		1943	
	Samtliga kostnader	därav för allmänna vägar	Samtliga kostnader	därav för allmänna vägar	Samtliga kostnader	därav för allmänna vägar	Samtliga kostnader	därav för allmänna vägar
Januari....	82 800	—	32 200	25 300	204 438	46 500	109 500	—
Februari ..	121 000	22 100	88 800	88 800	46 000	—	124 000	—
Mars	4 975	—	30 680	—	—	—	73 000	—
April	25 400	—	38 000	—	59 200	51 600	105 000	—
Maj	7 000	—	21 100	—	24 600	—	18 500	—
Juni	153 500	153 500	28 000	—	7 000	—	10 500	—
Juli	—	—	16 300	—	133 700	—	19 400	—
Augusti....	27 700	—	42 200	—	—	—	—	—
September .	7 365	—	14 700	—	—	—	4 800	—
Oktober ..	85 550	—	229 775	1 100	12 725	5 525	—	—
November .	83 200	19 500	15 000	—	4 100	—	26 106	20 906
December..	—	—	—	—	—	—	60 500	—
Summa	598 490	195 100	556 755	115 200	491 763	103 625	551 306	20 906

styrkorna i väsentligt större utsträckning bestå av folk från orten, s. k. dagkolonister. I fråga om sociala förmåner gäller detsamma som vid kommissionens arbeten (s. 54).

Statskommunala beredskapsarbeten. En förteckning över de beredskapsarbeten, som under 1943 beviljats för utförande i kommunal regi, återfinnes i *bilaga 6*. I *bilaga 7* meddelas vissa uppgifter om under 1943 avslutade statskommunala beredskapsarbeten.

Antalet vid statskommunala beredskapsarbeten sysselsatta arbetslösa under åren 1940—1943 framgår av *tab. 22*. Under år 1943 sysselsattes vid dessa arbeten i medeltal 813 arbetslösa. Av hela antalet sysselsatta voro 86,2 procent hänvisade från städer; 90,4 procent voro försörjningspliktiga. Antalet kommu-

Tab. 25. Antal arbetslösa sysselsatta vid statskommunala reservarbeten (inkl. statskommunala arkivarbeten) åren 1934—1943.

Årsmedeltal	Städer	Landsbygd	Hela riket	Därav i städer %	1943				
					Städer	Landsbygd	Hela riket	Därav i städer %	
1934	5 581	10 142	15 723	35·5	Januari	65	6	71	91·5
1935	3 859	5 716	9 575	40·3	Februari	82	5	87	94·3
					Mars	111	28	139	79·9
1936	2 188	2 403	4 591	47·7	April	115	13	128	89·8
1937	1 114	975	2 089	53·3	Maj	135	27	162	83·3
1938	663	645	1 308	50·7	Juni	144	30	174	82·8
					Juli	139	36	175	79·4
1939	414	426	840	49·3	Augusti.....	136	36	172	79·1
1940	106	114	220	48·2	September ..	122	39	161	75·8
1941	81	68	149	54·4	Oktober	113	39	152	74·3
					November ..	66	31	97	68·0
1942	143	34	177	80·8	December....	82	8	90	91·1
1943	109	25	134	81·3					

Tab. 26. Medeldagsförtjänster vid statskommunala reservarbeten åren 1941—1943.
Kronor per 8-timmars dagsverke.

Månad	Städer			Landsbygd			Hela riket		
	1941	1942	1943	1941	1942	1943 ¹	1941	1942	1943
Januari	8: 26	8: 15	8: 30	6: 23	7: 33	8: 78	7: 64	8: 09	8: 39
Februari	8: 23	8: 11	9: 26	6: 28	7: 17	9: 08	7: 47	7: 98	9: 22
Mars	8: 01	7: 90	9: 80	6: 64	7: 83	9: 48	7: 21	7: 87	9: 68
April	8: 02	8: 02	10: 31	6: 47	8: 03	9: 34	7: 46	8: 03	10: 04
Maj	8: 12	8: 95	10: 58	6: 87	8: 64	8: 50	7: 65	8: 85	10: 00
Juni	8: 17	9: 34	10: 30	7: 38	7: 55	8: 59	7: 71	8: 97	9: 81
Juli	7: 96	9: 05	10: 63	7: 48	8: 10	8: 66	7: 70	8: 81	10: 07
Augusti	7: 80	9: 38	10: 63	7: 58	8: 38	9: 36	7: 66	9: 05	10: 25
September	8: 28	10: 18	9: 74	7: 72	8: 65	9: 40	7: 95	9: 65	9: 63
Oktober	8: 74	9: 38	9: 84	7: 87	8: 11	9: 13	8: 27	8: 94	9: 59
November	9: 08	9: 94	9: 78	7: 55	8: 78	9: 40	8: 46	9: 45	9: 61
December	8: 34	9: 21	8: 69	7: 10	8: 59	9: 13	8: 18	8: 92	8: 93

ner, som under 1943 hade arbetslösa sysselsatta vid statskommunala beredskapsarbeten, uppgick i medeltal till 18, varav 9 städer och 9 landskommuner.

I tab. 25 redovisas medeldagsförtjänster per 8 timmars dagsverke för vid statskommunala beredskapsarbeten sysselsatta under varje månad åren 1942 och 1943. I densamma ha arbeten belägna i Stockholm med förorter, Göteborg och Malmö samt i övriga städer resp. på landsbygden redovisats var för sig.

*Statskommunala reservarbeten.*¹ Efter 1939 ha arbetslöshetskommittéerna endast i ringa utsträckning sökt statsbidrag till statskommunala reservarbeten. Dyliga arbeten anordnas numera endast för mindre konkurrensduglig arbetskraft. De beräknade kostnaderna för under åren 1940—1943 beviljade statskommunala reservarbeten framgå av tab. 24. I tabellen meddelas även uppgifter angående omfattningen av de statskommunala reservarbeten, som avsågo allmänna vägar.

Kostnaderna för andra under år 1943 beviljade statskommunala reservarbeten än sådana, som avse allmänna vägar, ha beräknats uppgå till 530 400

Tab. 27. Antal arbetslösa sysselsatta vid kommunala hjälparbeten utan statsbidrag åren 1934—1943.

Årsmedeltal	Städer	Landsbygd	Hela riket	1 9 4 3			
				Städer	Landsbygd	Hela riket	
1934	1 104	4 697	5 801	Januari	200	124	324
1935	913	2 529	3 442	Februari	329	145	474
				Mars	227	137	364
1936	1 023	1 384	2 407	April	217	140	357
1937	990	537	1 527	Maj	174	89	263
1938	928	590	1 518	Juni	109	78	187
1939	867	883	1 750	Juli	118	84	202
1940	691	371	1 062	Augusti	117	69	186
1941	792	524	1 306	September	87	71	158
				Oktober	68	75	143
1942	297	179	476	November	159	103	262
1943	167	108	275	December	190	186	376

¹ Statskommunala arkivarbeten se sid. 55.

Tab. 28. Arbetslinjens omfattning åren 1934—1943.

Månad	Antal sysselsatta									
	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
<i>Stalliga arbeten</i>										
Januari	18 598	19 190	11 348	7 818	2 806	2 894	2 285	2 995	3 880	2 552
Februari	20 667	19 232	11 088	7 862	3 004	3 134	1 963	3 402	4 473	3 024
Mars	21 826	19 392	10 171	6 740	2 856	2 884	1 640	3 454	4 154	3 076
April	21 935	17 345	9 140	5 659	2 282	2 489	1 366	4 223	3 469	2 710
Maj	23 029	18 878	10 578	4 147	2 709	2 903	1 458	5 326	3 528	2 522
Juni	25 488	20 398	10 453	3 510	2 565	3 418	1 497	6 610	3 414	2 483
Juli	26 756	18 215	9 299	3 027	2 416	3 267	1 727	6 438	3 310	2 329
Augusti	26 816	16 288	8 184	2 680	2 523	3 267	2 303	5 484	3 120	2 243
September	25 014	14 356	7 479	2 302	2 537	2 868	2 639	4 031	2 772	2 218
Oktober	23 639	13 320	7 001	2 139	2 647	2 865	2 775	3 424	2 533	2 231
November	20 045	13 181	7 424	2 444	2 635	2 664	2 862	3 228	2 326	2 415
December	18 401	11 389	6 648	2 212	2 386	2 180	2 218	2 929	2 252	2 307
<i>Statskommunala arbeten</i>										
Januari	13 879	12 221	6 417	3 047	1 727	1 699	1 047	472	1 981	886
Februari	16 199	12 662	6 209	3 132	1 828	2 055	878	635	2 096	954
Mars	17 277	12 851	5 865	3 005	2 089	2 271	648	878	2 185	1 162
April	17 277	11 780	5 631	2 775	2 318	2 084	540	1 121	1 987	1 067
Maj	18 165	10 843	5 655	2 242	2 253	1 974	742	1 240	1 623	1 066
Juni	18 477	10 168	4 940	2 017	2 216	1 833	732	1 294	1 452	1 006
Juli	17 075	9 132	4 223	1 643	1 951	1 535	515	1 570	1 319	955
Augusti	16 037	8 325	3 438	1 394	1 821	1 359	513	1 487	1 238	908
September	14 362	7 232	3 302	1 387	1 808	1 358	436	1 416	1 223	890
Oktober	14 187	6 626	3 181	1 449	1 832	1 220	459	1 478	1 137	886
November	13 005	6 845	3 090	1 476	1 654	1 279	503	1 689	1 078	792
December	12 739	6 207	3 134	1 507	1 385	1 070	394	1 784	966	787
<i>Kommunala arbeten</i>										
Januari	10 546	5 318	3 885	2 885	1 993	2 992	1 335	2 035	1 028	324
Februari	10 390	5 543	3 709	2 751	2 167	3 488	1 404	2 371	963	474
Mars	8 316	4 674	3 468	2 276	2 064	3 139	1 386	2 238	791	364
April	6 028	3 455	2 672	1 790	1 648	2 360	1 041	1 773	671	357
Maj	4 915	2 813	2 164	1 417	1 337	1 489	724	1 395	477	263
Juni	4 500	2 697	1 929	1 098	1 092	1 347	589	1 094	409	187
Juli	4 376	2 200	1 734	863	1 077	1 015	661	847	281	202
Augusti	4 048	2 551	1 673	832	965	896	669	818	220	186
September	3 871	2 759	1 575	875	980	844	814	815	209	158
Oktober	3 995	2 833	1 702	989	1 188	964	1 021	652	231	143
November	4 444	3 301	2 220	1 285	1 672	1 192	1 575	801	244	262
December	4 179	3 154	2 152	1 268	2 027	1 277	1 523	830	189	376
<i>Summa</i>										
Januari	43 023	36 729	21 650	13 750	6 526	7 585	4 667	5 502	6 889	3 762
Februari	47 256	37 437	21 006	13 745	6 999	8 677	4 245	6 408	2 532	4 452
Mars	47 419	36 917	19 504	12 021	7 009	8 294	3 674	6 570	7 130	4 602
April	45 240	32 580	17 443	10 224	6 248	6 933	2 947	7 117	6 127	4 134
Maj	46 109	32 534	18 397	7 806	6 299	6 366	2 924	7 961	5 628	3 851
Juni	48 465	33 263	17 322	6 625	5 873	6 598	2 818	8 998	5 285	3 676
Juli	48 207	29 547	15 256	5 533	5 444	5 817	2 903	8 855	4 910	3 486
Augusti	46 901	27 164	13 295	4 906	5 309	5 522	3 485	7 789	4 578	3 342
September	43 247	24 347	12 356	4 564	5 325	5 070	3 889	6 262	4 204	3 266
Oktober	41 821	23 779	11 884	4 577	5 667	5 049	4 255	5 554	3 901	3 260
November	37 494	23 327	12 734	5 205	5 961	5 135	4 940	5 718	3 648	3 469
December	35 319	20 750	11 934	4 987	5 798	4 527	4 135	5 543	3 407	3 470

kronor. Av detta belopp utgöra 305 000 kronor arbetskostnader och 225 400 kronor övriga kostnader.

I *tab. 25* meddelas uppgifter om vid statskommunala reservarbeten sysselsatta arbetslösa under åren 1934—1943. I genomsnitt sysselsattes under 1943 endast 134 arbetslösa vid dessa arbeten. Av arbetarna voro 81,3 procent hänvisade från städer; 69,3 procent voro försörjningspliktiga. Antalet kommuner, som under år 1943 hade arbetslösa sysselsatta vid statskommunala reservarbeten, uppgick i medeltal till 7, varav 4 städer och 3 landskommuner.

Medeldagsförtjänsterna vid de statskommunala reservarbetena under åren 1941—1943 redovisas i *tab. 26*.

Kommunala hjälparbeten utan statsbidrag. Antalet arbetslösa, sysselsatta vid kommunala hjälparbeten utan statsbidrag åren 1934—1943, framgår av *tab. 27*. Vid dylika arbeten sysselsattes under 1943 i genomsnitt 275 arbetslösa. Av de sysselsatta voro 60,7 procent hemmahörande i städer; 81,1 procent voro försörjningspliktiga.

Sammanfattande uppgifter lämnas i *tab. 28* om *arbetslinjens omfattning* under varje månad åren 1934—1943 och i *tab. 29* om dess omfattning inom

Tab. 29. Arbetslinjens omfattning inom olika geografiska områden åren 1934—1943.

År Månad	Antal hjälpta				Hjälpta i % av hjälpsökande			
	Storstäder	Övriga städer	Landsbygd	Hela riket	Storstäder	Övriga städer	Landsbygd	Hela riket
Årsmedeltal.								
1934.....	2 849	8 536	32 823	44 208	14·1	40·3	44·7	38·5
1935.....	3 639	6 229	19 913	29 781	35·7	50·2	51·1	48·4
1936.....	2 283	4 052	9 730	16 065	32·5	45·7	49·4	45·1
1937.....	1 392	2 609	3 828	7 829	33·2	43·0	48·2	43·0
1938.....	686	2 063	3 289	6 038	20·9	38·5	43·6	37·3
1939.....	456	1 659	4 183	6 298	17·6	38·7	39·2	35·9
1940.....	531	1 023	2 186	3 740	9·7	31·8	46·9	28·0
1941.....	1 735	1 833	3 288	6 856	17·3	36·8	45·7	30·9
1942.....	1 775	1 062	2 433	5 270	32·5	39·9	58·3	42·8
1943.....	1 374	551	1 806	3 731	46·3	40·6	65·5	52·7
1943								
Januari.....	1 169	687	1 906	3 762	25·8	31·1	58·6	37·7
Februari.....	1 470	890	2 092	4 452	34·1	42·5	66·2	46·5
Mars.....	1 778	715	2 109	4 602	45·2	45·5	69·1	53·8
April.....	1 664	622	1 848	4 134	49·3	48·4	72·7	57·4
Maj.....	1 516	583	1 752	3 851	53·8	50·9	76·7	61·6
Juni.....	1 446	501	1 729	3 676	67·3	49·8	82·4	70·0
Juli.....	1 370	447	1 669	3 486	73·3	59·1	85·8	76·3
Augusti.....	1 280	445	1 617	3 342	74·1	59·4	83·6	75·8
September.....	1 200	384	1 682	3 266	68·0	53·3	79·5	71·0
Oktober.....	1 254	346	1 660	3 260	54·4	44·1	70·8	60·0
November.....	1 207	456	1 806	3 469	40·1	31·6	60·0	46·5
December.....	1 138	533	1 799	3 470	29·7	21·2	33·8	29·7

olika geografiska områden under samma år. Av samtliga arbetslösa, som erhållit hjälp i form av arbete, voro under 1943 i medeltal 67,2 procent sysselsatta vid statliga arbeten, 25,4 procent vid statskommunala arbeten och 7,4 procent vid kommunala arbeten utan statsbidrag. Av hela antalet hjälpsökande voro under år 1943 i medeltal 52,7 hjälpta enligt arbetslinjen mot 42,8 procent föregående år. I storstäderna voro 46,3 procent hjälpta enligt denna hjälpform mot 40,6 respektive 65,5 procent i övriga städer och landskommuner.

En jämförelse mellan *hänvisningsförhållandena* under 1943 vid olika slag av arbeten lämnar följande resultat.

	I % av samtliga hänvisade inom resp. arbetsformer voro i medeltal		
	från städer	från landskommuner	försörjningspliktiga
Statliga arbeten			
i arbetsmarknadscommissionens regi	50·9	49·1	70·8
i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi.....	20·1	79·9	91·8
Statskommunala beredskapsarbeten	86·2	13·8	90·4
Statskommunala reservarbeten	81·3	18·7	69·3
Kommunala hjälparbeten utan statsbidrag.....	60·7	39·3	81·1

Vid utgången av september månad 1943 voro vid statliga beredskapsarbeten av samtliga hänvisade vid arbetsmarknadscommissionens arbeten 19,3 procent och vid arbeten i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi 67,4 procent dagkolonister (se s. 54 och 58).

I *bilaga 8* återgives en sammanställning per den 31 december 1943 av statliga och statskommunala beredskapsarbeten, som antingen slutförts under 1943 eller den 31 december voro under utförande eller beslutade men ej påbörjade.

Understödslinjen.

Dagunderstöd. Dagunderstödsverksamhetens omfattning under åren 1939—1943 framgår av *tab. 30*, vari anges det antal kommuner, som haft så-

Tab. 30. Antal kommuner, som bedrivit dagunderstödsverksamhet åren 1939—1943.

Månad	Städer					Landsbygd					Hela riket				
	1939	1940	1941	1942	1943	1939	1940	1941	1942	1943	1939	1940	1941	1942	1943
Januari	19	19	25	22	14	54	30	33	30	16	73	49	58	52	30
Februari....	23	20	29	29	13	56	28	40	36	20	79	48	69	65	33
Mars	21	21	31	30	13	60	29	50	38	20	81	50	81	68	33
April	17	16	29	23	12	51	20	48	33	17	68	36	77	56	29
Maj	10	7	22	11	9	28	7	28	17	9	38	14	50	28	18
Juni.....	3	5	20	9	9	4	6	16	7	4	7	11	36	16	13
Juli	—	6	14	10	8	—	5	14	28	5	—	11	28	38	13
Augusti	—	5	11	9	7	—	5	11	26	3	—	10	22	35	10
September ..	—	5	11	9	7	—	8	11	27	3	—	13	22	36	10
Oktober	5	9	13	8	9	5	12	12	4	4	10	21	25	12	13
November ..	10	14	14	8	10	12	22	13	4	12	22	36	27	12	22
December ..	14	19	21	11	12	29	29	25	10	19	43	48	46	21	31

Tab. 31. Antal dagunderstödda (ej kursdeltagare) åren 1939—1943.

Månad	Städer					Landsbygd					Hela riket				
	1939	1940	1941	1942	1943	1939	1940	1941	1942	1943	1939	1940	1941	1942	1943
Jan.	2 499	1 781	11 616	7 529	2 408	3 707	1 492	2 473	1 654	330	6 206	3 273	14 089	9 183	2 738
Febr.	2 928	1 982	14 129	8 281	1 920	4 057	1 441	3 209	1 910	432	6 985	3 423	17 338	10 191	2 352
Mars	2 783	2 047	13 914	6 792	1 564	4 245	1 446	3 455	1 732	390	7 028	3 493	17 369	8 524	1 954
April	2 004	1 580	11 709	4 391	1 327	3 843	1 096	3 579	1 240	234	5 847	2 676	15 288	5 631	1 561
Maj	870	1 030	8 866	1 803	924	1 571	249	1 963	279	82	2 441	1 279	10 829	2 082	1 006
Juni	219	898	5 901	927	444	310	95	776	47	16	529	993	6 677	974	460
Juli	—	947	3 807	556	312	—	62	333	266	15	—	1 009	4 140	822	327
Aug.	—	1 446	3 108	509	236	—	86	208	272	12	—	1 532	3 316	781	248
Sept.	—	2 524	3 010	527	270	—	170	191	290	10	—	2 694	3 201	817	280
Okt.	652	5 394	2 249	606	486	190	308	178	48	30	842	5 702	2 427	654	516
Nov.	1 197	7 513	2 844	830	1 022	614	817	279	68	265	1 811	8 330	3 123	898	1 287
Dec.	1 632	9 291	6 066	1 620	2 328	1 298	1 474	908	158	975	2 930	10 765	6 974	1 778	3 303

dan verksamhet, samt tab. 31, vari lämnas uppgifter om antalet dagunderstödda arbetslösa vid utgången av varje månad nämnda år. I denna redovisning har hänsyn icke tagits till dagunderstödda deltagare i beredskapskurser eller i av arbetslöshetskommittéer anordnade andra kurser.

Av tabellerna framgår, att dagunderstödsverksamheten under år 1943 i stort sett var av betydligt mindre omfattning än föregående år. Verksamheten var till största delen lokaliserad till de större städerna samt till kommuner i Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län. Ökningen mot slu-

Tab. 32. Hyreshjälpsverksamhetens omfattning oktober 1942—september 1943.

År månad	Antal kommuner, som bedrivit hyreshjälpsverksamhet			Antal arbetslösa, som erhållit hyreshjälp			Hjälpta med hyreshjälp i % av hela antalet dagunderstödda		
	Städer	Landsbygd	Hela riket	Städer	Landsbygd	Hela riket	Städer ¹	Landsbygd	Hela riket
1942									
Oktober	8	4	12	686	21	707	49·8	33·3	49·1
November	8	4	12	888	29	917	54·9	24·2	53·1
December	9	4	13	1 610	52	1 662	35·7	24·5	34·7
1943									
Januari	13	8	21	2 475	104	2 579	76·2	10·5	59·4
Februari	13	12	25	2 249	164	2 413	44·8	23·9	41·7
Mars	13	12	25	1 814	175	1 989	75·7	22·4	59·2
April	12	11	23	1 365	125	1 490	50·0	28·6	46·2
Maj	9	3	12	1 063	18	1 081	34·6	15·9	33·7
Juni	9	2	11	487	3	490	48·2	5·4	44·8
Juli	9	1	10	327	3	330	50·4	11·1	48·2
Augusti	7	1	8	240	2	242	51·2	15·4	49·4
September	7	1	8	301	2	303	56·6	50·0	56·5

¹ Förutom Stockholms stad.

tet av året faller till stor del på sistnämnda län. Av samtliga dagunderstödda voro 82,6 procent hemmahörande i städer; 72,3 procent voro familjeförsörjare.

I genomsnitt för hela riket uppgick under år 1943 dagunderstödet till 3 kronor 79 öre mot 3 kronor 58 öre föregående år. Dessa uppgifter avse dagunderstödd huvudperson, i regel familjeförsörjare.

Hyreshjälp. Den omfattning, vari hyreshjälpsverksamhet bedrevs under tiden oktober 1942—september 1943, framgår av *tab. 32*. Redovisning lämnas i denna tabell även för antalet personer med hyreshjälp i procent av antalet dagunderstödda. På grund av vissa lokala redovisningssvårigheter har därvid Stockholms stad ej kunnat medtagas.

I städerna utgavs hyreshjälp till 50,9 procent och i landskommunerna till 20,0 procent av de dagunderstödda mot 41,7 respektive 30,6 procent föregående år.

Från och med år 1941 kan hyreshjälp — som tidigare endast kunde ifrågakomma för familjeförsörjare — även utgå till icke försörjningspliktiga arbetslösa, som uppbära dagunderstöd, dock med högst hälften av det belopp som kan utgå till familjeförsörjare.

Det sedan 1 juli 1941 försöksvis tillämpade systemet med hyreshjälp till familjeförsörjare, som hänvisats till beredskapsarbete på sådant avstånd från hemorten, att det förhindrar användandet av familjebostaden, har även tillämpats under 1943. Tillstånd för kommun att utgiva hyreshjälp till beredskapsarbetare avser dock endast arbetare sysselsatta vid viss, i delgivningsbrev eller eljest av kommissionen angiven arbetsplats. Sådant medgivande lämnades under 1943 till städerna Stockholm, Solna, Göteborg och Mölndal samt Huddinge landskommun. Tillståndet var begränsat till arbetsplatser med en timlön av omkring 1 krona eller därunder.

Kommunalt understöd. Antalet genom kommunal understödsverksamhet (sålunda utan statsbidrag) hjälpta under åren 1939—1943 anges i *tab. 33*. Av tabellen framgår, att dylik understödsverksamhet under 1943 be-

Tab. 33. Antal arbetslösa, som erhållit kommunalt understöd åren 1939—1943.

Månad	Städer					Landsbygd					Hela riket				
	1939	1940	1941	1942	1943	1939	1940	1941	1942	1943	1939	1940	1941	1942	1943
Januari	2 427	1 840	621	469	117	626	245	400	227	63	3 053	2 085	1 021	696	180
Februari....	2 418	2 402	568	358	110	540	180	343	206	26	2 958	2 582	911	564	136
Mars	2 128	2 621	527	256	57	377	193	274	168	34	2 505	2 814	801	424	91
April	1 670	1 270	371	134	51	353	127	303	97	24	2 023	1 397	674	231	75
Maj	881	871	342	63	40	246	50	161	53	17	1 127	921	503	116	57
Juni	717	1 018	212	40	26	122	39	82	26	12	839	1 057	294	66	38
Juli	714	1 327	156	31	24	62	52	43	19	3	776	1 379	199	50	27
Augusti	557	1 799	152	29	19	39	68	39	11	3	596	1 867	191	40	22
September ..	720	1 732	132	23	26	63	75	48	11	2	733	1 807	180	34	28
Oktober	714	713	139	24	32	120	104	67	15	3	834	817	206	39	35
November ..	1 184	664	237	35	49	182	175	126	20	9	1 366	839	363	55	58
December ..	1 469	743	397	497	155	219	291	186	41	62	1 688	1 034	583	538	217

drivits i mycket obetydlig omfattning. I medeltal åtnjöto under året 80 arbetslösa kommunalt understöd mot 238 föregående år.

Utbildningshjälp. Av deltagarna vid kommissionens beredskapskurser för verkstadsindustrien, för vilka kurser särskild redogörelse tidigare lämnats (jfr s. 27), voro ett flertal anmälda hos arbetslöshetskommittéer och åtnjöto hjälp i form av dagunderstöd eller bidrag till inackorderingskostnader. Under 1943 åtnjöto i genomsnitt per månad 280, eller 58,2 procent av kursdeltagarna sådan hjälp.

Till följd av det ringa antalet hjälpsökande i ungdomsåldrarna har kommissionen under året icke bedrivit någon verksamhet i form av frivillig arbetstjänst eller ungdomsreservarbeten.

Kursverksamheten för arbetslösa hade under 1943 mycket begränsad omfattning. Den bedrevs mestadels i form av kurser, anordnade av ABF och understödda av kommissionen. Kurser med teoretisk utbildning förekommo sällunda i Piteå för sammanlagt 30 personer. För ett mindre antal arbetslösa kontorister var av Stockholms arbetslöshetskommitté en enklare bokbinderikurs anordnad. Ett 75-tal arbetslösa sjömän i Turinge, Stockholms län, och i Göteborg bereddes tillfälle att delta i för dem särskilt avpassade kurser. En kurs i hushållsgöromål var genom vederbörande arbetslöshetskommitté anordnad i Kumla för 12 arbetslösa skofabriksarbeterskor.

En speciell form av kursverksamhet har bedrivits av föreningen Bohus stickning. Genom dessa kurser har sysselsättning beretts hustrur och döttrar till arbetslösa stenhuggare inom Bohusläns stendistrikt. Dessa kvinnor ha på sådant sätt kunnat medverka till att förbättra stenhuggarfamiljernas ekonomiska ställning. Under året pågingo 4 dylika kurser med sammanlagt ett 50-tal deltagare.

Tab. 34. Den statliga och statsunderstödda utbildningshjälpens omfattning åren 1934—1943. Årsmedeltal.

Å r	Antal deltagare i frivillig arbetstjänst	Antal sysselsatta i ungdomsreservarbeten	Antal kursdeltagare ¹	Summa
1934.....	777	5	2 179	2 961
1935.....	769	92	801	1 662
1936.....	364	250	306	920
1937.....	210	75	17	302
1938.....	170	35	36	241
1939.....	132	39	65	236
1940.....	50	6	390	446
1941.....	62	—	845	907
1942.....	63	—	558	589
1943.....	—	—	280	280

¹ Här ingå endast kursdeltagare, som åtnjutit statlig arbetslöshetshjälp. Elever vid verkstadsskolor för arbetslös ungdom ingå sällunda ej och av eleverna vid beredskapskurser endast de, som åtnjöto dagunderstöd eller bidrag till inackorderingskostnaderna. — ² Medeltal för januari—juni.

Tab. 35. Understödslinjens omfattning åren 1934—1943.

Månad	Antal understödstagare ¹									
	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
<i>Dagunderstöd.</i>										
Januari	60 604	17 849	11 824	5 497	4 752	6 254	3 301	14 980	10 050	3 052
Februari.....	58 254	19 350	14 131	6 130	4 996	7 090	3 465	18 335	11 058	2 663
Mars	57 430	17 999	13 823	5 849	4 707	7 204	3 538	18 343	9 423	2 261
April	45 041	13 503	10 104	3 606	3 282	5 970	2 692	16 191	6 372	1 802
Maj	31 605	5 038	3 181	1 506	1 418	2 505	1 481	11 731	2 657	1 293
Juni	20 846	497	567	140	858	566	1 347	7 528	1 494	779
Juli	13 699	774	45	—	267	34	1 533	4 893	1 250	597
Augusti	9 710	509	33	—	313	32	2 124	4 123	1 184	508
September	7 585	381	—	—	353	26	3 289	3 971	1 188	502
Oktober	8 175	997	172	167	1 115	871	6 241	3 145	991	771
November	11 040	3 653	1 998	1 300	2 194	1 842	9 009	3 920	1 244	1 585
December	15 617	8 039	4 241	3 266	4 614	2 960	11 515	7 746	2 116	3 583
<i>Kommunalt understöd.</i>										
Januari	13 087	5 959	4 799	3 433	3 297	3 053	2 085	1 021	696	180
Februari.....	13 011	5 134	5 393	3 119	3 580	2 958	2 582	911	564	136
Mars	9 745	4 153	4 744	2 584	3 027	2 505	2 814	801	424	91
April	8 006	3 730	4 350	2 375	2 635	2 023	1 397	674	231	75
Maj	5 186	2 875	2 566	2 252	2 100	1 127	921	503	116	57
Juni	3 699	1 943	1 828	1 854	1 807	839	1 057	294	66	38
Juli	2 890	1 631	1 569	1 630	1 807	776	1 379	199	50	27
Augusti	2 633	1 991	1 758	1 488	1 446	596	1 867	191	40	22
September	2 600	2 342	2 108	1 719	1 415	783	1 807	180	34	28
Oktober	2 618	3 769	2 667	2 239	1 379	834	817	206	39	35
November	4 135	4 309	2 816	2 826	1 925	1 366	839	363	55	58
December	5 443	4 439	3 441	3 064	2 611	1 688	1 034	583	538	217
<i>Summa.</i>										
Januari	73 691	23 808	16 623	8 930	8 049	9 307	5 386	16 001	10 746	3 232
Februari.....	71 265	24 484	19 524	9 249	8 576	10 048	6 047	19 246	11 622	2 799
Mars	67 175	22 152	18 567	8 433	7 734	9 709	6 352	19 144	9 847	2 352
April	53 047	17 233	14 454	5 981	5 917	7 993	4 089	16 865	6 603	1 877
Maj	36 791	7 913	5 747	3 758	3 518	3 632	2 402	12 234	2 773	1 350
Juni	24 545	2 440	2 395	1 994	2 665	1 405	2 404	7 322	1 560	817
Juli	16 589	2 405	1 614	1 630	2 074	810	2 912	5 092	1 300	624
Augusti	12 343	2 500	1 791	1 488	1 759	628	3 991	4 314	1 224	530
September	10 185	2 723	2 108	1 719	1 768	809	5 096	4 151	1 222	530
Oktober	10 793	4 766	2 839	2 406	2 494	1 705	7 058	3 351	1 030	806
November	15 175	7 962	4 814	4 126	4 119	3 208	9 848	4 233	1 299	1 643
December	21 060	12 478	7 682	6 330	7 225	4 648	12 549	8 329	2 654	3 800
<i>Medeltal.</i>										
Dagunderstöd	28 300	7 382	5 010	2 288	2 406	2 946	4 128	9 575	4 085	1 616
Kommunalt understöd	6 088	3 523	3 170	2 382	2 252	1 546	1 550	494	238	80
Summa	34 388	10 905	8 180	4 670	4 658	4 492	5 678	10 069	4 323	1 696

¹ Kursdeltagare medräknade.

I *tab. 34* lämnas en sammanställning av den statliga och statsunderstödda utbildningshjälpens omfattning åren 1934—1943.

Sammanfattande uppgifter rörande *understödslinjen* återfinnas i *tab. 35*. Denna tabell innefattar (i olikhet mot *tab. 31*) även antalet understödda personer, som erhållit dagunderstöd i samband med kursverksamhet. Av samtliga arbetslösa, som erhållit hjälp enligt *understödslinjen*, åtnjöto under 1943 i medeltal 95,3 procent dagunderstöd och 4,7 procent kommunalt understöd utan statsbidrag.

Hjälpverksamhetens totala omfattning.

En översikt över totalantalet statligt och kommunalt hjälpta åren 1934—1943 lämnas i *tab. 36*. Under år 1943 åtnjöto i medeltal 76,7 procent av samt-

Tab. 36. Totalantalet statligt och kommunalt hjälpta åren 1934—1943.

År Månad	Antal hjälpta				Hjälpta i % av hjälpsökande			
	Arbetslinjen	Understödslinjen	Utbildningshjälp	Summa	Arbetslinjen	Understödslinjen	Utbildningshjälp	Summa
Årsmedeltal.								
1934.....	44 208	32 196	2 993	79 397	38·5	28·1	2·6	69·2
1935.....	29 781	10 112	1 740	41 633	48·4	16·4	2·8	67·6
1936.....	16 065	7 880	961	24 906	45·1	22·1	2·7	69·9
1937.....	7 829	4 653	318	12 800	43·0	25·6	1·7	70·3
1938.....	6 038	4 622	264	10 924	37·3	28·6	1·6	67·5
1939.....	6 297	4 431	252	10 980	35·9	25·2	1·4	62·5
1940.....	3 740	5 314	449	9 503	28·0	39·7	3·4	71·1
1941.....	6 856	9 225	907	16 988	30·9	41·5	4·1	76·5
1942.....	5 270	3 766	589	9 625	42·8	30·6	4·8	78·2
1943.....	3 731	1 416	280	5 427	52·7	20·0	4·0	76·7
1943								
Januari.....	3 762	2 918	314	6 994	37·7	29·2	3·1	70·0
Februari.....	4 452	2 488	311	7 251	46·5	26·0	3·3	75·8
Mars.....	4 602	2 045	307	6 954	53·8	23·9	3·6	81·3
April.....	4 134	1 636	241	6 011	57·4	22·7	3·3	83·4
Maj.....	3 851	1 063	287	5 201	61·6	17·0	4·6	83·2
Juni.....	3 676	498	319	4 493	70·0	9·5	6·1	85·6
Juli.....	3 486	354	270	4 110	76·3	7·7	5·9	89·9
Augusti.....	3 342	270	260	3 872	75·8	6·1	5·9	87·8
September.....	3 266	308	222	3 796	71·0	6·7	4·8	82·5
Oktober.....	3 260	551	255	4 066	60·0	10·1	4·7	74·8
November.....	3 469	1 345	298	5 112	46·5	18·0	4·0	68·5
December.....	3 470	3 520	280	7 270	29·7	30·1	2·4	62·2

liga hjälpsökande arbetslöshetshjälp. Av dessa åtnjöto 52,7 procent hjälp enligt arbetslinjen, 20,0 procent enligt *understödslinjen* och 4,0 procent erhöilo utbildningshjälp. Den förstnämnda siffran är den högsta, som hittills förekommit för denna hjälpform.

I *bilaga 9* lämnas uppgifter om de arbetslösas och arbetslöshetshjälpens

fördelning den 31 december 1943 i olika län samt i städer med över 15 000 invånare.

En summarisk redovisning av kostnaderna för hjälpverksamheten under såväl budgetåret 1942/43 som kalenderåret 1943 återfinnes i *bilagorna 10* och *11*.

Statliga stenbeställningar.

Genom beslut den 31 juli 1942 förordnade Kungl. Maj:t, att statens stenköpskommittés verksamhet skulle upphöra räknat fr. o. m. utgången av juni månad 1942 och att statens arbetsmarknadskommission från och med den 1 juli skulle handlägga ärenden rörande sådana inköp av gatsten för statens räkning, som Kungl. Maj:t uppdroge åt kommissionen att verkställa; dessa ärenden skulle handläggas av en särskild delegation inom kommissionen.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 28 augusti 1942 bemyndigat arbetsmarknadskommissionen att vid den tidpunkt, som kommissionen kunde finna lämplig, låta återupptaga beställningarna av gatsten för statens räkning, vilka varit inställda sedan den 15 juni 1942, beslöt kommissionen att återupptaga beställningarna från och med den 26 oktober 1942.

Enligt Kungl. Maj:ts ovannämnda beslut den 28 augusti 1942 finge beställningarna i överensstämmelse med kommissionens förslag ej bedrivas i större omfattning, än att antalet inom gatstensindustrin med statliga eller andra beställningar sysselsatta arbetare komme att uppgå till högst 950, därav högst 150 finge utgöras av sådan fullgod arbetskraft, som vore nödvändig för rationell drift i storbrott och som skulle uttagas efter av kommissionen givna anvisningar. Före återupptagandet tillställde kommissionen vederbörande företag namnförteckningar över arbetare, som finge återanställas inom gatstensindustrin. Dessa förteckningar uppgjordes efter av länsarbetsnämnderna företagen individuell undersökning av de tidigare anställdas möjligheter att antaga annat arbete inom eller utom hemorten. I första hand medtogos de arbetare, som under uppehållsperioden åtnjutit dagunderstöd. Sammanlagda antalet å anställningsförteckningarna upptagna utgjorde 895. Härtill kom den fullgoda arbetskraft, 47 dagsverkare, som företagarna uppgåvo sig behöva anställa för möjliggörande av rationell drift i storbrott. På uppdrag av kommissionen anvisades denna arbetskraft av länsarbetsnämnderna. Vid arbetets återupptagande den 26 oktober 1942 hade företagen således tillstånd att sysselsätta sammanlagt 942 man, därav 47 utgörande fullgod arbetskraft.

Vid 1943 års ingång hade kommissionen lämnat sysselsättningsmedgivande för jämnt 950 man, varigenom det fixerade maximiantalet således helt utnyttjats. De under 1942 års sista månader liksom sedermera under 1943 vunna erfarenheterna ha emellertid givit vid handen, att den verkliga sysselsättningen vid varje tillfälle på grund av bl. a. sjukdom och avgång av olika orsaker ganska väsentligt understiger det medgivna antalet. Genom denna omständighet har det ansetts möjligt att lämna sysselsättningsstillstånd

för ett större antal än 950 utan att inhämta Kungl. Maj:s särskilda medgivande härtill. Av följande tablå framgår dels antalet vid slutet av varje månad under 1943 sysselsatta stenhuggare och dagsverkare, dels totalantalet sysselsättningsmedgivanden vid samma tidpunkter.

Månad 1943	Antalet sysselsatta stenhuggare o. dagsverkare	Totalantal sysselsättningsmedgivanden
Januari	784	980
Februari	879	996
Mars	888	976
April	919	997
Maj	908	975
Juni	902	980
Juli	907	991
Augusti	909	995
September	904	1 001
Oktober	884	980
November	909	994
December	909	1 011

Samtidigt som nya sysselsättningstillstånd meddelats, ha tidigare lämnade sådana återkallats i ganska stor omfattning. Detta har möjliggjorts genom den kontinuerliga avgång, som skett på grund av dödsfall, varaktig sjukdom, hög ålder, övergång till annat arbete och andra orsaker. Antalet under året avgångna stenarbetare, som anställdes efter medgivande av arbetsmarknads-kommissionen, utgjorde 192, varav 15 dagsverkare. Motsvarande siffror för stenarbetare anvisade av länsarbetsnämnd (fullgod arbetskraft) voro 23, varav 19 dagsverkare.

Tab. 37. Vid statliga stenbeställningar under år 1943 sysselsatta arbetare.

Månad 1943	Göteborgs och Bohus län	Blekinge län	Hallands län	Kalmar län	Samtliga län	
					Hela antalet	därav dagsverkare
januari	625	84	44	31	784	95
februari	661	128	50	40	879	100
mars	682	124	42	40	888	110
april	721	112	46	40	919	109
maj	715	112	44	37	908	107
juni	719	104	44	35	902	111
juli	725	111	36	35	907	114
augusti	720	117	37	35	909	114
september	721	111	35	37	904	109
oktober	700	110	37	37	884	103
november	716	121	37	35	909	103
december	710	123	40	36	909	104
årsmedeltal	701	113	41	37	892	107
därav arbetare anvisade av länsarbetsnämnd (fullgod arbetskraft)	60	—	5	17	82	64

Tab. 38. Tillverkningen av sten för statens räkning under år 1943.

Månad 1943 Län	Smågatsten		Storgatsten		Råkantsten		Summa 1 000-tal kr.
	Kvantitet 1 000-tal st.	Värde 1 000-tal kr.	Kvantitet 1 000-tal st.	Värde 1 000-tal kr.	Kvantitet löpmeter	Värde kr.	
januari	2 104	101	54	15	411	1 120	117
februari	3 029	146	104	28	958	2 610	177
mars	2 749	132	279	75	1 575	4 290	211
april	2 048	99	395	106	1 725	4 700	210
maj	2 208	106	396	107	1 019	2 770	216
juni	1 616	78	231	62	37	90	140
juli	2 498	120	308	83	47	120	203
augusti	2 300	111	385	104	52	130	216
september	2 391	115	361	97	—	—	212
oktober	1 703	82	361	97	500	1 340	180
november	2 563	123	336	91	1 647	4 480	218
december	2 297	111	399	107	1 149	3 130	221
Summa	27 506	1 324	3 609	972	9 120	24 780	2 321
därav							
Göteborgs o. Bohus län ¹ ..	26 037	1 250	2 972	795	—	—	2 045
Blekinge län	824	14	361	100	—	—	114
Hallands »	289	42	—	—	9 120	24 780	67
Kalmar »	356	18	276	77	—	—	95

¹ I Göteborgs och Bohus län har dessutom tillverkats 536 kvm smågatstensbindare till ett värde av 2 572 kronor.

Då det antal, för vilket sysselsättningsstillstånd lämnats, den 31 december 1942 var 950 och den 31 december 1943 1 011 samt avgången under året uppgått till 215, ha således nya anställningsmedgivanden lämnats för sammanlagt 276 man. Då ansökningar om anställning inom gatstensindustrin så gott som dagligen inkommit från enskilda personer samt liknande framställningar i stor utsträckning från arbetslöshetskommittéer och företag, har dock en rigorös gallring av ansökningarna varit nödvändig. Under året ha cirka 500 ansökningar behandlats. Medgivande om anställning av stenhuggare har lämnats endast i de fall, då den företagna undersökningen visat, att vederbörande på grund av sjukdom, ålder eller tungt vägande familjeskäl ej synes ha haft möjlighet att antaga arbete utom hemorten eller annat tillgängligt sådant inom densamma. Med hänsyn till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens önskemål om stentillverkning på ostkusten, då sådan ur fraktsynpunkt vore fördelaktig, har dock genom länsarbetsnämnden i Kalmar län efter framställningar från aktiebolaget förenade granitindustrier ett antal stenhuggare, tillhörande kategorien fullgod arbetskraft, anvisats, för att driften vid nämnda firmas storbrott i Vånevik och Flivik skulle kunna upprätthållas. Genom dessa åtgärder har ungefär halva antalet av de med gatstens-tillverkning inom Kalmar län sysselsatta kommit att utgöras av fullgod arbetskraft. — Genom de lämnade anställningsmedgivandena har vidare den fördelen vunnits, att de önskemål om ytterligare arbetskraft i viss mån

Tab. 39. Årskostnadsbidrag åren 1941 och 1942. Kronor.

L ä n	1941	1942
Stockholms stad.....	942 352	555 533
Stockholms	119 086	85 208
Uppsala	12 645	11 292
Södermanlands.....	8 587	2 021
Östergötlands	71 160	48 825
Jönköpings.....	10 969	6 647
		2 260
Kronobergs	1 849	
Kalmar.....	10 003	10 293
Gotlands.....	3 853	4 404
Blekinge.....	513	117
Kristianstads.....	5	—
Malmö stad.....	251 742	140 214
Malmöhus i övrigt	109 818	77 958
Hallands.....	4 121	11 368
Göteborgs stad	972 953	471 813
Göteborgs och Bohus i övrigt	117 226	89 738
Älvsborgs.....	10 612	7 208
Skaraborgs.....	197	270
Värmlands.....	28 778	23 092
Örebro	24 876	8 680
Västmanlands.....	2 348	2 300
Kopparbergs	—	—
Gävleborgs.....	32 500	19 720
Västernorrlands	684 926	208 075
Jämtlands	3 185	4 608
Västerbottens	6 374	4 144
Norrbottens	6 837	3 649
Summa	3 437 515	1 799 437

kunnat tillgodose, som framförts från annat företagarehåll i och för upp-
rätthållande av rationell storbrottsdrift.

I tab. 37 lämnas uppgift å antalet vid slutet av varje månad under 1943
vid statliga stenbeställningar sysselsatta arbetare. Av uppgifterna framgår,
att under året i medeltal 892 stenhuggare och dagsverkare varit sysselsatta.
Av dessa utgjordes 82 av genom länsarbetsnämnderna anvisad fullgod ar-
betskraft. Omfattningen av stentillverkningen för statens räkning under året
framgår av tab. 38.

Årskostnadsbidrag.

Från och med år 1941 utgår statsbidrag till kommunernas kostnader för
arbetslöshetshjälp — förutom engångsbidrag till vissa beredskaps- och re-
servarbeten (arbetsbidrag) — i form av s. k. årskostnadsbidrag. I redogörel-
sen för kommissionens verksamhet för år 1942 har närmare redogjorts för
hur detta bidrag beräknas. Bidragssystemet tillämpas alltså endast för-
söksvis.

I tab. 39 redovisas de totala belopp, som utgått i årskostnadsbidrag till
kommunernas arbetslöshetskostnader för åren 1941 och 1942.

Antalet kommuner, som erhållit årskostnadsbidrag för åren 1941 och 1942, redovisas i efterföljande sammanställning, fördelade efter bidragsprocent.

Statsbidrag i % av årskostnaden	Göteborgs och Bohus län		Västernorr- lands län		Övriga län		Summa	
	1941	1942	1941	1942	1941	1942	1941	1942
20	15	17	9	10	85	74	109	101
21—30	1	2	2	3	1	—	4	5
31—40	7	2	2	3	—	—	9	5
41—50	—	—	3	—	—	—	3	—
51—60	2	—	2	—	—	—	4	—
61—70	—	1	3	1	—	—	3	2
71—75	—	—	2	—	—	—	2	—
Summa	25	22	23	17	86	74	134	113

Endast inom Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län förekom under 1942 högre bidragsprocent än 20. Bro kommun i det förstnämnda och Bjärträ kommun i det senare länet fingo 61 resp. 66 procent i årskostnadsbidrag.

G. Värnpliktshjälp.

Krigsfamiljebidrag.

Den av 1942 års riksdag antagna nya *krigsfamiljebidragsförordningen* (nr 521/1942), vilken delvis satts i kraft från och med den 1 juli 1942, har från och med den 1 mars 1943 — med undantag för ett stadgande, som innehåller föreskrift om att endera ordföranden eller vice ordföranden skall vara icke krigstjänstgöringsskyldig person och som är avsett att sättas i kraft först efter nyval av ledamöter i familjebidragsnämnderna — i sin helhet blivit tillämplig. Den gäller sedan denna dag för alla värnpliktiga, oavsett arten av den tjänstgöring de fullgöra, för krigsfrivilliga, som avlönas i likhet med värnpliktiga, ävensom, i vad gäller bostadsbidrag, för underbefäl i försvarsväsendets reserver samt medlemmar av Sveriges lottakårer och föreningen svenska blå stjärnan. Samtidigt med att den nya krigsfamiljebidragsförordningen blev i sin helhet gällande, trädde också ny krigsfamiljebidragskungörelse, utfärdad den 31 december 1942 (nr 984), i kraft, dock med undantag för i denna intagna föreskrifter angående sättet för de militära myndigheternas rapportering till familjebidragsnämnderna rörande de värnpliktigas tjänstgöringsförhållanden m. m., vilka föreskrifter skola tillämpas först fr. o. m. den senare dag, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Genom förordning av den 26 mars 1943 (nr 125) har därefter viss ändring vidtagits i 20 § krigsfamiljebidragsförordningen, varigenom efterbesiktigade värnpliktiga medgivits rätt att erhålla hemortslön, sedan de fullgjort 90 dagars tjänstgöring efter vid efterbesiktning verkställd inskrivning. Av dylika värnpliktiga skall alltså icke fordras någon fredstjänstgöring, enär de tidigare varit frikallade från sådan.

I anslutning till de nya författningarnas ikraftträdande utfärdade arbetsmarknadskommissionen i egenskap av tillsynsmyndighet för krigsfamiljebidragsförfattningarnas tillämpning utförliga anvisningar rörande de nya författningsbestämmelsernas tillämpning, varjämte vid av länsstyrelserna i riket anordnade sammanträden med respektive familjebidragsnämnder ytterligare informationer rörande författningarnas tillämpning lämnats av tjänstemän från kommissionens värnplikthjälpsbyrå. Chefen för byrån besökte sålunda 20 av landets 24 län. I samband med de nya författningarnas ikraftträdande verkställdes också en omarbetning av flertalet för verksamheten erforderliga blanketter.

Under år 1943 ha vidare i samband med de nya krigsfamiljebidragsförfattningarnas ikraftträdande meddelats vissa ändrade bestämmelser angående familjebidrag åt värnpliktiga m. fl., vilka drabbats av kroppsskada.

De nya författningsbestämmelserna ha praktiskt tagit i alla avseenden visat sig lämpliga. De tillgodose de värnpliktiga bättre än de äldre bestämmelserna gjorde och äro i regel lättare att tillämpa. Genom att kostnaderna för familjebidragen i större utsträckning stanna å statsverket ha kommunernas andel i kostnaderna nedgått. Även kommunernas administrationskostnader hava minskats genom att portofrihet medgivits vid utbetalningarna av bidragen över postgiro.

Systemet för den statliga revisionen av familjebidragsnämnderna har i flertalet län omlagts under år 1943 genom att heltidsanställda revisorer förordnats. Detta har visat sig befrämja en likformig tillämpning av författningarna inom varje län, varjämte möjligheterna till en effektiv kontroll av familjebidragsnämndernas sätt att verkställa behovsprövningen ökat. Omläggningen har medfört större kostnader för revisionen, men dessa kostnadsökningar hava uppvägs genom att obehörigt högt bestämda bidrag föranlett erinringar från revisorernas sida med nedsättning av sagda bidrag som följd.

Med Kungl. Maj:ts medgivande voro representanter för samtliga länsstyrelser samt ovannämnda revisorer samlade till överläggningar inför kommissionen under två dagar under oktober månad 1943, därvid ytterligare riktlinjer uppdrogos för familjebidragsärendenas handläggning.

Såväl enligt den äldre familjebidragsförordningen som också enligt den numera gällande äger statens arbetsmarknadskommission enligt vissa bestämmelser medgiva rätt för familjebidragsnämnd att utgiva bidrag till vissa de värnpliktiga närstående personer, som äro för sin försörjning beroende av de inkallade men icke enligt förordningens bestämmelser räknas såsom familjemedlemmar. Under år 1943 ha till kommissionen inkommit 1 856 framställningar i dylika ärenden från familjebidragsnämnderna, och dessa ha i 1 205 fall föranlett bifall, medan framställningarna avslagits i 651 fall. Av värnpliktiga och deras anhöriga ha ingivits 45 framställningar av detta slag — i de fall då familjebidragsnämnd vägrat göra framställningar — och av dessa ha 16 bifallits, medan 29 blivit av kommissionen lämnade utan bifall.

I 121 fall har hos kommissionen sökts medgivande att utbetala närings-

bidrag för nedlagd rörelse, utan hinder av att familjebidragets sammanlagda belopp därigenom kommer att överstiga 300 kronor för månad; framställningarna ifråga hava bifallits i 108 fall och avslagits i 13 fall.

Beslut om nedsättning eller indragning av familjebidrag till följd av att familjemedlem utan giltig anledning lämnat innehavd arbetsanställning — enligt bestämmelserna i 22 § krigsfamiljebidragsförordningen — ha under år 1943 underställts kommissionen i 23 fall. Samtliga beslut ha fastställts av kommissionen.

Sedan Kungl. Maj:t lämnat kommissionen bemyndigande att pröva ansökningar om utbekommande av retroaktiv hemortslön, belöpande å tjänstgöringstid mellan den 1 januari 1941—30 juni 1942, vilka ingivits för sent, d. v. s. efter utgången av år 1942, och därefter icke kunnat upptagas till prövning av familjebidragsnämnderna, har kommissionen under år 1943 förehaft 91 ansökningar om dylik hemortslön. Av dessa ha 64 blivit av kommissionen bifallna, medan 27 lämnats utan bifall.

Den genom rikets landshövdingar sedan den 1 juli 1941 med anlitande av särskilda statsmedel bedrivna hjälpverksamheten till förmån för de till militärtjänst inkallades familjer och som avser att lämna hjälp i fall, då sådan är erforderlig men icke kan tillgodoses inom ramen för krigsfamiljebidragsförfattningarna, har fortsatt under år 1943 enligt samma riktlinjer som tidigare. Inberäknat en särskild julutdelning, som i främsta rummet avsåg bidrag till familjer med minderåriga barn, utanordnades av kommissionen till landshövdingarna för denna hjälpverksamhet under år 1943 ett sammanlagt belopp av 717 254 kronor. Detta innebär i förhållande till vad som utanordnats under tidigare år en betydande minskning, vilken sammanhänger med den allmänna förbättringen av familjebidragen och med hemortslönens tillkomst.

Värnpliktslån.

För värnpliktslåneverksamheten ha under år 1943 gällt samma författningsbestämmelser som de för senare hälften av år 1942 gällande.

Till och med december månad 1943 hade, sedan värnpliktslåneverksamheten började hösten 1940, inkommit sammanlagt 22 579 ansökningar om värnpliktslån, gällande ett belopp av 34 659 133 kronor.

Härav hade 8 121 ansökningar, gällande 12 808 286 kronor, helt eller delvis bifallits, varvid det beviljade beloppet utgjorde 5 833 760 kronor. Inalles 14 434 ansökningar, gällande 21 813 454 kronor, hade helt avslagits. Vid årets utgång förelågo 24 icke slutprövade låneansökningar, gällande ett belopp av 37 393 kronor.

Genom arbetsmarknadskommissionens t. o. m. den 31 december 1943 meddelade beslut i underställnings- och besvärssärenden hade antalet av värnpliktslånenämnderna beviljade lån ökats med 301 (beviljat belopp 478 640 kronor), medan 56 låneansökningar, som föranlett beslut av värnpliktslånenämnderna om beviljande av 137 673 kronor, av kommissionen avslagits.

Beträffande omfattningen av värnpliktslåneverksamheten under år 1943 må följande nämnas.

Under året ha av värnpliktslånenämnderna beviljats 314 lån å sammanlagt 263 381 kronor. Dessa fördela sig med avseende å lånebeloppens storlek på sätt angives i det följande.

Lånebelopp kronor	Antal lån
200—500	125
501—1 000.....	138
1 001—1 500.....	22
1 501—2 000.....	15
2 001—2 500.....	2
2 501—3 000.....	6
3 001—3 500.....	1
2 501—4 000.....	3
4 001—4 500.....	—
4 501—5 000.....	2

Summa 314

Hela antalet under året till kommissionen inkomna ärenden angående beviljande av värnpliktslån uppgick till 236. Av dessa jämte från föregående år balanserade 7 ärenden avgjorde kommissionen före december månads utgång 239, varav 45 avsågo av värnpliktslånenämnder underställda beslut, 193 av lånesökande ingivna besvär samt 1 såväl underställning som besvär. I fråga om underställda beslut upphävde kommissionen i 5 fall värnpliktslånenämndernas beslut angående lån å sammanlagt 13 318 kronor. I anledning av anförda besvär beviljades 21 lån å tillsammans 35 700 kronor.

Härutöver ha under 1943 till kommissionen inkommit 17 ärenden angående ändring i tidigare bestämda lånevillkor, av vilka under samma tid samtliga avgjorts.

Av de beviljade lånen ha t. o. m. utgången av december månad 1943 15 lån måst på grund av olika omständigheter helt eller delvis avskrivas. I 9 fall är avskrivningen en följd av att låntagaren avlidit och i övriga fall att låntagaren råkat på obestånd. Ifrågavarande 15 lån ha ursprungligen gällt en sammanlagd lånesumma av 14 350 kronor. Det avskrivna beloppet är dock lägre; det exakta beloppet kan icke angivas på grund av att avskrivningarnas storlek i vissa fall blir beroende på ackordsförhandlingar.

Anstånd med erläggande av amortering, innebärande ändring i amorteringsplanen, har under 1943 beviljats av värnpliktslånenämnderna i 311 fall och av kommissionen i egenskap av lånebeviljande myndighet i 12 fall. Motsvarande antal avslagna anståndsansökningar var 34 resp. 2. Kommissionen har dessutom i 2 fall efter besvärsskrivelse bifallit av värnpliktslånenämnder avslagna ansökningar om anstånd. Dessutom ha länsstyrelserna i ett betydande antal fall beviljat kortvarigt anstånd med erläggande av förfallen amortering. Enligt uppgift från statskontoret hade den 30 juni 1943 av de utbetalade lånebeloppen återbetalats 835 693 kronor.

I *bilagorna 13 och 14* ha sammanförts vissa kostnader för arbetsförmedlingsverksamhet, överflyttning och omskolning av arbetskraft, familjebidragssamfundens revisorer m. m. under dels budgetåret 1942/43 dels kalenderåret 1943.

Bilaga 1.

Uppgifter

rörande vissa arbetslöshetsförhållanden enligt kommunernas rapporter till statens arbetsmarknadskommision för den 31 december åren 1942 och 1943.

A. Länsfördelning.

L ä n	Invånar- antal	Antal rapporte- rande kommuner		Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälp- ta	D ä r a v				
		1/1 1943	31/12	31/12	31/12	31/12	31/12		31/12	31/12 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälpen
			1942	1943	1942	1943	1942		1943				
Stockholms stad	613 754	1	1	1 942	1 857	3·2	3·0	1 558	803	674	81		
Stockholms . . .	121 916	11	13	239	235	2·0	1·9	110	31	72	7		
Uppsala	56 844	4	3	71	40	1·2	0·7	21	18	—	3		
Södermanlands	65 215	2	2	59	18	0·9	0·3	9	9	—	—		
Östergötlands .	115 441	2	2	90	172	0·8	1·5	97	28	69	—		
Jönköpings . . .	82 006	6	4	94	72	1·1	0·9	32	20	—	12		
Kronobergs . . .	26 421	4	3	29	15	1·1	0·6	12	1	—	11		
Kalmar	58 536	6	2	109	74	1·9	1·3	45	43	—	2		
Gotlands	15 044	2	2	32	81	2·1	5·4	36	29	—	7		
Blekinge	71 289	12	13	79	193	1·1	2·7	91	91	—	—		
Kristianstads .	26 714	2	2	37	48	1·4	1·8	29	29	—	—		
Malmö stad . .	159 803	1	1	475	473	3·0	3·0	359	67	290	2		
Malmöhus län i övrigt	151 486	6	9	279	598	1·8	3·9	350	72	278	—		
Hallands	53 149	6	3	91	67	1·7	1·3	7	—	—	7		
Göteborgs stad	285 846	1	1	1 815	1 502	6·3	5·3	1 300	268	992	40		
Göteborgs och Bohuslän i övrigt	121 629	35	33	1 502	1 305	12·3	10·7	906	762	136	8		
Älvsborgs	108 628	7	8	72	195	0·7	1·8	33	17	14	2		
Skaraborgs . . .	42 038	3	6	11	106	0·3	2·5	32	9	21	2		
Värmlands . . .	110 732	7	13	152	678	1·4	6·1	165	81	69	15		
Örebro	62 124	1	2	47	254	0·8	4·1	105	63	—	42		
Västmanlands .	40 797	1	1	1	2	0·0	0·0	1	—	—	1		
Kopparbergs . .	37 392	3	3	16	48	0·4	1·3	3	3	—	—		
Gävleborgs . . .	82 194	4	7	78	116	0·9	1·4	20	18	—	2		
Västernorr- lands	198 610	30	35	1 017	3 065	5·1	15·4	1 845	922	893	30		
Jämtlands	23 735	1	2	1	4	0·0	0·2	1	1	—	—		
Västerbottens .	69 809	4	6	24	137	0·3	2·0	15	15	—	—		
Norrbottens . .	131 617	9	10	230	321	1·7	2·4	88	70	12	6		
Hela riket	2 932 769	171	187	8 592	11 676	2·9	4·0	7 270	3 470	3 520	280		

B. Kommunfördelning.

* anger att kommunen icke stått i rapportförbindelse med kommissionen för ifrågavarande månad.

K o m m u n	Invånar- antal	Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälppta	D ä r a v				
		^{1/1} 1943	^{31/12} 1942	^{31/12} 1943	^{31/12} 1942		^{31/12} 1943	^{31/12} 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälpn
<i>Stockholms stad</i>	613 754	1 942	1 857	3·2	3·0	1 558	803	674	81		
<i>Stockholms län.</i>											
Norrtälje	5 386	4	1	0·7	0·2	1	1	—	—		
Solna	29 286	91	90	3·1	3·1	59	10	46	3		
Sundbyberg	12 168	45	2	3·7	0·2	2	2	—	—		
Bo	3 140	*	20	—	6·4	11	—	11	—		
Edebo	1 514	1	1	0·7	0·7	1	1	—	—		
Huddinge	14 947	15	17	1·0	1·1	4	4	—	—		
Häverö	5 053	2	3	0·4	0·6	2	2	—	—		
Järfälla	3 826	2	1	0·5	0·3	1	—	—	1		
Nacka	10 627	10	23	0·9	2·2	7	2	5	—		
Saltsjöbadens kpg	3 419	*	1	—	0·3	1	1	—	—		
Sollentuna	13 992	4	4	0·3	0·3	4	2	1	1		
Spånga	11 995	64	70	5·3	5·8	15	4	9	2		
Täby	6 563	1	2	0·2	0·3	2	2	—	—		
Summa	121 916	239	235	2·0	1·9	110	31	72	7		
<i>Uppsala län.</i>											
Enköping	6 652	1	1	0·2	0·2	—	—	—	—		
Uppsala	39 887	62	28	1·6	0·7	20	17	—	3		
Gamla Upsala	2 096	2	—	1·0	—	—	—	—	—		
Älvkarleby	8 209	6	11	0·7	1·3	1	1	—	—		
Summa	56 844	71	40	1·2	0·7	21	18	—	3		
<i>Södermanlands län.</i>											
Eskilstuna	42 313	14	*	0·3	—	—	—	—	—		
Nyköping	14 260	45	13	3·2	0·9	4	4	—	—		
Västra Vingåker	8 642	—	5	—	0·6	5	5	—	—		
Summa	65 215	59	18	0·9	0·3	9	9	—	—		
<i>Östergötlands län.</i>											
Linköping	43 494	1	48	0·0	1·1	24	10	14	—		
Norrköping	71 947	89	124	1·2	1·7	73	18	55	—		
Summa	115 441	90	172	0·8	1·5	97	28	69	—		
<i>Jönköpings län.</i>											
Eksjö	7 586	11	*	1·5	—	—	—	—	—		
Huskvarna	9 873	2	—	0·2	—	—	—	—	—		
Jönköping	38 000	65	67	1·7	1·8	29	19	—	10		
Nässjö	10 533	4	1	0·4	0·1	—	—	—	—		
Tranås	7 782	11	—	1·4	—	—	—	—	—		
Vetlanda	4 308	1	1	0·2	0·2	1	1	—	—		
Norrahammars kpg	3 924	*	3	—	0·8	2	—	—	2		
Summa	82 006	94	72	1·1	0·9	32	20	—	12		

K o m m u n	Invånar- antal	Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälp- ta	D ä r a v			
		31/ 1942	31/ 1943	31/ 1942	31/ 1943		31/ 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälp- pen
<i>Kronobergs län.</i>										
Växjö	16 236	7	11	0·4	0·7	10	1	—	9	
Ekeberga	1 578	1	*	0·6	—	—	—	—	—	
Hovmantorp	1 800	—	1	—	0·6	1	—	—	1	
Stenbrohult	2 680	1	*	0·4	—	—	—	—	—	
Södra Sandsjö	2 298	*	3	—	1·3	1	—	—	1	
Åseda	1 829	20	*	10·9	—	—	—	—	—	
Summa	26 421	29	15	1·1	0·6	12	1	—	11	
<i>Kalmar län.</i>										
Kalmar	22 553	44	67	2·0	3·0	40	40	—	—	
Nybro	5 591	5	7	0·9	1·3	5	3	—	2	
Oskarshamn	9 120	2	—	0·2	—	—	—	—	—	
Västervik	13 026	48	*	3·7	—	—	—	—	—	
Döderhult	5 153	9	—	1·7	—	—	—	—	—	
Gamleby	3 093	1	*	0·3	—	—	—	—	—	
Summa	58 536	109	74	1·9	1·3	45	43	—	2	
<i>Gottlands län.</i>										
Visby	13 022	29	75	2·2	5·8	31	24	—	7	
Slite kpg	2 022	3	6	1·5	3·0	5	5	—	—	
Summa	15 044	32	81	2·1	5·4	36	29	—	7	
<i>Blekinge län.</i>										
Karlshamn	10 053	9	10	0·9	1·0	4	4	—	—	
Karlskrona	31 489	7	38	0·2	1·2	—	—	—	—	
Asarum	7 190	8	21	1·1	2·9	15	15	—	—	
Eringsboda	1 877	2	2	1·1	1·1	2	2	—	—	
Hasslö	1 488	19	15	12·8	10·1	—	—	—	—	
Hällaryd	2 600	5	19	1·9	7·3	9	9	—	—	
Listerby	1 838	3	11	1·6	6·0	7	7	—	—	
Mörnum	4 177	9	33	2·2	7·9	21	21	—	—	
Sillhövda	1 981	2	2	1·0	1·0	2	2	—	—	
Sturkö	1 685	7	26	4·2	15·4	21	21	—	—	
Torhamn	2 419	—	5	—	2·1	—	—	—	—	
Tving	2 603	5	6	1·9	2·3	6	6	—	—	
Åryd	1 889	3	5	1·6	2·6	4	4	—	—	
Summa	71 289	79	193	1·1	2·7	91	91	—	—	
<i>Kristianstads län.</i>										
Kristianstad	22 119	34	46	1·5	2·1	29	29	—	—	
Gråmanstorp	4 595	3	2	0·7	0·4	—	—	—	—	
Summa	26 714	37	48	1·4	1·8	29	29	—	—	
<i>Malmö stad</i>	159 803	475	473	3·0	3·0	359	67	290	2	

K o m m u n	Invånar- antal	Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälp ^{ta}	D ä r a v			
		31/ 12 1942	31/ 12 1943	31/ 12 1942	31/ 12 1943		31/ 12 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälp ^{en}
<i>Malmöhus län i övrigt.</i>										
Eslöv	6 479	5	16	0·8	2·5	11	—	11	—	
Hälsingborg	63 209	133	381	2·1	6·0	244	52	192	—	
Landskrona	21 531	14	20	0·7	0·9	17	17	—	—	
Lund	28 417	69	71	2·4	2·5	27	1	26	—	
Trelleborg	14 837	44	66	3·0	4·4	31	1	30	—	
Ystad	11 556	*	24	—	2·1	20	1	19	—	
Dalby	1 741	—	6	—	3·4	—	—	—	—	
Kävlinge	2 700	14	9	5·2	3·3	—	—	—	—	
Västra Klagstorp	1 016	*	5	—	4·9	—	—	—	—	
Summa	151 486	279	598	1·8	3·9	350	72	278	—	
<i>Hallands län.</i>										
Falkenberg	6 947	13	5	1·9	0·7	—	—	—	—	
Halmstad	28 928	6	24	0·2	0·8	7	—	—	7	
Kungsbacka	2 328	1	—	0·4	—	—	—	—	—	
Varberg	10 923	67	38	6·1	3·5	—	—	—	—	
Slättåkra	2 500	3	*	1·2	—	—	—	—	—	
Söndrum	1 523	1	—	0·7	—	—	—	—	—	
Summa	53 149	91	67	1·7	1·3	7	—	—	7	
<i>Göteborgs stad</i>	285 846	1 815	1 502	6·3	5·3	1 300	268	992	40	
<i>Göteborgs och Bohus län i övrigt.</i>										
Lysekil	5 231	48	41	9·2	7·8	37	28	7	2	
Marstrand	1 233	4	2	3·2	1·6	—	—	—	—	
Mölndal	16 425	126	111	7·7	6·8	84	54	27	3	
Strömstad	2 958	18	16	6·1	5·4	11	10	1	—	
Uddevalla	17 600	62	92	3·5	5·2	68	39	29	—	
Askum	2 233	104	78	46·6	34·9	46	40	6	—	
Backa	2 966	14	12	4·7	4·0	1	1	—	—	
Bottna	464	7	7	15·1	15·1	3	3	—	—	
Brastad	3 128	118	102	37·7	32·6	68	56	10	2	
Bro	2 341	123	75	52·5	32·0	63	42	20	1	
Bärfendal	421	10	12	23·8	28·5	4	4	—	—	
Forshälla	1 643	1	*	0·6	—	—	—	—	—	
Foss	4 251	27	20	6·4	4·7	17	10	7	—	
Grebbestads kpg	763	9	4	11·8	5·2	3	3	—	—	
Hogdal	1 229	25	26	20·3	21·2	23	23	—	—	
Kungshamn	2 481	37	22	14·9	8·9	11	11	—	—	
Kville	4 328	101	97	23·3	22·4	74	60	14	—	
Källered	1 320	3	*	2·3	—	—	—	—	—	
Lommeland	695	24	18	34·5	25·9	11	11	—	—	
Lur	1 461	5	2	3·4	1·4	2	2	—	—	
Lyse	2 332	59	55	25·3	23·6	31	31	—	—	
Malmö	1 127	61	29	54·1	25·7	21	21	—	—	
Mollösund	601	7	6	11·6	10·0	—	—	—	—	
Morlanda	2 834	1	4	0·4	1·4	4	4	—	—	
Näsinge	964	45	51	46·7	52·9	25	25	—	—	
Partille	8 982	6	10	0·7	1·1	9	9	—	—	
Skee	4 698	129	111	27·5	23·6	78	78	—	—	
Skredsvik	1 409	2	3	1·4	2·1	3	3	—	—	

K o m m u n	Invånar- antal	Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälp- ta	D ä r a v			
		^{31/13} 1942	^{31/12} 1943	^{31/13} 1942	^{31/12} 1943		^{31/12} 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälp
Smögen	1 620	6	1	3·7	0·6	1	1	—	—	
Svenneby	1 162	33	50	28·4	43·0	37	37	—	—	
Tanum	4 625	61	65	13·2	14·1	48	48	—	—	
Tjärnö	1 662	5	2	3·0	1·2	2	2	—	—	
Tossene	4 524	176	159	38·9	35·1	119	106	13	—	
Västra Frölunda	11 918	45	22	3·8	1·8	2	—	2	—	
Summa	121 629	1 502	1 305	12·3	10·7	906	762	136	8	
<i>Älvsborgs län.</i>										
Alingsås	10 452	2	5	0·2	0·5	—	—	—	—	
Borås	49 409	1	2	0·0	0·0	1	1	—	—	
Trollhättan	18 548	11	19	0·6	1·0	14	—	14	—	
Ulricehamn	6 380	1	2	0·2	0·3	—	—	—	—	
Vänersborg	9 275	43	30	4·6	3·2	15	13	—	2	
Bengtstors kpg.	2 555	*	87	—	34·1	—	—	—	—	
Fuxerna	2 805	*	47	—	16·8	—	—	—	—	
Steneby	3 889	1	—	0·3	—	—	—	—	—	
Vassända-Naglum	5 315	13	3	2·4	0·6	3	3	—	—	
Summa	108 628	72	195	0·7	1·8	33	17	14	2	
<i>Skaraborgs län.</i>										
Falköping	9 121	2	16	0·2	1·8	—	—	—	—	
Hjo	2 993	8	10	2·7	3·3	—	—	—	—	
Lidköping	12 092	*	71	—	5·9	23	—	21	2	
Skövde	13 780	—	7	—	0·5	7	7	—	—	
Norra Kyrketorp	1 018	1	1	1·0	1·0	1	1	—	—	
Töreboda kpg.	3 034	*	1	—	0·3	1	1	—	—	
Summa	42 038	11	106	0·3	2·5	32	9	21	2	
<i>Värmlands län.</i>										
Arvika	9 044	*	34	—	3·8	—	—	—	—	
Karlstad	30 119	74	184	2·5	6·1	66	33	33	—	
Arvika lk.	4 915	*	29	—	5·9	21	—	19	2	
Eda	6 123	38	38	6·2	6·2	28	18	10	—	
Ekshärad	6 200	3	*	0·5	—	—	—	—	—	
Glava	2 805	3	12	1·1	4·3	7	—	7	—	
Grava	6 535	—	19	—	2·9	—	—	—	—	
Gräsmark	2 953	—	3	—	1·0	—	—	—	—	
Hammarö	6 146	—	69	—	11·2	—	—	—	—	
Nor	2 955	*	104	—	32·2	—	—	—	—	
Norra Rada	10 906	*	63	—	5·8	—	—	—	—	
Ransäter	5 936	14	75	2·4	12·6	28	28	—	—	
Sunne lk.	8 268	*	5	—	0·6	3	2	—	1	
Säffle kpg.	7 827	¹ 20	43	2·6	5·5	12	—	—	12	
Summa	110 732	152	678	1·4	6·1	165	81	69	15	
<i>Örebro län.</i>										
Örebro	56 307	47	252	0·8	4·5	103	63	—	40	
Hällefors	5 817	—	2	—	0·3	2	—	—	2	
Summa	62 124	47	254	0·8	4·1	105	63	—	42	

¹ By landskommun, som inkommerades ^{1/1} 1943, redovisade ^{31/12} 1942 11 arbetslösa.

K o m m u n	Invånar- antal	Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälp- ta	D ä r a v				
		1/1 1943	31/12 1942	31/12 1943	31/12 1942		31/12 1943	31/12 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälp
<i>Västmanlands län.</i>											
Västerås	40 797	1	2	0·0	0·0	1	—	—	1		
Summa	40 797	1	2	0·0	0·0	1	—	—	1		
<i>Kopparbergs län.</i>											
Falun	14 729	12	2	0·8	0·1	2	2	—	—		
Hedemora	4 444	1	18	0·2	4·1	1	1	—	—		
Leksand	9 236	3	*	0·3	—	—	—	—	—		
Stora Tuna	8 983	—	28	—	3·1	—	—	—	—		
Summa	37 392	16	48	0·4	1·3	3	3	—	—		
<i>Gävleborgs län.</i>											
Gävle	39 912	27	30	0·7	0·8	—	—	—	—		
Hudiksvall	7 449	6	1	0·8	0·1	—	—	—	—		
Söderhamn	9 808	44	40	4·5	4·1	7	6	—	1		
Hamrånge	5 079	—	21	—	4·1	11	11	—	—		
Njutånger	4 328	—	1	—	0·2	1	—	—	1		
Norråla	2 913	1	1	0·3	0·3	1	1	—	—		
Söderåla	12 705	*	22	—	1·7	—	—	—	—		
Summa	82 194	78	116	0·9	1·4	20	18	—	2		
<i>Västernorrlands län.</i>											
Härnösand	12 713	38	24	3·0	1·9	17	5	—	12		
Sundsvall	19 142	14	61	0·7	3·2	11	11	—	—		
Örnsköldsvik	5 870	1	—	0·2	—	—	—	—	—		
Alnö	5 672	75	178	13·2	31·4	133	37	96	—		
Anundsjö	8 380	—	1	—	0·1	—	—	—	—		
Arnäs	5 208	4	10	0·8	1·9	3	—	3	—		
Attmar	2 946	—	5	—	1·7	1	1	—	—		
Bjärträ	4 711	81	224	17·2	47·5	143	112	30	1		
Bodum	1 952	—	1	—	0·5	—	—	—	—		
Boteå	1 513	1	9	0·7	5·9	—	—	—	—		
Dal	1 190	1	2	0·8	1·7	2	2	—	—		
Grundsunda	4 324	3	43	0·7	9·9	38	38	—	—		
Gudmundrå	13 821	90	274	6·5	19·8	176	88	82	6		
Hässjö	3 915	34	73	8·7	18·6	44	24	20	—		
Högsjö	4 123	66	142	16·0	34·4	117	77	40	—		
Ljustorp	2 361	1	14	0·4	5·9	7	7	—	—		
Långsele	3 037	2	12	0·7	4·0	2	2	—	—		
Njurunda	11 539	12	144	1·0	12·5	119	39	80	—		
Nora	3 154	32	76	10·1	24·1	55	22	32	1		
Nätra	6 058	58	272	9·6	44·9	83	82	—	1		
Selånger	3 581	—	4	—	1·1	—	—	—	—		
Sidensjö	2 304	1	1	0·4	0·4	1	1	—	—		
Sjålevad	11 841	3	20	0·3	1·7	—	—	—	—		
Skog	1 029	5	3	4·9	2·9	2	2	—	—		
Skön	13 695	144	403	10·5	29·4	287	124	162	1		
Stigsjö	1 918	1	—	0·5	—	—	—	—	—		
Styrnäs	1 226	5	12	4·1	9·8	10	10	—	—		
Sånga	662	1	1	1·5	1·5	1	1	—	—		
Säbrå	4 322	33	51	7·6	11·8	31	31	—	—		

K o m m u n	Invånar- antal	Rapporterat antal hjälp- sökande		Antal hjälp- sökande per 1 000 invånare		Antal hjälp- ta	D ä r a v			
		31/12 1942	31/12 1943	31/12 1942	31/12 1943		31/12 1943	arbets- linjen	under- stöds- linjen	utbild- nings- hjälp
Sättna	1 937	—	1	—	0·5	—	—	—	—	
Timrå	8 424	181	683	21·5	81·1	341	79	259	3	
Torp	10 047	—	24	—	2·4	14	14	—	—	
Torsåker	1 143	3	6	2·6	5·2	—	—	—	—	
Tuna	4 425	13	55	2·9	12·4	25	3	20	2	
Tynderö	1 080	—	7	—	6·5	3	3	—	—	
Ullånger	1 762	—	1	—	0·6	—	—	—	—	
Ytterlännäs	6 641	113	228	17·0	34·3	179	107	69	3	
Överlännäs	944	1	—	1·1	—	—	—	—	—	
Summa	198 610	1 017	3 065	5·1	15·4	1 845	922	893	30	
<i>Jämtlands län.</i>										
Östersund	17 782	1	2	0·1	0·1	1	1	—	—	
Ragunda	5 953	*	2	—	0·3	—	—	—	—	
Summa	23 735	1	4	0·0	0·2	1	1	—	—	
<i>Västerbottens län.</i>										
Skellefteå	10 750	7	38	0·7	3·5	4	4	—	—	
Bureå	5 850	*	12	—	2·1	—	—	—	—	
Byske	9 781	14	17	1·4	1·7	—	—	—	—	
Hörnefors	3 901	—	16	—	4·1	—	—	—	—	
Skellefteå lk.	24 926	2	53	0·1	2·1	10	10	—	—	
Umeå lk.	14 601	1	1	0·1	0·1	1	1	—	—	
Summa	69 809	24	137	0·3	2·0	15	15	—	—	
<i>Norrbottnens län.</i>										
Boden	9 232	*	2	—	0·2	2	—	2	—	
Luleå	15 208	1	126	0·1	8·3	—	—	—	—	
Gällivare	21 394	3	2	0·1	0·1	2	—	—	2	
Hortlax	4 478	2	2	0·4	0·4	2	—	—	2	
Jukkasjärvi	18 391	51	97	2·8	5·3	79	70	9	—	
Karl-Gustav	3 528	1	*	0·3	—	—	—	—	—	
Nederkalix	14 686	162	71	11·0	4·8	—	—	—	—	
Piteå lk.	13 947	7	2	0·5	0·1	2	—	—	2	
Töre	5 154	2	*	0·4	—	—	—	—	—	
Älvsby	9 169	—	1	—	0·1	—	—	—	—	
Överluleå	9 965	1	12	0·1	1·2	1	—	1	—	
Övertorneå	6 465	—	6	—	0·9	—	—	—	—	
Summa	131 617	230	321	1·7	2·4	88	70	12	6	

De hjälpsökande arbetslösas fördelning på

Yrkesgrupper	Stockholms stad	Stockholms län	Uppsala län	Södermanlands län	Östergötlands län	Jönköpings län	Kronobergs län	Kalmar län	Gotlands län	Blekinge län	Kristianstads län	Malmö stad
<i>Jordbruk och skogshushållning</i>	27	4	1	1	1	—	—	3	—	—	—	15
Jordbruk	27	4	1	1	1	—	—	3	—	—	—	15
Skogshushållning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Industri och hantverk</i>	961	189	22	10	108	31	4	30	34	135	21	303
Ingenjörarbete och arbetsledning	48	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Malmbrytning	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Metall- och maskinindustri	97	14	1	1	4	8	—	3	—	3	—	15
Jord- och stenindustri	16	1	1	—	4	1	1	1	4	95	1	6
stenindustri	3	1	—	—	3	1	—	—	4	91	1	3
glasindustri	3	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—
annan hithörande industri	10	—	1	—	1	—	—	—	—	4	—	3
Trävaruindustri	11	3	5	1	5	—	—	2	—	—	—	1
sågverksindustri	5	—	3	—	4	—	—	1	—	—	—	—
annan trävaruindustri	6	3	2	1	1	—	—	1	—	—	—	1
Pappersindustri	7	5	—	—	2	3	3	1	—	—	—	—
Grafisk industri	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Livsmedelsindustri	13	3	—	3	—	—	—	3	—	2	—	6
Textil- och beklädnadsindustri	15	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	2
Läder-, hår- och gummivaruindustri	18	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
skoindustri	4	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1
gummivaruindustri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
annan hithörande industri	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Kemisk-teknisk industri	8	2	—	—	—	10	—	3	—	2	—	5
Byggnadsverksamhet	714	156	14	5	90	9	—	17	30	32	20	265
husbyggnadsarbete	706	131	4	4	41	6	—	10	30	9	4	247
väg-, gatu- o. vattenbyggnadsarbete	8	25	10	1	49	3	—	7	—	23	16	18
Kraft- och värmeproduktion	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Sjöfart och fiske</i>	23	2	—	—	1	—	—	1	—	2	—	10
<i>Handel, samfärdsel och allmän tjänst.</i>	663	24	13	1	29	12	3	11	6	4	7	88
Kontors-, affärs- och lagerarbete	289	13	6	—	4	4	1	2	3	2	2	23
kontorister (kontorschefer, bokh. m. fl.)	95	8	2	—	3	2	1	1	3	1	—	3
kontorsvaktmästare m. fl.	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
affärsföreståndare, -bitr., agenter m. fl.	145	4	3	—	—	2	—	1	—	—	—	3
lagerarbetare och förrådsbiträden	46	1	1	—	1	—	—	—	—	1	2	17
Landtransport	179	5	3	—	13	7	1	8	2	2	4	55
hamn- och stuveriarbetare	27	—	2	—	8	1	—	7	2	—	—	27
chaufförer och åkeriarbetare	139	5	1	—	5	6	—	1	—	2	4	28
övriga hithörande grupper	13	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Hotell- och restaurangrörelse	53	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2
Litterärt och konstnärligt arbete	73	4	4	1	12	1	1	1	—	—	1	8
Förvaltning och undervisning	56	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sjukvård och hygien	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
<i>Husligt arbete</i>	4	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—
<i>Diversearbete</i>	179	15	4	6	28	29	8	29	41	52	20	57
Summa	1 857	235	40	18	172	72	15	74	81	193	48	473

Bilaga 2.

yrkesgrupper och län den 31 december 1943.

Malmöhus län i övrigt	Hallands län	Göteborgs stad	Göteborgs län i övrigt	Älvsborgs län	Skaraborgs län	Värmlands län	Örebro län	Västmanlands län	Kopparbergs län	Gävleborgs län	Västernorr- lands län	Jämtlands län	Västerbottens län	Norrbottens län	Summa		
															Hela riket	därav	
																städer	lands- bygd
5	—	9	1	—	—	13	9	—	3	3	150	—	9	20	274	80	194
5	—	9	1	—	—	6	7	—	3	1	14	—	1	1	100	75	25
—	—	—	—	—	—	7	2	—	—	2	136	—	8	19	174	5	169
303	54	643	1 146	163	88	530	194	1	31	83	2 333	1	101	232	7 751	3 476	4 275
—	—	7	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	36	58	57	1
21	3	65	11	5	—	—	2	—	—	—	—	—	—	3	44	23	21
11	10	43	947	4	3	69	6	—	12	7	40	—	—	3	396	288	108
6	6	26	946	2	—	38	1	—	—	2	13	—	2	1	1 206	155	1 051
1	1	3	—	—	—	7	1	—	—	2	4	—	2	—	1 109	104	1 005
4	3	14	1	2	3	1	—	—	—	—	8	—	—	—	48	9	39
5	—	41	9	1	—	27	2	—	—	41	823	—	—	1	49	42	7
—	—	34	7	1	—	22	—	—	—	41	818	—	42	20	1 039	126	913
5	—	7	2	—	—	5	2	—	—	—	5	—	20	4	974	94	880
—	—	12	13	122	—	182	1	—	—	12	1 004	—	13	11	65	32	33
2	—	4	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	25	24	1
21	2	21	7	1	5	—	7	1	1	—	5	—	—	2	103	92	11
1	1	10	13	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	49	48	1
4	3	11	1	—	—	2	34	—	—	1	4	—	1	1	84	80	4
1	2	4	—	1	—	—	34	—	—	1	3	—	1	—	53	50	3
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	3	—
1	1	7	1	—	—	2	—	—	—	—	1	—	—	—	28	27	1
3	8	7	16	4	5	1	—	—	—	1	4	—	—	10	89	80	9
233	27	421	127	21	66	206	139	—	18	16	432	1	43	145	3 247	2 442	805
224	12	401	75	12	52	37	136	—	18	5	119	—	32	60	2 375	2 070	305
9	15	20	52	9	14	169	3	—	—	11	313	1	11	85	872	372	500
2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	3	7	—	—	3	20	12	8
26	2	70	7	—	2	1	1	—	—	—	16	—	1	1	166	144	22
84	4	696	35	4	4	33	19	—	7	10	225	2	2	3	1 989	1 749	240
17	1	120	3	1	2	13	7	—	2	2	14	2	—	1	534	516	18
5	—	45	—	1	—	2	—	—	2	—	4	2	—	—	180	172	8
—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—
2	—	30	2	—	2	8	4	—	—	1	4	—	—	—	211	206	5
10	1	44	1	—	—	3	3	—	—	1	6	—	—	1	139	134	5
62	1	536	31	3	1	19	5	—	4	7	209	—	2	2	1 161	949	212
24	—	465	25	1	—	4	3	—	—	3	184	—	—	1	784	611	173
38	—	65	6	2	1	9	2	—	4	3	19	—	2	1	343	308	35
—	1	6	—	—	—	6	—	—	—	1	6	—	—	—	34	30	4
1	1	14	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	75	75	—
3	1	20	1	—	—	—	4	—	1	1	2	—	—	—	139	131	8
1	—	3	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	64	62	2
—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	16	—
—	—	6	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	18	16	2
180	7	78	115	28	12	101	31	1	7	20	340	1	24	65	1 478	882	596
598	67	1 502	1 305	195	106	678	254	2	48	116	3 065	4	187	321	11 676	6 347	5 329

**Förteckning över statliga beredskapsarbeten, till vilka statsbidrag
beviljats under år 1943 av arbetslöshetsmedel.**

Dag för beslut	A r b e t s f ö r e t a g	Regi ¹	Total- kostnader kronor	Stats- bidrag kronor
12/1	Ytterligare kostnader för fortsatt utbyggnad av vatten- och avloppsledningsanläggning, Ramsle kommun, Västernorrlands län (11/2 1941)	B	24 200	24 200
22/1	Ytterligare statsbidrag för färdigställande av bro mellan Sverige och Norge över Svinesund, Göteborgs och Bohus län (20/8 1938, 14/7 1939, 8/8 1940)	B	—	100 000
3/2	Komplettering av vatten- och avloppsledningsnätet i Kalix m.e., Norrbottens län	B	81 000	56 700
18/2	Fortsatt utvidgning av Göteborg—Torslanda flygplats, Göteborgs och Bohus län	B	1 500 000	1 500 000
22/2	Reparation av kaj och brygga i Sannäs, Tanums kommun, Göteborgs och Bohus län	B	15 500	15 500
22/3	Ytterligare kostnader för färdigställande av vägen Stenshult—Sågen—Sågbron, Inlands vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län (14/6 1941)	B	75 300	75 300
	Ytterligare kostnader för slutförande av fiskehamnsanläggning, Marstrands stad (9/11 1941)	B	16 500	16 500
	Ytterligare kostnader för omläggning och förbättring av allmänna vägen Gravarne—Hunnebostrand—Bovallstrand—Dingle å delen Gravarne—Dalen, Sunnervikens och Bullarens vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län (1/2 1941)	B	90 000	90 000
	Utökning och ytterligare kostnader för anläggning av brygga i Kalvsund, Öckerö kommun, Göteborgs och Bohus län (14/5 1941)	B	29 000	28 600
21/4	Ytterligare statsbidrag för uppförande av lastbrygga vid Sannäs, Tanums kommun, Göteborgs och Bohus län (18/7 1937, 29/11 1940)	B	—	1 000
22/4	Väganläggning Sågbron—Torsered, delen Gräsviken—Torsered km 3/100—10/289, Väne och Ale vägdistrikt, Älvsborgs län	B	800 000	640 000
	Ytterligare kostnader för utbyggnad av Skönsmons vattenledningsnät, Sköns kommun, Västernorrlands län (18/12 1941)	B	12 000	12 000
14/5	Broar över Olandsån och Magasinsån, ingående i vägföretaget Rasbo—Faringe på delen Uppsala läns gräns—Faringe, Stockholms läns norra vägdistrikt, Stockholms län	A	76 000	64 600
	Ytterligare kostnader för utvidgning av Björkö fiskehamn, Öckerö kommun, Göteborgs och Bohus län (19/11 1941)	B	28 000	28 000

¹ A = företag i Statens arbetsmarknadskommissions regi.

B = företag i Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens regi.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Regi	Totalkostnader kronor	Statsbidrag kronor
	Ytterligare kostnader för anläggning och förbättring av kustlandsvägen Hudiksvall—Sundsvall, delen mellan Nolby och gränsen mot Sköns kommun, Medelpads östra vägdistrikt, Västernorrlands län (⁶ / ₁₀ 1938)	B	1 012 800	911 500
	Ytterligare kostnader för utförande av vattenledning från Korstabäcken till Ortvikens samt utbyggnad m. m. av Sibiriengatan, Sköns kommun, Västernorrlands län (²¹ / ₆ 1941)	B	77 000	77 000
¹⁰ / ₆	Bro över Lyckebyån vid Greveshult å vägen Eriksmåla—Kopparfly, Uppvidinge vägdistrikt, Kronobergs län	A	19 000	17 100
¹⁰ / ₇	Uppställningsplatta framför blivande hangarbyggnad såsom tillägsarbete till nr 930 Sundsvalls flygfält, Västernorrlands län	A	60 000	50 000
	Betongvalv över vattentuben till Gideåbacka kraftstation, Grundsunda kommun, Själevads och Arnäs vägdistrikt, Västernorrlands län	A	24 000	21 600
¹¹ / ₆	Fiskehamn i Hasselösund, Smögens kommun, Göteborgs och Bohus län	B	46 000	41 400
¹² / ₈	Ytterligare kostnader för gemensam vattenledningsanläggning m. m. för Gravarne m. fl. m:en, Göteborgs och Bohus län (²⁴ / ₂ , ³⁰ / ₆ 1939, ¹² / ₆ 1941)	B	241 000	241 000
	Ytterligare kostnader för vatten- och avloppsledningar i Gravarne och Bäckeviks m:e, Göteborgs och Bohus län (²⁴ / ₂ 1939, ⁷ / ₁₁ 1941)	B	146 000	146 000
	Ytterligare kostnader för vatten- och avloppsledningar i Tångens m:e, Göteborgs och Bohus län (²⁴ / ₂ 1939, ⁷ / ₁₁ 1941)	B	32 000	32 000
²⁴ / ₈	Borttagande av två grundklackar vid Tveklippa i norra Kalvfjorden (tillägsarbete till nr 876 Malöströmmar), Göteborgs och Bohus län	A	7 500	7 500
² / ₉	Ytterligare kostnader samt tillägsarbeten till högreservoar och vatten- och avloppsledningar, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län (²⁶ / ₃ 1942) ..	B	38 000	37 475
¹⁰ / ₉	Tillägsarbeten till omläggning av vägen Göteborgs stads gräns—Torslanda, delarna inom Björlanda och Torslanda kommuner, Göteborgsbygdens vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län (²⁰ / ₂ 1941, ¹⁷ / ₉ 1942).....	B	104 700	104 700
¹⁸ / ₁₀	Ytterligare kostnader för vatten- och avloppsledningar i Hamburgsund, Kville kommun, Göteborgs och Bohus län (¹² / ₁₂ 1941)	B	106 000	93 000
	Ytterligare kostnader för omläggning av allmänna vägen Dingle—Fjällbacka, delen Sjöröd—Fjällbacka, Norrvikens vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län (¹⁴ / ₆ 1941)	B	166 400	133 120
	Vissa ytterligare arbeten vid anläggning av tillfartsvägar till bro över Indalsälven vid Kävsta, Medelpads mellersta vägdistrikt, Västernorrlands län (⁷ / ₂ 1941)	B	21 700	18 445
¹⁷ / ₁₁	Ombyggnad och reparation av byggnader och slipar m. m. vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förråds- och reparationsplats i Lysekils stad	B	50 000	50 000
¹⁸ / ₁₁	Utvidgningsarbeten m. m. vid Göteborg—Torslanda flygplats, Göteborgs och Bohus län	B	675 000	675 000

Dag för beslut	Arbetsföretag	Regi	Total- kostnader kronor	Stats- bidrag kronor
	Utvidgningsarbeten m. m. vid Karlstads flygplats, Värmlands län	B	550 000	550 000
² / ₁₂	Anläggning av väg Hunnebostrand—Ulebergshamn, Sunnervikens och Bullarens vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län	B	250 000	250 000
⁴ / ₁₂	Vatten- och avloppsledningar jämte tryckstegringspumpstation i Östby, Gudmundrå kommun, Väster- norrlands län	B	176 000	105 600
	Ytterligare kostnader för fortsatt utbyggnad av Alnö kommuns vatten- och avloppsledningsanläggning, Väster- norrlands län (¹⁹ / ₁₂ 1941)	B	30 000	30 000
¹⁶ / ₁₂	Förbättring av statens fiskehamn vid Smögen, Göte- borgs och Bohus län	B	81 500	81 500
	Omläggning och förbättring av vägen Stavreviken— Nordanå i Viksjö kommun på delen mellan gränsen mot Ljustorps kommun och Nordanå, Ådalens nedre vägdistrikt, Väster- norrlands län	B	554 000	554 000
	Omläggning av vägen Sundsvall—Sättna—Indal— Liden—Bispgården, delen Krånge—bron över In- dalsälven vid Kävsta km 1/202—2/670, Medelpads mellersta vägdistrikt, Väster- norrlands län	B	285 000	285 000
	Första utbyggnadsetappen av vatten- och avloppsled- ningar i Bjästa och Förnåtra, Nätra kommun, Väs- ternorrlands län	B	270 000	162 000
	Första utbyggnadsetappen av vatten- och avloppsled- ningsanläggning i Bovallstrands m:e, Göteborgs och Bohus län	B	220 000	165 000
	Summa		7 991 100	7 492 340

Förteckning över år 1943 avslutade statliga beredskapsarbeten i statens arbetsmarknadskommissions regi.¹

Dag för beslut	Arbetsföretag	Totalkostnader kronor	Därav statsbidrag av arbetslöshetsmedel kronor	Antal utförda dagsverken
1932 21/9	538 Hultvägen. Omläggning av väg Åsen—Hult samt viadukt över Amål—Årjängs järnväg vid Finn- torp, Älvsborgs län	1 310 127	1 233 757	119 294
1933 15/9	693 Minnevägen. Anläggning av väg från Ytterhog- dal över Fåssjö, Minne och Stensån till gränsen mot Västernorrlands län jämte biväg, Jämtlands län	1 176 486	1 120 246	71 489
27/10	636 Hägerstalundsvägen. Omläggning av väg Bar- karby—Norrviken, Stockholms län	971 175	905 258	71 923
	592 Fryelevägen. Omläggning av väg Värnamo— Vrigstad, delen Värnamo stads gräns—Ingemars- bro, jämte 3 broar, Jönköpings län	1 566 047	1 472 891	123 831
1934 17/8	773 Åseda avlopp. Avloppsledning i Åseda m:e samt reningsanläggning för avloppsvatten, Kronobergs län	432 044	432 044	34 622
1935 5/7	876 Malöströmmar. Utvidgning och rätning av Norra Farleden till Uddevalla mellan Ellös- och Haf- stensfjordarna m. m., Göteborgs och Bohus län ..	3 928 091	3 927 941	173 580
1936 4/12	789 Gårdalsvägen. Omläggning av vägen Sidensjö kyrka—Själévads sockengräns vid Butsjöböle, Västernorrlands län	277 743	236 446	12 748
1941 19/4	929 Norrtälje flygfält. Utvidgning av flygfältet m. m., Stockholms län	313 581	313 581	13 405
24/4	930 Sundsvalls flygfält. Anläggning av flygfält å Skeppholmen i Timrå kommun, Västernorrlands län	1 474 808	1 474 808	55 026
	Summa	11 450 102	11 116 972	675 918

¹ Före 1/7 1940 statliga reservarbeten eller s. k. färdigställningsarbeten.

Förteckning över år 1943 avslutade statliga beredskapsarbeten i annan myndighets än arbetsmarknadskommisionens regi.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Regi ¹	Totalkostnader kronor	Därav statsbidrag av arbetslöshetsmedel kronor	Antal utförda dagsverken
1934 ^{13/4}	Konsivering av Öjebro landsvägsbro, Herrberga kommun, Östergötlands län	C	11 388	11 388	945
1937 ^{16/7}	Lastbrygga vid Sannäs, Göteborgs och Bohus län	B	15 500	15 500	459
1938 ^{10/2}	Omläggning av vissa delar av vägen Lucksta—Hassel, Västernorrlands län	B	368 066	293 460	19 853
1939 ^{27/1}	Omläggning och förbättring av vägen Lagfors—Bredsjön, Ljustorps kommun, Västernorrlands län	B	334 800	267 840	14 883
1940 ^{20/1}	Vatten- och avloppsledningar i Brastads stationsområde, Göteborgs och Bohus län ...	B	153 000	96 300	5 676
1941 ^{1/2}	Vägen Gravarne—Hunnebostrand—Bovallstrand—Dingle, delen Gravarne—Dalen, Sunnervikens och Bullarens vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län	B	470 000	394 000	20 770
^{7/2}	Tillfartsvägar till bro över Indalsälven vid Kävsta, Medelpads mellersta vägdistrikt, Västernorrlands län	B	330 800	281 180	12 496
^{14/2}	Fiskehamnsanläggning vid Hyppeln, Öckerö kommun, Göteborgs och Bohus län	B	187 000	170 800	6 234
^{14/5}	Brygga vid Kalvsund, Kalvsund m:e, Göteborgs och Bohus län	B	100 000	92 500	2 809
^{14/6}	Anläggning av väg Stenshult—Sågen—Sågbron, Inlands vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län	B	336 000	336 000	13 773
^{6/11}	Fiskehamnsanläggning, Marstrands stad	B	115 900	105 900	4 660
1942 ^{3/2}	Bergsprängning i samband med pågående byggnadsarbeten å Karlstads flygplats, Karlstads stad	B	145 000	145 000	5 992
^{8/12}	Vägbrytare för fiskehamnen, Ellös m:e, Göteborgs och Bohus län	B	19 000	17 100	867
	Summa		2 586 454	2 226 968	109 417

¹ B = företag i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens regi.

C = företag i byggnadsstyrelsens regi.

Förteckning över statskommunala beredskapsarbeten, till vilka statsbidrag beviljats under år 1943 av arbetslöshetsmedel.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Totalkostnader kronor	Statsbidrag kronor ¹
12/1	Ytterligare kostnader för vattenledning i Torshällavägen, Eskilstuna stad (14/8 1941)	5 327	1 065
	Ytterligare kostnader för detaljledningar för vatten och avlopp i Brottsta och del av Svallinge egnaomsråde, Eskilstuna stad (27/8 1941)	35 731	7 146
	Ytterligare kostnader för gravkapell samt ekonomi- och stallbyggnad vid Brastads kyrka, Brastads kommun, Göteborgs och Bohus län (7/8 1941)	1 843	1 382
3/2	Ytterligare kostnader för vatten- och avloppsledning i Öd, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län (8/12 1942)	4 119	*
12/3	Ytterligare kostnader för väganläggning från allmänna vägen Bollsta—Nyland till Gersholmen, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län (9/11 1938, 12/1 1940)	20 400	15 300
22/3	Ytterligare kostnader för breddnings- och avloppsledningsarbeten å trafikleden Gamlestadstorg—Partille mellan Kortedalsgatan och Utbys västra gräns, Göteborgs stad (14/11 1940) ..	65 000	52 000
	Ytterligare kostnader för hägnadsmur omkring Krokens kapell, Skee kommun, Göteborgs och Bohus län (12/11 1941, 22/8 1942)	1 650	1 238
	Ändring och utökning av arbetsplanen för utläggning av Åsbäcksgatan, Norra Vägen och Grengatan samt vatten- och avloppsledningar, Söderhamns stad (23/10 1941, 29/11 1942) ...	7 200	4 320
2/4	Ytterligare kostnader för anläggning av enskild väg från Timmermyren till Grind samt väg till slottet, Kville kommun, Göteborgs och Bohus län (14/12 1938).....	14 215	10 661
22/4	Utförande av avloppsledning i Ågatan mellan centrala reningsverket och Fredrikskatan, Mölndals stad	28 400	11 360
	Ytterligare kostnader för iordningställande av del av Nobelgatan, utläggande av delar av Östra Falkgatan och Bäckgatan samt vatten- och avloppsledningar i Utsiktsgränden, Mölndals stad (9/8 1942)	8 724	3 053
	Ytterligare kostnader för samt utökning av arbetet avseende utvidgning av kyrkogården på Malmön, Göteborgs och Bohus län (21/10, 9/12 1941, 9/8 1942)	14 650	10 255
27/5	Ytterligare kostnader för fullbordande av rullbanor å Allebergs segelflygplats, Falköpings stad (14/1 1942)	12 000	12 000
	Omläggning av avlopps nätet inom mellersta stadsdelen söder om Söderhamnsån samt del av vattenledning i Trädgårdsgatan, Söderhamns stad	87 000	34 800
4/6	Ytterligare kostnader för bro över Möcklesund, Östra härads vägdistrikt, Blekinge län (18/2 1935, 12/11 1936, 22/7 1938)	33 180	31 520
21/6	Nedläggande av avloppsledningar inom Ekängsområdet, sträckorna 0—1 och 1—2, Örebro stad	38 400	7 680

¹ Fr. o. m. januari 1941 utgår även årskostnadsbidrag, som fastställs först efter årets utgång. * Anger att endast årskostnadsbidrag utgår.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Totalkostnader kronor	Statsbidrag kronor
	Nedläggande av avloppsledningarna inom Ekängsområdet, sträckorna 2—4, 2—3, 3—6 och 6—7, Örebro stad	80 300	16 060
	Nedläggande av avloppsledningarna inom Hagaområdet, Örebro stad	99 500	19 900
	Ytterligare kostnader för viss del av andra utbyggnadsetappen av Hässjö kommuns vatten- och avloppsledningsanläggning. Västernorrlands län (²² / ₁₀ 1941)	15 000	11 250
	Anläggande av enskild väg från allmänna vägen Lögdö—Glupen till fastigheten Riibodarna nr 38, Timrå kommun, Västernorrlands län	14 910	7 455
⁷ / ₇	Anläggning av enskild väg från allmänna vägen Rixö—Brastads kyrka till allmänna vägen Lysekil—Munkedal, Brastads kommun, Göteborgs och Bohus län	10 500	5 250
⁸ / ₉	Anläggning av enskild väg i Köja, Bjärträ kommun, Västernorrlands län	11 600	5 800
²⁴ / ₉	Ytterligare kostnader för vatten- och avloppsledningsanläggning inom Dysjöområdet, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län (¹⁰ / ₁ , ¹⁴ / ₂ 1941)	75 000	52 500
¹² / ₁₁	Ytterligare kostnader för anläggning av enskild väg från Berga till Sandvik, Kville kommun, Göteborgs och Bohus län (¹⁸ / ₉ 1939)	12 300	7 995
	Ytterligare kostnader för utbyggnad av Gudmundrå kommuns vatten- o. avloppsledningsnät inom vissa områden vid Kramfors sågverk samt Kramfors och Frånö fabriker, Västernorrlands län (²⁰ / ₁₂ 1938, ¹⁰ / ₁ 1941)	3 702	2 036
	Ytterligare kostnader för anläggning av ny begravningsplats, Njurunda kommun, Västernorrlands län (³ / ₃ 1939)	7 682	4 993
¹⁷ / ₁₁	Utvidgning av begravningsplatserna å kyrkogårdarna i Vägga och Askum, Askums kommun, Göteborgs och Bohus län ...	83 970	60 000
	Tillägsarbeten i samband med anläggning av enskild väg från allmänna vägen Rixö—Brastads kyrka till allmänna vägen Lysekil—Munkedal, Brastads kommun, Göteborgs och Bohus län (⁷ / ₇ 1943)	1 950	975
	Ytterligare kostnader för utförande av andra etappen av vatten- och avloppsledningsanläggning, Säbrå kommun, Västernorrlands län (²⁰ / ₈ 1941, ¹⁴ / ₄ 1942)	29 800	20 860
⁴ / ₁₂	Vissa arbeten med gång- och cykelbanor å trafikleden Gamlestadstorg—Kviiberg—Utbynäs—Partille gräns mellan Kortedalsgatan och Utbys västra gräns, Göteborgs stad	128 000	102 400
	Utförande av fyra branddammar, Tanums kommun, Göteborgs och Bohus län	4 120	2 678
	Avloppsledningarna i Brunne, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	66 000	39 600
	Avloppsledningarna i Fiskja, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	69 000	41 400
	Avloppsledningarna i Sörlimsta, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	35 000	21 000
	Vatten- och avloppsledningarna i Trafikgatan mellan Prästgatan och Bygatan i Skönsbergs m.e, Sköns kommun, Västernorrlands län	42 500	27 625

Dag för beslut	Arbetsföretag	Total- kostnader kronor	Stats- bidrag kronor
6/12	Utvidgning av Kville kyrkogård, Göteborgs och Bohus län . . .	80 000	56 000
	Vatten- och avloppsledning inom Övre Vivstavarv i Vivsta— Näs m:e, Timrå kommun, Västernorrlands län	128 000	83 200
15/12	Ytterligare kostnader för utvidgning av kyrkogården på Malm- ön, Malmöns kommun, Göteborgs och Bohus län (21/10, 2/12 1941, 4/6 1942, 22/4 1943)	10 600	7 420
	Huvudavloppsledning mellan Haga pumpstation och Hamnga- tan, Karlstads stad	188 000	56 400
	Avloppsledning i Norra Allén, Karlstads stad	47 800	14 340
	Dikesrensning å Adolfsberg och Södra Ladugårdsskogen, Örebro stad	15 300	3 060
	Enskild väg från Majaån till allmänna vägen Sjöbotten—Öster- graninge i Västertorp, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län	67 000	33 500
	Enskild väg från allmänna vägen Sjöbotten—Östergraninge å västra sidan Valasjön till allmänna vägen Forsed—Västansjö, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län	16 300	8 150
	Enskild väg från slutpunkten av allmänna vägen Bollstabruk— Herrsjön till Lamyran, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län	49 400	24 700
	Förbindelseväg från fastigheten Mo nr 1 ^{se} till enskilda vägen genom Mo by, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län . .	4 900	2 450
	Enskild väg från vägen Malbäcken—Gersholmen förbi Rossö ängså till allmänna vägen från Nylands m:e, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län	20 500	10 250
22/12	Utökning av kaj och kajplan vid oljehamnen vid Oset, Örebro stad	75 000	15 000
	Summa	1 871 473	968 027

Förteckning över år 1943 avslutade statskommunala beredskapsarbeten.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Totalkostnader kronor	Däraf statsbidrag av arbetslöshetsmedel kronor	Antal utförda dagsverken
1935 27/9 och 28/10	Anläggning av väg från Valex till Varp, sekt. 9/090—8/811, Norrvikens vägdistrikt, Göteborgs och Bohus län	173 128	164 472	20 075
1937 12/11	Väg Hälle—Hällesmörk, Lommelands kommun, Göteborgs och Bohus län	271 890	199 500	20 467
1938 2/12	Ny idrottsplats i Bollstabruk, Ytterlännäs kommun, Västernorrlands län	93 808	46 900	5 352
9/12	Viss del av andra etappen av en vatten- och avloppsanläggning i Bjärträ kommun, Västernorrlands län	709 394	518 250	31 060
14/12	Omläggning och förbättring av vägen Sägkvarn—Århult, Handbörds, Stranda och Norra Möre vägdistrikt, Kalmar län	220 983	168 900	19 241
1939 27/1	Anläggning av väg Stallbacken—Hjälmedals brygga jämte biväg, del I och III, Brastads kommun, Göteborgs och Bohus län	27 964	20 074	.
10/3	Anläggning av väg från Sandslån till bron vid Hammar, Ådalens övre vägdistrikt, Västernorrlands län	82 000	52 800	2 528
24/3	Anläggning av väg från Hovenäset till allmänna vägen Hallinden—Tången, Askums kommun, Göteborgs och Bohus län	22 267	14 420	1 873
1940 15/8	Fortsatt utgrävning av norra hamnbassängen i Landskrona stad	164 782	31 000	11 149
14/11	Trafikleden Gamlestadstorg—Partille, delen mellan Kortedalsgatan och Utbys västra gräns, Göteborgs stad	537 772	395 200	14 752
21/11	Radiumklinik vid Sahlgrenska sjukhuset, Göteborgs stad	1 276 000	1 310 000	.
1941 9/3	Avloppsledningar i Strömnäs, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	11 837	8 286	513

1 Beräknade kostnader.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Totalkostnader kronor	Därav statsbidrag av arbetslöshetsmedel kronor	Antal utförda dagsverken
6/3	Vatten- och avloppsledningar i Björknäs, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	14 397	10 078	636
	Vatten- och avloppsledningar i Knäfte, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	11 403	6 860	525
21/3	Vatten- och avloppsledningar, Köpings stad ..	34 022	*	1 719
14/6	Kyllagerhus och hamnförvaltningsbyggnad, Trelleborgs stad	831 716	100 000	1 9 234
27/5	Distriktstandpoliklinikbyggnad, Tanums kommun, Göteborgs och Bohus län	142 842	25 000	3 124
10/9	Stamavloppsledning för Sundstorpområdet, By kommun, Värmlands län	21 433	*	1 008
11/9	Ombyggnad av brandstation m. m., Härnösands stad	788 123	60 000	11 359
20/9	Gatu- och ledningsarbeten inom Garvaremyrområdet, Uddevalla stad	73 820	19 020	3 007
	Pensionärshem, Örebro stad	258 982	33 000	3 430
8/10	Uppförande av tre och reparation av ett bostadshus vid Delsjöverket, Göteborgs stad	60 477	18 000	985
21/10	Viss del av andra etappen av vatten- och avloppsledningar, Hässjö kommun, Västernorrlands län	132 286	90 000	4 348
12/11	Underbyggnad för rangergrupp i Pölsebo, Göteborgs stad	171 149	48 600	4 264
	Förrådsbyggnad vid Sannegårdsbangården, Göteborgs stad	74 157	14 400	1 229
	Utvidgning av Kvillebangården, Göteborgs stad	34 633	10 390	1 034
	Bostadshus i stadsdelen Bagaregården, Göteborgs stad	2 070 000	374 400	27 466
13/11	Anläggning för skyddsrum i Otterhälleberget, Göteborgs stad	1 062 197	170 000	17 300
28/11	Utläggande av gång- och cykelbanor å den s. k. Göteborgsvägen, Uddevalla stad (12/11 1937) ..	41 529	37 376	890
5/12	Omläggning av befintliga ledningar i Ringvägen, Lidingö stad	16 453	3 291	508
1942				
7/1	Anordnande av branddammar m. m., Hälsingborgs stad	13 608	2 722	541
14/1	Anläggning av rullbanor å Ällebergs segelflygplats, Falköpings stad	78 884	78 858	2 776
6/2	Verkstads- och hangarbyggnad å Bromma flygfält, Stockholms stad	3 921 682	620 000	48 830
9/2	Utförande av sju luftskyddsrum, Bjärträ kommun, Västernorrlands län	98 786	88 907	2 709
12/2	Avloppsanläggning för Kvillängens egnahemsområde, Backa kommun, Göteborgs och Bohus län	102 259	20 452	3 606

¹ Avse endast byggnadsentreprenaden.

* Jfr not 1 till bilaga 6.

Dag för beslut	Arbetsföretag	Totalkostnader kronor	Därav statsbidrag av arbetslöshetsmedel kronor	Antal utförda dagsverken
12/2	Bostadshus inom stadsdelen Lunden för änkor och andra ensamstående personer, Göteborgs stad	1 064 000	212 800	19 532
2/3	Iordningställande av del av Nobelgatan, utläggning av delar av Östra Falkgatan och Bäckgatan samt vatten- och avloppsledning i Ut-siktigränden, Mölndals stad	64 624	22 618	2 603
26/3	Omläggning av Epidemivägens övre del, Sundsvalls stad	16 610	*	1 172
27/4	Utförande av 300 meters bana vid Räcksta skjutbana, Stockholms stad	152 459	14 200	3 824
2/6	Vatten- och avloppsledningar inom delar av Dynäs by, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	10 549	6 500	496
8/12	Vatten- och avloppsledning i Öd, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	11 119	*	338
	Avlopp vid Kramfors ladugård, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	4 235	*	213
	Vatten- och avloppsledning till A. Höglund, Fiskja, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	1 559	*	70
	Vatten- och avloppsledning till E. Söderlund, Frånö, Gudmundrå kommun, Västernorrlands län	2 881	*	152
1943				
22/6	Avloppsledning i del av Ågatan, Mölndals stad ..	23 204	9 282	562
2/9	Enskild väg från Elisabeth Östmans torp till allmänna vägen i Köja, Bjärträ kommun, Västernorrlands län	12 768	5 800	823
1943	<i>Tilläggsanslag till förut redovisade företag.</i>			
12/1	Ytterligare statsbidrag för vattenledning i Tors-hällavägen, Eskilstuna stad (14/6 1941)	—	1 065	—
	Ytterligare statsbidrag för detaljledningar för vatten och avlopp i Brottsta och del av Svalinge egnahemsområde, Eskilstuna stad (27/2 1941)	—	7 146	—
	Ytterligare statsbidrag för gravkapell samt ekonomi- och stallbyggnad vid Brastads kyrka, Brastads kommun, Göteborgs och Bohus län (7/2 1941)	—	1 382	—
22/3	Ytterligare statsbidrag för hägnadsmur omkring Krokens kapell, Skee kommun, Göteborgs och Bohus län (12/11 1941, 22/6 1942)	—	1 238	—
2/4	Ytterligare statsbidrag för anläggning av enskild väg från Timmermyren till Grind samt väg till slottet, Kville kommun, Göteborgs och Bohus län (16/12 1938)	—	10 661	—

Dag för beslut	Arbetsföretag	Total- kostnader kronor	Därav statsbidrag av arbets- löshets- medel kronor	Antal utförda dags- verken
4/6	Ytterligare kostnader för bro över Möcklesund, Östra härads vägdistrikt, Blekinge län (18/2 1935, 12/11 1936, 22/7 1938)	33 180	31 520	—
12/11	Ytterligare statsbidrag för anläggning av enskild väg från Berga till Sandvik, Kville kommun, Göteborgs och Bohus län (15/6 1939)	—	7 995	—
	Ytterligare statsbidrag för utbyggnad av Gudmundrå kommuns vatten- o. avloppsledningsnät inom vissa områden vid Kramfors sågverk samt Kramfors och Frånö fabriker, Väster- norrlands län (20/12 1938, 10/1 1941)	—	2 036	—
	Ytterligare statsbidrag för anläggning av ny begravningsplats, Njurunda kommun, Väster- norrlands län (2/3 1939)	—	4 993	—
	Summa	16 527 851	4 100 392	.

Sammanställning per den 31 december 1943 av statliga

Ä n d a m å l	Slutförda företag		Företag under utförande	
	Antal	Total- kostnader kronor	Antal	Total- kostnader kronor
<i>Statliga beredskapsarbeten i arbetsmarknads-</i> <i>kommissionens regi</i>	9	11 450 102	55	51 943 000
Vägar	5	5 301 578	53	49 924 000
Farleder	1	3 928 091	—	—
Vatten- och avloppsledningsarbeten	1	432 044	—	—
Flygfältsarbeten	2	1 788 389	2	2 019 000
Friluftsgårdsanläggning	—	—	—	—
<i>Statliga beredskapsarbeten i annan myndighets</i> <i>regi</i>	13	2 586 454	76	56 234 698
Allmänna vägar	5	1 839 666	26	17 958 300
Vatten- och avloppsledningsarbeten	1	153 000	29	18 213 800
Hamnarbeten	5	437 400	13	3 502 100
Flygfältsarbeten	1	145 000	3	8 530 748
Broar	—	—	3	7 937 400
Andra arbeten	1	11 388	2	92 350
<i>Statskommunala beredskapsarbeten</i>	47	16 494 671	83	40 360 153
Väg- och gatuarbeten (med tillhörande led-				
ningsarbeten)	14	1 561 808	24	5 358 695
Hamnarbeten	1	164 782	8	6 096 300
Järnvägs- och spårvägsanläggningar	2	205 782	4	3 567 000
Vatten- och avloppsledningsarbeten	14	1 090 578	30	4 600 278
Flygfältsarbeten	2	4 000 566	1	8 140 000
Idrottsanläggningar	2	246 267	3	1 190 580
Sjukhus och tandpolikliniker	2	2 902 842	1	2 075 000
Samlingslokaler	—	—	1	1 198 000
Teater-, musei- och konserthusbyggnader ..				
.....	—	—	2	5 271 400
Förråds- och lagerhusbyggnader	2	905 873	1	915 000
Bostadshus	4	3 453 459	1	1 560 000
Andra byggnadsarbeten	3	1 949 106	1	154 700
Brandbrunnar och branddammar	1	13 608	3	36 800
Andra arbeten	—	—	3	196 400
Summa	69	80 531 227	214	148 537 851

och statskommunala beredskapsarbeten under 1943.

Beslutade men ej påbörjade företag		Samtliga företag			Av summa totalkostnader belöpa å	
Antal	Totalkostnader kronor	Antal	Totalkostnader kronor	därav statsbidrag av arbetslöshetsmedel kronor	arbetslöner kronor	övriga kostnader kronor
3	980 000	67	64 373 102	62 472 215	37 800 516	26 572 586
2	755 000	60	55 980 578	54 179 841	33 365 351	22 615 227
—	—	1	3 928 091	3 927 941	1 757 694	2 170 397
—	—	1	432 044	432 044	279 999	152 045
—	—	4	3 807 389	3 807 389	2 317 472	1 489 917
1	225 000	1	225 000	125 000	80 000	145 000
3	1 189 500	92	60 010 652	46 268 568	31 390 853	28 619 799
1	927 000	32	20 724 966	18 174 295	12 209 709	8 515 257
2	262 500	32	18 629 300	14 968 905	9 094 779	9 534 521
—	—	18	3 939 500	3 546 630	1 923 568	2 015 932
—	—	4	8 675 748	4 226 000	4 833 078	3 842 670
—	—	3	7 937 400	5 249 000	3 266 000	4 671 400
—	—	3	103 738	103 738	63 719	40 019
31	2 666 815	161	59 521 639	21 332 134	25 745 304	33 776 335
11	249 800	49	7 170 303	5 118 281	3 671 112	3 499 191
1	75 000	10	6 336 082	2 068 810	2 516 706	3 819 376
—	—	6	3 772 782	772 390	1 827 182	1 945 600
12	1 091 500	56	6 782 356	3 425 165	3 536 844	3 245 512
—	—	3	12 140 566	6 396 858	5 757 693	6 382 873
—	—	5	1 436 847	278 630	586 499	850 348
—	—	3	4 977 842	750 000	2 252 598	2 725 244
—	—	1	1 198 000	160 000	335 500	862 500
—	—	2	5 271 400	500 000	1 858 000	3 413 400
—	—	3	1 820 573	197 400	476 267	1 344 606
—	—	5	5 013 459	851 200	1 629 225	3 384 234
2	1 057 525	6	3 161 331	588 487	968 997	2 192 334
2	13 720	6	64 128	16 693	38 253	25 875
3	179 270	6	375 670	208 220	290 428	85 242
37	4 836 815	320	188 905 893	130 072 917	94 986 673	88 968 720

De arbetslösa och arbetslöshetshjälpens fördelning den 31

L ä n Städer med över 15 000 inv.	Antal hjälpsökande			d ä r a v		
	Städer	Lands- bygd	Summa	arbets-		
				beredskapsarbete		
				statligt		stats- kommun- nalt
i kommis- sionens regi	i annan myndig- hets regi					
Stockholms stad	1 857	—	1 857	109	—	424
Stockholms	93	142	235	14	—	—
Uppsala	29	11	40	—	—	—
Södermanlands	13	5	18	—	—	—
Östergötlands	172	—	172	—	—	11
Jönköpings	69	3	72	16	—	—
Kronobergs	11	4	15	—	—	—
Kalmar	74	—	74	20	—	3
Gotlands	75	6	81	—	—	5
Blekinge	48	145	193	88	—	—
Kristianstads	46	2	48	—	—	—
Malmö stad	473	—	473	19	—	39
Malmöhus i övrigt	578	20	598	43	—	10
Hallands	67	—	67	—	—	—
Göteborgs stad	1 502	—	1 502	79	99	43
Göteborgs och Bohus i övrigt	262	1 043	1 305	378	316	45
Älvsborgs	58	137	195	—	—	—
Skaraborgs	104	2	106	—	—	—
Värmlands	218	460	678	20	29	—
Örebro	252	2	254	19	—	4
Västmanlands	2	—	2	—	—	—
Kopparbergs	20	28	48	—	—	—
Gävleborgs	71	45	116	—	—	6
Västernorrlands	85	2 980	3 065	95	644	107
Jämtlands	2	2	4	—	—	—
Västerbottens	38	99	137	—	—	—
Norrbottnens	128	193	321	—	—	—
Hela riket	6 347	5 329	11 676	900	1 088	697
Solna	—	—	90	7	—	—
Uppsala	—	—	28	—	—	—
Linköping	—	—	48	—	—	—
Norrköping	—	—	124	—	—	11
Jönköping	—	—	67	16	—	—
Växjö	—	—	11	—	—	—
Kalmar	—	—	67	20	—	—
Karlskrona	—	—	38	—	—	—
Kristianstad	—	—	46	—	—	—
Hälsingborg	—	—	381	41	—	10
Landskrona	—	—	20	—	—	—
Lund	—	—	71	—	—	—
Halmstad	—	—	24	—	—	—
Mölnadal	—	—	111	17	—	36
Uddevalla	—	—	92	—	20	—
Borås	—	—	2	—	—	—
Trollhättan	—	—	19	—	—	—
Karlstad	—	—	184	1	29	—
Örebro	—	—	252	19	—	4
Västerås	—	—	2	—	—	—
Gävle	—	—	30	—	—	—
Sundsvall	—	—	61	—	—	—
Östersund	—	—	2	—	—	—
Luleå	—	—	126	—	—	—

december 1943. Län samt städer med över 15 000 inv.

Bilaga 9.

hjälppta enligt								Summa hjälppta	
linjen				understödslinjen				antal	i % av hjälp-sökande
reservarbete		kommunalt arbete utan statsbidrag	Summa	dag- under- stöd	kom- munalt under- stöd	Summa	utbild- nings- hjälp		
arkiv- arbete och musiker- hjälp	statskom- munalt reserv- arbete								
253	—	17	803	649	25	674	81	1 558	83.9
17	—	—	31	45	27	72	7	110	46.8
5	—	13	18	—	—	—	3	21	.
1	—	8	9	—	—	—	—	9	.
8	—	9	28	69	—	69	—	97	56.4
4	—	—	20	—	—	—	12	32	44.4
1	—	—	1	—	—	—	11	12	.
1	5	14	43	—	—	—	2	45	60.8
—	—	24	29	—	—	—	7	36	44.4
—	—	3	91	—	—	—	—	91	47.2
1	—	28	29	—	—	—	—	29	.
9	—	—	67	280	10	290	2	359	75.9
2	—	17	72	218	60	278	—	350	58.5
—	—	—	—	—	—	—	7	7	10.4
47	—	—	268	984	8	992	40	1 300	86.6
1	22	—	762	126	10	136	8	906	69.4
1	—	16	17	—	14	14	2	33	16.9
1	—	8	9	—	21	21	2	32	30.2
4	—	28	81	42	27	69	15	165	24.3
5	8	27	63	—	—	—	42	105	41.3
—	—	—	—	—	—	—	1	1	.
3	—	—	3	—	—	—	—	3	.
1	—	11	18	—	—	—	2	20	17.2
2	5	69	922	890	3	893	30	1 845	60.2
1	—	—	1	—	—	—	—	1	.
1	—	14	15	—	—	—	—	15	10.9
—	—	70	70	—	12	12	6	88	27.4
369	40	376	3 470	3 308	217	3 520	280	7 270	62.3
3	—	—	10	40	6	46	3	59	65.6
4	—	13	17	—	—	—	3	20	.
1	—	9	10	—	—	—	14	24	.
7	—	—	18	55	—	55	—	73	58.9
3	—	—	19	—	—	—	10	29	43.3
1	—	—	1	—	—	—	9	10	.
1	5	14	40	—	—	—	—	40	59.7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1	—	28	29	—	—	—	—	29	.
1	—	—	52	192	—	192	—	244	64.0
—	—	17	17	—	—	—	—	17	.
1	—	—	1	26	—	26	—	27	38.0
—	—	—	—	—	—	—	7	7	.
1	—	—	54	27	—	27	3	84	75.7
—	19	—	39	29	—	29	—	68	73.9
1	—	—	1	—	—	—	—	1	.
—	—	—	—	—	14	14	—	14	.
3	—	—	33	25	8	33	—	66	35.9
5	8	27	63	—	—	—	40	103	40.9
—	—	—	—	—	—	—	1	1	.
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	11	11	—	—	—	—	11	18.0
1	—	—	1	—	—	—	—	1	.

Utbetalade statsbidrag till hjälpverksamheten för arbetslösa under tiden ¹/₇ 1942—³⁰/₆ 1943. Kronor.

L ä n	Beredskapsarbeten	Statskommunala reservarbeten	Arkivarbeten	Kontantunderstöd	Utbildningshjälp	Administrationsbidrag	Summa
Stockholms stad.....	3 989 965	34 256	669 005	507 898	—	29 675	5 230 799
Stockholms.....	868 569	9	75 552	96 421	303	1 614	1 042 468
Uppsala.....	214 309	20 990	43 220	8 487	177	680	287 863
Södermanlands.....	433 028	—	2 773	10 208	866	1 504	448 379
Östergötlands.....	352 296	—	8 692	57 725	—	1 540	420 253
Jönköpings.....	762 834	—	20 286	6 943	548	307	790 918
Kronobergs.....	527 665	—	6 496	10 797	675	76	545 709
Kalmar.....	281 821	10 011	3 507	9 415	—	1 979	306 733
Gotlands.....	6 106	—	—	4 021	265	88	10 480
Blekinge.....	547 226	—	8 322	27 472	—	135	583 155
Kristianstads.....	¹ 45 429	—	5 620	1 302	—	—	¹ 38 507
Malmö stad.....	159 057	—	18 896	—	—	—	177 953
Malmöhus i övrigt..	176 713	4 550	—	264 098	7 514	6 230	459 105
Hallands.....	¹ 134 727	3 900	3 705	12 686	77	819	¹ 113 540
Göteborgs stad.....	81 188	—	132 918	—	—	—	214 106
Göteborgs o. Bohus i övrigt.....	3 712 172	109 356	—	701 993	124	53 664	4 577 309
Älvsborgs.....	605 485	5 575	7 845	17 137	—	340	636 382
Skaraborgs.....	39 090	—	4 856	12 694	—	118	56 758
Värmlands.....	279 147	6 605	21 436	23 319	34	2 155	332 696
Örebro.....	149 244	6 666	12 671	17 162	—	8 821	194 564
Västmanlands.....	¹ 12 632	7	7 491	1 217	—	12	¹ 3 905
Kopparbergs.....	¹ 136	—	7 693	1 579	81	—	9 217
Gävleborgs.....	102 747	291	5 607	19 324	—	2 391	130 360
Västernorrlands.....	3 767 716	80 179	8 015	437 147	—	63 772	4 356 829
Jämtlands.....	332 656	—	4 774	9 275	—	180	346 885
Västerbottens.....	25 011	—	6 792	5 997	¹ 178	379	38 001
Norrbottnens.....	91 346	—	1 469	21 066	—	2 716	116 597
Hela riket	17 312 467	282 395	1 087 641	2 285 383	10 486	179 195	21 157 567

¹ Avse återbetalning.

Bilaga 11.

Utbetalade statsbidrag till hjälpverksamheten för arbetslösa under tiden $1/1$ — $31/12$ 1943. Kronor.

L ä n	Beredskapsarbeten	Statskommunala reservarbeten	Arkivarbeten	Kontantunderstöd	Utbildningshjälp	Administrationsbidrag	Summa
Stockholms stad	4 092 700	17 205	769 272	283 343	—	48 082	5 210 602
Stockholms	630 511	9	78 124	46 701	—	1 302	756 647
Uppsala	135 732	8 386	57 247	5 071	—	227	206 663
Södermanlands	636 756	—	3 165	2 625	—	75	642 621
Östergötlands	103 690	—	8 499	21 476	—	1 033	134 698
Jönköpings	748 819	—	19 711	4 658	—	262	773 450
Kronobergs	768 483	—	5 675	9 108	675	60	784 001
Kalmar	167 644	12 312	4 551	4 861	—	1 940	191 308
Gotlands	15 040	—	—	2 381	—	68	17 489
Blekinge	978 097	—	7 797	2 724	—	55	988 673
Kristianstads	5 610	—	5 959	831	—	—	12 400
Malmö stad	—	—	30 523	12 616	—	—	43 139
Malmöhus i övrigt	548 907	502	—	57 023	7 519	2 994	616 945
Hallands	775	2 053	4 228	6 181	—	520	13 757
Göteborgs stad	—	—	160 261	82 175	—	—	242 436
Göteborgs o. Bohus i övrigt	3 987 993	167 978	—	155 654	—	24 431	4 336 056
Älvsborgs	654 174	5 575	7 439	10 100	—	262	677 550
Skaraborgs	19 090	¹ 5 000	5 963	9 791	—	63	29 907
Värmlands	437 821	11 955	20 377	11 903	—	1 444	483 500
Örebro	89 043	3 703	9 782	14 674	—	894	118 096
Västmanlands	2 878	1	6 766	300	—	—	9 945
Kopparbergs	¹ 53 395	—	6 752	1 500	81	—	¹ 45 062
Gävleborgs	124 048	11	4 248	9 808	—	1 733	139 848
Västernorrlands	4 206 034	30 032	6 714	111 199	—	19 563	4 373 542
Jämtlands	¹ 37 205	—	3 684	4 802	—	83	¹ 28 636
Västerbottens	29 849	—	8 705	3 202	3 940	186	45 882
Norrbottens	73 054	—	1 479	8 508	—	207	83 248
Hela riket	18 366 148	254 722	1 236 921	883 215	12 215	105 484	20 858 705

¹ Avse återbetalning.

Kostnader för arbetsförmedling, överflyttning av arbetskraft m. m. under tiden 1/7 1942—^{30/6} 1943. Kronor.

L ä n	Läns- arbets- nämnder med arbetsför- medlings- anstalter	Rese- bidrag till arbets- sökande	Särskilda förmåner vid arbeten i öppna marknaden		Förlägg- nings- m. fl. kostnader för skogs- huggar- kurser	Jord- bruks- läger	Kostna- der för uttagning med tjän- steplikt av arbets- kraft	Stats- bidrag till bered- skaps- kurser	Kost- nader för arbets- block- organisa- tionen	Kost- nader för revisorer för familje- bidrags- nämnder	Regi- strering av arbets- kraft ¹	Diverse kost- nader ²
			Utbildnings- och för- flyttnings- bidrag samt familje- tillägg	Andra förmåner								
Stockholms stad.	916 139	11 430	377 043	74 523	1 401	441	35 968	500 835	1 626	8 316	58 312	82 167
Stockholms.	416 502	37 319	337 897	290 903	383 646	85 109	366 562	118	13 063	19 626	21 961	49 935
Uppsala.	186 073	2 231	194 525	77 935	320 671	10 370	196 395	76 699	13 333	17 049	7 850	12 932
Södermanlands.	198 550	4 051	185 251	101 984	334 153	32 844	284 731	9 727	8 000	2 999	12 971	14 252
Östergötlands.	480 914	6 444	343 299	131 281	627 406	13 176	357 646	52 082	10 923	15 327	39 558	11 380
Jönköpings.	219 199	18 012	350 518	393 961	402 331	13 466	390 158	74 747	12 560	17 775	24 027	46 538
Kronobergs.	167 688	3 447	340 317	120 213	521 878	645	269 056	14 645	14 244	15 114	9 531	2 212
Kalmar.	211 707	777	363 392	82 269	299 060	15 989	243 353	—	19 944	21 626	12 350	5 911
Gotlands.	44 352	6 256	571	16 643	70 401	30 770	36 918	—	6 102	11 977	2 423	1 653
Blekinge.	157 209	175	140 222	36 277	61 204	5 021	116 588	1 024	11 781	8 583	13 334	2 568
Kristianstads.	245 836	4 103	102 264	51 538	82 994	18 354	114 512	—	5 256	22 696	15 152	4 683
Malmö stad.	—	—	—	—	—	—	—	35 568	—	—	—	—
Malmöhus i övrigt.	597 677	49 992	178 215	103 157	64 825	61 097	128 688	8 502	11 314	29 729	34 966	10 282
Hallands.	124 773	631	111 406	36 884	81 489	6 970	102 012	33 887	16 358	10 860	7 715	3 205
Göteborgs stad.	—	—	—	—	—	—	—	243 167	—	—	—	—
Göteborgs o. Bohus i övrigt.	586 165	39 087	928 167	225 874	23 885	25 431	147 385	159 121	13 600	14 406	30 618	459 024
Älvsborgs.	267 418	4 387	477 956	132 261	366 413	9 168	357 567	77 326	10 090	19 527	18 370	9 986
Skaraborgs.	164 205	2 088	226 097	74 175	204 770	9 850	221 071	26 336	16 578	22 599	15 020	9 924
Värmlands.	267 084	1 827	955 455	292 985	1 693 032	11 241	768 962	36 104	5 031	20 783	13 824	5 420
Örebro.	384 368	912	381 667	174 972	762 216	14 215	512 925	56 541	17 442	17 595	20 859	26 977
Västmanlands.	185 778	5 811	176 520	99 198	325 191	9 619	259 802	—	8 447	13 942	15 960	17 764
Kopparbergs.	264 772	21 137	807 434	224 224	1 136 238	18 414	493 468	—	10 176	23 211	12 562	7 900
Gävleborgs.	322 685	17 722	1 478 800	309 856	1 762 644	11 727	579 878	—	10 689	21 737	28 322	7 059
Västernorrlands.	520 176	68 047	2 329 210	438 689	2 004 845	9 675	633 011	73 590	30 928	24 752	27 007	29 516
Jämtlands.	278 103	1 686	460 847	252 158	1 797 856	4 173	456 824	³ 110	7 243	13 830	11 634	814
Västerbottens.	218 887	1 634	431 522	182 676	1 023 284	3 338	415 911	³ 1 524	21 014	19 598	14 530	7 245
Norrbottnens.	197 149	4 193	442 189	152 782	773 536	6 048	248 099	32 180	18 430	11 057	30 489	981
Summa	7 623 409	313 399	12 120 784	4 077 418	15 125 369	427 151	7 737 490	1 510 565	314 172	424 714	499 345	830 348

¹ Dessutom tillkomma kostnader för tryck av blanketter m. m. med 150 360 kr.² Här i ingå kostnader för stencentralens administration med 430 350, beredskapskurser i jordbruk m. m. med 206 460, utlänningsförmedling med 165 210 samt administration av värnpliktslänenämnder med 28 328 kr.³ Avse inkomster.

Kostnader för arbetsförmedling, överflyttning av arbetskraft m. m. under tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ 1943. Kronor.

L ä n	Läns- arbets- nämnder med arbetsför- medlings- anstalter	Rese- bidrag till arbets- sökande	Särskilda förmåner vid arbeten i öppna marknaden		Förlägg- nings- m. fl. kostnader för skogs- huggar- kurser	Jord- bruks- läger	Kostna- der för uttagnig med tjän- steplikt av arbets- kraft	Stats- bidrag till bered- skaps- kurser	Kost- nader för arbets- block- organisa- tionen	Kost- nader för revisorer för familje- bidrags- nämnder	Regi- strering av arbets- kraft ¹	Diverse kost- nader ²
			Utbildnings- och för- flyttning- bidrag samt familje- tillägg	Andra förmåner								
Stockholms stad....	1 085 670	15 800	300 508	57 590	—	235	70 838	498 863	1 307	6 293	61 829	131 485
Stockholms.....	511 573	98 323	267 359	388 098	164 467	72 252	614 145	6 017	13 683	30 522	26 381	51 311
Uppsala.....	233 617	12 320	138 021	186 000	127 167	21 263	290 967	70 247	9 477	21 218	8 510	12 659
Södermanlands.....	266 374	19 345	120 291	202 136	177 888	37 307	394 897	2 205	7 294	7 288	10 031	14 936
Östergötlands.....	596 039	15 389	220 195	329 814	398 246	24 817	601 159	43 251	7 938	20 268	45 139	12 841
Jönköpings.....	271 115	76 556	294 800	413 508	206 184	10 618	500 685	55 555	16 232	24 226	27 425	78 876
Kronobergs.....	216 492	18 605	291 423	257 290	305 482	9 139	416 326	15 705	13 252	24 323	8 969	2 339
Kalmar.....	274 285	9 372	334 437	177 685	211 649	17 643	431 251	—	26 626	28 594	12 274	5 726
Gotlands.....	63 814	17 146	475	28 189	58 981	35 016	58 854	—	10 050	15 780	2 930	1 531
Blekinge.....	204 072	4 159	122 229	72 676	31 177	13 992	177 710	335	7 686	9 512	14 109	5 244
Kristianstads.....	296 192	12 918	69 637	86 249	65 745	9 028	195 386	—	9 163	22 401	17 634	6 124
Malmö stad.....	—	—	—	1 173	—	—	—	47 383	—	—	—	—
Malmöhus i övrigt..	718 371	80 553	143 176	116 952	36 495	55 351	264 860	15 434	6 308	30 768	24 720	20 524
Hallands.....	174 405	8 124	105 166	55 489	59 005	11 162	158 474	43 321	16 288	10 822	8 393	4 220
Göteborgs stad.....	—	—	—	26 842	—	—	—	268 701	—	—	—	—
Göteborgs o. Bohus i övrigt.....	727 844	62 684	707 664	145 774	14 558	14 719	241 727	95 179	14 047	12 540	31 478	38 065
Älvsborgs.....	367 770	8 270	381 778	236 759	221 303	7 902	525 481	90 272	6 907	34 724	17 031	12 095
Skaraborgs.....	208 952	7 877	156 887	121 583	111 385	13 677	317 846	24 410	14 392	42 471	11 515	12 110
Värmlands.....	339 622	23 883	640 457	722 930	915 388	10 175	1 192 555	44 546	3 895	21 079	13 373	4 412
Örebro.....	465 703	25 671	270 318	454 344	457 399	25 804	820 759	88 891	16 700	18 331	24 193	39 550
Västmanlands.....	244 807	15 262	116 635	182 095	169 254	8 513	350 860	—	6 924	17 983	16 368	27 139
Kopparbergs.....	348 980	48 772	635 895	690 577	599 683	7 826	916 003	—	10 978	23 626	12 052	16 854
Gävleborgs.....	410 549	57 987	1 100 790	752 818	799 203	17 269	892 603	16 665	9 341	47 921	23 888	7 765
Västernorrlands.....	628 731	113 786	1 990 165	941 255	982 334	1 876	895 471	81 125	26 338	14 448	27 713	41 542
Jämtlands.....	336 862	29 097	352 037	538 847	899 732	7 284	684 263	³ 547	11 431	16 454	13 763	798
Västerbottens.....	271 600	24 136	460 425	386 196	490 413	4 943	591 947	³ 1 522	19 683	24 139	11 439	4 029
Norrbottnens.....	259 791	31 645	459 874	228 423	589 151	3 000	429 985	33 682	20 530	14 881	51 952	7 404
Summa	9 523 230	837 680	9 680 642	7 831 292	8 092 289	440 811	12 036 052	1 539 718	306 470	540 612	523 109	559 579

¹ Dessutom tillkomma kostnader för tryck av blanketter m. m. med 129 757 kr.

² Härin ingå kostnader för utlåningsförmedling med 289 594, beredskapskurser i jordbruk m. m. med 229 062 samt administrationskostnader för värnpliktslänenämnder m. m. med 40 923 kr.

³ Avse inkomster.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
<i>I. Arbetsmarknaden under år 1943</i>	5
<i>II. Arbetsmarknadskommisionens verksamhet år 1943</i>	10
A. Arbetsförmedlingen.....	10
Arbetsförmedlingens organisation.....	10
Arbetsförmedlingsverksamheten.....	11
B. Särskilda åtgärder för tillgodoseende av vissa näringsgrenars arbetskrafts- behov.....	18
Jordbruket.....	18
Skogsbruket.....	22
Torvindustrien.....	27
Verkstadsindustrien.....	27
C. Reglering av byggnads- och anläggningsverksamheten.....	30
D. Särskilda åtgärder för utnyttjande av värnpliktig arbetskraft under för- stärkt försvarsberedskap.....	41
E. Planläggning, registrering m. m.	43
F. Hjälpverksamheten för arbetslösa.....	46
Hjälpökandeklientelefs omfattning och sammansättning.....	48
Arbetslinjen.....	53
Understödslinjen.....	63
Hjälpverksamhetens totala omfattning.....	68
Statliga stenbeställningar.....	69
Årskostnadsbidrag.....	72
G. Värnpliktshjälp.....	73
Krigsfamiljebidrag.....	73
Värnpliktslån.....	75
<i>Bilagor.</i>	
1. Uppgifter rörande vissa arbetslöshetsförhållanden enligt kommunernas rappor- ter till statens arbetsmarknadskommision för den 31 december åren 1942 och 1943.....	77
2. De hjälpökande arbetslösas fördelning på yrkesgrupper och län den 31 december 1943.....	84
3. Förteckning över statliga beredskapsarbeten, till vilka statsbidrag beviljats under år 1943 av arbetslöshetsmedel.....	86
4. Förteckning över år 1943 avslutade statliga beredskapsarbeten i Statens arbetsmarknadskommisions regi.....	89

	Sid.
5. Förteckning över år 1943 avslutade statliga beredskapsarbeten i annan myndighets än arbetsmarknadskommissionens regi	90
6. Förteckning över statskommunala beredskapsarbeten, till vilka statsbidrag beviljats under år 1943 av arbetslöshetsmedel	91
7. Förteckning över år 1943 avslutade statskommunala beredskapsarbeten ..	94
8. Sammanställning per den 31 december 1943 av statliga och statskommunala beredskapsarbeten under 1943	98
9. De arbetslösas och arbetslöshetshjälpens fördelning den 31 december 1943. Län samt städer med över 15 000 inv.	100
10. Utbetalade statsbidrag till hjälpverksamheten för arbetslösa under tiden $1/7$ 1942— $30/6$ 1943	102
11. Utbetalade statsbidrag till hjälpverksamheten för arbetslösa under tiden $1/1$ — $31/12$ 1943	103
12. Kostnader för arbetsförmedling, överflyttning av arbetskraft m. m. under tiden $1/7$ 1942— $30/6$ 1943	104
13. Kostnader för arbetsförmedling, överflyttning av arbetskraft m. m. under tiden $1/1$ — $31/12$ 1943	105
